

Polgári peres eljárásjogi alapismeretek

Szerkesztette: Méhes Tamás

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpályaprogram és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében készült el és jelent meg.

Szerkesztette:

Dr. Méhes Tamás

Szerzők:

Dr. Farkas Csaba PhD

18. fejezet, 20. fejezet, 21. fejezet 21.1., 21.2., 21.4., 21.6. pontjai

Dr. Méhes Tamás

1. fejezet 1.3. pontja, 4. fejezet 4.1., 4.2. pontjai, 19. fejezet,
21. fejezet 21.3., 21.5. pontjai

Dr. Pákozdi Zita

9–17. fejezet

Dr. Szabó Gabriella Tünde

1. fejezet 1.1., 1.2. pontja, 2–3. fejezet, 4. fejezet 4.3., 4.4., 4.5. pontjai,
5–8. fejezet

Szakmai lektor:

Prof. Dr. Szabó Imre

2020-ban hatályosította:

Dr. Pákozdi Zita

A hatályosított kézirat lezárásának dátuma:

2020. május 14.

A veszélyhelyzetre vonatkozó kiegészítés

2020. április 15-én került lezárásra

Kiadja:

© NKE, 2020

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert
rektorhelyettes

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

Összefoglaló a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban rendelet) Pp.-t érintő módosításairól	7
I. Hatálybalépés.	7
II. Speciális rendelkezések	7
III. A feleket közvetlenül érintő rendelkezések	7
Összefoglaló a Pp. hatálybalépését követő jelentősebb módosításokról	9
I.	9
II.	11
ELŐSZÓ	19
1. A polgári eljárásjogi jogszabály hatálya és a peres eljárás	22
1.1. A polgári peres eljárás fogalma.	22
1.2. A polgári eljárásjogi jogszabály hatálya	22
1.3. A polgári eljárásjogi alapelvek	24
2. A bírósági szervezet felépítése, az eljáró bíróságok; a bírák és a bíróság kizárása	28
2.1. A bírósági szervezet felépítése	28
2.2. A bírák és a bíróság kizárása.	29
3. A bírósági hatáskör és illetékesség	32
3.1. A bíróságok hatásköre.	32
3.2. A bíróságok illetékessége	37
3.3. Az eljáró bíróság kijelölése.	41
4. Felek és más perbeli személyek	42
4.1. Peres felek.	42
4.2. Pertársaság	45
4.3. Beavatkozás a perbe	47
4.4. Változások a felek személyében	49
4.5. Az eljárás egyéb alanyai	52
5. A perbeli képviselő	54
5.1. Törvényes képviselő	54
5.2. Meghatalmazotti képviselő	55
5.3. Ügygondnoki képviselő	58
6. A per költségei	60
6.1. A költségek előlegezése	60
6.2. A perköltség fogalma és felszámítása	61
6.3. A perköltség viselése.	63
6.4. A költségkezdvezmények	64

7. A peres eljárás egyéb általános szabályai	70
7.1. Az eljárási cselekmények fogalma, fajtái	70
7.2. A bíróság általános intézkedési kötelezettsége	70
7.3. A felek perbeli egyenjogúságának biztosítása	71
7.4. Nyelvhasználathoz való jog	72
7.5. A beadványok	72
7.6. Hiánypótlás	73
7.7. Idézés	73
7.8. Kézbesítés	74
7.9. Határidők	79
7.10. Mulasztás és annak igazolása	81
7.11. Kifogás az eljárás szabálytalansága és az eljárás elhúzódása miatt	83
7.12. Pénzbírság	85
8. Az eljárás menetében előforduló akadályok (az eljárás nyugvása)	87
8.1. Az eljárás félbeszakadása	87
8.2. Az eljárás szünetelése	88
8.3. Az eljárás felfüggesztése	90
9. Keresetindítás	93
9.1. Fogalmi elhatárolások	93
9.2. A kereset elemei	93
9.3. A kereset fajtái	93
9.4. Kereseti többség	94
9.5. Keresetlevél	95
9.6. Keresetlevél megvizsgálása	98
9.7. Keresetlevél közlése, ellenkérelem, bírósági meghagyás	99
10. Perfelvételi szak	104
10.1. A perszerkezet	104
10.2. A perfelvételi szak lényege, tartalma	104
10.3. Perfelvételi utak	104
10.4. A percezúra lényege	108
10.5. Összefoglalás: a per folyamata a keresetindítástól a perfelvételi szak lezárásáig	108
11. Érdemi tárgyalási szak	109
11.1. Az érdemi tárgyalás rendeltetése	109
11.2. Az érdemi tárgyalás menete és elhalasztása	109
11.3. Keresetváltoztatás	109
11.4. Feltételekhez nem kötött perfelvételi nyilatkozatok	110
11.5. Utólagos bizonyítás	110
12. A tárgyalás elmulasztása és a mulasztás jogkövetkezményei	111
12.1. A perfelvételi tárgyalás elmulasztása	111
12.2. Az érdemi tárgyalás elmulasztása	111
12.3. A kiegészítő perfelvételi tárgyalás elmulasztása	112
13. A perfelvételi és az érdemi tárgyalás közös szabályai	113
13.1. Iratismertetés	113
13.2. A tárgyalás időpontja	113
13.3. A tárgyalás helye	113

13.4. Felek jelenléte	113
13.5. A fél és a törvényes képviselője meghallgatása	114
13.6. A tárgyalás nyilvánossága	114
13.7. Felvételkészítés a tárgyaláson	114
13.8. Pervezetés	115
14. Az eljárás megszüntetése	117
14.1. Az eljárás megszüntetése hivatalból	117
14.2. Az eljárás megszüntetése kérelemre	117
14.3. Az eljárás megszüntetésének egyes eljárásjogi szabályai	117
15. Eltérő szabályok jogi képviselővel nem rendelkező félre vonatkozóan a járásbíró előtt és a fizetési meghagyásos eljárást követő perben	119
15.1. A járásbíró előtt személyesen eljáró fél	119
15.2. A fizetési meghagyásos eljárást (fmh-t) követő per	120
16. Bizonyítás	121
16.1. A bizonyítás általános szabályai	121
16.2. A bizonyítási eljárás általános szabályai és a bizonyítás-felvétel különös szabályai	124
16.3. Az egyes bizonyítékok	126
17. Bírói határozatok	135
17.1. A bírói határozatok osztályozása	135
17.2. Az érdemi döntés korlátai	136
17.3. A bírói határozatok meghozatala és közzlése	136
17.4. Teljesítési határidő	138
17.5. A bírói ítélet	139
17.6. Kivételek az ítélet teljessége alól	143
17.7. A határozatok orvoslása – kiegészítés, kijavítás, kiigazítás	145
17.8. A bírói határozatokhoz fűződő joghatások	145
17.9. Végrehajthatóság	148
17.10. Előzetes végrehajthatóság	148
18. Perorvoslatok	149
18.1. Fellebbezés	149
19. Perújítás	158
19.1. Perújítási okok	158
19.2. Perújítási tilalmak	159
19.3. A perújítási kérelem előterjesztésének határideje	159
19.4. A bírói feladata a perújítási kérelem beérkezése után	160
20. Felülvizsgálat	162
20.1. Felülvizsgálatból kizárt határozatok	164
20.2. Engedélyezés iránti eljárás	166
20.3. A felülvizsgálati kérelem előterjesztése	167
20.4. A kúria által hozható határozatok	168
20.5. Jogegységi panasz iránti eljárás	169
20.6. Alkotmányjogi panasz esetén követendő eljárás	170

21. Különleges eljárások	172
21.1. Személyi állapotot érintő perek	172
21.2. Személyiségi jogok érvényesítése iránt indított perek	179
21.3. Munkaügyi perek	183
21.4. Végrehajtási perek	185
21.5. A jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított per	191
21.6. Kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos perek	192
IRODALOMJEGYZÉK	193
JOGSZABÁLYTÁR	194
MELLÉKLETEK	196
1. ábra: A bírósági szervezetrendszer felépítése	196
1. táblázat: A perbeli jog- és cselekvőképesség hiányának jogkövetkezményei	197
2. ábra: A pertársaság típusai	198
2. táblázat: Jogutódlás	199
3. táblázat: A nyugvási tényállások és főbb jellemzőinek összehasonlítása	200
4. táblázat: A viszontkereset és a beszámítás összehasonlítása	201
5. táblázat: A kiegészítés a kijavítás és a kiigazítás összehasonlítása	202

ÖSSZEFOGLALÓ A VESZÉLYHELYZET IDEJE ALATT ÉRVÉNYESÜLŐ EGYES ELJÁRÁSJOGI INTÉZKEDÉSEKRŐL SZÓLÓ 74/2020. (III. 31.) KORM. RENDELET (A TOVÁBBIAKBAN RENDELET) PP.-T ÉRINTŐ MÓDOSÍTÁSAIRÓL

I. Hatálybalépés

A Korm. rendelet – főszabály szerint – *2020. március 31. napján 15 órakor lépett hatályba.*

II. Speciális rendelkezések

- a) A rendeletet a hatálybalépésének napján *folyamatban lévő eljárásokban is* alkalmazni kell.
- b) *Ha a határidő* a polgári peres eljárásokban a *rendkívüli ítélkezési szünet* elrendelése és e rendelet hatálybalépését követő 15. napig terjedő időszakban *jár le*,
- c) *a határidő meghosszabbodik* e rendelet hatálybalépését követő 30. napig.
- d) Ha a polgári peres eljárásokban a rendkívüli ítélkezési szünet elrendelésére hivatkozással *az eljárás félbeszakadását állapították meg*,
- e) *az eljárás félbeszakadása megszűnik* e rendelet hatálybalépésével.

A rendelet hatálybalépését követően a félbeszakadásról a rendeletben foglalt eltérésekkel alkalmazott törvényi rendelkezések szerint hozható döntés.

- a) Ha a polgári peres eljárásokban a bíróság *a rendkívüli ítélkezési szünet előtt a tárgyalás berekesztéséről döntött, és az ítélet meghozatalát és kihirdetését elhalasztotta*,
- b) *a bíróság az írásba foglalt – indokolással ellátott – ítéletét kézbesítés útján közli a felekkel.*

A rendelet előírásait

- a) *a rendelet hatálybalépését megelőzően*,
- b) *de a veszélyhelyzet kihirdetését követően lejárt határidők esetében is alkalmazni kell.*

III. A feleket közvetlenül érintő rendelkezések

1. A kézbesítési kifogás és az igazolási kérelem előterjesztésére vonatkozó rendelkezések eltérő alkalmazása

A veszélyhelyzet ideje alatti kézbesítés tekintetében a kézbesítési kifogás, valamint a veszélyhelyzet ideje alatti mulasztás igazolása iránti kérelem előterjesztésének törvényben meghatározott határidejébe *a veszélyhelyzet időtartama nem számít bele.*

2. A polgári peres eljárásokra vonatkozó rendelkezések eltérő alkalmazásáról szóló rendelkezések

a) A határidők

- A veszélyhelyzet a határidők folyását nem érinti.
- Ha a határidő a rendkívüli ítélkezési szünet elrendelése és e rendelet hatálybalépését követő 15. napig terjedő időszakban jár le, a határidő meghosszabbodik e rendelet hatálybalépését követő 30. napig.

b) A per megindítása

- A keresetlevelet, a keresetet tartalmazó iratot, a viszontkereset-levelet, a beszámítást tartalmazó iratot és az írásbeli ellenkérelmet
 - a jogi képviselő nélkül eljáró fél
 - kizárólag írásban,
 - a jogszabályban előírt *nyomtatvány alkalmazása nélkül is* előterjesztheti.
- Ha a jogi képviselő nélkül eljáró fél által előterjesztett keresetlevél nem tartalmazza a kötelező tartalmi elemeket vagy alaki kellékeket, a bíróságnak a hiánypótlásra felhívó végzésben
 - a keresetlevél valamennyi hiányosságát fel kell tüntetnie,
 - és a bíróságnak részletes, a fél jogban való járatlanságához igazodó teljes körű tájékoztatást kell adnia a hiányok pótlására vonatkozóan.
 - Ennek eredménytelensége esetén van csak helye visszautasításnak.
- A beadványok a bírósági kezelőirodán személyesen nem adhatók be, azokat a bíróság bejáratánál lévő, zárt gyűjtőszekrényben lehet elhelyezni.

c) A perfelvételi tárgyalás eltérő szabályai

- A perfelvételt a perfelvételi tárgyalás mellőzésével kell lefolytatni
 - A bíróság – szükség esetén – további nyilatkozatok írásban történő benyújtására is felhívhatja a feleket.
- Ha a fél személyes meghallgatása szükséges,
 - a perfelvétel lezárása érdekében a nyilatkozatokat írásban kell beszerezni, vagy
 - a személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszköz igénybevétele útján kell beszerezni (pl. Skype, Zoom vagy Microsoft Teams programok).
- A személyi állapotot érintő perekben is alkalmazni kell az eltérő szabályokat.
- A bíróság a felek kérelmére sem tart perfelvételi tárgyalást.
- A bíróság a perfelvétel lezárása előtt a feleket erre írásban figyelmezteti, és lehetőséget biztosít további nyilatkozatok írásban történő megtételére.
- A bíróság a perfelvétel lezárását írásban közli a felekkel.

d) Az érdemi tárgyalás eltérő szabályai

- Az érdemi tárgyalást
 - lehetőség szerint elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kell megtartani. (pl. Skype, Zoom, vagy Microsoft Teams programok).
 - Ha ez nem lehetséges, akkor a nyilatkozatokat a bíróság írásbeli formában szerzi be.
- Ha az eljárási cselekmény lefolytatása olyan személyes közreműködést igényel, ami nem foganatosítható, ezen eljárási cselekmény akadályának elhárultáig vagy a veszélyhelyzet megszűnéséig tartó időszak a határidőkbe nem számít bele.
- A bíróság végzésben állapítja meg az akadály bekövetkezésének időpontját, valamint tájékoztatást ad a jogkövetkezményekről.

- A bíróság *írásban figyelmezteti a feleket* a tárgyalás berekesztésére, és lehetőséget biztosít további nyilatkozatok írásban történő megtételére.
- A bíróság *az ítéletet tárgyaláson kívül* hozza meg.

e) Az eljárások közös eltérő szabályai

- **Az eljárás szünetelésének**
 - a felek *közös kérelmére*
 - *korlátlan számban* van helye.
- Az ideiglenes intézkedés elbírálása során a felek *csak írásban* nyilatkozathatnak meg.
- **Személyes meghallgatás szükségessége esetén**
 - a nyilatkozatokat *írásban* kell beszerezni, vagy
 - a személyazonosítást lehetővé tevő *elektronikus eszköz igénybevétele útján* (pl. Skype, Zoom vagy Microsoft Teams programok) kell beszerezni, és szükség szerint jegyzőkönyvben rögzíteni.
- A veszélyhelyzet ideje alatt *nincs helye az eljárási cselekmény lefolytatásának*, ha azt olyan helyen kellene foganatosítani, amely járványügyi intézkedés hatálya alatt áll.
- *A személyi szabadságot korlátozó intézkedésekkel* összefüggő eljárási cselekményeket a veszélyhelyzet ideje alatt *járványügyi intézkedés hatálya alatt álló helyen is foganatosítani kell*.
- Az elsőfokon eljáró bíróság *egy hivatásos bíróból* áll.

f) A másodfokú eljárások és felülvizsgálati eljárások különös szabályai

- A fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásokban a felek **tárgyalás tartását nem kérhetik**.

ÖSSZEFOGLALÓ A PP. HATÁLYBALÉPÉSÉT KÖVETŐ JELENTŐSEBB MÓDOSÍTÁSOKRÓL

I.

A 2019. évi LXVI. tv. nyomán 2019. június 10. napjától az alábbi változások léptek hatályba:

1. témakör: Eljárás megszüntetése

259. § [Az eljárás megszüntetése]

- (1) * *A bíróság – a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel – hiánypótlási felhívás mellőzésével az eljárást megszünteti, ha a felperes a közjegyző felhívásának kézbesítésétől számított tizenöt napon belül nem teljesíti illetékfizetési kötelezettségét, illetve a keresetet tartalmazó iratot a közjegyző felhívásában megjelölt bíróságon nem terjeszti elő.*
- (2) * *Ha a felperes csak részben teljesíti illetékfizetési kötelezettségét, a keresetet tartalmazó iratban nem tünteti fel annak kötelező tartalmi elemeit, vagy nem csatolja annak kötelező mellékleteit, az eljárás megszüntetésének van helye, ha a bíróság tizenöt napos határidővel, a mulasztás következményére történő figyelmeztetés mellett a felperest hiánypótlásra felhívta, és a határidő eredménytelenül eltelt. Akkor is megszünteti a bíróság az eljárást, ha a járásbíróság hatáskörébe tartozó perben jogi képviselő nélkül eljáró felperes a keresetet tartalmazó iratot nem jogszabály szerinti nyomtatványon terjeszti elő, és a bíróság tizenöt napos határidőt*

meghatározó, a mulasztás következményére történő figyelmeztetés melletti hiánypótlási felhívásban megadott határidő eredménytelenül eltelt. Nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha a keresetet tartalmazó irat hiányzó eleme – ide nem értve a képviselő képviseleti jogának igazolását – a közjegyzői iratanyagból megállapítható.

A módosítás értelmében a fizetési meghagyást követően perré alakult eljárásban a bíróság 2019. június 10. óta hiánypótlást rendelhet el 15 napos határidővel abban az esetben, ha a fél a közjegyző felhívásának eleget téve előterjeszti a keresetet tartalmazó iratot, de az valamilyen szempontból hiányos (nem felel meg a keresetlevél tartalmi követelményeinek, nem fizeti meg a teljes peres eljárási illetéket, vagy nem csatolta a keresetlevél összes kötelező mellékletét). Eddig hiánypótlásra nem volt lehetőség, így a bíróság az eljárást megszüntette minden esetben (akkor is, ha a fél a felhívásnak egyáltalán nem tett eleget, és akkor is, ha eleget tett ugyan, de hiányos volt a keresetet tartalmazó irat). 2019. június 10. napjától tehát ilyen eljárásokban „automatikus” megszüntetésnek csak akkor van helye, ha a fél a közjegyző felhívásának nem tesz eleget; amennyiben eleget tesz, de a beadvány hiányos, vagy csak részben teljesíti az illetékfizetési kötelezettséget, akkor hiánypótlást kell elrendelni, és megszüntetésről abban az esetben lehet rendelkezni, ha a hiánypótlási felhívásnak a fél nem tett eleget.

2. témakör: Személyi állapottal összefüggő perek

431. § (A személyi állapottal összefüggő perek közös szabályai)

*(5) * A gyámhatóság által indított perben, vagy amelyet a gyámhatóság ellen indítanak, a gyámhatóság a jogi képviselő nélkül eljáró fél számára rendszeresített nyomtatványok használatára nem köteles.*

A törvénymódosítás egyértelművé tette, hogy a gyámhatóságnak jogszabályban rendszeresített nyomtatványt nem kell alkalmaznia. Ez azért volt indokolt, mert a személyi állapottal összefüggő perek járásbírói hatáskörbe tartoznak, és a gyámhatóság – bár nem minősül természetes személynek – jogi képviselő nélkül jár el, így rá a törvényszéki perrend (ahol a nyomtatványok használata nincs előírva) nem vonatkozik.

455. § (Házassági bontóper)

*(5) * Ha a felperes a házasság felbontását a Ptk. 4:21. § (2) és (3) bekezdése alapján kéri, a keresetlevélhez csatolni kell a Ptk. 4:21. § (3) bekezdésében meghatározott valamennyi kérdésben a felek közös álláspontját tartalmazó megállapodást, ha ez a keresetlevél előterjesztésekor már rendelkezésre áll.*

*(6) * Ha a felperes a házasság felbontását a Ptk. 4:21. § (2) és (3) bekezdése alapján kéri, az alperes ebben az esetben is köteles ellenkérelmet előterjeszteni. Az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére vonatkozó határidő tizenöt nap, amelyet az alperes indokolt kérelmére a bíróság legfeljebb tizenöt nappal meghosszabbíthat. Ha az alperes maga is egyetért a házasság felbontásával, a 199. § (6) bekezdés szerinti nyilatkozatot tehet.*

Amennyiben a felek a házasság felbontását a bontó okok feltárása nélkül kéri, vagyis „közös megegyezéses” bontóperrel van szó, akkor a felek már a perindítás előtt is megköthetik a Csjk. által ilyen esetre megkívánt megállapodást a járulékos kérdésekről (utolsó közös lakás használata, házastársi tartás, közös kiskorú gyermek feletti szülői felügyeleti jogok gyakorlása, stb.), és ilyen esetben

ezt a megállapodást (amely perjogi szempontból még a felek közös álláspontjának minősül) a keresetlevélhez csatolni kell. Természetesen a felek nincsenek elzárva attól, hogy a megállapodást a per alatt kössék meg.

Kérdéses volt, hogy ha a felperes „közös megegyezés” alapján kéri a házasság felbontását, az alperesnek kell-e előterjeszteni írásbeli ellenkérelmet, illetve, hogy – a régi Pp. hatálya alatt fennálló gyakorlat szerint – ha ő maga is kéri a házasság felbontását, erre vonatkozóan elő kell-e terjesztenie viszontkeresetet. A jogszabály egyértelművé tette, hogy az alperesnek ilyen esetben is elő kell terjesztenie írásbeli ellenkérelmet. Ebben értelemszerűen a keresetre kell nyilatkoznia. Vítathatja a keresetet vagy elismerheti azt, utóbbi esetben ő maga is kéri a házasság felbontását. Az írásbeli ellenkérelem elegendő a „közös megegyezéses” bontóperekben, de ez nem zárja ki azt, hogy az alperes továbbra is kérhesse viszontkeresettel a házasság felbontását. Írásbeli ellenkérelmet viszont mindig elő kell terjesztenie. (Más kérdés, hogy bírósági meghagyás kibocsátása az ilyen típusú perekben továbbra is kizárt, tehát ha nincs írásbeli ellenkérelem, a bíróság szóban fogja nyilatkoztatni az alperest a perfelvételi tárgyaláson.)

A gyakorlat fogalmazta meg azt a módosítási igényt, hogy az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló törvényi, 45 napos határidőt rövidítse le a jogalkotó a „közös megegyezéses” bontóperekben. Ilyen esetben ugyanis ez a határidő hosszúnak tűnt. Ezt elfogadva a törvény értelmében ezekben a típusú bontóperekben az írásbeli ellenkérelem benyújtására nyitva álló törvényi határidő lerövidült 15 napra, amely egy alkalommal, kérelemre hosszabbítható meg 15 nappal.

3. témakör: Kiskorú gyermek tartása iránti perek

491. § (kiskorú gyermek tartása iránti perek)
[Perindítás]

(2) * *A kiskorú gyermek tartására irányuló kereset összekapcsolható a gyermek feletti szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti keresettel.*

A módosítás értelmében az ilyen típusú perek most már összekapcsolhatók a szülői felügyeleti perek közül a felügyeleti jog rendezése iránti perekkel.

II.

A 2019. évi CXXVII. tv. nyomán 2020. április 1-től az alábbi változások léptek hatályba:

1. témakör: bírósági szervezet és hatáskör

8. § [Az eljáró bíróság]

(1) * *Elsőfokon ítélik:*

- a) *a járásbíróság és*
- b) *a törvényszék.*

(2) *Másodfokon ítélik:*

- a) * *a járásbírósághoz tartozó ügyekben a törvényszék,*
- b) *a törvényszékhez tartozó ügyekben az ítélőtábla és*
- c) * *az ítélőtáblához tartozó ügyekben a Kúria.*

20. § [A bíróságok hatásköre]

- (1) A törvényszék hatáskörébe tartoznak mindazok a perek, amelyek elbírálását törvény nem utalja a járásbíróság hatáskörébe.
- (2) * A törvényszék mint munkaügyi bíróság jár el a munkaügyi perekben.
- (3) A járásbíróság hatáskörébe tartoznak:
 - a) azok a vagyoni perek, amelyek tárgyának értéke a harmincmillió forintot nem haladja meg vagy amelyekben a vagyoni jogon alapuló igény értéke nem meghatározható, kivéve
 - aa) a szerzői jogi, a szomszédos jogi és az iparjogvédelmi perek,
 - ab) a közhatalom gyakorlásával kapcsolatos kártérítés, illetve sérelemdíj megfizetése iránt indított perek,
 - ac) a közérdekből indított perek,
 - ad) a jogi személyek alapításával és törvényes működésével kapcsolatos perek,
 - ae) a jogi személyek és tagjaik, volt tagjaik közötti, illetve a tagok, volt tagok egymás közötti, a tagsági jogviszonyon alapuló perek,
 - b) a személyi állapotot érintő perek,
 - c) a végrehajtási perek.

A törvénymódosítás alapján megszűntek a különbíróságok, vagyis a Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságok. Mindkét ügycsoport törvényszéki szintre került fel. Munkaügyi bíróságból 19 + 1 működik az országban, ezekben a perekben másodfokon az ítéletátlák járnak el. Közigazgatási ügyekben elsőfokon azok a törvényszékek járnak el, amelyeken működik közigazgatási kollégium (tekintve, hogy ezek regionális alapon vannak megszervezve). Ez a főszabály. Az elsőfokú hatáskör kivételesen a Kúriát is megilleti a Kp.-ben meghatározott ügyekben [lásd a Kp. 12. § (2) bekezdését]. A közigazgatási ügyekben másodfokon – amennyiben törvény alapján a kétfokú eljárás biztosított – minden esetben a Kúria jár el.

Ezzel párhuzamosan tehát módosította a jogalkotó a Kp.-t:

7. § * [A közigazgatási ügyben eljáró bíróságok]

- (1) Elsőfokon ítélezik
 - a) a közigazgatási kollégiummal működő törvényszék (a továbbiakban: törvényszék),
 - b) törvényben meghatározott esetben a Kúria.
- (2) Másodfokon a Kúria ítélezik.
- (3) Felülvizsgálati ügyekben a Kúria jár el.

Mindez magával hozta a Kp. illetékességi szabályainak az átgondolását is [lásd a Kp. 13. §-át].

Ezen túlmenően a jogalkotó rendezi azt a helyzetet is, ha a fél a munkaügyi perekben nem jogi képviselővel jár el (tekintve, hogy ezekben a perekben a jogi képviselet eddig sem volt kötelező).

509. § [Az általános szabályok alkalmazása]

- (1) * *E törvény rendelkezéseit a munkaügyi perekben az e fejezetben és a XV. Fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A XV. Fejezet rendelkezéseinek vonatkozásában járásbíróság alatt a munkaügyi perben eljáró bíróságot kell érteni.*

Vagyis a munkaügyi perekben a Pp. munkaügyi perekre irányadó speciális szabályait alkalmazzuk elsődlegesen, ezen túlmenően pedig ha a fél nem jogi képviselővel jár el, akkor a járásbíróság előtt nem jogi képviselővel eljáró felekre vonatkozó eltérő szabályok is irányadók, végül a törvényszéki perrend szabályait alkalmazzuk. Mindezek miatt rögzíti a törvény, hogy ott, ahol a törvény a XV. Fejezetben járásbíróságot említ, a munkaügyi perben a munkaügyi bíróságot kell érteni.

2. témakör: korlátozott precedensrendszer bevezetése

2.1. Ítélet jogi indokolása

Pp. 346. § (5) *A jogi indokolás tartalmazza az ítélet alapjául szolgáló jogszabályokat és szükség esetén azok értelmezését, a megállapított tényekre vonatkozó bizonyítékokat azokkal a körülményekkel együtt, amelyeket a bíróság a bizonyítékok mérlegelésénél irányadónak vett, a tények megállapításának egyéb körülményeit, továbbá azokat az okokat, amelyek miatt a bíróság valamely tényállítást nem talált bizonyítottnak, vagy amelyek miatt a felajánlott bizonyítást mellőzte. **A jogi indokolás tartalmazza azokat az okokat is, amelyek miatt a bíróság jogkérdésben eltért a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától (a továbbiakban: a Kúria közzétett határozata), vagy az arra irányuló indítványt elutasította.***

A törvénymódosítás értelmében az ítélet jogi indokolásában – az eddigi szabályozás értelmében a bizonyítékok mérlegelésén és annak indokain túl – ki kell térnie a bíróságnak arra is, ha jogkérdésben eltért a Kúria Bírósági Határozatok Gyűjteményében (BHGY) közzétett határozatától, vagy ha az eltérésre irányuló indítványt elutasította (mellőzte).

Ezzel a jogalkotó az ún. *korlátozott precedens-rendszert* kívánja kialakítani, amit – a törvény indokolása szerint – a jogállam, azonban belül annak egyik fogalmi eleme, a jogbiztonság érvényesülése indokol. Ez ugyanis feltételezi a koherens és kiszámítható ítélkezést, joggyakorlatot. A szabályozás ezt kívánja „továbbfejleszteni”, azáltal, hogy konkrét eljárásjogi eszközöket is kialakít a kiszámítható jogalkalmazás megteremtése érdekében. A törvény indokolása szerint a Kúria így hatékonyabban tud eleget tenni a következetes joggyakorlat kialakítására irányuló elvárásnak

„A korlátozott precedensrendszer lényege a Kúria döntései kötelező erejének biztosítása; így a bíróságok kötelesek a Kúria jogértelmezését követni. A rendelkezés ugyanakkor nem sértheti az ítélkező bírók (eljáró tanácsok) személyes függetlenségét. Ennek biztosítása érdekében biztosított az eltérés lehetősége a Kúria jogértelmezésétől, ha az az ügy körülményei vagy az Alaptörvénnyel való összhang érdekében szükséges. Az eltérést az eljáró bíró (tanács) köteles megindokolni.” (Virág Csaba – Völcssey Balázs: A korlátozott precedensrendszer és a polgári perjog kapcsolata. Magyar Jog 2020/3. 127.)

A bíróságok kötelesek figyelembe venni a Kúriának a közzétett eseti döntéseit (tehát minden BHGY-ben közzétett eseti döntés kötelező erejű, ezzel a Kúrián az Elvi Közzétételi Tanácsok megszűnnek, és a jövőben már nem teszünk különbséget a Kúria közzétett eseti döntései között EBH és BH szerint, valamint nem tehető közzé eseti döntés EBD megjelöléssel).

2.2. Felülvizsgálati szabályozás módosítása

406. § [A felülvizsgálat alapja és tárgyai]

*(1) * A jogerős ítélet vagy az ügy érdemében hozott jogerős végzés (e fejezetben a továbbiakban együtt: ítélet) felülvizsgálatát a Kúriától az ügy érdemére kiható jogszabálysértésre, illetve a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre hivatkozással a fél, valamint a rendelkezés rá vonatkozó része ellen az kérheti, akire az ítélet rendelkezést tartalmaz.*

Az ún. korlátozott precedensrendszer bevezetésével egyidejűleg a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének alapja kibővült: az ügy érdemi elbírálására kiható jogszabálysértés mellett az eljárás alapját képezi az is, ha a jogerős ítélet eltért a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben, amely eltérés viszont nem volt indokolt.

409. § * [A felülvizsgálat kivételes engedélyezésének feltételei]

- (2) *A Kúria a felülvizsgálatot akkor engedélyezi, ha az ügy érdemére kiható jogszabálysértés vizsgálata*
- a) a joggyakorlat egységének vagy továbbfejlesztésének biztosítása,*
 - b) a felvetett jogkérdés különleges súlya, illetve társadalmi jelentősége vagy*
 - c) – a másodfokú bíróság erről való döntése hiányában – az Európai Unió Bírósága előzetes döntéshozatali eljárásának szükségessége miatt indokolt.*
- (3) *A Kúria engedélyezi a felülvizsgálatot, ha az ítélet a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben eltér.*

Emiatt a vagyoni jogi perekben a felülvizsgálat kivételes engedélyezésének esetkörei is megváltoztak: az eddigi három esetkörben továbbra is mérlegelés tárgya a kivételes engedélyezés, míg kötelező a kivételes engedélyezés, ha a jogerős ítélet a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben eltér.

Ennek alapján mind a felülvizsgálati kérelem, mind a felülvizsgálat kivételes engedélyezése iránti kérelem kötelező tartalmi elemei kibővültek abban az esetben, ha a fél arra hivatkozik, hogy a jogerős ítélet eltért jogkérdésben a Kúria közzétett határozatától: meg kell jelölni a Kúria közzétett határozatát.

A felülvizsgálati kérelemben hivatkozott eltérést a Kúria megvizsgálja, és az ügy érdemében határoz (hatályában fenntartja a jogerős ítéletet, ha jogkérdésben nem tért el a Kúria közzétett eseti döntésétől, ebben az esetben nem elegendő erre utalni a határozatban, hanem részletesen meg kell indokolni ezt a döntést; hatályon kívül helyezi és megváltoztatja vagy új eljárásra utasítja az alsóbb fokú bíróságot, ha a jogerős ítélet jogkérdésben eltért a közzétett Kúriai határozattól).

Amennyiben a jogerős ítélet eltért a Kúria közzétett eseti döntésétől, és az eltérés indokolt volt, a Kúria a felülvizsgálati eljárás felfüggesztésével egyidejűleg jogegységi eljárást indítványoz, megfogalmazva a jogkérdés mikénti eldöntésére irányuló javaslatot is.

2.3. Jogegységi panasz iránti eljárás bevezetése

12/A. * *A jogegységi panasz elbírálása*

41/A. § * *A jogegységi panaszt a jogegységi panasz tanács bírálja el. A jogegységi panasz tanácsot a Kúria elnöke vagy elnökhelyettese vezeti. A jogegységi panasz tanács az elnökből és további 8 tagból áll, a tagokat az elnök a Kúria kollégiumaiból jelöli ki úgy, hogy minden kollégiumból legalább 1-1 tagot ki kell jelölni.*

41/B. § * (1) *Jogegységi panasznak van helye a Kúriának*

- a) a felülvizsgálati kérelem vagy indítvány (a továbbiakban együtt: felülvizsgálati kérelem) vagy a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény alapján fellebbezés alaptalansága esetén a megtámadott határozatot hatályában fenntartó határozata,*
- b) a felülvizsgálatot a polgári perrendtartásról szóló törvény alapján megtagadó határozata,*
- c) a felülvizsgálati kérelem befogadását a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény alapján megtagadó határozata ellen, feltéve hogy a felülvizsgálati kérelemben a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre hivatkoztak.*

(2) *Jogegységi panasznak van helye akkor is, ha a Kúria ítélkező tanácsa jogkérdésben – jogegységi eljárás kezdeményezése nélkül – úgy tér el a Kúria közzétett határozatától, hogy az adott eltérésre az alsóbbfokú bíróságok határozatában nem került sor.*

- (3) *A jogegységi panasz elbírálásából ki van zárva az alapjául szolgáló eljárás szabályai szerint kizárt bíró, valamint az a bíró, aki a jogegységi panasszal támadott határozat meghozatalát megelőző eljárásban részt vett.*
- (4) *A jogegységi panaszt az (1) és (2) bekezdés szerinti határozat közlésétől számított 30 napon belül a Kúriánál terjesztheti elő az, aki az eljárási törvények alapján felülvizsgálati kérelem – vagy a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény alapján fellebbezés – előterjesztésére jogosult. A jogegységi panasz iránti eljárásban végrehajtás felfüggesztése vagy azonnali jogvédelem iránti kérelemnek van helye, az annak alapjául szolgáló eljárás szabályai szerint. A végrehajtás felfüggesztése vagy azonnali jogvédelem iránti kérelmet a jogegységi panaszban kell előterjeszteni. A Kúriának a jogegységi panasz alapjául szolgáló eljárás során eljáró tanácsa a panaszt az iratokkal együtt haladéktalanul a jogegységi panasz tanács elé terjeszti.*
- (5) *A jogegységi panasz eljárás lefolytatása során – az ezen alcímben foglalt eltérésekkel – megfelelően alkalmazni kell a polgári perrendtartásról szóló törvénynek*
- a) a beadványokra,*
 - b) az idézés tartalmára és módjára,*
 - c) a kézbesítésre,*
 - d) a kézbesítési kifogásra,*
 - e) a határidő számítására,*
 - f) az ítélkezési szünetre,*
 - g) – a jegyzőkönyv képet és hangot egyidejűleg rögzítő folyamatos felvétel útján történő készítésére vonatkozó szabályok kivételével – az eljárás anyagának rögzítésére vonatkozó szabályait.*
- (6) *A jogegységi panaszban – a beadványra vonatkozó általános szabályokon túl – meg kell jelölni:*
- a) azt a határozatot, amellyel szemben a fél a panaszt előterjeszti,*
 - b) azt a közzétett kúriai határozatot, amelytől jogkérdésben való eltérést állít a fél.*
- (7) *A jogegységi panasz eljárásban a polgári perrendtartásról szóló törvény szerinti jogi képviselő kötelező.*
- (8) *A jogegységi panasz tanács a jogegységi panasz befogadhatósága körében a Kúriához érkezésétől számított 30 napon belül megvizsgálja, hogy az megfelel-e a törvényi feltételeknek. Ha a jogegységi panasz a végrehajtás felfüggesztése vagy azonnali jogvédelem iránti kérelmet tartalmaz, azt 30 napon belül a jogegységi panasz alapjául szolgáló eljárás szabályai szerint kell elbírálni.*
- (9) *A jogegységi panasz tanács – hiánypótlási felhívás kiadását mellőzve – a jogegységi panaszt visszautasítja, ha*
- a) azt nem az arra jogosult nyújtotta be,*
 - b) azt jogi képviselő közreműködése nélkül nyújtották be,*
 - c) az eljárási illeket nem vagy hiányosan fizették meg,*
 - d) az elkésett,*
 - e) az az (1) bekezdés alapján kerül előterjesztésre, de a felülvizsgálati kérelemben vagy a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény szerinti fellebbezésben az előterjesztő nem hivatkozott a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre, vagy*
 - f) az nem tartalmazza a (6) bekezdésben foglaltakat, és a megfelelő kiegészítés a (4) bekezdésben meghatározott határidőn belül nem történt meg.*
- (10) *A jogegységi panasz tanács a befogadott jogegységi panaszt az előterjesztő kivételével közli az annak alapjául szolgáló eljárásban az eljárási törvények alapján felülvizsgálati kérelem – vagy a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény alapján fellebbezés – előterjesztésére jogosultakkal, akik a közléstől számított 30 napon belül nyilatkozatot tehetnek.*

(11) *Ha a jogegységi panasz tanács indokoltnak tartja tárgyalás tartását, arra a panasz előterjesztőjét és a (10) bekezdésben meghatározott személyeket a polgári perrendtartásról szóló törvény szabályai szerint idézi.*

41/C. § * (1) *Ha a jogegységi panasz tanács megállapítja a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérést, dönt a bíróságokra kötelező értelmezésről és határozatában*

a) a panasszal támadott határozatot hatályában fenntartja, ha az eltérés indokolt volt;

b) megállapítja az eltéréssel okozott jogsértést, de a panasszal támadott határozatot hatályában fenntartja, ha

ba) a panaszt olyan ügyben nyújtották be, amelyben törvény a bíróság eljárására legfeljebb öt napos határidőt állapít meg,

bb) más törvény így rendelkezik;

c) a panasszal támadott határozatot hatályon kívül helyezi, és a jogegységi panasz alapjául szolgáló határozatot hozó bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja, ha az eltérés nem volt indokolt.

(2) *Ha jogegységi panasz tárgya a 41/B. § (1) bekezdés b) vagy c) pontjában meghatározott határozat, és a jogegységi panasz tanács a jogkérdésben való eltérést megállapítja, a panasszal támadott határozatot hatályon kívül helyezi, és a bíróságot a felülvizsgálati eljárás lefolytatására utasítja.*

(3) *Ha a jogegységi panasz tanács megállapítja, hogy a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben nem történt eltérés, a jogegységi panaszt elutasítja. A határozat indokolásának elegendő csak erre a körülményre utalnia, az alkalmazott jogszabályok feltüntetése mellett.*

(4) *Ha a jogegységi panasz tanács megállapítja a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérést, a panasz elbírálásával összefüggésben felmerült költséget az állam viseli.*

(5) *Az (1) bekezdés a) és b) pontja alapján hozott határozat jogegységi határozat hatályú, azt a jogegységi határozatok közzétételére vonatkozó szabályok szerint a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.*

(6) *Az (1) bekezdés c) pontja, valamint a (2) bekezdés alapján megismételt eljárásban a Kúria soron kívül jár el.*

A jogegységi panasz iránti eljárás egy új, a Kúria kizárólagos hatáskörébe tartozó rendkívüli perorvoslati eljárás, amelyet a felülvizsgálati kérelem kimerítése után lehet megindítani.

Abban az esetben lehet igénybe venni azoknak, akik a felülvizsgálati kérelem előterjesztésére jogosultak, ha

1. a felülvizsgálati kérelem alaptalansága esetén a megtámadott határozatot a Kúria a hatályában fenntartotta,

2. a felülvizsgálatot a Kúria a Pp. alapján megtagadta,

Mindkét esetben feltétel, hogy a felülvizsgálati kérelemben a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre hivatkozott a fél

3. ha a Kúria ítélező tanácsa jogkérdésben – jogegységi eljárás kezdeményezése nélkül – úgy tér el a Kúria közzétett határozatától, hogy az adott eltérésre az alsóbb fokú bíróságok határozatában nem került sor.

A jogegységi panaszt a jogerős határozat közlésétől számított 30 napon belül lehet előterjeszteni, a jogi képviselőt nem kötelező.

A Kúria 30 napon belül megvizsgálja a panaszt, amennyiben nem kell visszautasítani, érdemben dönt.

2.4. A Kúria jogegységesítő tevékenységének biztosításához rendelkezésre álló eszközök módosítása

Bszi. 25-30. §§, 163-165. §§

A Kúria eszközei a jogegységesítésben 2020. március 31. napjáig		A Kúria eszközei a jogegységesítésben 2020. április 1. napjától	
Kötelező	Nem kötelező	Kötelező	Nem kötelező
<p>Jogegységi határozat</p> <p>Elvi Bírósági Határozat (EBH) meghozatala: a Kúria egyedi ügyben hozott határozata, amely a társadalom széles körét érinti vagy közérdekből kiemelt jelentőségű ügyben született, és elvi kérdésekre is kiterjed (ezeket a határozatokat a Kúrián működő elvi közzétételi tanács választja ki és teszi közzé)</p> <p>Elvi Bírósági Döntés (EBD) közzététele: alsóbb bíróság egyedi határozata, amely a társadalom széles körét érinti vagy közérdekből kiemelt jelentőségű ügyben született, és elvi kérdésekre is kiterjed (ezeket a határozatokat a Kúrián működő elvi közzétételi tanács választja ki és teszi közzé)</p>	<p>Kollégiumi Vélemény</p> <p>Bírósági Határozat (BH): a Kúria egyedi ügyben hozott határozata</p> <p>Joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye</p>	<p>Jogegységi határozat</p> <p>Bírósági Határozat (BH): a Kúria egyedi ügyben hozott határozata, amelyet a BHGY-ban közzétett</p> <p>Jogegységi panasz elbírálása (új rendkívüli perorvoslat)</p>	<p>Kollégiumi Vélemény</p> <p>Joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye</p>

ELŐSZÓ

A közzolgálati vezető- és továbbképzés „újkori történetében” elsőként kerül sor a polgári eljárásjogi kódex feldolgozására és minősített képzési program keretében történő közreadására. Ennek oka több szinten összetett, részben arra vezethető vissza, hogy általában a közzolgálati tisztviselők munkakörükből adódóan napi szinten nem kell, hogy alkalmazzák a polgári perrendtartást. Másrészt hátráltatta e téma korábbi feldolgozását az is, hogy azok a tématerületek, azok a jogszabályok messze előnyt élveztek a képzési programok kidolgozása során, amelyek ismerete vagy a napi munkavégzés megkönnyítését szolgálják, vagy olyan elméleti, illetve gyakorlati ismeretet közvetítenek, amik a továbbképzéshez, más területre történő átképzéshez elengedhetetlenek.

A fenti előfeltevések okán éppen a szerzőket lepte meg legjobban a felkérés az új eljárásjogi kódex minősített közzolgálati továbbképzési program keretei között történő feldolgozására. A felkérés ugyanakkor nem öncélú volt, hiszen az elmúlt évek felhasználói – vagyis munkáltatói és tisztviselői – igényfelmérései, valamint a beérkezett résztvevői vélemények alapján a polgári peres eljárásjogi témakör előkelő helyen szerepelt. Logikus magyarázata lehet természetesen ennek az, hogy az új polgári peres eljárásjogi kódex hatálybalépése a munkáltatók kiemelt érdeklődésének középpontjába helyezte a polgári perrendtartást.

A szerzők kutatása nem terjed ki a képzési igény feltérképezésére, de emögött feltehetően az húzódik meg, hogy nagymértékben segítheti a munkáltatóval megvalósuló tisztviselői együttműködést egy peres eljárásban való részvétel esetén, ha a tisztviselők egy meghatározott köre tisztában van a peres eljárás alapfogalmaival. Vagyis, ha közvetlenül a perben a munkáltató jogtanácsosa – vagy megbízott ügyvédi iroda – jár is el, az iratok előkészítésében közreműködő tisztviselők munkáját jelentősen segítheti az az ismeret, amelyet jelen képzési program és szakanyag elsajátításával szerezhettek meg.

Ezen alapvetés figyelembevételével a szerzők törekedtek arra, hogy ilyen szemlélettel súlyozzák a feldolgozott témakör egyes elemeit. Törekedtek továbbá arra, hogy az új kódex hatálybalépésére figyelemmel hangsúlyos elemként jelenjenek meg a képzési programban az előző törvénytől eltérő új megoldások és azok sikeres alkalmazásához szükséges ismeretek.

Figyelemmel arra, hogy a szakanyag az új polgári peres eljárásjogi törvény feldolgozására koncentrált, így a hatálybalépést megelőző kodifikációs munkálatokkal kapcsolatos legfontosabb gondolatok megosztását jelen bevezetőben tartjuk szükségesnek összefoglalni.

„A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (...) évente 200-300 ezer polgári per szabályozásának kereteit adja, és évi több mint egymillió nemperes eljárás háttérjogszabályául szolgál; a jogrendszer vezető jogforrása.”¹ Egyetlen, de igen szemléletes mondatban írta le a jogalkotó a mindenkori polgári perrendtartás jelentőségét. Az 1952. évi III. törvényt (régii Pp.) a hatálybalépését követően több mint száz alkalommal módosították, amelynek túlnyomó többsége a rendszerváltozás utánra esett, és középpontjában alapvetően az eljárás gyorsítása, ésszerű időn belül történő befejezésének igénye állt. Ennek következtében több ponton koherencia-zavar lépett fel az alkalmazása során.

A jogalkotó 2013-ban indította el a perrendtartás kodifikációját. Ennek oka alapvetően az volt, hogy erre az időre zajlott le a nagy anyagi jogi kódexek (a Ptk. és az Mt.) újralkotása, és az alkotmányozási reform, amely a szervezeti törvények, így a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló

¹ A 2016. évi CXXX. törvény indokolása. Általános indokolás.

2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) és a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (Bjt.) megalkotását is eredményezte. Mindkettő lényeges és nélkülözhetetlen előzménye volt az eljárásjogi törvényalkotásnak.

A Kormány az 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozattal rendelte el az új polgári perrendtartás megalkotását. A szervezeti keretek alapján létrejött a Polgári Perjogi Kodifikációs Főbizottság (amely a koncepcionális súlyú kérdésekben rendelkezett döntési jogkörrel), a Polgári Perjogi Kodifikációs Szerkesztőbizottság (amely a szakmai munka vezetését látta el), és felálltak a téma- és munkabizottságok.

A témabizottságok 2013 nyarán kezdték meg a működésüket, feladatuk az új kódex koncepciójának kidolgozása volt, amelynek során szabályozási alternatívákat vázoltak fel. A témabizottságok a perjog egyes tématerületei szerint szerveződtek meg, rendszeres gyakorisággal tartottak üléseket. Az eredeti munkabizottságok feladata a konkrét törvényszöveg kidolgozása lett volna a témabizottságok szabályozási javaslatai alapján kialakított koncepció mentén. 2014. év őszén az igazságügyi miniszter munkacsoportot állított fel a minisztériumon belül, és miniszteri biztost nevezett ki a minisztériumon belül folyó szakmai munka, valamint a kodifikáció felügyeletére és vezetésére.

A kormány a koncepciót 2015. január 14-én fogadta el a témabizottságok által kidolgozott javaslat alapján véglegesített szakmai anyagot is figyelembe véve. Ezt követően országos „konferenciakörút” indult az új Pp. koncepciójának bemutatására, megismertetésére.

A koncepció elfogadása után párhuzamos munka kezdődött az igazságügyi minisztériumi munkacsoport és a csökkentett számú munkabizottságok részvételével a jogszabálysöveg tervezetének kidolgozására. A végleges törvényszöveg tervezetét a minisztériumban szerveződött és működött szerkesztőbizottság rögzítette a munkabizottsági elnökök meghallgatását követően.

A jogszabály-tervezet társadalmi vitája 2016 tavaszán zajlott le, és a Kormány 2016. szeptember közepén nyújtotta be a törvényjavaslatot az Országgyűlés elé, amelyet 2016. november 22. napján fogadtak el.

A kodifikációs folyamat során a jogalkotó a történeti hagyományainkra és a nemzetközi trendekre is figyelemmel volt. Kitüntetett merítési alapot képezett az 1911. évi I. törvénycikk (Plósz-féle Pp.), amely több intézmény, így az osztott perszerkezet és az anyagi pervezetés tekintetében is viszonyítási pontként szolgált a kodifikátor számára. Emellett a munka kezdetekor részletesebb összehasonlító kitekintés is történt a Plósz-féle Pp. számára is mintaként szolgáló német-osztrák jogterületet és több más olyan európai ország jogrendszerét átfogva, ahol az utóbbi évtizedben megtörtént a polgári eljárásjogi reform.

Az új Pp. kulcskifejezései: jogalaphoz kötöttség, kötelező jogi (ügyvédi) képviselő, osztott perszerkezet, percezúra, bírói közrehatás és anyagi pervezetés, amelyek mind egy kiemelt célt, az alapelvként is deklarált (és szintén kulcsfontosságúnak minősülő) perkoncentrációt hivatottak biztosítani. A jogalkotó több ponton az ügynevezett „jó gyakorlatot” emelte törvényi erőre, így azt is feltételezhetnénk, hogy lényeges változás nem történt a törvény 2018. január 1-jei hatálybalépésével. Ez azonban még a kodifikációt figyelemmel kísérő szakemberek esetében sem igaz. Fel kellett és kell ugyanis készülni a professzionális pervitelre, amelynek alapfeltétele, hogy a fél és a bíró tisztában van a rendelkezésekkel, és azok alkalmazásából eredő felelősségével.²

Az új Pp. ismerete nélkülözhetetlen a klasszikus jogász tevékenység folytatásához. Alkalmazása naprakész felkészültséget igényel, akár a tárgyalótermi, akár az azon kívüli eljárásjogi cselekmények és helyzetek megoldása, kezelése során. Kétségtelen, hogy ez kihívást jelent a jogász szakma minden képviselőjének. A mindenkori perrendtartás azonban nem csupán az egyes szabályok tudását és alkalmazását jelenti. A polgári per egysége és íve függ a szóbeliség, közvetlenség és az írásbeliség megfelelő arányától, valamint a felek és a bíróság összefüggését eredményező rendelkezési és

² Erről lásd részletesebben: Szabó Imre (2017): Szakértelem és felelősség, 373–385. old.

tárgyalási elv, valamint a hivatalbóli eljárás egészséges érvényesülésétől.³ A résztvevőknek éppen ez – a részletszabályokban is visszatükröződő – „összeműködése” biztosítja a per megfelelő mederben való lefolyását, és adja meg az eljárásjog szépségét.

A szerzők elképzelése szerint jelen szakanyag mellett az ismeretek megszerzését, elmélyítését, illetve azon tisztviselők esetében, akik az alapvető eljárásjogi ismeretekkel már rendelkeznek, az ismeretek felfrissítését nagymértékben támogatni tudja a Nemzeti Közsolgálati Egyetem által alkalmazott új e-learning módszertani megoldások alapján fejlesztett új képzési program.

Annak érdekében, hogy a polgári peres eljárásjogi képzési programot választó tisztviselők a lehető legszélesebb körű ismeretátadásban részesülhessenek, a fejlesztésbe kiemelt gyakorlati tapasztalattal rendelkező jogász kollégákat (ügyvédeket, bírókat, egyetemi oktatókat) és igazgatási szakembereket (vezető tisztviselőket, jegyzőket) vontunk be és igyekeztünk az Államtudományi és Közigazgatási Kar magánjogi oktatási tapasztalatát is hasznosítani, bízva abban, hogy a képzési program teljesítése eredményeképpen a résztvevők a munkáltatójuk perbeli részvételét hatékonyan tudják támogatni.

A polgári peres eljárásjogi képzési program segítséget kíván nyújtani a polgári perrendtartás megismeréséhez, a polgári eljárásjog jogintézményeinek megértéséhez, a szabályozási módszerek és összefüggések feltérképezéséhez.

Bízunk abban, hogy a képzési program nem csak a szó szoros értelmében vett tanulást biztosítja, hanem polgári jogi szemléletet formál, polgári eljárásjogi válaszokat ad, készséget, képességet, kompetenciát fejleszt és ezzel a hivatali teendők ellátását könnyíti meg különösen a munkáltató perbeli részvétele esetén.

Bízunk abban is, hogy a képzési program felkelti az Önök érdeklődését és arra ösztönöz, hogy a tananyag teljesítésén túl, még részletesebben felfedezzék a polgári peres eljárásjog tudományának világát.

A szerzők

³ Az összeműködés kifejezést Magyary Géza alkalmazta. Magyary Géza – Nizsalovszky Endre (1939): Magyar polgári perjog. 228. old.

1. A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI JOGSZABÁLY HATÁLYA ÉS A PERES ELJÁRÁS

1.1. A POLGÁRI PERES ELJÁRÁS FOGALMA

Hétköznapi értelemben azt mondhatjuk, hogy amennyiben két fél jogilag védett érdekei összeütköznek, azaz közöttük konfliktus, méghozzá jogi konfliktus keletkezik, akkor feloldásának egyik eszköze a bírósági eljárás igénybevétele. A bírósághoz forduláson kívül azonban a jogi konfliktushelyzetek kezelésének sokféle módja lehet, mint például közjegyző vagy ügyvéd segítségével történő – peren kívüli – megegyezés, közvetítő (mediátor) igénybevétele, különböző egyeztető- és döntőbizottságokhoz fordulás, valamint az ügy választottbíró elé vitele. Jellemzően a jogvita békés megoldásának eredménytelensége esetén kerül csak sor, „végső” eszközként a bírósági igazságszolgáltatás igénybevétele.

A bírósághoz fordulás joga Alaptörvényben biztosított jog, amely szerint: „mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el”.⁴ Vannak ügynevezett motivációs tényezők, amelyek a perlési hajlandóságot elősegítik. Így a perválasztás tekintetében meghatározó szempont lehet az érdeksérelem tárgya és annak súlya. Egy pénzben kifejezhető követelés érvényesítése esetén mérlegelendő, hogy hány forint, amiért már érdemes perelni, vagyis mekkora az ügynevezett perküszöb.⁵ További fontos perválasztási tényező lehet az is, hogy ki lesz az ellenfél, mekkora a per várható időtartama és annak költségvonzata, továbbá, hogy mekkora az igazságszolgáltatásba vetett bizalom, azaz a pernyertes-séghez fűzött remény.

Jogi megközelítésben a polgári peres eljárás olyan kérelemre induló, törvényben szabályozott eljárás, amelyben a bíróság és az ellenérdekű felek, valamint az eljárás egyéb alanyainak tevékenysége a polgári ügyek körében felmerült jogvita végleges eldöntésére irányul.⁶

1.2. A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI JOGSZABÁLY HATÁLYA

A polgári eljárásjogi jogszabály hatálya, azaz alkalmazhatósága, érvényesülése szempontjából megkülönböztethetünk tárgyi, személyi, területi, időbeli és ügynevezett funkcionális hatályt.

⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint.

⁵ Ennek során az egyéni szociális érzékenység mellett tekintettel kell lenni a jogszabályi korlátokra is, így például arra, hogy a Pp. 254. § (1) bekezdése szerint: csak a közjegyző hatáskörébe tartozó, a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvényben (a továbbiakban: Fmhtv.) szabályozott fizetési meghagyásos eljárásban érvényesíthető – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a kizárólag pénz fizetésére irányuló olyan lejárt követelés, amelynek pertárgyértéke a **hárommillió forintot** nem haladja meg.

⁶ Kengyel Miklós (2014): Magyar Polgári Eljárásjog.

1.2.1. TÁRGYI HATÁLY

A **tárgyi hatály** alatt azt értjük, hogy a polgári eljárásjog szabályait, mely ügyekben kell alkalmazni. A Pp. – a korábbi szabályozással ellentétben – mellőzi a hatálya alá tartozó jogviták tartalmi körülírását. A jogalkotó ugyanis általánosságban, egyfajta generálklauzula jelleggel azt mondja ki, hogy amennyiben jogszabály biztosítja a bírói utat, úgy a bíróság eljárására a Pp. szabályait kell alkalmazni. A bíróság előtti igényérvényesítési jogosultság egyrészt az Alaptörvény – fentebb már idézett – rendelkezésén, másrészt az anyagi jog előírásain alapszik. Az anyagi jogszabályok közül elsősorban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt (a továbbiakban: Ptk.) kell megemlíteni, amelynek 1:6. §-a a hatálya alá tartozó jogviszonyokkal kapcsolatos jogvitákban általános jelleggel biztosítja a bírósághoz fordulás jogát. Tekintettel arra, hogy a Ptk. a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait szabályozza, így a polgári jog körébe tartoznak többek között a természetes személyek személyi állapotával és személyiségi jogaival kapcsolatos ügyek, a szerzői jogi és iparjogvédelmi ügyek, a családjogi ügyek, a jogi személyekkel – ideértve a gazdasági társaságokat is – kapcsolatos ügyek, valamint a dologi, kötelmi és öröklési jogi ügyek. Ezen ügyekben keletkezett jogviták elbírálása során tehát az eljáró bíróságnak a Pp. szabályait kell alkalmaznia.

A Ptk. mellett a Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) a munkajogi igények érvényesítésére biztosítja a bírói út igénybevételét.⁷ Így a munkajogi jogviták is a Pp. tárgyi hatálya alá tartoznak.

A 2018. január 1. napján hatályba lépett Közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) azonban a közigazgatási jogviták elbírálását kiveszi a Pp. tárgyi hatálya alól.

1.2.2. SZEMÉLYI HATÁLY

A **személyi hatály** a jogalanyoknak azt a körét határozza meg, akikre nézve az eljárási törvény rendelkezéseit alkalmazni kell. A Pp. a személyi hatályát külön nem határozza meg, az arra vonatkozó szabályokat a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Jat.) tartalmazza. A Jat. 6. § (2) bekezdésének a) pontja szerint a jogszabály személyi hatálya Magyarország területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre, valamint Magyarország területén kívül a magyar állampolgárookra terjed ki. Nem terjed ki azonban a polgári eljárási jogszabály hatálya azokra a külföldi személyekre, nemzetközi szervezetekre továbbá azok képviselőire, akik diplomáciai és egyéb mentességet élveznek.⁸ Fontos kivétel ugyanakkor, hogy a fél perbeli jog- és cselekvőképességére a személyes joga az irányadó.

1.2.3. TERÜLETI HATÁLY

A **területi hatály** határozza meg azt a földrajzilag körülhatárolt területet, ahol a jogszabály jogokat és kötelezettségeket határoz meg. A Pp. területi hatályról sem rendelkezik expressis verbis, azonban a Jat. 6. § (1) bekezdése szerint a jogszabály területi hatálya Magyarország területére terjed ki.

⁷ Mt. 285. § (1) bekezdése: A munkavállaló és a munkáltató a munkaviszonyból vagy az e törvényből származó, a szakszervezet, az üzemi tanács az e törvényből vagy kollektív szerződésből, vagy üzemi megállapodásból származó igényét bíróság előtt érvényesítheti.

⁸ Pp. 632. §.

1.2.4. IDŐBELI HATÁLY

Az **időbeli hatály** arra adja meg a választ, hogy a jogszabály mely időponttól kezdődően, illetve mely időintervallumon belül alkalmazandó. A Pp. – ahogy az fentebb/a bevezetésben már említésre került – 2018. január 1. napján lépett hatályba és annak rendelkezéseit a 2018. január elsején és azt követően indult ügyekben kell alkalmazni.

1.2.5. FUNKCIONÁLIS HATÁLY

A **funkcionális hatály** azt jelenti, hogy kiegészítő, másodlagos jelleggel a polgári eljárásjog szabályai alkalmazásra kerülhetnek más eljárásokban is. Így például a Kp. kifejezetten a háttérjogszabályává emeli a Pp.-t, amikor kimondja, hogy közigazgatási perben vagy az egyéb közigazgatási bírósági eljárásban a polgári perrendtartás szabályait kell alkalmazni, ha azt e törvény kifejezetten előírja, továbbá a polgári perrendtartás szabályait e törvénnyel összhangban kell alkalmazni.⁹

Ehhez hasonló utalást tartalmaz a legtöbb polgári és közigazgatási nem-peres eljárást szabályzó jogszabály is.¹⁰ A Pp.-nek továbbá funkcionális hatálya van a választottbírói eljárásban is.

1.3. A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI ALAPELVEK

A Pp. Alapvetések című első része a törvény hatálya mellett a polgári perrend alapelveit tartalmazza. Az alapelveknek több szempontból is kiemelt jelentőségük van: egyrészt megszabják a kódex főbb szabályozási irányait, másrészt a jogalkalmazó számára a jogértelmezést elősegítő, egységesítő funkcióval bírnak, valamint hézgapótló funkciójuk révén az esetleges jogszabályi hiányosságok, ellentmondások esetén lehetővé teszik a kérdéses eljárásjogi szituációk helyes, a törvénykönyv szellemével egybevágó megoldását.¹¹ Az alapelvek, tekintettel arra, hogy azok a tételes jogi szabály szintjén jelennek meg, kötelező erővel bírnak, ebből eredően pedig normatív funkciójuk van.

1.3.1. AZ ALAPELVEK CSOPORTOSÍTÁSA:

A polgári eljárásjogban érvényesülő alapelveket két csoportba sorolhatjuk: vannak az igazságszolgáltatási/alkotmányos alapelvek és az ügynevezett perjogspecifikus alapelvek.

Az **igazságszolgáltatási** alapelveket nemzetközi jogi dokumentumok, az Alaptörvény, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.), továbbá a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Bjt.) tartalmazza. Ilyen alapelv többek között a társasbíráskodás elve, az ülnökök részvétele az igazságszolgáltatásban, a bíróság előtti egyenlőség elve, a bírói függetlenség elve és a képviselővel való jogosultság elve. Ezeket tehát a Pp. külön nem jeleníti meg, de természetesen ezeknek is érvényesülniük kell az eljárási törvény részletszabályain keresztül.

A **perjogspecifikus** alapelvek a polgári perrend sajátos elvi tételei, melyek részben a kódex alapelvi fejezetében, részben pedig egyes részletszabályok között kerültek elhelyezésre. A jogalkotó – a korábbi szabályozással ellentétben – a kódex elején kizárólag azokat az alapelveket rögzíti, amelyeket az eljárás teljes időtartama alatt irányadónak tekint (*ügynevezett rendszerszintű alapelvek*). Ezen

⁹ Kp. 6. §.

¹⁰ Például a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény, a Vht. és a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. tv.

¹¹ Petrik Ferenc et.al. (2017): A polgári eljárásjog I-II. – Új Pp. Kommentár a gyakorlat számára.

alapelvek a következők: rendelkezési elv, a perkoncentráció elve, a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége, a jóhiszeműség elve, illetve a bíróság közrehatási tevékenysége.

A Pp. a fentiek mellett az egyes eljárási fázisokhoz kapcsolódó elveket, az adott szerkezeti egységben nevesíti. Így a kódex az elsőfokú tárgyalásra vonatkozó közös szabályok körében szól a nyilvánosság elvéről, illetve az itt található szabályokból vezethető le a – tételes szabályként meg nem jelenő, de az eljárás egészét uraló – szóbeliség elve is. Az egyéb általános szabályok körében jelenik meg a kétoldalú meghallgatás elve, a bíróság tájékoztatási kötelezettsége és a nyelvhasználathoz való jog. A bizonyítás körében helyezte el a jogalkotó a tényállás szabad megállapításának elvét, a közvetlenség elve pedig az eljárásjogi rendelkezések összességéből vezethető le. Végül a tisztességes eljárás elve a törvény preambulumban jelenik meg.

1.3.2. A RENDSZERSZINTŰ PERJOGSPECIFIKUS ALAPELVEK

1.3.2.1. A RENDELKEZÉSI ELV

A rendelkezési elv a polgári perrend egyik legfontosabb alapelve, amelyben a felek magánautonómiájából fakadó önrendelkezési joga fejeződik ki. Lényege, hogy a felek szabadon rendelkeznek a perbe vitt anyagi jogaikkal és a védelmükhöz szükséges eljárási eszközökkel. Az Alkotmánybíróság az ügyészi perindítással kapcsolatos 1/1994. (I. 7.) AB határozatban kifejtette, hogy a feleket megillető rendelkezési jog azt jelenti, hogy mindenkinek szabadságában áll anyagi jogainak eljárási érvényesítése, a bíróság igénybevétele, peres vagy nemperes eljárás kezdeményezése is. Az eljárásjogi értelemben vett fél rendelkezési joga az egyén autonómiáját érinti, illetőleg azzal kapcsolatos. A jogvitában érdekelt félnek *alkotmányos joga van arra, hogy ügyét bíróság elé vigye. Ez a jog – hasonlóan a többi szabadságjoghoz – magában foglalja annak a szabadságát is, hogy e jogával a fél ne éljen.*¹²

A rendelkezési elv tartalma két részre bontható: a kérelemre történő eljárás elvére és a kérelemhez kötöttség elvére. A *kérelemre történő eljárás elve* a Pp. 1. § (2) bekezdésében kerül megfogalmazásra, amely szerint a bíróság a jogvitát kizárólag erre irányuló kérelem esetén bírálja el. A peres eljárás tehát mindig a fél rendelkezésére indul – nem pedig hivatalból – vagyis a fél szabadon dönthet arról, hogy igényét kérelem, azaz keresetlevél előterjesztésével bíróság előtt érvényesíti, vagy attól tartózkodik.¹³ A rendelkezési elv ezen aspektusa kifejezi továbbá azt is, hogy a perben a bíróság bizonyos perbeli cselekményeket is kizárólag a felek rendelkezése alapján végezhet. Így például a fél csak kérelemre részesíthető személyes költségmentességben. Fontos azonban megjegyezni, hogy az anyagi jogi háttérű rendelkezési elvből nem következik az, hogy a per lefolytatása, alakítása terén is teljes körű szabadság illetné meg a peres feleket. Az eljárás szabályait, az eljárási cselekmények formáját, határidejét stb. ugyanis nem alakíthatják szabadon, azt a Pp. és annak keretei között a bíróság határozza meg.

A *kérelemhez kötöttség elve* szerint a bíróság – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatokhoz kötve van. Azaz a bíróság köteles tiszteletben tartani a felek akaratát és főszabály szerint nem dönthet olyan kérdésben, amelyre vonatkozóan a felek nem terjesztettek elő kérelmet. Ez alól szűk körben, de vannak kivételek. Így például a perköltségről, vagy különélő szülők megállapodásának hiányában a kapcsolattartás és szülői felügyeleti jog kérdéséről a bíróság hivatalból dönt. A kérelemhez kötöttség másik lényeges megnyilvánulása a túlterjeszkedés tilalma, amely azt jelenti, hogy az érdemi döntés nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, az ellenkérelmen és a beszámítási kérelmen. Ez a szabály a főkövetelés járulékaira is irányadó. A Pp. újítása,

¹² Wopera Zsuzsa (szerk.) (2017): A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata.

¹³ Pp. indokolása szerint: a per megindítása ugyanakkor semmilyen értelemben nem korlátozza a fél szabad rendelkezését az anyagi jogai felett. Sem a jogok per alatt állása, sem esetleges megítélése vagy elutasítása nem változtat az anyagi jogi jogosultság minőségén, jellegén.

hogy kimondja *a jogcímhez kötöttséget is*, amely szerint – törvény eltérő rendelkezése hiányában – az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított. Vagyis a bíróság már nemcsak a felek kérelmeihez, de a felek által megjelölt jogcímhez is kötve van.

1.3.2.2. A PERKONCENTRÁCIÓ ELVE

Az eljárási kódex megalkotásának egyik legfőbb jogalkotói célkitűzése a perek elhúzódásának kiküszöbölése a perhatékonyság rendszerszintű megvalósításával, illetve a perkonzentrációt biztosító eljárási szabályok megteremtésével. Ezzel összhangban került alapelvi szinten is megfogalmazásra a perkonzentráció elve, amely szerint a bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen. Az alapelv tehát arra irányul, hogy a jogvita mibenléte minél hamarabb tisztázódjon, valamennyi tény és bizonyíték a legkorábban rendelkezésre álljon, vagyis a jogvita anyagi jogi és eljárásjogi keretei minél előbb rögzüljenek.

A perkonzentráció megvalósítása több szinten is megjelenik az eljárásjogi szabályokban. Egyrészt ezt tükrözi az úgynevezett osztott perszerkezet bevezetése is, amely szerint az elsőfokú eljárás két, időben és funkciójában is eltérő részre tagolódik: egy perfelvételi (perelőkészítő) szakra és egy érdemi tárgyalási (bizonyítási) szakra. Tekintettel arra, hogy a kérelmek – szűk kivételtől eltekintve – a perfelvételi szak végére véglegessé válnak, így a per megfelelő előkészítése a koncentrált érdemi tárgyalás sikerét, azaz a minél gyorsabb érdemi döntés meghozatalát biztosítja.¹⁴

A perkonzentráció elve továbbá követelményeket fogalmaz meg mind a bíróság, mind pedig a felek irányába is, amelyek egy része más alapelvi szintű szabályok között jelenik meg. Így egy koncentrált per megkívánja a bíróságtól, hogy biztosítsa a per tisztességes tárgyalását és észszerű időn belül való befejezését, továbbá, hogy közrehatási tevékenysége révén segítse a felek eljárási kötelezettségeinek teljesítését. A felektől elvárt magatartás pedig az eljárástámogatási és igazmondási kötelezettség elve körében kerül megfogalmazásra. A per koncentrált lefolytatása tehát csak a felek és a bíróság közös együttműködésének eredménye lehet.

1.3.2.3. A FELEK ELJÁRÁSTÁMOGATÁSI ÉS IGAZMONDÁSI KÖTELEZETTSÉGE

Ahogy az fentebb már említésre került, a perkonzentráció elve által a felekkel szemben támasztott követelmények az eljárástámogatási és igazmondási kötelezettségben kerülnek kifejezésre. Az eljárás koncentrált lefolytatására és befejezésére vonatkozó, feleket terhelő kötelezettség lényegében a rendelkezési elvből fakad. Ha ugyanis a fél úgy dönt, hogy igényét bíróság előtt érvényesíti, úgy egyúttal eljárási kötelezettségei is keletkeznek, csakúgy, mint a vele szemben álló, érdemben perbe bocsátkozó alperesnek. Az eljárástámogatás elve tehát a jogvita elbírálásának előbbre vitele érdekében – a Pp. részletszabályaiban is megjelenő – tevőleges, aktív magatartást kíván meg a felektől, vagyis az adekvát és releváns nyilatkozatok, és eljárási cselekmények legkorábbi időben történő megtételét. Az eljárástámogatási kötelezettség megsértésének jogkövetkezményeit a Pp. az egyes eljárási szakokra, illetve jogintézményekre vonatkozó rendelkezések között nevesíti. Így például a Pp. 183. § (5) bekezdése szerint azt a felet, aki perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során perfelvételi iratban vagy tárgyaláson korábban lehetősége volt, a bíróság pénzbírsággal sújtja.

Az eljárástámogatási kötelezettség egyik fontos megnyilvánulása, a Pp. 4. § (2) bekezdésében megfogalmazott peranyag-szolgáltatási kötelezettség. A szabályozás szerint a perben a felek kötelesek gondoskodni arról, hogy a jelentős tények és az azokat alátámasztó bizonyítékok (vagyis a per anyaga) a bíróság rendelkezésére álljon. A bíróság ugyanis hivatalból nem derítheti fel a tényállás alapjául szolgáló tényeket, és főszabály szerint bizonyítást sem folytathat le hivatalból, csak nagyon

¹⁴ I.m.: Wopera, 22. old.

szűk körben például a státuszperekben.¹⁵ Az úgynevezett nyomozati elv tehát a polgári eljárásjogban nem, illetve csak korlátozottan érvényesül.

Az igazmondás – a peranyag-szolgáltatással szorosan összefüggő – a feleket terhelő talán leg-
elemibb köteleesség, amely szerint a felek tényállításaikat és egyéb, tényekre vonatkozó nyilatkozataikat a valóságnak megfelelően kötelesek előadni. A perbeli hazugság tilalma vonatkozik az aktív és passzív tényállításokra, azaz az állításokra és a tagadásokra is, valamint irányadó a felek mellett azok képviselőire és a beavatkozókra is. Az eljárás egyéb résztvevői, így például a tanúk és szakértők valótlan tényállításai azonban a rájuk vonatkozó speciális szabályok, valamint a jóhiszeműség elve körében szankcionálhatók. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy az igazmondási kötelezettség elve alapján a felek a valóság feltárására csak annyiban kötelezhetők, amennyiben nyilatkozatot kívánnak tenni. Tehát kizárólag az követelhető meg, hogy az általuk tett állítások feleljenek meg a valóságnak, azonban az nem várható el, hogy olyan tényeket, körülményeket tárjanak fel a bíróság előtt, amelyek jogaik érvényesítésével, perbeli érdekeikkel ellentétesek. Az igazmondási kötelezettség megsértésének nem mérlegelhető jogkövetkezménye a pénzbírság megfizetésére kötelezés, valamint a kódex az egyes eljárási intézményeknél meghatároz egyéb jogkövetkezményeket is.

1.3.2.4. A JÓHISZEMŰSÉG ELVE

Az alapelv rendelkezése szerint a felek és az eljárás egyéb résztvevői (így különösen képviselők, tanúk, szakértők stb.) eljárási jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során jóhiszeműen kötelesek eljárni. A kódex nem határozza meg a jóhiszeműség fogalmát és sem taxatíve, sem példálózóan nem sorolja fel a jóhiszemű pervitel követelményét sértő magatartásokat. A Pp. tehát egy keretjellegű szabályozást ad és az alapelvvel ellentétes cselekmények megítélését a bíróság mérlegelési jogkörébe helyezi. A jóhiszemű joggyakorlás egy objektív követelmény, amelybe – a külön alapelvként nevesített igazmondási kötelezettségen túl – beletartozik a per elhúzásától, a felesleges többletköltség okozásától, valamint mindazon magatartásoktól való tartózkodás, amelyek az eljárást egyéb módon elnehezítik vagy az eljárási jogok visszaélészerű gyakorlását valósítják meg.¹⁶

A rosszhiszemű pervitel szankciója jellemzően a pénzbírság kiszabása, de a törvény lehetővé teszi egyéb jogkövetkezmények alkalmazását is, ilyen például az indítványozott bizonyítás mellőzése¹⁷ vagy a korábban már engedélyezett költségmentesség megvonása.¹⁸

1.3.2.5. A BÍRÓSÁG KÖZREHATÁSI TEVÉKENYSÉGE

A perkoncentráció elvéből fakadóan, a bíróságokkal szembeni elvárásként – jelentősége folytán külön alapelvi szintű rendelkezésként – kerül megfogalmazásra az úgynevezett közrehatási tevékenység. A hatékony igazságszolgáltatás biztosítása érdekében ugyanis a jogalkotó a bíróságokkal szemben is aktívabb közreműködési kötelezettséget ír elő. Az absztrakt módon megjelenő követelményt a Pp. tételes jogi szabályai, így különösen az anyagi pervezetés eszközrendszere tölti meg tartalommal. A bíróság az anyagi pervezetés körében segíti a jogvita tárgyi, anyagi jogi kereteinek mielőbbi tisztázását. Így például közrehat abban, hogy a fél perfelvételi nyilatkozatát teljeskörűen előadja, esetleges hibáit kijavítsa, ha azt észleli, hogy a fél perfelvételi nyilatkozata hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó.¹⁹ A bíróság közrehatási tevékenységének tehát a feleket megillető rendelkezési jog érvényesülését kell elősegítenie, a perek mielőbbi befejezése érdekében. A közrehatás legfőbb eszközei a kérdésés, a nyilatkozattételre való felhívás, illetve a tájékoztatás.

¹⁵ Pp. 434. § (1) bekezdésében foglaltak alapján.

¹⁶ I.m Wopera, 27. old.

¹⁷ Pp. 276. § (4) bekezdése.

¹⁸ BDT2009. 2014.

¹⁹ Pp. 237. § (1) és (2) bekezdése.

2. A BÍRÓSÁGI SZERVEZET FELÉPÍTÉSE, AZ ELJÁRÓ BÍRÓSÁGOK; A BÍRÁK ÉS A BÍRÓSÁG KIZÁRÁSA

2.1. A BÍRÓSÁGI SZERVEZET FELÉPÍTÉSE

1. ábra: A bírósági szervezetrendszer felépítése

Magyarország bírósági szervezete négszintű, amelynek legalsó szintjén a járásbíróságok helyezkednek el. A **járásbíróságok** (a városi és a fővárosi kerületi bíróságok) kizárólag elsőfokon járnak el és itt az ítélezést – törvény eltérő rendelkezése hiányában – egyesbírók (meghatározott ügyekben bírósági titkárok) látják el. Hazánkban jelenleg 112 járásbíróságon folyik ítélezés.

A következő bírósági szinten a **törvényszékek** helyezkednek el. A 19 megyeszékhelyen, valamint a fővárosban működő, mindösszesen 20 törvényszék vegyes fokú bíróság, ugyanis egyrészt általános hatáskörű elsőfokú bíróság, másrészt másodfokon elbírálja a járásbíróságok határozata ellen előterjesztett fellebbezéseket. A Pp. tehát két elsőfokú bemeneti szintet határoz meg, és megosztja az elsőfokú ügyeket a járásbíróságok és a törvényszékek között. Törvényszéken az elsőfokú ítélezést főszabály szerint egyesbírók látják el. A törvény azonban kivételesen ülnökök közreműködésével, háromtagú tanácsban való ítélezést írhat elő: munkaügyi perekben a tanács egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll. Ülnök, úgynevezett „laikus bíró” büntetlen előéletű, cselekvőképes magyar állampolgár lehet, aki megbízatását választással nyeri el. Az ülnök alsó korhatára a 30. életév, míg a felső korhatára a 70. életév betöltése. A munkaügyi perekben úgynevezett szakülnöki rendszer működik, ami azt jelenti, hogy a tanácsban működő ülnököket elsősorban a munkavállalók és a munkaadók érdekképviseleti szervei jelölik. Az ülnök megbízatása négy évre szól, tevékenységéért javadalmazás

illeti meg.²⁰ A törvény biztosítja – az eljáró bíró döntésétől függően – a három hivatásos bíróból álló tanács elé utalás lehetőségét is, mint például a kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos perekben.²¹ Bizonyos pertípusokban azonban elsőfokon is kötelező a három bíróból álló tanács felállítása, így például az iparjogvédelmi ügyekben. Másodfokon, fellebbezési bíróságként azonban a törvényszék kivétel nélkül három hivatásos bíróból álló tanácsban ítélezik.

A törvényszékek és a Kúria közötti szinten az öt **ítélőtábla** (Szeged, Budapest, Pécs, Debrecen, Győr) helyezkedik el. Kizárólag jogorvoslati fórumok, ugyanis másodfokon döntenek – a törvényben meghatározott ügyekben – a járásbíróság és jellemzően a törvényszék határozatai ellen benyújtott jogorvoslatról, minden esetben három hivatásos bíróból álló tanácsban. Megállapítható tehát, hogy a másodfokon eljáró bíróságok között is feladatmegosztás érvényesül a bírósági szintekhez igazodóan. Az ügyek érdemét illetően ugyanis másodfokú bíróságként a járásbíróság esetében a törvényszék, a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó ügyek vonatkozásában pedig az ítéletábla jár el.

A bírósági hierarchia csúcsán elhelyezkedő **Kúria**, Magyarország legfőbb bírósági szerve. Székhelye Budapesten van, feladata kettős: az ítélezés és a jogegység biztosítása. Ítélező funkcióját tekintve a Kúria egyrészt másodfokon eljár az ítéletábla által meghozott, jellemzően olyan végzések elleni fellebbezések elbírálása során, amelyekkel szemben az elsőfokú eljárás szabályai szerint külön fellebbezésnek lenne helye. Másrészt a Kúria kizárólagos hatáskörébe tartozik a jogerős, másodfokú határozatok elleni ügynevezett felülvizsgálati kérelmek elbírálása. A Kúria, mind a másodfokú, mind a felülvizsgálati eljárásban három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el. Azonban ha az ügy különös bonyolultsága, vagy kiemelt társadalmi jelentősége indokolja, a Kúria elrendelheti, hogy a felülvizsgálati ügyekben öt hivatásos bíróból álló tanács járjon el. A jogegységesítés érdekében (azaz, ha egyik ítélező tanácsa konkrét jogkérdésben el kíván térni másik ítélező tanácsának határozatától, vagy ha a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében szükséges) ügynevezett jogegységi határozatokat hoz, jellemzően öttagú jogegységi tanácsokban. A jogegységi határozatok a bíróságokra nézve kötelező erővel rendelkeznek. Emellett joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélezési gyakorlatát, továbbá kollégiumi véleményeket hoz, egyedi ügyben hozott határozatait a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzéteszi. Mindemellett a Kúria dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, valamint a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról is.

2.2. A BÍRÁK ÉS A BÍRÓSÁG KIZÁRÁSA

Az alkotmányos alapelvként megjelenő bírói függetlenség elve mellett az eljárási törvény kizárásra vonatkozó szabályai azt szolgálják, hogy a bírák minden külső és bírósági szervezeten belüli befolyástól mentesen, azaz pártatlanul és tárgyilagosan járhassanak el ítélező tevékenységük során. Ez alapján a kódex tételesen felsorolja azokat az okokat, amelyek fennállása esetén a bíró az ügy elintézésében nem vehet részt.

²⁰ Pp. 9. § (3) bekezdése: Ülnökök közreműködésével jár el a bíróság, ha az egy keresetben vagy az egyesített perekben érvényesített valamelyik igény, a viszontkereset vagy a beszámítás elbírálása tekintetében törvény szerint ülnökök közreműködése szükséges.

²¹ Pp. 573. § (1) bekezdése és 582. § (1) bekezdése.

2.2.1. KIZÁRÁSI OKOK

A kizárási okokat két csoportba sorolhatjuk: vannak objektív²² és szubjektív (relatív)²³ kizárási okok. Az *objektív* kizárási okok fennállása esetén a jogalkotó vélelmezi az ügynek a bíróval való valamilyen összefüggését, illetve a bírónak az ügy eldöntésében való érdekeltségét. Így például bíróként nem járhat el a perben maga a fél, illetve az, akinek jogaira vagy kötelezettségeire a per eredménye kihatással lehet, továbbá e személyek képviselője, hozzátartozója,²⁴ vagy akinek a tanúként történő meghallgatását a bíróság elrendelte, illetve az sem, akit a perben szakértőként rendeltek ki vagy szakvéleményt adott.

A fentiek szerinti nevesített eseteken kívül a per elintézéséből ki van zárva és abban, mint bíró nem vehet részt az, akitől az ügy tárgyilagossá megítélése bármilyen egyéb okból nem várható el. Ez utóbbi minősül *szubjektív* kizárási oknak, és bár a törvény ezt a kifejezést már nem használja, ez az ügynevezett elfogultság esete. A korábban e körben kialakult – és változatlanul irányadó – bírói gyakorlat szerint elfogultság miatt kizárásra kerülhet sor, ha a bíró a fél közeli ismerőse, hitelezője, adósa vagy a féllel más szerződéses viszonyban áll, például egyetemi oktató és az egyetem a peres fél.²⁵

A Pp. 12. §-a szerinti kizárási okok az eljárás minden szakaszában érvényesülnek, de azok a jogorvoslati eljárások során újabakkal egészülnek ki. Így a per másodfokú elintézéséből ki van zárva az a bíró is, aki a per elsőfokú elintézésében részt vett, továbbá a perújítás és a felülvizsgálat során nem járhat el az a bíró, aki a perújítással, illetve a felülvizsgálat kérelemmel támadott határozat meghozatalát megelőző eljárásban részt vett.

Az *egész bíróság kizárására* abban az esetben kerül sor, ha a bíróság elnökével vagy elnökhelyettesével szemben az eljárási törvényben meghatározott objektív kizárási ok merül fel, vagy ha a perben a bíróság érdekeltsége állapítható meg. Így kizárt a bíróság a per elbírálásából, ha a perben fél, a féllel együtt jogosított, vagy kötelezett személy, vagy ha a per tárgyát egészen vagy részben maga részére követeli, vagy jogaira, illetve kötelezettségeire a per eredménye kihatással lehet.

2.2.2. A KIZÁRÁSI KÉRELEM ELINTÉZÉSE

A kizárási eljárás a bíró vagy a fél bejelentése alapján, kivételesen pedig hivatalból – a bíróság elnökének kezdeményezésére – indul meg. A törvény szerint a bíró köteles a vele szemben fennálló kizárási okot a bíróság elnökének haladéktalanul bejelenteni, továbbá nyilatkozatát – szubjektív kizárási okra való hivatkozás esetén – írásban indokolni. Ennek elmulasztásáért vagy késedelmes teljesítéséért a bírót fegyelmi és anyagi felelősség terheli. A fél objektív kizárási okokra alapított kizárási kérelmet az eljárás bármely szakaszában – az eljárást befejező határozat meghozataláig – terjeszthet elő, ugyanakkor elfogultsági kifogást a tárgyalás megkezdése után csak akkor adhat elő, ha valószínűsíti, hogy a bejelentés alapjául szolgáló tényről csak a tárgyalás megkezdése után szerzett tudomást és a tudomásszerzést követően az okot haladéktalanul bejelentette.

²² Pp. 12. § a)–e) pontok.

²³ Pp. 12. § f) pontja.

²⁴ A Pp. 7. § 7. pontja szerint: hozzátartozó a Ptk. szerinti hozzátartozó, azaz a közeli hozzátartozó, az élettárs, az egyenes ágbeli rokon házastársa, a házastárs egyenes ágbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa. Közel hozzátartozó: a házastárs, az egyenes ágbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és nevelőszülő, illetve a testvér.

²⁵ BH1991. 360.

A kizárási kérelem elintézésének két módja van. Amennyiben a kizárási okot maga a bíró jelentette be, vagy ha a fél által hivatkozott kizárási ok fennállását elismeri, akkor a bíróság elnöke *igazgatási ügykörben* intézkedik más bíró vagy tanács kijelölése iránt. Ha viszont a fél kérelmében foglalt kizárási okot a bíró vitatja, úgy vizsgálatra van szükség és a kizárási kérdésben *bíróági hatáskörben* tárgyaláson kívül végzéssel kell határozni. Tekintettel arra, hogy a gyakorlati tapasztalatok szerint a felek sűrűn élnek a kizárási kérelem előterjesztésének lehetőségével – ami a perek elhúzódását eredményezheti – így a Pp. a nyilvánvalóan vagy ismételten alaptalanul kizárási kifogást benyújtó féllel szemben pénzbírság kiszabását teszi kötelezővé.

3. A BÍRÓSÁGI HATÁSKÖR ÉS ILLETÉKESSÉG

3.1. A BÍRÓSÁGOK HATÁSKÖRE

3.1.1. A HATÁSKÖR FOGALMA ÉS SZABÁLYAI

A hatáskör fogalma kétféle értelemben is meghatározható. *Tágabb értelemben* a hatáskör azt dönti el, hogy egy adott jogvita bíróságra tartozik-e, vagy pedig más jogalkalmazó szervhez (például közigazgatási hatóságok, választottbíróságok, közjegyzők) kell fordulni elbírálás végett. Tehát a hatáskör ebben az értelmezésben a bíróságok és más jogalkalmazó szervek közötti ügyelosztást jelenti. Ennek szabályait nem a Pp., hanem az anyagi jogszabályok tartalmazzák. *Szűkebb értelemben* a hatáskör arra adja meg a választ, hogy a bíróságra tartozó ügyekben, a különböző szintű és típusú bíróságok közül, melyik jár el elsőfokon (*ügynevezett vertikális ügyelosztás*). A bírósági hatáskörré vonatkozó rendelkezéseket az eljárási törvényben találjuk.²⁶

A kódex fenntartja a kettős elsőfokú bemeneti rendszert, azonban alapvető újítást hoz azzal, hogy **az általános elsőfokú hatáskört a törvényszékhez telepíti**. E döntést a jogalkotó azzal indokolta, hogy ez a modell illeszkedik a jogtörténeti hagyományainkhoz, továbbá az eljárási törvény az egységes professzionális peres eljárási rendet a törvényszéki perrendre modellezi.²⁷ A fentiekre tekintettel a Pp. úgy rendelkezik, hogy a törvényszék hatáskörébe tartoznak mindazok a perek, amelyek elbírálását törvény nem utalja a járásbíróság hatáskörébe. Főszabály szerint tehát a törvényszék jár el elsőfokon, a járásbíróság pedig csak kivételesen, a törvényben taxatívum meghatározott három ügytípusban.

A Pp. szerint a **járásbíróság hatáskörébe** az alábbi ügyek tartoznak:

- azok a vagyoni jogi ügyek, amelyek tárgyának értéke a 30 millió forintot nem haladja meg, vagy amelyekben a vagyoni jogon alapuló igény értéke nem határozható meg, továbbá
- a személyi állapotot érintő perek és
- a végrehajtási perek.

A Pp. szerint *vagyoni jogi per* az a per, amelyben az érvényesített igény a fél vagyoni jogain alapul vagy értéke pénzüsszegben kifejezhető.²⁸ A tisztán pénzkövetelés iránt indított perek mellett tehát ide tartoznak azok a nem meghatározható pertárgyértékű kötelmi, dologi és öröklési jogi perek is, amelyek a felek vagyoni jogosultságait érintik. Az általános hatáskörű bíróságtól tehát a legfőbb elhatároló szempont a vagyoni jogi perek pertárgyértéke. Ezt leginkább az indokolja, hogy a 30 millió forintot meghaladó értékű igényérvényesítés jellemzően az ügy bonyolultságát, jelentősebb vagyoni érdeksérelmet, ezáltal pedig a jogi képviselő igénybevételeének nagyobb indokoltságát és így magasabb bírói fórum igénybevételeét eredményezi.

Meg kell jegyezni, hogy a kódex 565. §-a a jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított perében csak illetékességi szabályt tartalmaz, hatásköri rendelkezést

²⁶ A hatásköri szabályok kógens jellegűek, azaz attól a felek főszabály szerint nem térhetnek el. Ez alól egyetlen kivétel van, ha a felek írásbeli megállapodással választottbírósági eljárásának vetik alá magukat, feltéve, ha ezt a választottbírászkodásról szóló 2017. évi LX. törvény (továbbiakban: Vbt.) nem zárja ki (Vbt. 1. § (3) bekezdés), illetve az ügy megfelel a Vbt. 3. § (1) bekezdés 1. pontjában foglaltaknak.

²⁷ Wopera i. m. 50.

²⁸ Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pont.

azonban nem. Ez alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy e pertípus elbírálására mely bíróság hatáskörét kell megállapítani. A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletén elfogadott álláspont szerint a birtokvédelmi per vagyoni jogi per, ezen belül pedig a Pp. 21. § (2) bekezdés c) pontja szerinti dologi jogi per. A birtokjog értéke azonban nem határozható meg, ezért az adott pertípusba tartozó perek a járásbíróság hatáskörébe tartoznak.²⁹

A fentiek szerint a járásbíróság hatáskörébe tartoznak a *személyi állapotot érintő perek* is. A személyi állapot az ember személyi minőségét, személyi jellegű és családi kapcsolatait meghatározó tényezők összessége.³⁰ A Pp. 429. §-a szerint személyi állapotot érintő per: a gondnoksági per, a házassági per, a származási per, a szülői felügyelettel kapcsolatos per és az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos per. A kiskorú gyermek tartása iránti pereket azonban a jogalkotó nem sorolja a személyi állapotot érintő perek közé.

A *végrehajtási perek* ugyan kivétel nélkül vagyoni jogi perek, de azokat a Pp. a pertárgy értékétől függetlenül a járásbíróság hatáskörébe utalja. Végrehajtási peren a végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránt indított per, a végrehajtási igényper, a foglalás túrése iránt indított per, a követelés behajtása iránt indított per és a végrehajtási eljárásba történő bekapcsolódás engedélyezése iránt indított per kell érteni az eljárás törvény 526. §-a szerint.

Ahogy az a járásbíróság hatásköri szabályainak megállapításából kitűnik, a jogalkotó fenntartotta azt az elvi megközelítést, amely szerint a jogkereső felek az egyszerűbb megítélésű, hétköznapi életben tömegesen előforduló jogvitájuk (így például bontóper, kisebb pertárgyértékű pénzkövetelések) elbírálására változatlanul a lakóhelyükhöz legközelebb eső járásbíróságot vehessék igénybe, míg a törvényszékhez fordulásra a speciális ismereteket és jogi képviselést igénylő, bonyolultabb ügyekben kerüljön sor. Ezt tükrözi a Pp. azon rendelkezése is, amely szerint egyes vagyoni jogi perek, amelyek tárgyának értéke nem határozható meg vagy az a 30 millió forintot nem haladja meg, nevesítetten kivesz a járásbíróság hatásköréből, és azokat a törvényszék hatáskörébe utalja. Emellett a kódex bizonyos különleges eljárások lefolytatását is a törvényszék hatáskörébe telepíti. A **kivételként megjelölt ügyek tehát értékhatárra tekintet nélkül tartoznak a törvényszék elsőfokú hatáskörébe.** Ezek az ügyek az alábbiak:

- a szerzői jogi, a szomszédos jogi és az iparjogvédelmi perek,
- a közhatalom gyakorlásával okozott károk megtérítése iránti, valamint a sérelemdíj érvényesítésével kapcsolatos perek,
- a közérdekből indított perek,³¹
- a jogi személyek alapításával és törvényes működésével kapcsolatos perek,³²
- a jogi személyek és tagjaik, volt tagjaik közötti, illetve a tagok, volt tagok egymás közötti, tagsági jogviszonyon alapuló perek, továbbá
- a személyiségi jog megsértése miatt indult perek, amelyekben felróhatóságtól független (objektív) és nem vagyoni jogi szankciók alkalmazását kérik,
- a sajtó-helyreigazítás iránti perek,
- a képmáshoz, hangfelvételhez való jog érvényesítése iránti perek,
- valamint a közösséghez való tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránti perek.

²⁹ I. m. Petrik.

³⁰ Pp. 7. § (1) bekezdésének 17. pontja.

³¹ A Pp. nyolcadik része Kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos perek cím alatt a XLII. fejezetben szabályozza a közérdekből indított per, és e perek elbírálására sajátos eljárás szabályokat határoz meg. Közérdekű kereset indítására több jogszabály is lehetőséget ad, így például a Ptk., amely a 6:105. §-ában a tisztességtelen általános szerződési feltétellel kapcsolatos közérdekű kereset, a 6:106. §-ában pedig a vállalkozások közötti szerződéssel, valamint szerződő hatóság, szerződő hatóságnak nem minősülő vállalkozással kötött szerződésével kapcsolatos közérdekű kereset indításáról rendelkezik.

³² Lásd Pp. 7. § (1) bekezdésének 9. pontja.

A fentiek közül ki kell emelni a *közhatalom gyakorlásával kapcsolatos kártérítés és sérelemdíj megfizetése iránti pereket*. Ide tartoznak egyrészt a közigazgatási jogkörben okozott, másrészt pedig a bírósági, ügyészségi, közjegyzői és végrehajtói jogkörben okozott kárért való felelősség esetei. Mindkét esetben a per megindításának anyagi jogi előfeltétele az, hogy a kár rendes jogorvoslattal, továbbá közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti – azaz közigazgatási – perben nem volt elhárítható.³³ A közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti pernek eljárásjogi előfeltétele is van, méghozzá az, hogy a közigazgatási ügyben eljáró bíróság – ha a közigazgatási bírói út biztosított³⁴ – a jogsértést jogerősen megállapítsa.³⁵ A jogsértés tényének megállapítása megtörténhet a keresetet elutasító ítéletben is, ha az ítélet indokolása szerint az ügy érdemére ki nem ható eljárás szabályszegést állapít meg a közigazgatási jogvitát elbíráló bíróság.³⁶ A perindítás előfeltételei teljesítésének hiánya a keresetlevél visszautasítására vezet. A szintén értékhatártól függetlenül törvényszéki hatáskörbe tartozó, közhatalom gyakorlásával kapcsolatos sérelemdíj érvényesítése iránti pereknek anyagi jogi vagy eljárásjogi előfeltétele nincs.

A *személyiségi jog megsértésével kapcsolatos perek* tekintetében meg kell említeni, hogy amennyiben a személyiségi jog megsértése miatt a fél kizárólag objektív, nem vagyoni jogi szankciók alkalmazását kéri – a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés a)–d) pontja alapján – úgy e perek nem vagyoni jogi perek, így azok a törvényszék hatáskörébe tartoznak. Abban az esetben, ha a felperes fizetési kötelezettséget eredményező szankciót érvényesít, így a Ptk. 2:51. § (1) bekezdésének e) pontja szerinti vagyoni előny átengedését, továbbá kártérítést vagy sérelemdíjat, úgy e perek értékhatártól függően tartoznak a járásbíróság vagy a törvényszék hatáskörébe.³⁷ Míg ha ugyanabban a perben a személyiségi jogok megsértése miatt a felperes az objektív szankciók mellett vagyoni jogi igényt is érvényesít, úgy ez a per is a törvényszék hatáskörébe tartozik, ha a keresethalmazat az eljárás törvény rendelkezései szerint megengedett.³⁸

A Pp. mellett *külön törvények is nevesítenek* a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó speciális pereket. Így például a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 88. § (3) bekezdése értelmében a versenyfelügyeleti eljárás körében indított perekre a törvényszéknek van hatásköre. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 34. § (3) bekezdése a Békéltető Testület kötelezést tartalmazó határozata hatályon kívül helyezése iránti, a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény 47. § (2) bekezdése pedig a választottbírói ítélet érvénytelenítése iránti perre a törvényszék hatáskörét állapítja meg.

A fentiek alapján elmondható, hogy a törvényszék általános hatáskörű bíróságként való meghatározása nem eredményezi az ügyelosztási arány megváltozását, ugyanis a hatásköri szabályozás a polgári perek jelentős részét továbbra is a járásbíróságok hatáskörében tartja.

Mivel a közigazgatási és munkaügyi bíróságok 2020. április 1. napjával megszűntek, az eredetileg e bíróság hatáskörébe tartozó munkaügyi perek a törvényszék hatáskörébe kerültek át. Munkaügyi perben tehát elsőfokon a törvényszék, mint munkaügyi bíróság jár el. Munkaügyi pernek minősül a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) alapján létesített, a közalkalmazotti – törvényben foglalt kivételekkel –, a szolgálati, a közfoglalkoztatási, a sporttörvény alapján kötött munkaszerződéses, a szakképzés során kötött szakképzéses munkaszerződésből eredő, a nemzeti felsőoktatási törvény szerinti hallgatói munkaszerződésből eredő, a szociális szövetkezettel

³³ Ptk. 6:548. §.

³⁴ Nem tartozik például közigazgatási bírói útra a jegyző birtokvédelmi ügyben folytatott cselekményeinek, vagy a közigazgatási szerv, mint szabálysértési hatóság cselekményeinek kontrollja.

³⁵ Pp. 24. § (3) bekezdése szerint

³⁶ Kp. 88. § (1) bekezdés c) pontja

³⁷ Kivéve a közhatalom gyakorlásával kapcsolatos sérelemdíj iránti pereket, mert azok a Pp. 20. § (3) bekezdésének ab) pontja alapján minden esetben törvényszéki hatáskörbe tartoznak.

³⁸ Pp. 20. § (4) bekezdése szerint: Ha valamelyik pertársra vagy kereseti kérelem elbírálására a törvényszéknek van hatásköre, a per a törvényszék hatáskörébe tartozik, feltéve, hogy a pertársaság vagy a keresethalmazat törvény által megengedett.

és foglalkoztatási szövetkezettel létesített tagi munkavégzési jogviszonyból eredő, valamint az Mt. 285. § (1) bekezdése szerinti további munkajogi igény érvényesítésével kapcsolatos per, azzal, hogy külön törvény is előírhatja a munkaügyi perre vonatkozó szabályok alkalmazását.³⁹ Figyelemmel kell lenni arra is, hogy amennyiben kérelem elbírálása munkaügyi perre, míg a többi kereseti kérelem nem munkaügyi perre tartozik, vagy valamelyik kereseti kérelem elbírálása munkaügyi perre, míg a többi kereseti kérelem járásbíróhatóság hatáskörébe tartozik, a pert a munkaügyi perben eljáró tanács bírálja el feltéve, hogy a pertársaság vagy a keresethalmazat törvény által megengedett.⁴⁰

3.1.2. A PERTÁRGY ÉRTÉKE

A Pp. a hatásköri szabályok között rendelkezik a per tárgyának értékéről, mivel a vagyoni perek egy részénél a perbeli követelés értékétől függ az, hogy az ügyek elsőfokú elbírálása miként oszlik meg a járásbíróhatóság és a törvényszék között. A pertárgyértéknek a hatáskör megállapítása mellett más eljárásjogi jogintézmények tekintetében is jelentősége van: így kihatással van az eljárási illeték, a megállapítható ügyvédi munkadíj összegére vagy a pénzbírság felső mértékére is. Emellett meghatározó azért is, mert az eljárási kódex bizonyos kisebb értékű követelések érvényesítését nem peres eljárásra (fizetési meghagyásos eljárás) utalja és csak a kötelezett ellentmondása esetén teszi lehetővé a bíróság előtti igényérvényesítést.⁴¹

A *per tárgya* a keresetben, illetve a viszontkeresetben érvényesített igény. A per tárgyának értéke tehát a keresettel érvényesített követelés vagy más jog értékével egyezik meg. Az értékelés jellemzően a forgalmi érték alapján történik. Pénzkövetelés esetén a pertárgyérték azzal az összeggel egyezik meg, amelynek megfizetésére a felperes az alperest kötelezni kérte.

A Pp. 21. § (2) bekezdése bizonyos pertípusokat illetően – azok sajátossága miatt – tételesen rendelkezik arról, hogy az érvényesített igény értékét miként kell kiszámítani. Így például dologi jogi perben a követelés vagy más jog értéke, a vitás dolog, dologrész, illetve dologi jog értékével, míg követelés biztosítása iránti perben a biztosított követelés értékével, vagy ha a biztosíték értéke ennél kisebb, ez utóbbi értékkel egyezik meg. Az eljárási kódex továbbá fiktív érték rögzítésével határozza meg a pertárgyértéket, amikor kimondja, hogy az előre meg nem határozható ideig, időközönként visszatérően teljesítendő le nem járt szolgáltatás (például tartásdíj, járadék) iránti kereset esetén a per tárgyának értéke a szolgáltatás egyévi értékével egyezik meg. Egyes különleges eljárásoknál is tartalmaz a Pp. a pertárgy értékének számítására vonatkozó szabályt. Így például a munkaügyi perek körében az 512. § (1) bekezdése, a végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránt indított perben az 530. § (2) bekezdése, a végrehajtási igényperrel illetően pedig az 539. § (3) bekezdése.

Ha egy vagy több fél a perben több követelést, illetve jogot érvényesít (valódi keresethalmazat), a pertárgyérték számítása során ezek értékét össze kell adni. Azonban vagylagos vagy eshetőleges kérelmek (látszólagos tárgyi keresethalmazat) esetében a perérték a legnagyobb összegű követeléshez igazodik. A főkövetelés járulékait (kamat, költség) – amennyiben azt nem önállóan érvényesítik – a perérték meghatározásánál figyelmen kívül kell hagyni.

A per tárgyának értékét – az annak alapjául szolgáló tények és jogszabályhely feltüntetésével – a felperesnek kell megjelölnie a keresetlevélben, Magyarország hivatalos pénznemében, azaz forintban. Amennyiben a felperes által meghatározott érték a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával ellentétes, egyébként valószínűtlen, vagy azt az alperes vitássá teszi, úgy a pertárgyértéket a bíróság határozza meg.

³⁹ Pp. 508. §-a.

⁴⁰ Pp. 513. § (1) bekezdés.

⁴¹ Lásd Pp. 254. § (1) bekezdése.

3.1.3. A HATÁSKÖR VIZSGÁLATA

A hatásköri szabályok kógens jellegéből fakad, hogy a bíróság, hatáskörének fennállását, illetve annak hiányát *hivatalból* köteles vizsgálni. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az alperes hatásköri kifogást terjesszen elő. Azonban ha a hatáskör a per tárgyának az értékétől függ (lásd vagyoni jogi perek), úgy az alperes érdemi ellenkérelmének előterjesztése után a hatáskör hiánya nem vehető figyelembe.

Ha a bíróság hatáskörének megállapítása a pertárgyértéktől függ, úgy a per tárgyának értékére a keresetlevél beadásának időpontja irányadó. Ha azonban a pertárgyértékben, a keresetlevél beadása után a felektől független, objektív okból változás következik be, aminek folytán tartozna a per a bíróság hatáskörébe, úgy a bíróság hatáskörét ekkor is meg kell állapítani. Ha a bíróság hatáskörének megállapítása nem a pertárgy értékétől függ, úgy azt a per bármely időpontjában figyelembe kell venni. A kereseti követelés leszállítása a bíróság hatáskörét nem érinti. Amikor azonban a felperes keresetét felemeli, azaz a keresetlevélben megjelölteken túlmenően további követelést támaszt, úgy a hatáskört a felemelt érték alapján kell megállapítani.

Amennyiben a bíróság hatáskörének vizsgálata során, annak hiányát állapítja meg, úgy az alábbi intézkedésekre kerül sor:

- ha már a keresetlevél vizsgálatakor megállapítható, hogy a per más bíróság hatáskörébe tartozik, úgy a bíróság intézkedik a keresetlevél áttételéről⁴²
- ha megállapításra kerül, hogy az ügy elbírálása más hatóság (például büntető- vagy szabálysértési ügyben eljáró bíróság) hatáskörébe vagy polgári nem peres bírósági eljárásra tartozik, úgy a keresetlevél visszautasítására,⁴³ a perindítás hatályainak beállta után pedig az eljárás megszüntetésére kerül sor.⁴⁴

A hatáskör hiányának figyelembevétele körében sajátos szabályok érvényesülnek, ha felmerül, hogy az ügyben a közigazgatási ügyben eljáró bíróságnak van hatásköre. A közigazgatási és polgári bíróságok hatáskörének összeütközése az alábbiak figyelembevételével intézendő el:

- ha a közigazgatási ügyben eljáró bíróság *saját hatáskörét már megállapította*, e döntése a Pp. hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróságot köti. Ebben az esetben tehát a Pp. 174. §-a alapján áttételnek van helye;
- ha a közigazgatási bíróság előtt az ügy *már folyamatban van*, úgy a jogvita elbírálására ennek a bíróságnak van hatásköre. Ebben az esetben a Pp. hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróság – a perindítás hatályának beállta előtt – a keresetlevelet visszautasítja, ha azonban a kereset közlésére már sor került, úgy az eljárást hivatalból megszünteti;
- ha a közigazgatási ügyben eljáró bíróság előtt a per *még nincs folyamatban*, de a Pp. hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróság megállapítja, hogy a per tárgya közigazgatási jogvita, úgy az eljárást hivatalból megszünteti⁴⁵ és elrendeli az ügy iratainak áttételét a közigazgatási ügyben eljáró, hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz;⁴⁶
- negatív hatásköri összeütközés esetén a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságot a Kúria jelöli ki öttagú tanácsban;
- ha a törvényszék *munkaiügyi szakága* állapítja meg a saját hatáskörét, úgy ebben az esetben is a Pp. 174. § (1) bekezdése szerinti áttételnek van helye.

⁴² Pp. 174. § (1) bekezdése.

⁴³ Pp. 176. § (1) bekezdésének b) pontja alapján.

⁴⁴ Pp. 240. § (1) bekezdés a), b), e) pontjai alapján.

⁴⁵ Pp. 240. § (1) bekezdésének i) pontja.

⁴⁶ Pp. 240. § (3) bekezdése.

3.2. A BÍRÓSÁGOK ILLETÉKESSÉGE

Az illetékesség arra adja meg a választ, hogy azonos szintű (hatáskörű) bíróságok közül konkrétan melyik jogosult az ügy elintézésére (*ügynevezett horizontális ügyelosztás*). Tekintettel arra, hogy az illetékesség az ügyek földrajzi megosztását is jelenti, ezért szokták területi hatáskörnek is nevezni. Az illetékességet mindig valamilyen tény vagy körülmény határozza meg, amelyet illetékességi oknak nevezünk. Az illetékességi okok négy csoportba sorolhatóak, ezek a következők:

- általános
- kizárólagos
- vagylagos
- kikötött/alávetéses illetékességi okok.

3.2.1. ÁLTALÁNOS ILLETÉKESSÉG

Az általános illetékességi ok alapján az alperes ellen bármely per megindítható, kivéve azokat a pereket, amelyek tekintetében a Pp. vagy más törvény valamely bíróság kizárólagos illetékességét írja elő. Az általános illetékesség főszabálya szerint a *természetes személy alperes elleni perekben* az a bíróság jár el, **amelynek területén az alperes lakik**. A lakóhely annak a lakásnak a címe, ahol a polgár él.⁴⁷ Tehát lakóhelynek azt a helyet kell tekinteni, amelyet valaki állandó tartózkodás céljából hosszabb időre választ, illetve ahol életvitelszerűen – akár szükségből is – lakik. Amennyiben az alperes belföldi lakóhellyel nem rendelkezik, úgy az alábbi **kisegítő illetékességi okok** alapján kerülhet sor az általánosan illetékes bíróság megállapítására:

- az alperes tartózkodási helye, ha az alperesnek belföldi lakóhelye nincs;
- az alperes utolsó belföldi lakóhelye, ha tartózkodási helye ismeretlen vagy külföldön van;
- a felperes belföldi lakóhelye, vagy ha a felperes nem természetes személy, akkor a felperes belföldi székhelye, ha az alperesnek nem állapítható meg egyetlen fenti adata sem; továbbá
- a felperes belföldi tartózkodási helye, ha a felperesnek nincs lakóhelye.

A tartózkodási hely annak a lakásnak a címe, ahol a polgár – a lakóhely végleges elhagyásának szándéka nélkül – három hónapnál hosszabb ideig tartózkodik.⁴⁸ Tartózkodási helynek tekint a bírói gyakorlat a hosszabb kórházi tartózkodás helyét vagy a rokonoknál való hosszabb tartózkodás esetén a rokonok lakását is. Ezzel szemben az idősek otthonába való végleges beköltözés, lakóhelyet létesít a fél számára.⁴⁹

Kivételes áttételi szabályt tartalmaz a Pp., amikor is úgy rendelkezik, hogy amennyiben az *alperes munkahelye* nem azonos a lakóhelyével, a bíróság az alperesnek legkésőbb az írásbeli ellenkérelmében előadott kérelmére a pert a munkahely bíróságához teszi át tárgyalás és elbírálás végett. Ez a rendelkezés csak akkor alkalmazható, ha a lakóhely és a munkahely különböző közigazgatási egység területén található, továbbá az alperes kizárólag akkor kérheti a per áttételét a munkahelye szerint illetékes bírósághoz, ha a felperes az illetékességet az alperes lakóhelyére, mint általános illetékességi okra alapította.

A *nem természetes személyek*⁵⁰ elleni perekben az a bíróság az általánosan illetékes, ahol az alperes székhelye vagy a jogvitában érintett ügyben eljáró, képviselőre hivatott szervének, illetve szervezeti egységének a működési helye található. A székhelyet a létesítő okirat tartalmazza, azonban két-ség esetén az ügyintézés helyét kell székhelynek tekinteni. Amennyiben a nem természetes személy

⁴⁷ A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 5. § (2) bekezdése.

⁴⁸ A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 5. § (3) bekezdése.

⁴⁹ I.m. Petrik.

⁵⁰ Ide tartoznak a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező, de perbeli jogképességgel rendelkező szervezetek.

alperes belföldi székhellyel nem rendelkezik, úgy az ellene indított pert – kiegészítő illetékességi okként – a belföldi nem természetes személy felperes belföldi székhelye, míg természetes személy felperes esetén belföldi lakóhelye, illetve tartózkodási helye is megalapítja.

3.2.2. KIZÁRÓLAGOS ILLETÉKESSÉG

Ha az eljárási törvény – akár az általános, akár a különleges eljárási szabályok között – valamely jogvitára kizárólagos illetékességet állapít meg, úgy minden más illetékességi ok figyelmen kívül marad, a bíróság pedig hivatalból köteles figyelembe venni azt. A kizárólagos illetékesség eljárási kódexben foglalt néhány esete:

- a perújítási kérelmet a perben eljáró elsőfokú bíróságnál kell írásban előterjeszteni, amely kizárólagos illetékességet jelent;⁵¹
- végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránt indított perre kizárólag a végrehajtást elrendelő járásbíróság, ha pedig a végrehajtást nem járásbíróság rendelte el, akkor az alperes lakóhelye szerinti járásbíróság illetékes;⁵²
- ha házassági per van folyamatban, kizárólag annak bírósága előtt indítható az ugyanarra a házasságra vonatkozó újabb házassági per vagy a házassági perhez kapcsolható kereset;⁵³
- sajtó-helyreigazítási perre annak a törvényszéknek van kizárólagos illetékessége, amelynek területén az alperes székhelye, illetve lakóhelye található;⁵⁴
- jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított perre a birtokvédelmi határozatot hozó jegyző székhelye szerinti bíróság kizárólagosan illetékes;⁵⁵ továbbá
- vállalkozás által fogyasztóval szemben, szerződéses jogviszonyból eredő igény érvényesítése iránt indított perre – törvény, Európai Unió kötelező jogi aktusa, illetve nemzetközi egyezmény eltérő rendelkezése hiányában – az alperes belföldi lakóhelye szerinti bíróság kizárólagosan illetékes.⁵⁶

Kizárólagos illetékességi szabályokat azonban az eljárási kódex mellett *külön törvények* is megállapítanak. Így például a szerzői jogi, illetve iparjogvédelmi ügyekben meghatározott perek elbírálására a Fővárosi Törvényszéknek van kizárólagos illetékessége, míg a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény 15/D. § (3) bekezdése alapján a parkolási díjból eredő igények érvényesítése iránti perekre a kötelezett lakóhelye szerinti bíróság kizárólagosan illetékes.

3.2.3. KIKÖTÖTT/ALÁVETÉSEK ILLETÉKESSÉG

A polgári perrendtartás lehetővé teszi a felek számára, hogy vagyoni jogi ügyek tekintetében már felmerült jogvitájukra vagy jövőbeli jogvitájuk esetére – törvény eltérő rendelkezése hiányában – kikötés valamely bíróság illetékességét. A kikötés csak az illetékességi szabályoktól való eltérésre nyújt lehetőséget, azzal a felek hatásköri szabályt nem módosíthatnak. Tehát, ha az ügy a pertárgyérték alapján törvényszéki hatáskörbe tartozik, a felek a perre nem köthetik ki valamely járásbíróság eljárását.⁵⁷ Az illetékességet megállapító közjogi szabályoktól való eltérésre csak szigorú feltételek mellett

⁵¹ Pp. 397. § (1) bekezdése.

⁵² Pp. 530. § (1) bekezdése.

⁵³ Pp. 454. § (2) bekezdése.

⁵⁴ Pp. 496. § (2) bekezdése.

⁵⁵ Pp. 565. §-a.

⁵⁶ Pp. 26. § (1) bekezdése.

⁵⁷ A hatásköri alávetés tilalmának megsértése a megállapodás semmisségét eredményezi, így ebben az esetben a keresetlevelet a hatáskörrel rendelkező, általánosan illetékes bírósághoz kell áttenni.

kerülhet sor. Így az illetékesség felek általi kikötésére kizárólag *vagyoni jogi ügyekben* van lehetőség, beleértve a nem meghatározható értékű, de vagyoni jogi igényeken alapuló ügyeket is. A személyi jogi és a személyi állapotot érintő perekben azonban kizárt az illetékességi kikötés alkalmazása. Ugyancsak nincs helye alávetésnek olyan ügyekben, amelyekre a törvény kizárólagos illetékességi szabályt határoz meg. A megfelelő ügyelosztás biztosítása érdekében további megkötés, hogy a felek a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó ügyben a Fővárosi Törvényszék és a Budapest Környéki Törvényszék, a járásbíróság hatáskörébe tartozó ügyben pedig a Pesti Központi Kerületi Bíróság illetékességét nem köthetik ki.

Az alávetéshez a felek kölcsönös akaratán alapuló *megállapodás* szükséges, amelynek formai követelményeit a Pp. tételesen meghatározza. Így a kikötésre:

- csak írásban, vagy
- szóban, írásbeli megerősítéssel, vagy
- a felek között kialakult üzleti szokásoknak megfelelő formában, vagy
- a nemzetközi kereskedelemben olyan formában kerülhet sor, amely megfelel az olyan kereskedelmi szokásoknak, amelyet a felek ismertek vagy ismerniük kellett, és amelyet az ilyen típusú szerződést kötő felek a szóban forgó üzletágban általánosan ismernek, és rendszeresen figyelembe vesznek.

A megállapodásban – a megfelelő hatáskörrel rendelkező – konkrétan meghatározott bíróság illetékességét kell megjelölni. A vonatkozó bírói gyakorlat szerint azonban, ha a felek a kikötött bíróságot pontatlanul nevezik meg, de egyértelműen megállapítható, hogy mely bíróság illetékességének kívánták magukat alávetni, úgy az illetékességi kikötést nem lehet figyelmen kívül hagyni.⁵⁸ A felek által kikötött illetékesség főszabály szerint kizárólagos illetékességet hoz létre, ettől azonban kivételesen törvény vagy a felek eltérően rendelkezhetnek. A kikötés hatálya a felek esetleges perbeli jogutódjaira is kiterjed.

3.2.4. A VAGYLAGOS ILLETÉKESSÉG

A vagylagos, más néven versengő illetékességi okok alapján – a törvényben meghatározott előfeltételek fennállása esetén – a per több bíróság előtt is megindítható, az alperesre általánosan illetékes bíróság helyett. A választási lehetőség a felperest illeti meg, amely jogával az alperes érdemi ellenkérelmének előterjesztésig élhet. A vagylagos illetékességi szabályok alkalmazására azonban csak a kizárólagos vagy a felek által érvényesen kikötött illetékesség hiányában kerülhet sor.

A Pp. a vagylagos illetékességi okokat mind az általános részében, mind pedig a különleges perek szabályai között tartalmazza. A kódex általános részében hét vagylagos illetékességi ok található, amelyek szerint:

- a törvényen alapuló tartásra kötelezés iránti per esetén az igény érvényesítésére jogosult felperes lakóhelye;
- ingatlan tulajdona, birtoka vagy ingatlant terhelő dologi jog tárgyában az ingatlan fekvése;
- szerződéses jogviszonyból eredő igény érvényesítése iránti per esetén az ügyletkötés vagy a szolgáltatás teljesítésének helye;
- fogyasztó által a vállalkozással szemben fennálló, szerződéses jogviszonyból eredő igény érvényesítése iránti per esetén a felperes belföldi lakóhelye vagy tartózkodási helye;
- szerződésen kívül okozott kár megtérítése iránti per esetén a károkozás vagy a kár bekövetkezésének földrajzilag meghatározható helye,
- vagyoni jogi perek esetén az alperes huzamosabb tartózkodási helye, feltéve, hogy az alperes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik, míg

⁵⁸ BDT2013. 2850.

- külföldi nem természetes személyek elleni vagyoni jogi per esetén az a hely, ahol a külföldi nem természetes személy ügyeinek vitelével megbízott személy lakik, vagy magyarországi fióktelepének, illetve kereskedelmi képviselőjének a székhelye is megalapozhatja a bíróság illetékességét.

A különleges perek szabályai között található vagylagos illetékességi okok többek között:

- a házassági perek esetén, a házastársak utolsó közös lakóhelye;⁵⁹
- a származási perekben, a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben, az örökbefogadás felbontása iránt indított perben és a kiskorú gyermek tartása iránt indított perben⁶⁰ a kiskorú gyermek lakóhelye vagy tartózkodási helye; továbbá
- munkaügyi perben, ha a munkavállaló a felperes, akkor belföldi lakóhelye, ennek hiányában belföldi tartózkodási helye.⁶¹

3.2.5. AZ ILLETÉKESSÉGI OKOK ALKALMAZHATÓSÁGI SORRENDJE

Az illetékességi okok eljárási törvény szerinti csoportosítása egyúttal egy alkalmazhatósági sorrendet is jelent. Ez alapján, elsőként azt kell vizsgálni, hogy a törvény tartalmaz-e az adott ügytípusra vonatkozó kizárólagos illetékességi okot. Amennyiben igen, úgy a bíróság illetékességét kötelező jelleggel ez alapozza meg. Kizárólagos illetékesség hiányában kerülhet sor másodlagosan a felek által érvényesen kikötött illetékesség alkalmazására. A törvényen alapuló kizárólagos, továbbá a kikötött illetékesség hiányában választhatja a felperes – saját döntése szerint – a kódexben szabályozott vagylagos illetékességi okokat. Mindezek hiányában negyedlegesen pedig az általános illetékességi szabályok alkalmazandók.

3.2.6. AZ ILLETÉKESSÉG VIZSGÁLATA ÉS TERJEDELME

A bíróság – a hatáskörhöz hasonlóan – illetékességét is *hivatalból* vizsgálja és annak hiányát is hivatalból veszi figyelembe. Az illetékesség megállapításánál a keresetlevél beadásának időpontja az irányadó, azzal, hogy amennyiben a per a keresetlevél beadása után bekövetkezett változás folytán tartozna a bíróság illetékessége alá, a bíróság illetékességét akkor is meg kell állapítani.

Az illetékesség hiányának a megállapíthatóságához azonban a törvény egy időkorlátot határoz meg, amely szerint a bíróság az illetékesség hiányát csak az alperes illetékességi kifogást nem tartalmazó írásbeli ellenkérelme előterjesztéséig veheti figyelembe. Az illetékességi kifogást nem tartalmazó alperesi ellenkérelme előterjesztésével ugyanis az illetékesség rögzül. Ez alól egyetlen kivétel van, ha az illetékesség kizárólagos, azt ugyanis a bíróságnak az eljárás egész időtartama alatt figyelembe kell vennie.

A bíróság az illetékességére vagy annak hiányára előadott tényállítások valóságát főszabály szerint nem vizsgálja, csak abban az esetben, ha azok a köztudomással, vagy a bíróság hivatalos tudomásával ellentétesek, vagy ha azokat az ellenfél vitássá teszi.

Ha a bíróság illetékességének hiányát a keresetlevél megvizsgálásakor észleli, úgy a Pp. 174. § (1) bekezdése alapján elrendeli a keresetlevélnek az illetékes bírósághoz való áttételét. A per későbbi szakaszában – a perindítás joghatásainak beállása után – az illetékesség hiánya miatt, az eljárás megszüntetésének csak kizárólagos illetékesség esetén van helye.⁶²

⁵⁹ Pp. 454. § (1) bekezdése.

⁶⁰ Pp. 465. §, 479. §, 482. §, 486. §, 490. § értelmében.

⁶¹ Pp. 513. § (2) bekezdése.

⁶² Pp. 240. § (1) bekezdésének e) pontja szerint ez alól azonban kivétel, ha a bíróság hatásköre a per tárgyának értékétől függ, és az alperes hatásköri kifogás nélkül írásbeli ellenkérelmet már előterjesztett, vagy ha a kizárólagos illetékesség a felek megállapodásán alapszik, abban az esetben, ha az alperes az ügyben az írásbeli ellenkérelmét illetékességi kifogás nélkül terjesztette elő.

3.3. AZ ELJÁRÓ BÍRÓSÁG KIJELÖLÉSE

Az eljáró bíróság kijelölésére három esetben kerülhet sor:

- a) hatásköri vagy illetékességi összeütközés esetén;
- b) ha az illetékes bíróság a rendelkezésre álló adatok alapján nem állapítható meg;
- c) ha az illetékes bíróság, az egész bíróság kizárása miatt nem járhat el.⁶³

A bíróságok közötti hatásköri és illetékességi összeütközés lehet pozitív vagy negatív. *Pozitív* az összeütközés akkor, ha egy adott ügyben egyszerre több bíróság jogerősen megállapítja hatáskörét vagy illetékességét, míg *negatív* az összeütközés, ha annak hiányát. Ezekben az esetekben ki kell jelölni, hogy az érintett bíróságok közül melyiknek kell az eljárást lefolytatnia. Az eljárási törvény meghatározza azt a bíróságot, amely az eljáró bíróságok kijelölésére jogosult, amely szerint:

- a törvényszék, ha az összeütközés a területén lévő járásbíróságok között merült fel (illetékességi összeütközés), valamint, ha a területén lévő járásbíróság kizárása esetén, a területén lévő másik járásbíróság kijelölhető;
- az ítéletábra, ha az összeütközés a területén lévő járásbíróságok és törvényszékek között merült fel, továbbá ha a területén lévő járásbíróság és törvényszék kizárása esetén a területén lévő másik járásbíróság, törvényszék kijelölhető;
- minden további esetben a Kúria.

Ha a bíróság kizárása miatt kerül sor a kijelölésre, mind a törvényszék, mind az ítéletábra esetében az a követelmény, hogy a területén működő bíróságok közül hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság kijelölhető legyen.

Fontos megjegyezni, hogy a kijelölési szabályok nem alkalmazhatók abban az esetben, ha a hatásköri vagy illetékességi összeütközés a *közigazgatási ügyben eljáró bíróságok* között merül fel, továbbá akkor sem, ha a közigazgatási ügyben eljáró bíróság és a Pp. hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróságok között merül fel hatásköri összeütközés. Ilyen esetekben ugyanis az eljáró bíróság kijelölésére a Kp. rendelkezései az irányadók.⁶⁴

Ha a bíróság rendelkezésére álló adatok alapján az illetékes bíróság nem állapítható meg, úgy a kijelölés iránti eljárás megindítására vagy a fél – bármelyik bíróságnál előterjesztett – kérelmére vagy a bíróság hivatalos előterjesztése alapján kerül sor. A kijelölési eljárásban a bíróság soron kívül jár el és a felek meghallgatása nélkül is határozhat.

⁶³ Lásd Pp. 14. §-a.

⁶⁴ Kp. 15. § (4) bekezdése alapján a kijelölés tárgyában a Kúria határoz öttagú tanácsban, amelynek elnöke és két tagja a közigazgatási, további két tagja polgári ügyszakos bíró.

4. FELEK ÉS MÁS PERBELI SZEMÉLYEK

4.1. PERES FELEK

A polgári peres eljárás ellenérdekű felek között fennálló jogvita elbírálására irányul. Az ellenérdekű peres felek elnevezése: felperes és alperes. A **felperes** az, aki a pert kezdeményezi, vagyis aki a peres eljárást a keresetlevél benyújtásával megindítja (aki perel). Többnyire önként vállalt perbeli pozíció, amely a rendelkezési elv lényegéből is következik, amely szerint a polgári per nem hivatalból indul meg, hanem a fél saját elhatározása és erre irányuló kérelme esetén. A per megindításának joga elsősorban a vitában érdekelt, anyagi jogosultat illeti meg. Előfordul azonban, hogy a Pp. vagy más jogszabályok az anyagi jogosult helyett más személyt vagy szervezetet jogosítanak fel a keresetindításra például ügyészt, gyámhatóságot, szakszervezetet. Ilyen esetekben tehát a pervitelre való jogosultság nem esik egybe az anyagi jogosultsággal és a felperesi pozíció sem tekinthető önkéntesnek.

Alperes az, aki ellen a peres eljárást megindítják (akit perelnek). Az alperesi pozíció egy kényszerű szerep, ugyanis az idéző végzéssel ellátott keresetlevél kézbesítésével alperessé válik az, akivel szemben a felperes a pert megindította. A magyar jogban tehát az alperesi pozíció *ex lege* bekövetkezik, ahhoz az alperes részéről semmilyen nyilatkozatra vagy egyéb közreműködésre nincs szükség. Hatályos jogunk szerint az alperesi pozícióban is részt vehet olyan személy, aki a perbe vitt jogviszonynak nem alanya, illetve kötelezettje.⁶⁵

A polgári perben fél az lehet, aki úgynevezett **perképességgel** rendelkezik. A perképesség egy gyűjtőfogalom, ami a perbeli jog- és cselekvőképességet foglalja magában. *Perbeli jogképessége* annak van, akit a polgári jog szabályai szerint jogok illethetnek és kötelezettségek terhelhetnek. A perbeli jogképesség tehát alapvetően a polgári jogi jogképességen alapul. Így a perbeli jogképesség megilleti mindazokat a jogalanyokat, amelyeket a Ptk. vagy más anyagi jogszabály⁶⁶ szerint jogok illethetnek és kötelezettségek terhelhetnek. A polgári jog szabályai szerint jogképességgel az ember (természetes személy), a jogi személy⁶⁷ és az állam⁶⁸ rendelkezik. Az embert a jogképesség élve születés esetén, a fogamzás időpontjától kezdve a halálig megilleti, a jogképességet korlátozó jognyilatkozat semmis. A Kúria álláspontja szerint a jogalanyisággal nem rendelkező magzatot ebben a státuszában – tehát a megszületés feltételétől függetlenül – jogok nem illethetik, és kötelezettségek nem terhelhetik. Ennek következtében pedig a méhmagzat nem rendelkezik perbeli jogképességgel sem.⁶⁹

⁶⁵ Az úgynevezett eljárásjogi vagy processzuális fél fogalmának megfelelően.

⁶⁶ Például az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény 20. §-a azt rögzíti, hogy az egyéni cég – amely az egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő természetes személy által alapított, jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany – amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre, jogképes, cégneve alatt jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, így különösen tulajdont szerezhet, szerződést köthet, pert indíthat és perelhető.

⁶⁷ A Ptk.-ban szabályozott jogi személyek: az egyesület, gazdasági társaságok, szövetség, egyesülés, valamint az alapítvány. A Ptk. már nem ismeri a jogi személyiség nélküli gazdasági társaság fogalmát, és a közkereseti és betéti társaságot is jogi személyiséggel ruházza fel. Külön törvényekkel létrehozott jogi személyek például: a közjegyzői önkormányzati szervek (területi közjegyzői kamara, a területi kamara elnöksége, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara); az ügyvédi iroda [Üttv. 87. § (1) bek.]; az erdőbirtokossági társulat stb.

⁶⁸ Ptk. 3:405. §.

⁶⁹ BH1998. 372.

A perbeli jogképesség tehát alapvetően a polgári jogképességhez igazodik, azonban tágabb annál annyiban, hogy a Pp. egyes különleges perekben polgári jogi jogképességgel nem rendelkező jogalanyok perbeli jogképességét is elismeri, így például:

- a sajtó-helyreigazítási perben a sajtószerv félként járhat el akkor is, ha egyébként nincs perbeli jogképessége;⁷⁰
- a végrehajtási igényperben fél lehet az a végrehajtást kérő is, amelynek egyébként nincs perbeli jogképessége;⁷¹ vagy
- munkaügyi perben fél lehet az a szakszervezet, munkáltatói érdek-képviselői szervezet vagy üzemi (közalkalmazotti) tanács is, amelynek egyébként nincs perbeli jogképessége.

A Pp. mellett más jogszabályok is tartalmazhatnak speciális perbeli jogképességi szabályokat, így például a társasházakról szóló 2003. évi CXXXIII. törvény 3. § (1) bekezdése értelmében a társasház tulajdonostársainak közössége az általa viselt közös név alatt az épület fenntartása és a közös tulajdonnal kapcsolatos ügyek intézése során önállóan perelhet és perelhető.

Meg kell említeni, hogy a közigazgatási perekre vonatkozó perképesség különbözik a Pp. szerinti perképességtől. A Kp. 16. § (1) bekezdése szerint ugyanis a perben fél az lehet, akit a polgári jog vagy a közigazgatási jog szabályai szerint jogok illethetnek és kötelezettségek terhelhetnek, továbbá az a közigazgatási szerv, amely önálló közigazgatási feladat- és hatáskörrel rendelkezik. E szabály szerint tehát közigazgatási perben olyan közigazgatási szerv is lehet fél, amelyik nem jogképes.

Aki *perbeli cselekvőképességgel* rendelkezik, az a polgári perben félként személyesen, saját maga eljárhat, vagy pedig meghatalmazottal képviseltetheti magát. Amíg tehát a perbeli jogképesség tartalmilag a perbeli jogalanyiságra való képességet jelenti, addig a perbeli cselekvőképesség az egyes eljárási cselekmények közvetlen vagy közvetett megtételére vonatkozó képességet fejezi ki. A perbeli cselekvőképesség – a perbeli jogképességhez hasonlóan – az anyagi joghoz igazodó fogalom azzal, hogy a Pp. a perbeli korlátozott cselekvőképességet nem ismeri, vagyis a peres fél a perben vagy teljesen cselekvőképes, vagy cselekvőképtelen. A perbeli cselekvőképességgel rendelkező fél a perben önállóan is eljárhat, míg a cselekvőképtelen kizárólag törvényes képviselője útján, ellenkező esetben perbeli cselekményei hatálytalanok.

A Pp. 34. § (1) bekezdése szerint perbeli cselekvőképes az, aki:

- a) a polgári jog szabályai szerint teljes cselekvőképességgel rendelkezik;
- b) olyan, cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, akinek a polgári jog szabályai szerinti cselekvőképessége a per tárgyára, illetve a perbeli eljárási cselekményekre kiterjedő hatállyal nincs korlátozva;⁷²
- c) a per tárgyaról a polgári jog szabályai szerint érvényesen rendelkezhet.

Aki a polgári anyagi jog szabályai szerint korlátozottan cselekvőképes, az a polgári perben fő szabály szerint cselekvőképtelennek minősül. E szabály alóli kivételként jelenik meg a Pp. fent idézett, 34. § (1) bekezdésének b) fordulatában meghatározott személyi kör. Ezen kívül további kivételek is vannak: így a korlátozottan cselekvőképes kiskorú munkavállaló rendelkezik munkával szerzett jövedelmével; annak erejéig kötelezettséget vállalhat,⁷³ míg a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy pedig a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportok tekintetében a gondnoka hozzájárulása nélkül rendelkezhet jövedelme bíróság által meghatározott hányadával; annak erejéig

⁷⁰ Pp. 496. § (2) bekezdése.

⁷¹ Pp. 542. § (4) bekezdése.

⁷² A cselekvőképesség részleges korlátozását a Ptk. 2:19. § (1)–(3) bekezdései teszik lehetővé, azzal, hogy a bíróságnak a cselekvőképességet részlegesen korlátozó ítéletében meg kell határoznia azokat a személyi, illetve vagyoni jellegű ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképességet korlátozza. Az (5) bekezdés rendelkezése szerint a cselekvőképességben részlegesen korlátozott személy minden olyan ügyben önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot, amely nem tartozik abba az ügycsoportba, amelyben cselekvőképességét a bíróság korlátozta.

⁷³ Ptk. 2:12. § (2) bekezdésének c) pontja.

kötelezettséget is vállalhat.⁷⁴ A fenti munkaviszonyból eredő perekben a korlátozottan cselekvőképes kiskorú, illetve a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy – a Pp. 34. § (1) bekezdésének c) fordulata szerint – teljes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik.

Emellett a Pp., illetőleg más törvény is tartalmazhat olyan rendelkezéseket, amelyek alapján a polgári jog szerint korlátozottan cselekvőképes fél teljes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik, így például:

- a személyiségi jogok érvényesítése iránti perekben, a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a személyiségi jogai védelmében önállóan felléphet,⁷⁵ továbbá
- a személyi állapotot érintő perekben az a korlátozottan cselekvőképes fél, akinek a személyi állapotát a per érinti, a perben teljes cselekvőképességgel rendelkezik.⁷⁶

Amennyiben nem a fenti kivételes esetekről van szó, úgy a korlátozottan cselekvőképes személy kizárólag törvényes képviselője útján végezhet perbeli cselekményeket.

Aki a polgári jog szabályai szerint cselekvőképtelen, az a perben is cselekvőképtelen, azaz szintén csak törvényes képviselője útján járhat el. Ez alól egyetlen kivétel van, ha a per tárgya éppen a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés.⁷⁷

Az eljáró bíróság a felek perbeli jog- és cselekvőképességét, valamint a törvényes képviselőnek ezt a minőségét – ha ezek iránt kétsége merül fel – az eljárás bármely szakaszában hivatalból köteles vizsgálni. Ennek során, ha a bíróság annak hiányát állapítja meg, akkor az alábbiak szerint jár el:

	Perbeli jogképesség	Perbeli cselekvőképesség
a keresetlevél benyújtásakor (perindítás hatálya előtt) hiányzik	a keresetlevelet a Pp. 176. § (1) bekezdésének e) pontja alapján vissza kell utasítani	ha a természetes személy fél a hiánypótlási felhívás ellenére nem pótolja a mellőzött törvényes képviselőjét, úgy a keresetlevelet a Pp. 176. § (2) bekezdésének a) pontja alapján vissza kell utasítani
a perindítás hatálya után derül ki, hogy a keresetlevél benyújtásakor hiányzott	az eljárást a Pp. 240. § (1) bekezdésének a) pontja alapján meg kell szüntetni	ha a fél törvényes képviselőjét mellőzték és e hiányt a kitűzött határidő alatt sem pótolták, úgy az eljárást a Pp. 240. § (1) bekezdésének d) pontja alapján meg kell szüntetni
a keresetlevél beadása után, a per folyamán veszíti el, a félnek a per vitelére nem volt meghatalmazottja	ha a per tárgyát képező jogviszony természete nem zárja ki a jogutódlást, akkor az eljárás a Pp. 119. § (1) bekezdésének a) pontja alapján – a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig – félbeszakad, ellenkező esetben ⁷⁸ a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti a Pp. 240. § (1) bekezdésének f) pontja alapján	a törvényes képviselő bejelentéséig az eljárás a Pp. és a 118. § (1) bekezdésének b) pontja alapján félbeszakad ⁷⁹

⁷⁴ Ptk. 2:20. § (3) bekezdésének c) pontja.

⁷⁵ Ptk. 2:54. § (2) bekezdése.

⁷⁶ Pp. 431. § (2) bekezdése.

⁷⁷ Pp. 438. § (1) bekezdése.

⁷⁸ Például házassági bontóperben Pp. 460. § (1) bekezdése.

⁷⁹ Törvényes képviselő hiányában a fél részére a bíróság ügygondnokot rendel ki.

	Perbeli jogképesség	Perbeli cselekvőképesség
a keresetlevél beadása után, a per folyamán veszíti el, és a félnek volt meghatalmazottja	ha a per tárgyát képező jogviszony természete nem zárja ki a jogutódlást, akkor az eljárás a Pp. 119. § (1) bekezdésének a) pontja alapján – a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig – félbeszakad, ellenkező esetben a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti a Pp. 240. § (1) bekezdésének f) pontja alapján	nincs jogkövetkezménye

1. táblázat: a perbeli jog- és cselekvőképesség hiányának jogkövetkezményei

A fentiek alapján megállapítható, hogy amennyiben a perbeli jogképesség már perindításkor hiányzik, az eljárás nem folytatható le, valójában nem lesz per. Ha a félnek a perbeli cselekvőképessége hiányzik, úgy helyette és nevében a törvényes képviselője jár el a perben és tesz jognyilatkozatokat. Ha a cselekvőképtelen félnek nincs törvényes képviselője, úgy a bíróság a fél részére ügygondnokot rendel. A perbeli cselekvőképesség hiánya tehát orvosolható.

4.2. PERTÁRSASÁG

A pertársaság akkor jön létre, ha valamelyik vagy mindkét perbeli pozícióban több személy szerepel peres félként, vagyis több felperes együtt perel (felperesi pertársaság) vagy több alperest együtt perelnek (alperesi pertársaság). Így lesz valaki I., II., és III. stb. rendű peres fél. A pertársaság a felperes keresete vagy jogszabály kötelező rendelkezése folytán jöhet létre.⁸⁰

A pertársaság típusait kétféle szempont szerint különböztethetjük meg. Keletkezése alapján a pertársaság lehet kényszerű vagy célszerű. Amennyiben a perben hozott döntés anyagi jogerőhatása kiterjed a felekre, úgy *egységes* pertársaságról, ennek hiányában pedig *egyszerű* pertársaságról beszélhetünk.

Kényszerű a pertársaság, ha jogszabályban meghatározott személyek perben állása kötelező, vagy ha a per tárgya olyan közös jog, illetve közös kötelezettség, amely csak egységesen dönthető el. Ennél a pertársaságnál szükségszerű, hogy valamennyi érintett személy a perben félként részt vegyen, akikre a döntés anyagi jogerőhatása ki fog terjedni, így közöttük egyúttal egységes pertársaság jön létre. A kényszerű pertársaságot anyagi jogszabály, vagy annak alapján eljárásjogi rendelkezések teremtik meg, többek között az alábbiak szerint:

- ingatlan közös tulajdonának megszüntetése iránti perben valamennyi tulajdonostársnak perben kell állnia;
- végrendelet érvényességének megállapítása iránti perben a törvényes örökösök perben állása kötelező;
- szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti perben valamennyi szerződő fél perben állása kötelező;
- házasság érvénytelenítése iránti pert, ha azt az ügyész vagy a per megindítására jogosult más személy indítja, úgy a házastársak ellen kell kezdeményeznie;⁸¹

⁸⁰ A Pp. 52–53. §-a szerinti úgynevezett felperesi perbelépés és további alperes perbevonása is pertársaságot eredményez azzal, hogy annak jogszabályi feltételeit vizsgálni kell, amelynek során annak engedélyezésére vagy visszautasításra kerül sor a Pp. 54. §-a alapján.

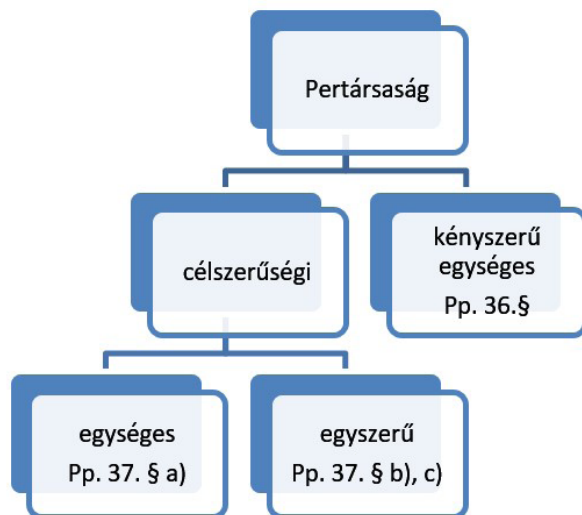
⁸¹ Ptk. 4:18. §.

- gondnokság megszüntetése iránti pert a gondnokolt és az ellen kell megindítani, akinek a keresete folytán a bíróság a gondnokságot elrendelte.⁸²

Ha a felperes hiánypótlási felhívás ellenére nem gondoskodott azoknak a személyeknek a perben állásáról, akik ellen jogszabály szerint a per indítható, illetve akiknek a perben állása kötelező, a bíróság a keresetlevelet visszautasítja.⁸³ Egyébiránt kényszerű pertársaság esetén további alperes perbevonására,⁸⁴ illetve további felperes perbelépésére⁸⁵ az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig, míg alperesi pertársaság esetén a keresethez való csatlakozásra⁸⁶ a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van lehetőség.

Jogszabályi előírás hiányában a felperes akaratából, célszerűségből – az egy perben való elbírálás érdekében – is keletkezhet pertársaság. A *célszerűségi* pertársaság eseteiben a felperes által előterjesztett keresetről való döntéshez nem szükséges valamennyi érintett perbeli részvétele. A célszerűségi pertársaság első esete szerint: több felperes együtt indíthat pert és több alperes együtt perelhető, ha a perben hozott ítélet anyagi jogerőhatása a pertársakra a perben történő részvétel nélkül is kiterjedne. Ilyenek például az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezhető perek, amelyekben az ítélet hatálya azokra is kiterjed, akik a bejegyzést követően szereztek jogot az ingatlanon. A célszerűségi pertársaság e típusa egységes pertársaságnak minősül.

Emellett célszerűségi pertársaság keletkezhet akkor is, ha a perbeli követelések ugyanabból a jogviszonyból erednek (például bérbeadó felperes a bérlőtársak ellen indít pert, vagy örökösök együttes perlése történik a kötelesrész kiadása iránt), vagy ha a perbeli követelések hasonló ténybeli és jogi alapból erednek, és ugyanannak a bíróságnak az illetékessége mindegyik alperessel szemben a pertársaságra való tekintet nélkül is megállapítható (például, ha társasház közös képviselője több tulajdonostársat perel együtt a közös költség elmaradása miatt). A célszerűségi pertársaság ezen esetei egyszerű pertársaságok. Célszerűségből pertársaság létrehozására az elsőfokú eljárás során – annak osztott szerkezete miatt – a jogutódlás esetét kivéve, kizárólag a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van lehetőség. A másodfokú eljárásban pedig kizárólag jogutódlás útján jöhet létre pertársaság, illetve maradhat fenn a Pp. 48. § (6) bekezdése alapján.

2. ábra: A pertársaság típusai

⁸² Pp. 448. § (1) bekezdése.

⁸³ Pp. 176. § (2) bekezdésének b) pontja.

⁸⁴ Pp. 53. § b) pont.

⁸⁵ Pp. 52. §.

⁸⁶ Pp. 40. §.

Ami a pertársak egymásközi viszonyát illeti, elmondható, hogy az egységes pertársaság esetén függőségi viszonyban vannak, azaz egyik pertárs cselekménye sem bírálható el a másik perbeli cselekményétől függetlenül. Így a cselekvő pertárs perbeli cselekménye – az egyezségkötést, elismerést és a jogról való lemondást⁸⁷ kivéve – kihat a határidőt vagy határnapot mulasztó, nem cselekvő pertársra is, feltéve, hogy mulasztását utóbb maga nem pótolja. A mulasztás azonban sohasem hat ki a pertársra, csak az aktív cselekvés. Abban az esetben, ha az egységes pertársak mindegyike elvégzi a perbeli cselekményt, de egymástól eltérő tartalommal (például az egyik lemond a fellebbezési jogáról, a másik pertárs pedig nem), úgy azokat a bíróság a per egyéb adatait értékelve bírálja el. Emellett meg kell említeni, hogy amennyiben az egységes pertársak pervesztesek lesznek, úgy a perköltséget egyetemlegesen kötelesek megfizetni a pernyertes fél részére.⁸⁸

Az egységes pertársasággal szemben az egyszerű pertársaságnál a függetlenség elve érvényesül, azaz egyik pertárs cselekménye vagy mulasztása sem hat ki a másik pertársra. A bíróság az egyes pertársak cselekményeit a többi pertárstól függetlenül bírálja el. Egyszerű pertársaság esetén ugyanis mindegyik pertárs valójában önálló, egymástól független fél, csupán az ügyeknek – a technikai értelemben vett – együttes tárgyalása történik.⁸⁹ Amennyiben az egyszerű pertársak a pert elveszítik, úgy a perköltséget a perbeli érdekeltségük arányában, ha pedig a perbeli érdekeltségük között nincs jelentős eltérés, úgy egyenlő arányban térítik meg. A perköltség azon részét azonban, amely kizárólag a pertársak egyikének vagy egy részének perbeli cselekménye folytán merült fel, a többi pertárs nem köteles megtéríteni.⁹⁰

4.3. BEAVATKOZÁS A PERBE

A perben a peres feleken kívül további perbeli szereplő is részt vehet. Ilyen feleken kívüli harmadik személy a beavatkozó, akinek jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy a más személyek között folyamatban lévő per miként dőljön el. A beavatkozó tehát a mások között folyó perbe lép be, de nem önálló félként, hanem valamelyik fél mellett járulékos jelleggel. A beavatkozás lehetősége kétirányú érdek megvalósulását jeleníti meg: egyfelől a feleken kívül az anyagi jogilag érdekelt személy helyzetét könnyíti meg, másfelől a perben annak a személynek az érdekét, akivel az érdeke azonos, lévén, hogy a pernyertessége érdekében ténykedhet beavatkozóként.⁹¹ A beavatkozás alapját a felek, illetőleg a fél és a beavatkozó között fennálló anyagi jogi jogviszony vagy – a jogszabály által engedett beavatkozás esetén – jogszabály teremti meg.⁹²

A beavatkozásnak két fajtája van: az önkéntes és a perbehívásos beavatkozás. A beavatkozás akkor *önkéntes*, ha a harmadik személy a saját elhatározásából kíván a mások között folyó perben részt venni. A *perbehívásos beavatkozás* esetén azonban a peres felek valamelyike kívánja azt, hogy a harmadik személy a perben részt vegyen, így őt maga mellé a perbe hívja. Ez utóbbi beavatkozás is önkéntesnek minősül abban az értelemben, hogy a perbe hívott nem köteles a perbe hívást elfogadni és beavatkozóként a perbe belépni.

⁸⁷ Ezek az úgynevezett anyagi jogi rendelkező cselekmények.

⁸⁸ Pp. 87. § (1) bekezdése.

⁸⁹ De a bíróságnak lehetősége van akár azok elkülönített tárgyalására is.

⁹⁰ Pp. 87. § (2) bekezdése.

⁹¹ I. m.: Petrik.

⁹² Egyes különleges perekben a beavatkozás lehetősége kizárt vagy speciális szabályok szerint lehetséges például sajtó-helyreigazítás iránti, a képmáshoz és hangfelvételhez való jog érvényesítése iránti, a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránti perben beavatkozásnak nincs helye, személyállapotot érintő perekben pedig csak abban az esetben van helye beavatkozásnak, ha azt a Pp. lehetővé teszi (432. §).

4.3.1. AZ ÖNKÉNTES BEAVATKOZÁS FELTÉTELEI

A beavatkozás *anyagi jogi feltétele*, a jogi érdek fennállása, vagyis a beavatkozónak anyagi jogilag érdekeltnek kell lennie abban, hogy a per az egyik fél javára dőljön el. A jogi érdek lehet vagyoni érdek vagy egyéb, a jogszabály által védett jog, például személyiségi jog is. A jogi érdek fennállásáról a bíróságnak mindig a konkrét ügy kapcsán kell döntenie, amelynek során az ügy összes körülményeit és különösen azt kell vizsgálnia, hogy a beavatkozni kívánó személynek a kereseti kérelem teljesítéséhez vagy elutasításához fűződik-e közvetlen jogi érdekeltsége. A vonatkozó bírói gyakorlat szerint az érdekeltég akkor közvetlen és konkrét, ha a mások közötti per eredménye a beavatkozni kívánó személy jogszabály vagy jogügylet, illetőleg bármiféle kötelelem folytán fennálló anyagi jogi jogosultságát vagy kötelezettségét érinti, befolyásolhatja. Így például jogi érdeke lehet a kezesnek a főadós ellen vagy a jogelődnek a jogutód ellen indított perekben.

A gyakorlatban problémát jelentett a beavatkozási szándék késedelmes bejelentése, illetve a kifejezetten perelhúzási célú beavatkozás, így a Pp. a perkoncentráció elvének érvényesülése érdekében támasztja azt az *eljárásjogi feltételt*, amely szerint a beavatkozás bejelentésének főszabály szerint csak a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van helye. Az e határidőt követően előterjesztett nyilatkozat hatálytalan, azt a bíróság figyelmen kívül hagyja. A cél ugyanis az, hogy ne csupán a per keretei, hanem a perbeli szereplők személyi köre is minél előbb tisztázott legyen. A beavatkozást írásban vagy a tárgyaláson szóban kell bejelenteni és a beavatkozónak meg kell jelölnie, hogy melyik fél mellett kíván beavatkozni, továbbá a jogi érdekét is valószínűsíteni kell. A bíróság a beavatkozás bejelentését közli a felekkel, majd annak megengedéséről vagy elutasításáról végzést hoz. A beavatkozást elutasító végzés ellen csak az önálló beavatkozó jogosult fellebbezéssel élni.

4.3.2. A BEAVATKOZÓ JOGÁLLÁSA

Az eljárási törvény a beavatkozó jogállása szerint két típusú beavatkozót különböztet meg: a függő helyzetű beavatkozót és az önálló/fő beavatkozót. *Önálló* beavatkozóról akkor beszélünk, ha a perben hozott ítélet anyagi jogerőhatása a beavatkozónak az ellenféllel szemben fennálló jogviszonyára is kiterjed. Azt, hogy az ítélet anyagi jogerőhatása a beavatkozóra mikor terjed ki, a jogvita tárgyát képező jogviszonyokra alkalmazandó anyagi jogszabály határozza meg. Az önálló beavatkozás tipikus esetei például, amikor közúti baleset esetén a felelősségbiztosító beavatkozik a károsultnak a károkozó biztosított elleni kártérítési perébe, vagy a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti perben a közigazgatási eljárásban szereplő ellenérdekű ügyfél a közigazgatási szerv mellett avatkozik be a perbe. Az önálló beavatkozás vonatkozásában a Pp. az anyagi jogerőhatás miatt kivételesen megengedi a későbbi beavatkozást. Ilyen esetben ugyanis, ha a beavatkozni szándékozó a fél pernyertességéhez fűződő jogi érdekéről önhibáján kívül csupán a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően szerez tudomást, akkor – a tudomásszerzés időpontjának valószínűsítése mellett – a tudomásszerzéstől számított harminc napon belül még beavatkozhat a perbe. A beavatkozás végső határideje ebben az esetben az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztése.

Az önálló beavatkozó jogai alapvetően az általa támogatott fél jogaihoz igazodnak, ám ahhoz képest annyiban korlátozottak, hogy anyagi jogi rendelkező cselekményeket – egyezséget, elismerést, jogról való lemondást – nem tehet és a per tárgyával nem rendelkezhet.⁹³ Egyébiránt azonban – a függetlenség elve miatt – a perbeli cselekményeket önállóan végezheti, és azok akkor is hatályosak, ha azok az általa támogatott fél cselekményeivel ellentétben állnak. Az ellentétes cselekményeket – az egységes pertársakhoz hasonlóan – a bíróság a per egyéb adatait is figyelembe véve bírálja el.⁹⁴

⁹³ Így például nem jogosult keresetváltoztatásra, elállásra stb.

⁹⁴ A vonatkozó bírói gyakorlat szerint az önálló beavatkozó hatályosan terjeszthet elő rendes rendkívüli perorvoslati kérelmet, akkor is, ha az általa támogatott fél lemondott a fellebbezési jogáról.

A fentiekkel szemben *függő helyzetű* a beavatkozó, ha a perben hozott ítélet jogereje nem terjed ki az ellenféllel szemben fennálló jogviszonyára. Ebben az esetben a beavatkozó – a jogelismerés, joglemondás, egyezségkötés kivételével – minden, az általa támogatott fél által is megtehető perbeli cselekményre jogosult, azzal azonban, hogy cselekményeinek csak annyiban van hatálya, amennyiben a fél a cselekményt elmulasztja, illetve amennyiben a beavatkozó cselekményei a fél cselekményeivel nem állnak ellentétben. Ebben az esetben, ha a fél valamely perbeli cselekményről (fellebbezésről, bizonyítási indítványról stb.) kifejezetten lemond, az a beavatkozó által nem pótolható.

A beavatkozó perbeli jogosultságait a beavatkozást engedélyező határozat meghozatalát követően gyakorolhatja. Az engedélyezéstől kezdődően a bíróságnak, a beavatkozóval, mint perbeli szereplővel szemben irat- és idézőközlési kötelezettsége van, továbbá amennyiben a beavatkozó meghallgatása válik szükségessé, őt a bíróság nem tanúként, hanem a fél személyes meghallgatására vonatkozó szabályok szerint hallgatja meg. A beavatkozó és az általa támogatott fél jogviszonyára azonban a perben hozott döntés nincs kihatással. A közöttük esetleg később induló perben pedig a korábbi per beavatkozóját nem kötik korábbi perbeli cselekményei.

4.3.3. A PERBEHÍVÁS

A fentiekben már kifejtésre került, hogy a felek között folyamatban lévő perbe harmadik személy nemcsak a saját elhatározásából, hanem perbehívás alapján is beléphet. Perbe hívni csak azt a harmadik személyt lehet, akivel szemben a fél követelést kíván érvényesíteni pervesztessége esetén, vagy akinek a követelésétől tart, ugyancsak pervesztesség esetén. Perbehívással a fél mellett a beavatkozó és a perbehívott is élhet. A perbehívást a Pp. szűk időkeretek közé szorítja, amelynek során különbséget tesz aközött, hogy a bejelentést a felperes vagy az alperes teszi, vagy pedig a perbe belépett vagy perbe vont személy teszi, a perindítás joghatásának beállását követő időben.⁹⁵ A törvény ugyanakkor a bejelentésre egy objektív határidőt is meghatároz, amikor kimondja, hogy arra legkésőbb a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig kerülhet sor. A határidőn túl bejelentett perbehívó nyilatkozat hatálytalan és azt a bíróság figyelmen kívül hagyja.

A perbehívást írásban vagy a tárgyaláson szóban kell bejelenteni és egyúttal meg kell jelölni a perbehívás okát is. A perbehívást továbbá a perbehívó félnek a perbehívottal írásban közölnie kell. A perbehívott a perbehívás közlésétől számított harminc napon belül nyilatkozhat a bíróságnak arról, hogy a perbe be kíván-e lépni. Ha a perbehívott határidőben nem nyilatkozik, azt úgy kell tekinteni, hogy a perbehívást nem fogadta el. Ha azonban a perbehívott a perbehívást elfogadja, úgy a perbehívó félhez beavatkozóként csatlakozhat és csatlakozásának engedélyezésére, továbbá jogállására a beavatkozás szabályait kell megfelelően alkalmazni. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a perbehívás elfogadása nem jelenti azt, hogy ezzel a perbehívott a kötelezettségét a perbehívóval szemben elismerné. Másik oldalról, a perbehívás visszautasítása sem jelent igény-visszautasítást, illetve lemondást a követelésről. A köztük lévő jogviszony eldöntése ugyanis nem erre a perre tartozik.

4.4. VÁLTOZÁSOK A FELEK SZEMÉLYÉBEN

A per során előfordulhat, hogy a peres felek személyében változás következik be és a felperesi vagy az alperesi oldalon más személy lép az addig eljáró fél helyébe. Ezt a változást leggyakrabban a **perbeli jogutódlás** idézi elő. Perbeli jogutódlásra rendszerint akkor kerül sor, ha a per tárgyát képező anyagi jogviszonyban is jogutódlás következett be. Az anyagi jogutódlás esetei három csoportba sorolhatók:

- a fél halála (de ez nem mindig eredményez jogutódlást, ugyanis, ha a jogviszony természete kizárja a jogutódlást, akkor az eljárást meg kell szüntetni, lásd például házassági bontóper);
- a jogi személy megszűnése vagy egyesülése;

⁹⁵ Pp. 45. § (2) és (3) bekezdése.

- egyéb jogutódlás (például engedményezés, tartozásátvállalás, jogátruházás, szerződés-átruházás, egyéb alanycsere).

Ha a polgári per tárgyául szolgáló jogviszonyban jogszabály alapján, a keresetlevél beadása után jogutódlás történik, a jogutód a perbe önként beléphet, illetve a jogutódot az ellenfél perbe vonhatja. A perbe belépő, illetve a perbe vont jogutódból mindig fél lesz, aki vagy a jogelőd helyébe lép, vagy a jogelőd pertársa lesz. A perbelépés, illetve a perbevonás szabályai eltérően alakulnak aszerint, hogy arra a felperesi vagy az alperesi pozícióban került-e sor, továbbá, hogy a jogutódlás élők között, vagy haláleset, illetve jogi személy vagy más szervezet „jogutódlással történő” megszűnése miatt következett be. A vonatkozó szabályanyagot az alábbi táblázat foglalja össze:

	Élők közötti jogutódlás	Halál, illetve jogi személy megszűnése
Felperesi pozícióban	jogutód <i>perbelépése</i> a felperes hozzájárulásával megengedett, a jogutód <i>perbevonása</i> nem megengedett, a jogelőd kérelemre az alperes hozzájárulásával <i>bocsátható el</i> a perből	a jogutód önként (hozzájárulás nélkül) <i>beléphet</i> (a jogutódlást azonban valószínűsíteni kell), alperes a felperesi jogutódot <i>perbe vonhatja</i> jogelődperből való <i>elbocsátása</i> nem releváns (meghalt, illetve megszűnt)
Alperesi pozícióban	a jogutód önként – mindkét fél hozzájárulásával – <i>beléphet</i> az alperesi jogutódot a felperes <i>perbe vonhatja</i> , a jogelőd a perből kérelemre, a felperes hozzájárulásával <i>bocsátható el</i>	alperesi jogutód önként (hozzájárulás nélkül) <i>beléphet</i> (a jogutódlást azonban valószínűsíteni kell), az alperesi jogutódot a felperes <i>perbe vonhatja</i> a jogelőd perből való <i>elbocsátása</i> nem releváns (meghalt, illetve megszűnt)

2. táblázat: Jogutódlás

A perbeli jogutódlás szempontjából a Pp. 119. § (1) bekezdés a) pontjának van még jelentősége, amely szerint, ha valamelyik fél meghal vagy megszűnik, a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig *az eljárás félbeszakad*, kivéve, ha a jogviszony természete miatt a jogutódlás kizárt. A félbeszakadás ipso iure következik be, de arról a bíróság külön végzést hoz.

A perbelépés és a perbevonás iránti kérelmet írásban vagy pedig a tárgyaláson szóban kell bejelenteni. A bíróság a nyilatkozatok formai vizsgálata alapján, a jogutódlásról határozattal dönt és a perbelépést vagy perbevonást – ha az a Pp. rendelkezéseinek megfelel – engedélyezi, ellenkező esetben a kérelmet visszautasítja. A bíróság tehát a jogutódlási kérelem elbírálása során kizárólag az eljárásjogi szabályoknak való megfelelésre szorítkozhat, azonban a jogutódlás anyagi jogi megítélése, vagyis az, hogy a keresettel érvényesített jog megilleti-e a felperest az alperessel szemben, az ügy érdemére tartozó kérdés, amelyet ítélettel kell elbírálni. A perbelépés, illetve perbevonás bíróság általi engedélyezésének eredményeként a jogutód – a jogelőd helyett – peres féllé válik, és ettől kezdve a korábbi perbeli cselekmények és az addig meghozott bírói határozatok vele szemben is hatályosak. Ha pedig a jogelődöt a perből nem bocsátják el, a jogelőd és a jogutód a perben pertársak lesznek.

A jogutódláson kívül a személyváltozásnak vannak **egyéb eljárásjogi esetei** is:

- a) pertárgy igénylése;
- b) elődmegnevezés;
- c) téves perlés;
- d) felperesi perbelépés a pertárs jogán és további alperes perbevonása.

4.4.1. A PERTÁRGY IGÉNYLÉSE

Ha a per tárgyát harmadik személy egészen vagy részben a maga részére igényli, akkor az alperes a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig kezdeményezheti az igénylő perbeállítását. A perbeállítás kezdeményezésére a Pp. a beavatkozáshoz és a perbehíváshoz hasonló szabályokat tartalmaz azzal, hogy a kezdeményezésben már okirattal igazolni kell, hogy megelőzőleg – a visszavétel jogáról való lemondás mellett – megtörtént a per tárgyának bírósági letétbe helyezése. Amennyiben az igénylő úgy nyilatkozik, hogy a perbe lép, úgy a bíróság a korábbi alperest a perből elbocsátja és a pert a felperes és az igénylő, mint új alperes között folytatja. Ha a perbeállítás kezdeményezése a törvény rendelkezéseinek nem felel meg, úgy a bíróság a kezdeményezést visszautasítja.

4.4.2. AZ ELŐDMEGNEVEZÉS

Az elődmegnevezés az alperes személyében bekövetkező változás további sajátos esetét képezi, amelynek lényege szerint: az az alperes, aki ellen olyan jog iránt indítanak pert, amelyet ő harmadik személy nevében gyakorol, kezdeményezheti ennek a harmadik személynek a perbeállítását. Ez a lehetőség áll fenn például akkor, ha letéteményes, zálogtárgy birtokosa, bérlő, hasznélvező, használó ellen indítanak olyan pert (például tulajdoni igényre vonatkozót), amelyben a védekezés a tulajdonos dolga. Az osztott perszerkezetre tekintettel a perbeállítás kezdeményezésére ebben az esetben is csak a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van lehetőség. Ha a harmadik személy elismeri, hogy a vitás jogot az alperes az ő nevében gyakorolja, és a bíróság felhívásának közlésétől számított 30 napon belül úgy nyilatkozik, hogy perbe kíván lépni, úgy a bíróság az alperest a perből elbocsátja, feltéve, ha ezt az alperes kéri, a felperes pedig ebbe beleegyezik. Ebben az esetben a per új felállásban, azaz a felperes és az alperes helyébe lépő harmadik személy között folyik tovább.⁹⁶ Ha a perbeállítás kezdeményezése a Pp. rendelkezéseinek nem felel meg, a bíróság a perbeállítás iránti kezdeményezést visszautasítja.

4.4.3. A TÉVES PERLÉS

Ha a felperes a pert nem az ellen indította meg, akivel szemben az igény érvényesíthető, úgy a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig perbe vonhatja az általa megjelölt másik személyt. A perben az alperes megnevezése a felperes kizárólagos joga, amelynek tekintetében, ha hibát vét, úgy az eljárási törvény lehetőséget teremt a korrekcióra, azaz a tévesen megválasztott alperes „kicserélésére”. Ha a bíróság a perbevonást engedélyezi, úgy a felperes által megjelölt személyt alperesként megidézi és a korábbi alperest a perből – költségeinek megtérítése mellett – elbocsátja. A perbevonási kérelem elbírálása során a bíróság csak azt vizsgálhatja, hogy az új alperessel szemben fennáll-e a hatásköre és az illetékessége, azt azonban nem, hogy a felperes által megjelölt új alperes valóban jogviszonyban – és ha igen, milyen jogviszonyban – áll a felperessel. Ez a kérdés ugyanis a per érdemi eldöntésére tartozik. Ha a perbevonási kérelem a törvény rendelkezéseinek nem felel meg, úgy a bíróság azt visszautasítja.

4.4.4. A FELPERESI PERBELÉPÉS ÉS TOVÁBBI ALPERES PERBEVONÁSA

Keresetkiterjesztésnek minősül a felperes más által indított perbe történő belépése vagy további alperes perbevonása, ide nem értve azt, ha a perbelépés vagy perbevonás jogutódlás miatt következik be.⁹⁷

⁹⁶ Az együttes feltételek hiányában azonban alperesi pertársaság jön létre.

⁹⁷ Pp. 7. § (1) bekezdésének 10. pontja.

A keresetkiterjesztés tehát személyváltozással összefüggő keresetmódosulás, amely miatt a törvény a felperesi perbelépésre és a további alperesek perbevonására vonatkozó rendelkezéseket a felek személyében bekövetkező változásokat tartalmazó részében helyezi el. A felperesi pertársként való perbelépés egyrészt egy általános perbelépési lehetőséget biztosít mindazoknak, akik nevében az ügyész vagy külön jogszabályban erre feljogosított személy vagy szervezet pert indított, másrészt azoknak is, akik anyagi jogi alapon maguk is jogosultak lettek volna a per megindítására.

A felperesi perbelépést, és az alperesi perbevonást a Pp. határidők közé szorítja. Így a célszerűségi pertársaság azon eseteinél, amikor a perben hozott ítélet anyagi jogerőhatása a pertársakra a perben való részvétel nélkül is kiterjedne, vagy amikor a perbeli követelések ugyanabból a jogviszonyból erednek, továbbá abban az esetben is, amikor a perindítási jogosultság külön jogszabályon alapul, a perindításra jogosult személy a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig léphet perbe a felperes pertársaként és ugyanezen időpontig van lehetőség további alperes bevonására is. Ettől eltérően kényszerű pertársaságnál a felperesbelépésére és további alperes bevonására az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig van lehetőség. Az Pp. 54. §-a szerint a keresetkiterjesztésről a bíróságnak rendelkeznie kell. Ha a perbelépés, illetőleg a perbevonás a törvény rendelkezéseinek megfelel, akkor azt a bíróság engedélyezi, és a perbe lépő, illetve perbe vont személyek között pertársaság jön létre. Ellenkező esetben a bíróság a kérelmet visszautasítja.

Új rendelkezése a kódexnek, hogy a személyváltozással összefüggő perelhúzó magatartásokat pénzbírság kötelező kiszabásával szankcionálja.⁹⁸

4.5. AZ ELJÁRÁS EGYÉB ALANYAI

4.5.1. A TÁMOGATÓ

A Ptk. a döntéshozatalukban akadályozott nagykorú személyek számára alkotta meg a támogatott döntéshozatal lehetőségét, amely a cselekvőképesség érintése nélkül nyújt segítséget az érintett személynek.⁹⁹ A támogatót a gyámhatóság az alábbi feltételek fennállása esetén rendeli ki:

- a támogatott csak az egyes ügyei intézésében, döntései meghozatalában belátási képességének kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szoruló nagykorú lehet;
- a támogató kirendelésének célja a cselekvőképesség korlátozásának elkerülése, azaz nem lehet támogatót kirendelni arra az ügycsoportra, amely tekintetében az érintett személy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll;
- a támogató kirendelésére vagy a támogatásra szoruló nagykorú kérelme vagy a vele szemben gondnokság alá helyezési perben eljár és a keresetet elutasító bíróság megkeresése alapján, ez utóbbi esetben is csak a támogatott személlyel egyetértésben kerülhet sor.

A támogató kirendelése határozatlan időre, általános jelleggel vagy meghatározott ügycsoportokra történhet. A gyámhatóság támogatóul a támogatott személy által a gyámhatóság előtt személyesen megjelölt, vele bizalmi viszonyban álló, legfeljebb két személyt rendeli ki, feltéve, hogy e személy(ek) nem áll(nak) a külön törvényben¹⁰⁰ megállapított kizáró okok hatálya alatt, és vállalja(k) a támogatói feladatok ellátását. Ennek hiányában a gyámhatóság a támogatott személy egyetértésével hivatásos támogatót is kirendelhet. A támogató – ha a támogatott döntéshozatal általános jelleggel vagy az adott ügycsoportra tekintettel fennáll – a támogatott személy kérésére:

- *a jelen lehet* azoknál a közigazgatási, polgári és büntetőeljárás cselekményeknél, amelyekben a támogatott személy érintett (ideértve a nyilvánosság kizárásával megtartott tárgyalást is);

⁹⁸ Pp. 55. §-a.

⁹⁹ Ptk. 2:38. §.

¹⁰⁰ A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény.

- az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon a támogatott személlyel a jognyilatkozat megtételének elősegítése érdekében *egyeztethet* (de tekintettel arra, hogy a támogatott teljesen cselekvőképes, így a támogató az általa támogatott fél helyett nem jogosult nyilatkozattételre);
- a támogatott személy számára szükséges tájékoztatás megadásával, a támogatott személy döntéseinek meghozatalát, jognyilatkozatának megtételét elősegíti.

Tekintettel tehát arra, hogy a támogató feladata kizárólag a döntésnyilatkozat meghozatalának elősegítése, ezért a jelenlétén kívül – ami lehetővé teszi a konzultációt – őt további eljárási jog nem illeti meg. Mivel a támogató tárgyaláson való jelenléte csupán lehetőség, ezért a támogatót a tárgyalásra a bíróság nem idézi, hanem megjelenéséről a támogatott fél – ha szükségesnek tartja – maga köteles gondoskodni. A bíróság ugyanakkor a tárgyaláson való részvétele esetén köteles a támogatói minőséget ellenőrizni.¹⁰¹

4.5.2. AZ ÜGYÉSZ

Az ügyész közérdekvédelmi tevékenysége keretében törvényben meghatározott esetekben és módon kezdeményezhet peres és nem peres eljárást, valamint törvényben szabályozott egyéb eljárást indíthat, illetőleg azokban részt vehet.¹⁰²

Az ügyészi perindításnak két fő esetköre van:

- Amikor a perindításra való felhatalmazást maga a Pp. tartalmazza¹⁰³ (ez az ügyész úgynevezett *általános perindítási joga*). Ennek feltételei: a jogosult a jogai védelmére bármely okból nem képes, továbbá a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása azaz, hogy az ügyész nem indíthat keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy vagy szervezet érvényesíthet. például házassági bontóper. Ezen perekben az ügyész csak korlátozott féli jogosultságokkal rendelkezik, ugyanis anyagi jogi rendelkező cselekményeket nem tehet és az a személy, akinek igénye érvényesítése céljából pert indított, a perben félként részt vehet.
- Illetve ha az ügyész *önálló perindítási jogát* külön jogszabály biztosítja. Ilyen esetben a törvényi felhatalmazás alapján az ügyész közérdeket, vagy más szerv vagy személy által nem védett magánjogi érdeket érvényesít, melyre tipikusan személyi állapotot érintő perekben (például házasság érvénytelenségének megállapítása, szülői felügyelet megszüntetése) kerül sor. Előfordulhat, hogy a peres eljárásban az ügyész alperesként vesz részt, ugyanis a gondnokság alá helyezés megszüntetése iránti pert vele szemben kell megindítani, ha a gondnokság alá helyezés iránti pert ő kezdeményezte. Ezen eljárásokban az ügyész önálló peres félként vesz részt és jogállása teljes mértékben azonos a fél jogállásával.

A fentiek mellett az ügyész jogosult a polgári perben, annak bármely szakában, *fellépni*, ha a perbeli részvételét megalapozó körülmények a per során következnek be. A bíróság értesíti az ügyészt a fellépés feltételeinek fennállásáról, aki az alapján a fellépést csak kivételesen indokolt esetben mellőzheti.

A fentiek mellett az eljárás egyéb résztvevőjének minősül: a felek nyelvhasználatához való jogának biztosítása érdekében kirendelt tolmács, fordító, továbbá a szakértő, tanú, szemletárgy birtokosa, illetve más a bizonyításban közreműködő személy is.

¹⁰¹ Pp. 35. §-a.

¹⁰² 3/2012. (I. 6.) LÜ utasítás 1. § a) pont.

¹⁰³ Pp. 59. §-a.

5. A PERBELI KÉPVISELET

A képviselet a más személy helyett, annak nevében és érdekében való eljárást jelenti. A képviselő cselekménye által közvetlenül a képviselt személy válik jogosítottá illetve kötelezetté. Az anyagi jogi képviselet a jognyilatkozatok megtételében vagy elfogadásában való helyettesítést jelenti, míg a perbeli képviselet a más helyett történő perbeli tevékenységet takarja.

A Pp. újítása, hogy a képviseletre vonatkozó rendelkezéseket összeférhetetlenségre vonatkozó szabályozással indítja, amely szerint kizárt a képviselő eljárása, ha az ellenérdekű fél ő maga vagy olyan személy, akit ugyancsak ő képvisel. Ezen szabályozás alapvető fontosságú, annak hiánya ugyanis perjogi szempontból aggályos, bizonytalan helyzetekhez vezetne.

A perbeli képviselet fajtái:

- a) törvényes képviselet: a jogszabály rendelkezésén (kivételesen létesítő okiraton) alapul;
- b) ügyleti/meghatalmazotti képviselet: a fél egyoldalú jognyilatkozatán (meghatalmazásán) nyugszik,
- c) ügygondnoki képviselet: bírósági vagy hatósági határozaton alapul.

5.1. TÖRVÉNYES KÉPVISELET

A törvényes képviselet esetén a képviseleti jogosultság valamilyen személyi minőséghez, illetve meghatározott státuszhoz kapcsolódik. Ennek megfelelően a Pp. 34. § (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy törvényes képviselő jár el a fél nevében:

- a) *ha a félnek nincs perbeli cselekvőképessége (vagyis ha perbeli cselekvőképtelen):*

A perbeli cselekvőképességgel nem rendelkező természetes személy (kiskorú) törvényes képviselője a szülői felügyeletet gyakorló *szülő*, ha pedig a kiskorú nem áll szülői felügyelet alatt, akkor a *gyám*. Cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló személy esetén törvényes képviselőként a *gondnok* jár el. Emellett törvényes képviselőként jár el az *ideiglenes gondnok* és a *zárgondnok* is, ha a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés látszik indokoltnak és az érintett személy vagyonának védelme sürgős intézkedést igényel. A Ptk. 2:26. §-a alapján ugyanez a helyzet teremődik, ha nagykorú esetében látszik indokoltnak a gondnokság alá helyezés és szükséges gondoskodni a vagyon védelméről. Meghatározott esetekben és jogkörben törvényes képviselőként jár el az *eseti gondnok* és az *eseti gyám* is.

- b) *ha a fél részére cselekvőképessége érintése nélkül rendeltek törvényes képviselőt, de csak akkor, ha a fél személyesen vagy meghatalmazottja útján nem lép fel:*

Előfordulhat az is, hogy a fél rendelkezik cselekvőképességgel, de részére a gyámhatóság – kérelemre vagy hivatalból – azért rendel ki gondnokot, mert a körülményei az ügyei viteleiben akadályozzák (ilyen az ismeretlen helyen tartózkodó, vagy ismert helyen lévő, de viszsztatérésében akadályozott személy, aki részére kirendelt gondnok az úgynevezett távollevők gondnoka).¹⁰⁴

¹⁰⁴ Ptk. 6:19. § (1) bekezdése és Ptk. 6:20. § (2) bekezdése.

c) *ha a fél nem természetes személy:*

Törvényes képviselő jár el a jogi személy nevében is. A jogi személy törvényes képviselét a vezető tisztségviselő látja el, mégpedig önállóan. Azt, hogy egy adott jogi személy esetében ki minősül vezető tisztségviselőnek, azt az adott jogi személyre vonatkozó külön jogszabályi rendelkezések határozzák meg. Például korlátolt felelősségű társaságban egy vagy több ügyvezető,¹⁰⁵ egyesület esetén az egyesület ügyvezetője vagy az elnökség,¹⁰⁶ míg társasházban a közös képviselő vagy az intézőbizottság látja el a vezetést. A Pp. az értelmező rendelkezések között kimondja, hogy törvényes képviselőnek minősül a Ptk. szerinti *szervezeti képviselő* is. A Ptk. ugyanis lehetővé teszi, hogy jogi személy létesítő okirata vagy szervezeti szabályzata – a vezető tisztségviselőn kívül – a szervezeti struktúra más pozícióját betöltő személyeket is feljogosítson a jogi személy képviselésére. Perjogi szempontból azonban a két képviselői minőség között érdemben nem indokolt különbséget tenni. Az állam a polgári jogi jogviszonyokban jogi személyként vesz részt, amelynek során – főszabály szerint – az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter képviseli.

5.2. MEGHATALMAZOTTI KÉPVISELET

Amíg a törvényes képviselő szükségszerűen a természetes vagy a jogi személy cselekvőképességének biztosítását hivatott szolgálni, addig a meghatalmazás nem szükségszerű, ugyanis a polgári perben a cselekvőképes fél maga dönthet arról, hogy személyesen vagy képviselő útján kíván eljárni. Meghatalmazást a *fél* vagy perbeli cselekvőképességének hiányában, a *törvényes képviselője* adhat, kivéve, ha a törvény az egyes perbeli cselekményekre másként nem rendelkezik.¹⁰⁷ Az eljárási törvény lehetővé teszi azt is, hogy a fél (vagy törvényes képviselője) egyidejűleg több személy részére adjon meghatalmazást (ügynevezett többes meghatalmazás esete). Ilyen esetben a felet bármelyik meghatalmazott képviselheti, azonban egy-egy perbeli cselekménynél, illetve jognyilatkozat megtételénél csak egyikük járhat el. Ha a meghatalmazottak nyilatkozatai, illetve cselekményei egymástól eltérnek, azt a bíróság akként bírálja el, mintha magának a félnek a nyilatkozatai vagy cselekményei lennének eltérőek, az ezzel kapcsolatos jogorvoslat lehetősége pedig kizárt.

Az eljárási törvény tételesen felsorolja, hogy a polgári perben *ki járhat el* meghatalmazottként. A meghatalmazotti státusz alapja a közvetlen személyi, illetve szervezeti kötődés vagy a professzionális pervitel biztosítása.¹⁰⁸ Ez alapján perbeli meghatalmazott lehet:

- az ügyvéd és az ügyvédi iroda,
- a kamarai jogtanácsos, az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvényben (a továbbiakban: Üttv.) meghatározott körben,
- a fél hozzátartozója,
- a fél pertársa, valamint a fél pertársának képviselője,
- a közigazgatási szerv, egyéb költségvetési szerv vagy gazdálkodó szervezet, illetve egyéb nem természetes személy alkalmazottja munkáltatójának tevékenységével kapcsolatos perreiben,
- az önkormányzati szerv alkalmazottja az önkormányzat vagy önkormányzati szerv feladat-és hatáskörét érintő perekben, továbbá ugyanezen perekben az önkormányzati szerv szervezeti és működési szabályzatában meghatározott tisztségviselő, ideértve az önkormányzati

¹⁰⁵ Ptk. 3:196. §.

¹⁰⁶ Ptk. 3:77. §-a.

¹⁰⁷ Bizonyos perbeli cselekményeknél a képviselő kizárt, így például a személyi állapottal kapcsolatos perekben a fél személyes meghallgatása kötelező.

¹⁰⁸ I. m.: Wopera 104. old.

- képviselőt is, ha a per – tárgya alapján – abba a szabályzatban meghatározott ügykörbe tartozik, amelyben a tisztségviselő eljárni jogosult, valamint
- akit erre jogszabály feljogosít (például szabadalmi ügyvivő az iparjogvédelmi perekben).

A Pp. meghatározza a meghatalmazottak köréből abszolút hatállyal *kizárt személyeket* is, amely szerint: nem lehet meghatalmazott az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be¹⁰⁹ (alkalmatlan), akit jogerős bírói ítélet a közügyektől eltiltott¹¹⁰ (méltatlan), illetve akit a bíróság – a per tárgyára, illetve a perbeli eljárási cselekményekre kiterjedő hatállyal – jogerősen gondnokság alá helyezett (képtelen a képviselet ellátására). Az abszolút hatályú kizárás mellett relatív hatályú – azaz az adott, konkrét perben történő, vagy adott, konkrét bíróság előtti – meghatalmazottkénti eljárást kizáró helyzetek is adódhatnak. Ezek az úgynevezett összeférhetlenségi esetek, melynek szabályait nem a Pp., hanem egyéb jogszabályok, például az Üttv. tartalmazzák.

A meghatalmazást írásba kell foglalni – vagy a tárgyaláson szóban a jegyzőkönyvbe mondani – és annak eredeti példányát vagy hitelesített másolatát a meghatalmazott az első beadványhoz köteles mellékelni vagy – ha erre előbb kerül sor – az első bírósági jelentkezés alkalmával az iratokhoz köteles csatolni. Az írásbeli meghatalmazást közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba¹¹¹ kell foglalni, melytől két esetben lehetséges eltérés. Egyrészt az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. tv. (továbbiakban: E-ügyintézési törvény) szerinti rendelkezési nyilvántartásba vett meghatalmazás, másrészt pedig az ügyvéd és a kamarai jogtanácsos részére adott meghatalmazás kivétel. Ez utóbbihoz ugyanis elegendő az írásba foglalás és a megbízott elfogadó nyilatkozatának rögzítése.¹¹² A meghatalmazás alak szerűségi követelményét illetően speciális szabályokat találunk a személyi állapotot érintő perek közös szabályainál is. Eszerint a perben a nem ügyvéd, vagy ügyvédi iroda részére adott meghatalmazáson a fél aláírását, illetve kézjegyét közjegyző által hitelesíttetni kell.¹¹³

A meghatalmazott eljárásának *terjedelmét* a meghatalmazó határozza meg, azonban követelmény, hogy magából a meghatalmazásból egyértelműen ki kell tűnnie, hogy annak hatálya mely ügyre/ügykörre terjed ki. A meghatalmazás szólhat a per egészének vitelére vagy egyes eljárási cselekmények megtételére is. A per vitelére adott meghatalmazás a perrel kapcsolatos minden jognyilatkozatra és percselekményre kiterjed, ideértve az anyagi jogi és az eljárási rendelkező cselekményeket is,¹¹⁴ továbbá – külön kikötés hiányában – kiterjed a végrehajtási eljárásra, a rendes és rendkívüli perorvoslati eljárásokra, valamint peres pénznek, dolognak, és az eljárási költségeknek az átvételére is. Az egyes perbeli cselekményekre adott meghatalmazásnak egyértelműen kell meghatároznia a meghatalmazás konkrét terjedelmét. A képviseleti jogot a képviselő főszabály szerint csak személyesen gyakorolhatja, ügyvéd, illetve ügyvédi iroda azonban a helyettesítésével más ügyvédet vagy ügyvédi irodát bízhat meg. A fél a meghatalmazást tárgyi, időbeli és személyi terjedelmében is korlátozhatja. Ez alapján a meghatalmazó például meghatározott eljárási szakra (például elsőfokú eljárás) szűkítheti a meghatalmazott eljárási jogosultságát vagy kikötheti, hogy a meghatalmazott csak személyesen járhat el (azaz helyettes megbízására nem jogosult). A korlátozás azonban csak annyiban hatályos, amennyiben az magából a meghatalmazásból kitűnik.

A meghatalmazás *megszűnik*, ha azt visszavonták, felmondták, továbbá ha a fél vagy a meghatalmazott meghalt, illetve jogutód nélkül megszűnt. A meghatalmazás megszűnését a bíróságnak be kell jelenteni, az ellenféllel pedig közölni kell.

¹⁰⁹ Akkor is, ha házasságkötés révén nagykorúvá vált.

¹¹⁰ Btk. 61. § (1) és (2) bekezdése.

¹¹¹ Pp. 323. § (1) és 325. § (1) bekezdése.

¹¹² Üttv. 34. § (2) bekezdése.

¹¹³ Pp. 431. § (4) bekezdése.

¹¹⁴ Keresetváltogatás, viszontkereset, beszámítási kifogás előterjesztése.

A bíróság a meghatalmazott képviseleti jogosultságát az eljárás bármely szakaszában hivatalból vizsgálja. A meghatalmazott képviseleti jogát egyrészt a – tartalmi, formai szempontból megfelelő – meghatalmazás, másrészt az annak alapját képező jogviszonyt (alkalmazotti, illetve munka- vagy tagsági viszonyt, beosztást, tisztséget, ügyvédi, jogtanácsosi tevékenységet stb.) tanúsító okirat igazolja.

5.2.1. A KÖTELEZŐ JOGI KÉPVISELET

Ahogy az a bírósági hatáskörre vonatkozó fejezetben már említésre került, az eljárási kódex újítása, hogy általános elsőfokú hatáskörű bíróságként a törvényszéket nevezi meg. Ennek folyományaként a kódex – a törvényszékre modellezett perjogi szabályokkal összhangban – a **törvényszék előtti perekre** nézve bevezeti a mindkét peres félre kötelező jogi képviseletet. A kötelező jogi képviselet általánossá tételét indokolta egyrészt, hogy a polgári jogviták bonyolultabbá váltak és a hatékony igényérvényesítés, illetve az azzal szembeni védekezés jogi szaktudást igényel, másrészt ez elősegítheti a perek észszerű időn belül való befejezését is. A főszabályhoz képest kivétel, hogy a *járásbíróság hatáskörébe* tartozó – és jellemzően kisebb perértékű, egyszerűbb jogi megítélésű – perekben *nem kötelező* a jogi képviselet. A kötelező jogi képviselet alóli mentesség a járásbírósági hatáskörbe tartozó pereknél a fellebbezési és a perújítási eljárásra is kiterjed (függetlenül a perbeli pozíciótól, illetve attól, hogy az adott fél fellebbezést, csatlakozó fellebbezést, illetve fellebbezési ellenkérelmet terjesztett-e elő). A felülvizsgálati eljárás során azonban csak a felülvizsgálati ellenkérelmet előterjesztő fél számára nem kötelező a jogi képviselő igénybevétele. Törvény a kötelező jogi képviselet szabálya alól további kivételeket, illetve a kivétel alóli alkivételeket is meghatározhat. Így például a Pp. 582. § (2) bekezdése értelmében a társult perekben kötelező a jogi képviselet, akkor is, ha az ügy járásbíróság hatáskörébe tartozik.

Fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy a Pp. 244. §-a értelmében, ha a fél járásbíróság hatáskörébe tartozó perben jogi képviselő közreműködését veszi igénybe, azt a jogi képviselővel történő eljárás választásának kell tekinteni és ennek időpontjától az eljárás jogerős befejezéséig a jogi képviselet köteles fenntartani. Ez alól a Pp. 244. § (2) bekezdése ad kivételt, amely lehetővé teszi, hogy ha a fél a jogi képviselővel történő eljárást választotta, egy alkalommal áttérhet a jogi képviselő nélküli eljárásra.

Ha a jogi képviselet kötelező, akkor a jogi képviselő közreműködése nélkül eljáró fél perbeli cselekménye és nyilatkozata hatálytalan, vagyis azokat úgy kell tekinteni, mintha a fél nem is végzett volna eljárási cselekményt, illetve egyáltalán nem tett volna nyilatkozatot. Tehát a jogi képviselő nemcsak a fél helyett, de a fél személyes részvétele mellett is köteles eljárni. Ez alól pedig csak a fél által személyesen elvégezhető cselekmények jelentenek kivételt.

Ha a jogi képviselet már az elsőfokú eljárásban kötelező, de a felperes ennek ellenére a keresetlevelet jogi képviselő közreműködése nélkül nyújtotta be, úgy a bíróság a keresetet hiánypótlási felhívás kiadása nélkül visszautasítja.¹¹⁵ A félnek a kötelező jogi képviselettel érintett perekben az eljárás egész tartama alatt gondoskodnia kell arról, hogy a jogi képviselet fennálljon. Így amennyiben a megszűnt jogi képviseletet felhívás ellenére nem pótolja, úgy a bíróság az eljárást megszünteti. A jogi képviselet hiánya ugyanakkor nem akadály a határozat közlésének.

Tekintettel arra, hogy a Pp. alapelveinek érvényesülése és a felek érdekei szempontjából jelentős az, hogy hatályos percselekmények elvégzésére kerüljön sor, így a bíróságnak – az eljárás kezdetén, az eljárást megindító beadvánnyal összefüggésben, illetve az első jelentkezés alkalmával – tájékoztatási kötelezettsége van arról, ha a perben a jogi képviselet kötelező. A bíróság továbbá tájékoztatni köteles a feleket a pártfogó ügyvédi képviselet igénybevételeének lehetőségéről, valamint a jogi képviselet hiányának jogkövetkezményeiről is.

¹¹⁵ Pp. 176. § (1) bekezdés 1) pont.

A Pp. taxatívén meghatározza, hogy kötelező jogi képviselőt esetén kit kell jogi képviselőnek tekinteni. A jogalkotó szerint önmagában a jogi szakvizsga megléte nem elegendő a jogi képviselői munka ellátásához, így a törvény eljárásra jogosultként kizárólag az alábbi, professzionálisan jogalkalmazó tevékenységet folytató személyeket nevesíti:

- ügyvéd és ügyvédi iroda,
- kamarai jogtanácsos, az Üttv.-ben meghatározott körben,
- jogi személy bíróság képviselőjére jogosult bíró és bírósági titkár,
- Legfőbb Ügyészség képviselőjére jogosult ügyész, valamint
- törvényben meghatározott egyéb személyek (például szabadalmi ügyvivő).

Kötelező jogi képviselőt esetén, a jogi szakvizsgával rendelkező személy kizárólag saját ügyében járhat el jogi képviselő nélkül. A jogi szakvizsgával rendelkező félnek a jogi szakvizsga megszerzését igazoló okiratot, az azzal egyenértékű okiratot vagy ezek hiteles másolatát azon eljárási szakaszban történő első jelentkezésekor kell a bíróságnak bemutatnia, vagy a beadványához csatolnia, amelyben a jogi képviselőt a fél számára kötelező. Meg kell említeni, hogy az ügyvédjelölt és az ügyvédi kamarai nyilvántartásba vett jogi előadó a jogi képviselőre kötelezett fél nevében kizárólag az iratok megtekintése, azokról másolat kérése vagy készítése érdekében járhat el.

5.3. ÜGYGONDNOKI KÉPVISELET

Az ügygondnoki képviselőt a perbeli képviselőt egy sajátos formája, amely a bíróság vagy hatóság kirendelő határozatán alapul. Az ügygondnok kirendelése olyan élethelyzetek megoldását célozza, amikor a fél perben való részvétele – a személyében rejlő okból vagy a megkívánt képviselő hiányában – elháríthatatlan akadályba ütközik. Az eljárási törvény három, taxatívén meghatározott esetben teszi kötelezővé az ügygondnok-rendelést:

- ha a cselekvőképtelen félnek nincs törvényes képviselője;
- ha az ismeretlen helyen tartózkodó félnek nincs sem törvényes képviselője, sem meghatalmazottja;
- a nem természetes személy félnek nincs törvényes képviselője.

A fentiekén túl a bíróság ügygondnokot rendel a fél részére akkor is, ha *egyéb törvényi rendelkezés* azt előírja. Ez alapján mind a Pp., mind pedig egyéb jogszabályok meghatároznak olyan eseteket, amikor az ügygondnok kirendelése kötelező. Így például ügygondnokot kell kirendelni, ha:

- érdekellentét merül fel a nem természetes fél és annak törvényes képviselője, mint ellenérdekű fél között;¹¹⁶
- a keresetlevet az alperes részére hirdetmény útján kézbesítik;¹¹⁷
- érdekellentét áll fenn a személyi állapotot érintő (gondnoksági, házassági, származási, szülői felügyelettel kapcsolatos, örökbefogadás felbontásával kapcsolatos) perekben a cselekvőképtelen fél és törvényes képviselője között;¹¹⁸
- szülői felügyelettel kapcsolatos perben, kiskorú részére, ha a bíróság a kiskorú gyermek, mint érdekelt meghallgatásáról dönt;¹¹⁹ továbbá
- végrehajtási eljárásban az adós részére, ha lakóhelye vagy tartózkodási helye ismeretlen; külföldön van, vagy hosszabb ideig ott tartózkodik; meghalt és jogutóda ismeretlen.¹²⁰

¹¹⁶ Pp. 63. § (2) bekezdés.

¹¹⁷ Pp. 145. § (4) bekezdés.

¹¹⁸ Pp. 431. § (3) bekezdés.

¹¹⁹ Pp. 473. § (1) bekezdés.

¹²⁰ Vht. 46. § (1) bekezdés.

Az ügygondnok kirendelésére főszabály szerint az *ellenfél kérelmére* kerül sor, hiszen az ő érdeke, hogy a per lefolytatásra kerüljön. Bizonyos esetekben azonban – törvényi rendelkezés folytán – az ügygondnok kirendelése *hivatalból* történik. Ügygondnokként ügyvéd vagy ügyvédi iroda rendelhető ki, így az ügygondnoki eljárás háttérszabályai az Üttv.-ben találhatók.

Az ügygondnok jogállása a „per vitelére” meghatalmazott jogállásához igazodik, azzal a korlátozással, hogy az ügygondnok – a bíróság külön felhatalmazása nélkül – peres pénzt vagy dolgot nem vehet át, illetve az anyagi jogi rendelkező cselekmények megtételére csak abban az esetben jogosult, ha ezáltal a képviselt felet nyilvánvaló károsodástól óvja meg. Az ügygondnok eljárása nem szorul a képviselt jóváhagyására akkor sem, ha a kirendelésre okot adó körülmény az eljárás folyamán megszűnik, így például, ha a fél lakhelye a per tartama alatt ismertté válik, és ő személyesen vagy meghatalmazottja útján fellép a perben. Ilyenkor a bíróságnak az ügygondnokot – külön alakszerű határozattal – a feladat ellátása alól fel kell mentenie, és az eljárás a fél személyes eljárásával vagy meghatalmazotti képviseletével folytatható. A korábban elvégzett percselekmények hatálya azonban fennmarad.

Az ügygondnokot tevékenységéért külön jogszabályban¹²¹ meghatározott mértékű díjazás illeti meg és kiadásainak megtérítését is kérheti. A kirendelt ügygondnok díját pedig az a fél előlegezi, aki az ügygondnok kirendelését kérte, illetve akinek perbeli cselekménye folytán a kirendelés szükségessé vált.

¹²¹ 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról.

6. A PER KÖLTSÉGEI

6.1. A KÖLTSÉGEK ELŐLEGEZÉSE

A költségelőlegezés azt jelenti, hogy az eljárás folyamán felmerülő költségeket valamelyik félnek ideiglenesen ki kell fizetnie, azaz meg kell előlegeznie és majd a per végén, annak kimenetelétől függően – a pert befejező határozatban, a perköltség viselés szabályai szerint – dől el, hogy ezen megelőlegezett költségek végül kit terhelnek (az előlegezőt vagy pedig más személyt). Előlegezni azon költségeket kell, amelyek a perben nem álló személyeknek, a perbeli közreműködése miatt merülnek fel. Ezek a személyek jellemzően a bizonyításban közreműködő személyek,¹²² úgymint a tanú, a kirendelt szakértő, az okirat vagy szemletárgy birtokosa, vagy a per egyéb résztvevői, mint például a tolmács, a fordító, vagy az ügygondnok. Az előlegeztetésről főszabály szerint a bíróság határoz, de kivételesen történhet előlegezés a fél akaratából is. A bíróság a költség előlegezéséről – a pontos összeg megjelölésével – annak felmerülésekor határoz, és a felet vagy arra kötelezi, hogy a költséget közvetlenül fizesse meg az arra jogosult személynek, vagy pedig arra, hogy azt a bíróságnál helyezze letétbe. A két előlegezési mód közötti választás alapja a célszerűség, azaz a bíróságnak azt kell mérlegelnie, hogy az eset összes körülményei alapján melyik biztosítja leginkább a perben nem álló személy költségeinek megtérítéséhez való jogát.

Az eljárási törvény lehetővé teszi továbbá az *előzetes letétbe helyezés* elrendelését is, amely szerint, ha valószínű, hogy a felmerülő költségek jelentősebb összeget érnek el vagy más körülmények ezt indokolják, úgy a bíróság még a költségek felmerülése előtt elrendelheti a költségek fedezésére előreláthatóan szükséges összeg letétbe helyezését. A Pp. bizonyos esetekben kötelezővé teszi a bíróság számára a letétbe helyezés elrendelését, mint például a kirendelt szakértő, tolmács vagy az ügygondnok díja tekintetében. A bíróság a letétbe helyezett összegből az általa meghatározott költséget kiutalja, a többletet visszautalja, ha pedig a letét összege nem volt elegendő, úgy a felet a különbözet előlegezésére kötelezi.

Fontos megemlíteni, hogy a költségről határozó végzésnek kizárólag az összeg megállapítására vonatkozó rendelkezése ellen van helye fellebbezésnek, az előlegezés vonatkozásában azonban nincs.

A kódex meghatározza a költségek előlegezésére kötelezetteket is, amely szerint:

- A bizonyítással járó költséget (például tanú-, szakértői díj) főszabály szerint, a peranyag-szolgáltatás elve alapján a *bizonyító fél* köteles előlegezni, vagyis az, akinek érdekében áll, hogy a perben jelentős tényt a bíróság valóságnak fogadja el.¹²³ Kivételesen a költséget, vagy annak egy részét a bizonyító fél ellenfele előlegezi, ha azt önként vállalja és – jogszabály vagy költségkedvezmény folytán – nem mentesül a költségek előlegezése alól. Ha a bizonyítással kapcsolatos költségek előlegezésre vonatkozó kötelezettségének a fél felhívás ellenére nem tesz eleget, úgy a bíróság a bizonyítás elrendelését mellőzni fogja.¹²⁴

¹²² Pp. 271. §.

¹²³ Ez alól kivétel a Pp. 318. § (3) bekezdése értelmében például az, ha a bizonyító fél ellenfele a szakvélemény beérkezését követően további szakértői díjat generáló, kiegészítés iránti indítványt terjeszt elő, úgy az előlegezési kötelezettség őt és nem az egyébként bizonyító felet terheli.

¹²⁴ Pp. 276. § (4) bekezdés b) pont.

- A kirendelt fordítónak a bizonyítással nem összefüggő alkalmazásával járó,¹²⁵ továbbá a bírósági irat bizonyítással nem összefüggő külföldi kézbesítésének – az Európai Unió kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi egyezmény szerinti – költségét a *felperesnek* kell előlegeznie, míg a kirendelt tolmácsnak a bizonyítással nem összefüggő alkalmazásával járó költséget az a fél előlegezi, *akinek személye miatt a tolmács alkalmazása szükségessé vált*. Egyébiránt a bizonyítással összefüggő fordítási és tolmácsdíjakat – az előlegezés általános szabályai szerint – a bizonyító fél köteles előlegezni. A bizonyítással össze nem függő fordítási, illetve külföldi kézbesítési költségek felperesi előlegezésének elmaradása esetén a Pp. 121. § (1) bekezdésének e) pontja alapján, az eljárás a bíróság felhívásában megadott határidő eredménytelen elteltét követő naptól szünetel.¹²⁶
- A kirendelt ügygondnok díját az a fél köteles előlegezni, *aki az ügygondnok kirendelését kérte, vagy akinek perbeli cselekménye miatt a kirendelés szükségessé vált*. Azonban az állam előlegezi annak az ügygondnoknak a díját, akit az alperes részére kirendeltek, továbbá annak is, aki ellen a jogszabály értelmében kell a keresetet megindítani.¹²⁷ Az ügygondnok díja előlegezése elmaradásának jogkövetkezménye szintén az eljárás szünetelése, illetve az eljárás félbeszakadásának fennmaradása.¹²⁸
- Az ügyész és a perindításra külön jogszabállyal feljogosított személy eljárásával felmerült, továbbá azon költséget, amelynek előlegezésére a féljogszabály vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusa, nemzetközi szerződés rendelkezése vagy költségkedvezmény folytán nem köteles, *az állam* előlegezi.

Meg kell említeni, hogy bizonyos költségeket a felek értelemszerűen előlegeznek, ilyen például az eljárási illeték, melyet az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) alapján a felperes, amennyiben költségkedvezmény nem illeti meg, az eljárás kezdeményezésével egyidejűleg köteles megfizetni. Ehhez hasonlít az ügyvédi munkadíj is, amelyet a fél ügyvédjének – részben vagy egészben – a megbízási szerződés alapján jellemzően előre megfizet.

6.2. A PERKÖLTSÉG FOGALMA ÉS FELSZÁMÍTÁSA

Aki jogainak védelme érdekében bírósághoz fordul, számolnia kell azzal, hogy az igazságszolgáltatás költségekkel jár. A bíróság előtti igényérvényesítésnek ugyanis – költségkedvezmény hiányában – feltétele az eljárást megindító beadvány benyújtásával egyidejűleg az Itv. szerinti eljárási illeték megfizetése.¹²⁹ Ezen túlmenően a peres eljárás folyamán a felek oldalán további költségek merülnek fel, amelyeket valakinek viselnie kell. A Pp. a perköltség fogalmát csak a költségek előlegezésére vonatkozó szabályokat követően határozza meg, tekintettel arra, hogy a perköltség fogalma alá csak azok a költségek tartoznak, amelyek a költségek végleges viselése szempontjából jelentőséggel bírnak.

Az eljárási kódex szerint a perköltség: a félnél – a perben vagy azt megelőzően – a jog perbeli érvényesítésével okozati összefüggésben és szükségképpen felmerült minden költség, ideértve a bíróság előtt történő megjelenéssel szükségképpen felmerült keresetkiesést is. Ez alapján tehát perköltségnek kizárólag az a költség minősül, amely *egy adott félnél merült fel*, vagyis amit kiadásként előlegezett vagy megfizetett. Így nem tartozik ebbe a körbe a bíróság érdekkörében felmerült, de elhárítható

¹²⁵ Például ha a kirendelésre azért kerül sor, mert a perfelvételi tárgyalásra szóló idézését a törvény értelmében a címzett nyelvére kell lefordítani.

¹²⁶ A Pp. 121. § (4) bekezdése alapján pedig a szünetelő eljárás folytatására csak akkor kerülhet sor, ha a fél a folytatás iránti kérelmével együtt a letétbe helyezési kötelezettségének is eleget tesz.

¹²⁷ Erre kerül sor például a személyállapotot érintő per [431. § (3) bekezdés], a gondnoksági per [438. § (2) bekezdés], a szülői felügyelettel kapcsolatos per [473. § (1) bekezdés] esetén.

¹²⁸ Pp. 121. § (1) bekezdés d) és f) pont.

¹²⁹ Ennek általános mértéke az Itv. 42. §-a szerint a pertárgy értékének 6%-a, de legalább 15.000 forint, legfeljebb 1.500.000 forint.

okból keletkezett költség, továbbá a perben részt vevő harmadik személy (például tanú, hozzátartozó) költsége, mindaddig, amíg a fél a költséget a harmadik személynek a per alatt ki nem fizeti. A *jog perbeli érvényesítésével való okozati összefüggés* azt jelenti, hogy a Pp. a perköltséget – lényegében a teljes kártérítés elve alapján – úgy tekinti, hogy a félnek minden olyan költséget meg kell kapnia, amellyel a vagyona a per miatt csökkent, de annál ne kerüljön kedvezőbb helyzetbe, mintha a perre nem került volna sor.¹³⁰ A költségek megtérítésének feltételeként meghatározott *szükségesség* pedig a törvény alapelvei és a felek eljárási jogait és kötelezettségeit meghatározó szabályok alapján, a konkrét ügy sajátosságait is figyelembe véve ítéltető meg.¹³¹ Amennyiben a költség szükségszerű és a perbeli jogérvényesítéssel összefüggésbe hozható, úgy a perköltségi minőségének szempontjából annak nincs jelentősége, hogy az a perben vagy még azt megelőzően keletkezett. Ez utóbbira példaként hozható a pert megelőző felszólító levél költsége, az előzetes tudakozódás¹³² költsége vagy a fizetési meghagyásos eljárás díja.

A Pp. a perköltség elemeit illetően – a korábbi szabályozással ellentétben – nem tartalmaz példálózó felsorolást, így az adott költségnél egyedileg kell eldönteni, hogy az a perköltséghez tartozik-e vagy sem. Tipikusan a perköltség körébe tartozhat: a tanú költségtérítése,¹³³ a kirendelt szakértő díja,¹³⁴ a tolmács és a fordító díja, továbbá az ügygondnok díja, a szemle költsége, az Itv. alapján megfizetett eljárási illeték, a per során lefolytatott előzetes bizonyítás költségei,¹³⁵ a kötelező közvetítői eljárás költsége, a támogató költsége, a fél megjelenésével kapcsolatos útköltsége, és külön nevesítve a fél keresetkiesése is. Fontos megjegyezni, hogy a perköltség részét képezhetik a jogi képvisellel kapcsolatos költségek is, azaz a felet képviselő ügyvéd, kamarai jogtanácsos munkadíja és készkiadása is. Az ügyvédi munkadíj szabad megállapodás tárgya, de annak a pervesztes fél által viselt részét a bíróság csökkentheti, ha az nem áll arányban a pertárgy értékével, vagy a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel.

Az eljárási kódex új szabálya, hogy a fél a perköltsége megtérítését csak úgy kérheti, ha a perköltség körébe tartozó költségeit **felszámítja**. Ez alapján tehát a bíróság csak akkor rendelkezhet a pernyertes fél perköltségéről, ha az tett felszámítást, továbbá a perköltség összegének meghatározásánál is csak a felszámításban szereplő költségekre és azok mértékére lehet tekintettel. A felszámítani elmulasztott, illetve a felszámítottnál magasabb összegű költségről azonban *hivatalból nem dönthet*. A felszámítást a jogi képviselő nélkül eljáró fél írásbeli beadványban vagy szóban a tárgyaláson is megteheti, a jogi képviselővel eljáró fél azonban kizárólag – külön jogszabályban¹³⁶ meghatározott – úgynevezett költségjegyzék előterjesztése útján. A felszámítási nyilatkozatban a kért költséget öszszegszerűen kell feltüntetni, és meg kell jelölni azt is, hogy a költség miként merült fel, továbbá, ha a perben több jogot érvényesítenek, akkor meg kell határozni azt is, hogy a költség mely perbe vitt jog érvényesítése miatt merült fel. A felszámítás során előadottakat szükség szerint okirattal (például az ügyvédi megbízási szerződés becsatolásával) is igazolni kell. A Pp. meghatározza a felszámítás határidejét is, amely szerint arra legkésőbb a tárgyalás berekesztéséig, illetve az eljárást befejező határozat meghozataláig kerülhet sor. Önmagában a felszámítás vagy annak igazolása miatt a tárgyalás elhatalasztatásának főszabály szerint¹³⁷ nincs helye, továbbá az elsőfokú eljárásban elmulasztott felszámítás a másodfokú eljárásban nem pótolható. A félnek a rendelkezési elvből adódóan lehetősége van arra is, hogy igénye érvényesítésétől eltekintsen, így felszámítását az annak előterjesztésre írt határidőben visszavonhatja.

¹³⁰ I. m. Wopera, 124. old.

¹³¹ A Pp. azonban bizonyos költségeket az egyértelműség miatt, kifejezett szabállyal a jogérvényesítéssel nem szükségszerűen felmerült költségnek minősít. Lásd például a Pp. 182. § (3) bekezdése, vagy a 318. § (1) bekezdése.

¹³² Például tulajdoni lap, cégkivonat beszerzésének költségei.

¹³³ 14/2008. (VI. 27.) IRM rendelet a tanúk költségtérítéséről.

¹³⁴ 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről.

¹³⁵ Pp. 339. § (1) bekezdése.

¹³⁶ Lásd 31/2017. (XII. 27.) IM rendelet a perköltség felszámítására szolgáló költségjegyzékről.

¹³⁷ Kivéve, ha a fél a kötelezettségének a tárgyaláson önhibáján kívüli okból nem tudott eleget tenni [Pp. 81. § (3) bekezdése].

6.3. A PERKÖLTSÉG VISELÉSE

6.3.1. DÖNTÉS A PERKÖLTSÉG VISELÉSÉRŐL

A perjogi szabályok meghatározzák azt, hogy a bíróságnak mikor és milyen módon kell a perköltségről határoznia. Ez alapján a bíróság a felszámított perköltség viseléséről, ha törvény eltérően nem rendelkezik, az eljárást befejező határozatában hivatalból dönt. Ekkorra válik ugyanis nyilvánvalóvá a peres felek pernyertessége, pervesztessége, illetőleg azok aránya is. Eljárást befejező határozatnak minősül többek között az ítélet (az első- és a másodfokon meghozott is), az egyezséget jóváhagyó vagy az eljárást megszüntető végzés, és a bírósági meghagyás. Kivételesen a törvény nem a per kiemelésétől teszi függővé a perköltség vagy annak egy részének viselését, így ezekben az esetekben a bíróság a perköltségről, a felszámítást követően *nyomban határozhat* (például az ellenfélnek, tanúnak szükségtelenül okozott költség esetén).

A bíróság az eljárási törvényben meghatározott módon és tartalommal, határidőben előterjesztett felszámítási nyilatkozat alapján dönt a perköltségről. Döntésében egyrészt meghatározza a perköltség összegét, másrészt pedig a megtérítésre köteles személyt annak megfizetésére kötelezi. Ahogy az fentebb már említésre került, a bíróság csak azt a költséget veheti figyelembe, amit a fél felszámított és – a kérelemhez kötöttség elve szerint –, a fél nyilatkozatában foglaltakon nem terjeszkedhet túl, azaz nem határozhat meg többet, mint amennyit a fél kért, kevesebbet viszont igen. Határozatának meghozatalánál köteles mérlegelni azt is, hogy a felszámított költség megfelel-e a perköltség fogalma szerinti okozatosság és szükségesség követelményének, továbbá, hogy a költség felmerülte és összege tekintetében előadottakat a per adatai, illetve az esetlegesen becsatolt okiratok mennyiben támasztják alá. A bíróságnak – döntése második mozzanataként – meg kell állapítania, hogy az eljárási törvényben meghatározott perköltség-viselési szabályok közül, melynek a törvényi tényállási elemei valósultak meg és ez alapján kell a megtérítésre köteles személyt fizetésre köteleznie.¹³⁸

A perköltségről való döntés fellebbezéssel akkor támadható meg, ha egyébként az eljárást befejező határozat ellen van rendes perorvoslatra lehetőség. Ha a bíróság a perköltség viseléséről nem az eljárást befejező határozatában dönt, úgy a határozat perköltségről döntő része ellen az eljárási törvény alapján külön fellebbezésnek van helye.

6.3.2. A PERKÖLTSÉGVISELÉS ÁLTALÁNOS SZABÁLYA

A perköltségviselés főszabálya az, hogy a **pervesztes fél köteles megtéríteni** a pernyertes fél perköltségét, a saját költségét pedig maga viseli. Azt, hogy a peres felek közül ki lesz a pernyertes és ki lesz a pervesztes, az ítélet rendelkező része alapján lehet megállapítani. Így a felperes akkor tekinthető pernyertesnek, ha a bíróság a keresetének helyt adott, míg az alperes pernyertessége akkor következik be, ha a bíróság a keresetet elutasítja.

Részleges pernyertesség esetén a fél az ellenfél perköltségét a pervesztessége arányában köteles megtéríteni. Ha a pernyertesség és a pervesztesség aránya, valamint a felek javára meghatározott – azaz a felek által felszámított és bíróság által elfogadott – perköltségek összege között nincs számottevő különbség, úgy mindegyik fél viseli a maga költségét.

¹³⁸ Vannak azonban olyan esetek, amikor a bíróságnak a perköltség megfizetéséről nem kell rendelkeznie, például házassági bontóperben, ha a békítés eredményes, akkor a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti (ez esetben a felek megtérítésre nem kötelesek), továbbá ha a fél nem élt a felszámítás lehetőségével, vagy azt utóbb teljeskörűen visszavonta.

A részleges pernyertesség költség-viselési szabálya alóli kivétel, ha a per kártérítés vagy egyéb olyan követelés megtérítésére irányul, amelynek összegszerű megítélése bírói mérlegeléstől függ (például tartásdíj, sérelemdíj), és a bíróság a követelt összegnél kevesebb összeget ítelt meg, de az érvényesített követelés összege nem tekinthető nyilvánvalóan túlzottnak. Ebben az esetben az ellenfelet a perköltség megfizetésére az általános szabályok szerint kötelezni lehet.

6.3.3. A PERKÖLTSÉGVISELÉS SPECIÁLIS SZABÁLYAI

A Pp. 84–93. §-aiban a főszabálytól eltérő módon rendelkezik a perköltségviselés szabályairól. Az eltérést jellemzően sajátos perbeli igény, vagy sajátos perbeli szereplők részvétele teszi szükségessé. Emellett az egyes különleges eljárások szabályai között is találunk sajátos perköltség-viselési rendelkezéseket. A perköltségviselés néhány speciális szabálya az alábbi:

- A bíróság által jóváhagyott egyezség megkötése esetén a felek megállapodásában megjelölt fél köteles megtéríteni az ellenfele perköltségét. Megállapodás hiányában a perköltségviselés általános, pernyertességen alapuló szabályai alkalmazandók, a teljes vagy részleges pernyertesség figyelembevételével. Míg ha a pervesztesség-pernyertesség aránya nem állapítható meg, úgy mindegyik fél viseli a saját költségét;
- Az eljárás megszüntetése esetén az alperes perköltségét főszabály szerint a felperes téríti meg. Azonban ha az eljárás megszüntetésére az alperes teljesítése miatti elállás következtében került sor, úgy a felperes perköltségét az alperes téríti meg. Halál vagy megszűnés miatti megszüntetés esetén pedig a perköltség annak a terhén marad, akinél az felmerült;
- Ok nélküli pereskedés esetén, vagyis ha az alperes a perre okot nem adott és a vele szemben érvényesített jogot és kérelmet – védekezés előterjesztése nélkül – a perfelvételi szakban elismeri, úgy költségét a felperes viseli;
- Végrehajtási igényperben a pervesztes alperesnek a pernyertes felperes perköltségét csak akkor kell megtérítenie, ha a foglalásnál jelen volt és rosszhiszemű magatartást tanúsított. A fellebbezési eljárásban felszámított perköltség tekintetében a perköltség viselésének az általános szabályai az irányadók.¹³⁹

6.4. A KÖLTSÉGGEDVEZMÉNYEK

Ahogy az a fentebb kifejtettek alapján megállapítható, a bíróság előtti igényérvényesítés anyagi ráfordítást igényel, ugyanis a polgári per és a költség rendszerint együttesen jelentkeznek. Fontos azonban, hogy azon jogkereső közönség számára is elérhető legyen a bírói igazságszolgáltatás igénybevétele, akik a perléshez szükséges anyagi feltételekkel egyébként nem rendelkeznek. Ezért a perjogi szabályok között kialakításra került a költségkedvezmények rendszere. Az eljárási kódex ennek keretében meghatározza az igénybe vehető kedvezményfajtákat, azok lényeges tartalmát és időbeli hatályát, azonban az engedélyezés feltételeinek részletszabályait külön jogszabályokra utalja.¹⁴⁰ A vonatkozó legfontosabb jogszabályok: a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 2017. évi CXXVIII. törvény (a továbbiakban: Kmtv.), az Itv., és a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jstv.).

¹³⁹ Pp. 540. §.

¹⁴⁰ Meg kell említeni, hogy a Pp. az általános rész mellett a különleges eljárások között is tartalmaz költségkedvezményt szabályozó rendelkezést, ugyanis az 525. §-ban írt feltételek fennállása esetén, munkügyi perben a félként részt vevő munkavállalónak, egy sajátos költségmentesség, a munkavállalói költségkedvezmény igénybevételére ad lehetőséget.

6.4.1. AZ EGYES KÖLTSÉGGEDVEZMÉNYEK

A Pp. szerint a költségkedvezmények fajtái az alábbiak:

- a) költségmentesség;
- b) költségfeljegyzési jog;
- c) illetékmentesség;
- d) tárgyi illetékfeljegyzési jog;
- e) mérsékelt illeték kedvezménye;
- f) pártfogó ügyvédi díj előlegezése vagy megfizetése alóli mentesség.

A költségkedvezmények közül az a)–c) pontba tartozó lehet:

- személyes jellegű: a fél jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján (rászorultsági alapon) *kérelemre* (a-b) vagy a fél személyes minősége miatt *hivatalból* jár (c);
- tárgyi jellegű: a kedvezmény az eljárás sajátos tárgyához kapcsolódik és a felet *hivatalból* megilleti.

A kérelemtől függő kedvezmények engedélyezése iránti nyilatkozatot (az azt alátámasztó okiratok csatolásával) már a keresetlevélben fel kell tüntetni, amennyiben a fél a keresetlevél benyújtásakor az illetékfizetési kötelezettségének nem tett eleget. Ennek hiányában a bíróság a keresetlevelet visszautasítja.¹⁴¹ A tárgyi költségkedvezmények igénybevételéhez azonban nincs szükség külön kérelemre, ugyanis az a felet hivatalból illeti meg, ettől függetlenül azonban a keresetlevélben az illetékfizetés alóli mentesülés alapjául szolgáló tényeket és jogszabályhelyet meg kell jelölni. Ennek elmulasztása szintén a keresetlevél visszautasítását eredményezi.¹⁴²

6.4.1.1. KÖLTSÉGMENTESÉG

Tartalmát illetően a legnagyobb mértékű kedvezményt nyújtja az arra jogosult személyek számára, ugyanis a költségmentes félnek nem kell előzetesen az eljárásért illetéket fizetnie, továbbá – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában¹⁴³ – költséget előlegeznie, és utólagosan sem kell megfizetnie az előzetesen meg nem fizetett illetéket és az állam által előlegezett költséget. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a kedvezmény *nem terjed ki* az ellenérdekű fél által felszámított perköltség megtérítésére és a szükségtelen perbeli cselekmények költségeire. Ugyanis, ha a költségmentes fél a perbeli jog érvényesítése szempontjából felesleges, illetékkal és költséggel járó cselekményt végez, úgy a kedvezmény ezek viselése alól őt nem mentesíti.

Személyes költségmentesség azt a természetes személy felet illeti meg, aki jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt a perköltséget fedezni nem tudja. A bíróságnak a fél részére, külön kérelem alapján a költségmentességet engedélyeznie kell:

- ha a havi nettó jövedelme (munkabére, nyugdíja, egyéb rendszeres pénzbeli juttatása) nem haladja meg az öregségi teljes nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, vagyona pedig nincs;
- közgyógyellátásban részesül vagy egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát állapították meg;
- átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan személy;

¹⁴¹ Pp. 176. § (1) bekezdésének j), k) pontja.

¹⁴² Pp. 176. § (1) bekezdés j) pont.

¹⁴³ A Pp. a 95. § (4) bekezdésében a főszabály alóli kivételként mondja ki például, hogy a költségmentesség az ügygondnoki díjra nem terjed ki. Azonban amikor jogszabály szerint a keresetet az ügygondnok ellen kell előterjeszteni, akkor az ügygondnok díját az állam előlegezi és viseli.

- menekült, menedékes, menekültkénti vagy menedékeskénti, illetve hontalankénti elismerését kérő, továbbá az ideiglenes vagy kiegészítő védelemben részesítését kérő személy, és a jövedelmi és vagyoni helyzetéről tett nyilatkozata alapján a számára jogszabályban biztosított ellátásra és támogatásra jogosult;
- a családjában olyan gyermeket gondoz, akinek a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát megállapították.¹⁴⁴

Meg kell említeni, hogy a költségmentességet a fenti feltételek fennállásnak hiányában, kivételesen méltányossági alapon – a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével – is engedélyezni lehet.

Tárgyi költségmentesség a feleket szűk körben – jövedelmi viszonyaikra tekintet nélkül – a Kmtv.-ben kifejezetten meghatározott esetekben, így például a gondnoksági perben illeti meg.

6.4.1.2. KÖLTSÉGFELJEGYZÉSI JOG

A költségfeljegyzési joggal rendelkező fél mentesül az illeték előzetes megfizetése és – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a per során felmerülő költségek előlegezése alól. Ez a kedvezmény sem terjed ki az ügygondnoki díjra és értelemszerűen csak azokra a költségekre vonatkozik, amelyeket a félnek jogszabály alapján, a bíróság döntése nyomán kellene előlegeznie, illetve megfizetnie. A költségfeljegyzés azonban *feltételes jellegű* kedvezmény, ugyanis a fél pervesztessége esetén köteles a költségjegyzékbe felvett illeték és állam által előlegezett költség megfizetésére. A költségfeljegyzési jog lehet *teljes*, azaz minden illetékre és költségre kiterjedő, vagy *részleges*. Ez utóbbi esetben a kedvezmény csak az illeték és költség százalékosan meghatározott hányadára, vagy az illetékre, illetve tételesen meghatározott költségekre terjed ki. A kedvezmény mértékéről minden esetben a bíróság dönt.

A *személyes* költségfeljegyzési jog a felet kérelemre, rászorultságának függvényében bírósági döntés folytán illetheti meg. Így a Kmtv. 6. §-a kimondja, hogy a fél részére teljes költségfeljegyzési jogot kell engedélyezni, ha a fél rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg a tárgyévet megelőző második év – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett – nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 30%-át, és vagyona nincs. Ezen feltételek hiányában a fél részére teljes vagy részleges költségfeljegyzési jogot akkor kell engedélyezni, ha a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy

- az illeték és a per során felmerülő valamennyi költség várható összegének, meghatározott hányadának; vagy
- az illetéknek, illetve tételesen meghatározott költségeinek

az előzetes megfizetése, illetve előlegezése a félnek jövedelmi és vagyoni viszonyaival arányban nem álló megterhelést jelentene.

Nem természetes személy fél részére kizárólag az illetékre kiterjedő, azaz részleges költségfeljegyzési jogot lehet engedélyezni.

Az ügy *tárgyára* tekintettel illeti meg a felet költségfeljegyzési jog a Kmtv. 3. §-a alapján többek között:

- a származási perben,
- a szülői felügyelettel kapcsolatos perben,
- a törvényen alapuló tartással kapcsolatos perben,
- a munkaügyi vagy közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos perben, kivéve azt a pert, amelyben a felet tárgyi illetékfeljegyzési jog illeti meg, vagy
- a személy életének, testi épségének vagy egészségének bűncselekménnyel történő megsértése miatti kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése iránt indított perben.

¹⁴⁴ Kmtv. 5. §.

A tárgyi költségfeljegyzési jog tartalma alapvetően teljes, de részleges is lehet annyiban, amennyiben az azt biztosító jogszabály bizonyos költségeket kivon a kedvezmény hatálya alól.

6.4.1.3. ILLETÉKMENTESSÉG

Illetékmentesség alapján a kedvezményezett félnek nem kell sem előlegeznie, sem pedig – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – viselnie az illetéket. A kedvezmény tehát arra az esetre is mentességet ad, amikor az eljárási törvény perköltség-viselési szabályai értelmében a fél, pervesztessége okán, az illeték utólagos megfizetésére egyébként köteles lenne. Ugyanakkor az illetékmentesség sem terjed ki arra az illetékre, amelyet az ellenfél az eljárás során már megfizetett és perköltségként felszámított.

A személye folytán illetékmentes alanyi kör felsorolásáról az Itv.¹⁴⁵ rendelkezik. Ez alapján *teljes személyes* illetékmentességben részesül például:

- a Magyar Állam;
- a helyi önkormányzatok és azok társulásai;
- a költségvetési szerv, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.;
- az egyesület, a köztestület;
- az egyházi jogi személy;
- az alapítvány, ideértve a közalapítványt is;
- a vízgazdálkodási társulat;
- az egészségbiztosítási szerv, a központi nyugdíjbiztosítási szerv;
- a Magyar Nemzeti Bank;
- a Magyar Rádió Nonprofit Zrt., a Magyar Televízió Nonprofit Zrt.;
- közhasznú, kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaság stb.

Az Itv. 38. § (4) bekezdése szerint továbbá nem köteles az illeték *előzetes megfizetésére* az ügygondnok, a gyámhatóság által kirendelt eseti gondnok és eseti gyám, valamint az a fél, akinek érdekében az őt megillető igény érvényesítése céljából az ügyész, vagy az erre jogosult személy vagy szervezet pert indított.

A *tárgyi* illetékmentesség szintén az Itv.-ben¹⁴⁶ tételesen felsorolt eljárásokhoz kötődik. Így például tárgyánál fogva illetékmentes a polgári és közigazgatási ügyekben:

- az eljárást megindító beadvány visszautasításáról, valamint az eljárás megszüntetéséről rendelkező döntés elleni fellebbezés, illetve felülvizsgálat, ha a megszüntetésre az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályok megszegése miatt, a Pp. 259. §-ában foglalt okokból, vagy azért került sor, mert az eljárást megindító beadvány visszautasításának lett volna helye;
- a költségkedvezmény tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárás;
- a bontóperben a házasság vonatkozásában indított viszontkereset;
- az alapítvány, a közalapítvány, az egyesület, a köztestület nyilvántartásba vételére irányuló nem peres eljárás;
- a határozat kijavítása, kiigazítása, illetve kiegészítése iránti kérelem stb.

6.4.1.4. TÁRGYI ILLETÉKFELJEGYZÉSI JOG

Az illetékfeljegyzési jog az illetékmentességhez képest szűkebb tartalmú, ugyanis ez alapján a fél csak az illeték előzetes megfizetése alól mentesül, viselése alól azonban – ha arra a Pp. vonatkozó szabályai szerint egyébként köteles – nem. A feljegyzett illetéket a felek az eljárás befejezésekor a pervesztességük arányában kötelesek viselni.

¹⁴⁵ Itv. 5. § (1) bekezdése.

¹⁴⁶ Itv. 57. §.

Tárgyi illetékfeljegyzési jog illeti meg a feleket többek között az alábbi eljárásokban:

- a munkaügyi vagy közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos perben, ha az a munkavállaló vagy az állam nevében foglalkoztatott személy szándékos vagy súlyos gondatlan károkozásával, valamint a vezető állású munkavállaló kártérítési felelősségével kapcsolatban indult;
- a személy életében, testi épségében vagy egészségében okozott, illetve a vagyonában bekövetkezett olyan kár megtérítése iránti igény esetén, amikor a személy élete, testi épsége vagy egészsége is veszélyeztetve volt;
- a házassági perben, kivéve a házassági bontópert, valamint a házassági perben érvényesített vagyoni jogi igényt;
- a közhatalom gyakorlásával okozott kár megtérítése iránti perben;
- a közigazgatási bírósági eljárásban, a közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos pert és a szerződő fél által indított közigazgatási szerződéssel kapcsolatos pert kivéve stb.¹⁴⁷

Személyes illetékfeljegyzési jogot az eljárási törvény külön nem szabályoz kedvezményként, ugyanis a személyes költségfeljegyzési jog részlegesen, az illetékre is kiterjedhet.

6.4.1.5. MÉRSÉKELT ILLETÉK

Meghatározott – rendszerint az eljárás mielőbbi befejezését elősegítő – perbeli cselekményeket a jogalkotó úgy honorál, hogy mentesíti a feleket az illeték egy részének a megfizetése alól. Ez a kedvezmény tehát sajátos annyiban, hogy az nem a fél személyes körülményeitől vagy az eljárás tárgyától függően jár. Azt, hogy mely események bekövetkezése esetén és milyen mértékben (10-30-50%) vehető igénybe az Itv. határozza meg. Így az Itv. 58. § (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy az illeték a peres eljárás illetékének 10%-a, ha a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig, például:

- a felperes eláll a keresetétől;
- az alperes a követelést elismeri, vagy a követelést teljesíti;
- a felek egyezséget kötnek; vagy
- ha a felek az eljárás megszüntetését közösen kérik.

Az illeték a peres eljárás illetékének 30%-a, ha a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően az eljárás szüneteléssel vagy a felperes keresetétől való elállása folytán szűnik meg, illetve az eljárás megszüntetését a felek közösen kérik. Az illeték pedig a peres eljárás illetékének 50%-a, ha a felek a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően egyezséget kötnek.

A mérsékelt illeték kedvezménye a feleket a fent meghatározott feltételek fennállása esetén *kérellem nélkül* illeti meg. A kedvezmény pedig attól függetlenül jár, hogy az illeték előzetesen megfizetésre került-e vagy sem. A mentesítés alá eső részt ugyanis a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a bíróság felhívására visszatéríti az arra jogosult félnek.

6.4.1.6. PÁRTFOGÓ ÜGYVÉDI DÍJ ELŐLEGEZÉSE VAGY MEGFIZETÉSE ALÓLI MENTESSÉG

Az állam jogi segítségnyújtás keretében a törvényben meghatározott eljárásokban az arra rászoruló fél számára pártfogó ügyvédi képviselőt biztosít. Az engedélyezés részletszabályait és a pártfogó ügyvédi díj előlegezésére és viselésére vonatkozó rendelkezéseket külön jogszabályok tartalmazzák.¹⁴⁸ A pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezésének lehetőségéről kötelező jogi képviselő esetén a bíróság köteles a feleket tájékoztatni, annak híján viszont a tájékoztatás fakultatív.

¹⁴⁷ Itv. 62. § (1) bekezdése.

¹⁴⁸ Lásd Jstv., a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet, és a jogi segítségnyújtás keretében nyújtott szolgáltatások engedélyezése, folyósítása és visszatérítése iránti eljárások részletes szabályairól szóló 421/2017. (XII. 19.) Korm. rendelet.

6.4.2. A KÖLTSÉGGEDVEZMÉNYEK HATÁLYA

A költségkedvezmények *személyi hatálya* a felek mellett kiterjed a beavatkozóra is, továbbá bizonyos kedvezményeket – a fentiek alapján – nem természetes személyek is igénybe vehetnek. Ami a költségkedvezmények *időbeli hatályát* illeti, elmondható, hogy a kedvezmény a felet – főszabály szerint – a per egész tartamára, annak minden szakaszára, továbbá a végrehajtási eljárásra¹⁴⁹ is megilleti. A perújítás azonban önálló pernek minősül, így arra automatikusan nem terjed ki a korábbi kedvezmény, továbbá a végrehajtási eljárásban, a költség- vagy illetékmentességet élvező fél kizárólag az illeték és a költségek előzetes megfizetése, illetve előlegezése alól mentesül, azok esetleges viselése alól azonban már nem.

A kérelemtől függő kedvezmények – engedélyezésük esetén – a kérelem előterjesztésétől kezdődően illetik meg az arra jogosultat, tehát azoknak visszamenőleges hatályuk nincs. Fontos megjegyezni továbbá, hogy amennyiben a rászorultsági alapon, személyes költségmentességre vagy személyes költségfeljegyzési jogra jogosult fél jövedelmi és vagyoni viszonyaiban a per során pozitív változás következik be, úgy a bíróság jogosult a kedvezményt felülvizsgálni és adott esetben azt megvonni.

¹⁴⁹ A végrehajtási eljárásba azonban nem érthetők bele a végrehajtás miatt megindított végrehajtási perek.

7. A PERES ELJÁRÁS EGYÉB ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

Az új polgári perrendtartás az eljárási kódexek hagyományos szerkesztési elveit követve az alapelveken kívül számos olyan generális és részletszabályt tartalmaz, amelyek nemcsak az egyes eljárási szakaszokban, hanem az eljárás egész tartama alatt, tehát mind az alapeljárásban, mind pedig a jogorvoslati eljárásokban irányadóak. Ezen jogintézményeket a Pp. önálló fejezetben, egyéb általános szabályok cím alatt szabályozza.

7.1. AZ ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEK FOGALMA, FAJTÁI

A jogirodalom általánosan elfogadott álláspontja szerint, a polgári per eljárási cselekmények láncolatából, azok meghatározott rendjéből áll. A perbeli eljárási cselekményeket jellemzően a felek és a bíróság végzik és azok közös vonása, hogy perbeli joghatások elérésére irányulnak. A perbeli cselekmények ugyanis rendszerint eljárási jogokat és kötelezettségeket hoznak létre, változtatnak vagy szüntetnek meg. Ez alól kivételt képeznek az úgynevezett anyagi jogi rendelkező cselekmények (elismerés, jogról való lemondás, egyezségkötés), amelyek közvetlen anyagi jogi kihatással is bírnak.

A perbeli cselekmények többféle szempontból osztályozhatók:

- alanyai szerint: különbséget tehetünk a bíróság, a felek és a per egyéb résztvevőinek cselekményei között;
- tartalmuk szerint: a felek eljárási cselekményei lehetnek akarat-kijelentések (a felek rendelkező cselekményei például keresettől való elállás, ellenkérelem, bizonyítási indítvány) vagy tudomás-kijelentések (például ténybeli előadás), a bíróság eljárási cselekményei pedig az észlelés (kérelemre/hivatalból), a következtetés (ténybeli/jogi) és a pervezető és érdemi döntések meghozatala;¹⁵⁰
- irányultságuk szerint: lehetnek egyirányú (például egyezségkötés) vagy ellentétes;
- hatályosságuk szerint: vannak hatályos (teljesen szabályszerű), hatálytalan (például kötelező jogi képviselő hiányában tett) és hibás (eljárási szabály megsértésével tett, orvosolható vagy orvosolhatatlan) eljárási cselekmények.

7.2. A BÍRÓSÁG ÁLTALÁNOS INTÉZKEDÉSI KÖTELEZETTSÉGE

Az eljárás észszerű időn belül való befejezése érdekében a Pp. az általános szabályok között a bíróság összes intézkedésére határidőt szab oly módon, hogy előírja, hogy mindazokban az esetekben, amikor a törvény konkrét határidőt nem állapít meg, a bíróságnak a beadvány bírósághoz történő érkezésétől, a beadvány benyújtására nyitva álló határidő lejáratától vagy az intézkedésre egyébként okot adó egyéb körülmény bekövetkezésétől számított legkésőbb **harminc napon belül** kell a szükséges intézkedéseket megtennie. Az általános intézkedési határidő tehát csak a törvényben valamely cselekmény

¹⁵⁰ A pervezetés körében hozott döntések nem a per érdemi eldöntésére irányulnak, hanem a per előmozdulását segítik például idéző végzés, vagy a bizonyítás sorrendjének meghatározása. Az érdemi döntések pedig az ügy érdemére vannak kihatással például ítélet, pert megszüntető végzés.

elvégzésére előírt egyéb határidő hiányában irányadó. Az eljárási kódex kivételesen hosszabb,¹⁵¹ túlnyomórészt azonban rövidebb határidőket,¹⁵² néhány helyen pedig azonnali/soron kívüli¹⁵³ intézkedési kötelezettséget ír elő.

Az általános intézkedési kötelezettség határidejének elmulasztása esetén kifogás előterjesztésének is helye lehet, hiszen a 157. § (1) bekezdés a) pontja alkalmazása szempontjából ez a határidő a többi határidővel azonos elbírálás alá esik.

7.3. A FELEK PERBELI EGYENJOGÚSÁGÁNAK BIZTOSÍTÁSA

Ahogy az az alapelveket tárgyaló részben már említésre került, a Pp. az alapvetések között kizárólag az úgynevezett rendszerszintű alapelveket szabályozza, míg az egyéb perjogspecifikus alapelvek a kódex más fejezetiben nyertek szabályozást. Így a felek perbeli egyenjogúsága és a nyelvhasználat-hoz való jog az általános szabályok között került elhelyezésre.

A felek perbeli jogegyenlőségének követelménye a törvény előtti egyenlőség alkotmányos alapelvének eljárásjogi vetülete. A felek egyenjogúságának a polgári perben három fő biztosítéka van:

- a felek eljárásbeli jogegyenlősége/perbeli esélyegyenlősége,
- a felek kölcsönös, kétoldalú meghallgatása és
- a bíróság tájékoztatási kötelezettsége.

A felek perbeli esélyegyenlősége és a kétoldalú meghallgatás elve lényegében a *tisztességes eljáráshoz való jog* részjogosítványai. Az Alkotmánybíróság több határozatában kiemelte, hogy a fegyverek egyenlősége elvének a polgári perekben is érvényesülnie kell. Ez egyrészt azt a követelményt támasztja a bírósággal szemben, hogy az eljárási szabályokat oly módon alkalmazza, hogy egyik fél se kerüljön hátrányosabb helyzetbe a másikkal szemben az eljárás során. Ezen kívül a bíróság köteles lehetővé tenni, hogy a felek minden, az eljárás során előterjesztett kérelmet, a bírósághoz benyújtott okiratot, bizonyítékot – azaz a per tárgyát érintő minden releváns iratot – megismerhessenek, és azokra nyilatkozatot tehessenek.¹⁵⁴ Ezen szabály megsértése adott esetben olyan lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, amely az eljárást befejező határozat hatályon kívül helyezésére adhat okot.¹⁵⁵

A fegyveregyenlőség legnyilvánvalóbb érvényesülési terepe ugyanakkor a tárgyalás, ahol a nyilatkozatok szóbeli megtételére van lehetőség. Erre való tekintettel a bíróság köteles a tárgyalásra mindkét felet szabályszerűen megidézni, és ezáltal nekik lehetőséget adni a személyes megjelenésre és a kölcsönös meghallgatásra.

A bíróságot ezen túlmenően általános és a Pp. külön nevesített eseteiben¹⁵⁶ konkrét tartalmú *tájékoztatási kötelezettség* is terheli. Az *általános* kötelezettség körében, a bíróság a jogképviselő nélkül eljáró felet köteles a perbeli eljárási jogairól és kötelezettségeiről, valamint indokolt esetben a támogató perben történő részvételéről, illetve a pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezésének lehetőségéről a szükséges tájékoztatással ellátni. A bíróságot az általános tájékoztatási kötelezettség tehát kizárólag a – kötelezően vagy szabadon választott – jogi képviselő nélkül eljáró féllel szemben terheli. Fontos kiemelni, hogy a tájékoztatás csak a perbeli eljárási jogra és kötelezettségekre vonatkozhat (például eljárási cselekmény határideje, elmulasztásának jogkövetkezménye), azonban anyagi jogi jellegű kioktatást nem tartalmazhat (például elévülési kifogás előterjesztésére vonatkozó figyelemfelhívás).

¹⁵¹ Például 585. § (3) bekezdése (hatvan nap).

¹⁵² Például 43. § (4) bekezdés, 104. § (1) bekezdése (nyolc nap).

¹⁵³ Például 160. § (1) bekezdésének f) pontja, 196. §.

¹⁵⁴ A Pp. egyes beadványok, bírósági intézkedések (határozatok) kapcsán konkrét kézbesítési kötelezettséget is előír például 39. §, 43. §, 45. §, 104. §, 106. §, 153. §, 179. § stb.

¹⁵⁵ Lásd EBH. 2002.790.

¹⁵⁶ Például Pp. 57. § (3) bek., 73. §., 137. § (3) bek., 145. § (1) bek., 197. § (7) bek. stb.

Amennyiben a bíróság tájékoztatási kötelezettsége a törvény *konkrét* rendelkezésén alapul, úgy az a jogi képviselővel szemben is kötelező (például perorvoslati lehetőségek tekintetében).

A jogérvényesítés segítése elvének részeleme az eljárási törvény azon rendelkezése is, amely szerint a bíróság az eljárás résztvevői által előadott kérelmeket, nyilatkozatokat nem alakszerű megjelölésük, hanem *tartalmuk szerint* veszi figyelembe.

7.4. NYELVHASZNÁLATHOZ VALÓ JOG

A bírósági eljárás nyelve a magyar, ennek megfelelően – törvény, az Európai Unió kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi egyezmény eltérő rendelkezése hiányában – a bíróságnak címzett beadványokat is magyar nyelven kell előterjeszteni és határozatait a bíróság is magyar nyelven küldi meg. Az anyanyelv használatának joga mint igazságszolgáltatási alapelv szerint azonban a magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány. Ezzel összhangban mondja ki a Pp., hogy a bírósági eljárásban szóban mindenki jogosult az anyanyelvét – nemzetközi egyezményben meghatározott körben – regionális vagy nemzetiségi nyelvét használni. Ennek biztosítása érdekében a bíróság, ha szükséges, tolmácsot, illetve fordítót alkalmaz. A fordító és tolmács költségeinek előlegezésével kapcsolatos szabályok a per költségei cím alatt fentebb kerültek ismertetésre.¹⁵⁷

7.5. A BEADVÁNYOK

A kódex az eljárási cselekmények közül az általános szabályok között kiemeli a beadványokat. A beadvány a félnek vagy a perben részt vevő más személynek (például beavatkozó, tanú) a bírósághoz címzett, papíralapú vagy elektronikus úton előállított irata, amely tartalmazza a felek kérelmeit, bejelentéseit, indítványait, valamint egyéb, az ügygel kapcsolatos nyilatkozatait. A beadvány gyűjtőnévként funkcionál, ugyanis az tartalmától függően lehet előkészítő irat, nyilatkozat, fellebbezés stb. A Pp. 114. §-a a valamennyi beadványra alkalmazandó szabályokat tartalmazza, amely mellett az eljárási törvény egyes speciális beadványokra (például keresetlevél) többletelőírásokat határoz meg. Az általános alakszerűségi rendelkezések alapján, a beadványon fel kell tüntetni:

- annak a bíróságnak a nevét, amelyhez a beadványt intézik;
- a felek és jogi, illetve törvényes képviselőik teljes nevét, lakóhelyét, – nem természetes személy esetén – székhelyét, perbeli állását (felperes-alperes) valamint ismert elektronikus levélcímét;
- a per tárgyát (például vállalkozói díj); valamint
- folyamatban lévő ügyek esetén az ügyszámot.

Ha valamely fél vagy képviselő az állandó lakóhelyétől eltérő tartózkodási hellyel vagy egyéb idézésre alkalmas címmel rendelkezik, úgy a beadványon azt is meg kell jelölni.

A *papíralapon* előterjesztett beadványokkal összefüggésben a törvény előírja, hogy azokat a per bíróságánál eggyel több példányban kell benyújtani, mint ahány fél a perben érdekelt, azzal, hogy a mellékletek egy-egy másolatát is csatolni kell a beadvány minden példányához. A főszabály alól azonban vannak kivételek, így például, ha több félnek közös képviselője van, úgy részükre együttesen egy példányt kell figyelembe venni, illetve a gyakorlat nem követeli meg a törvény által előírt

¹⁵⁷ Meg kell jegyezni, hogy a Magyar Állam az 1999. évi XL. törvénnyel kihirdetett, a Strasbourgban 1992. november 5-én elfogadott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája megerősítő okirata letétbe helyezésekor a horvát, német, román, szerb, szlovák és szlovén és a romani és beás nyelvek vonatkozásában vállalta, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie a bíróság előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentsen.

példányszám benyújtását, ha a jogi képviselővel eljáró fél a beadványt az ellenérdekű félnek közvetlenül megküldte. A beadvány első példányát teljes bizonyító erejű magánokirati formában kell előterjeszteni, míg ha a felet ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos képviseli, úgy elegendő, ha a beadvány első példányát a képviselő eredeti aláírásával látja el.

Az *elektronikus úton* előterjesztett iratok alaki kellékeire vonatkozó rendelkezéseket a Pp. XLVI. fejezete, illetve külön jogszabályok tartalmazzák. Az E-ügyintézési törvény 9. §-a szerint **kötelező az elektronikus ügyintézés** többek között az ügyfélként eljáró gazdálkodó szervezet, állam, önkormányzat, költségvetési szerv, ügyész, jegyző, köztisztviselő, és egyéb közigazgatási hatóság, valamint az ügyfél jogi képviselője¹⁵⁸ részére, eljárási pozíciójuktól függetlenül az eljárás minden szakaszában. Kötelező továbbá a természetes személy fél számára is, ha az elektronikus kapcsolattartást vállalta.¹⁵⁹

7.6. HIÁNYPÓTLÁS

A bíróság a beadványt legkésőbb az általános intézkedési kötelezettségre előírt harmincnapos határidőn belül köteles megvizsgálni és amennyiben a beadvány az eljárási törvénynek megfelelő, úgy az alapján köteles a szükséges intézkedéseket megtenni (például hiánytalan keresetlevél esetén intézkedik az alperes részére történő kézbesítéséről). Ha azonban a bíróság megállapítja, hogy a fél által előterjesztett beadvány alaki vagy tartalmi szempontból az eljárási törvény rendelkezéseinek nem felel meg, vagy más okból kiegészítésre vagy kijavításra szorul, úgy rövid határidő tűzésével, a hiányok megjelölése és a hiánypótlás elmulasztásának jogkövetkezményeire való figyelmeztetés mellett hiánypótlásra hívja fel a felet. A hiánypótlási felhívásnak számos oka lehet és rendszerint a bíróság mérlegelésétől függ, hogy a fogyatékoság akadályozza-e az eljárás folytatását vagy sem. A törvényben meghatározott esetekben azonban a hiánypótlás kötelező,¹⁶⁰ de előfordulhat olyan is, amikor a Pp. a hiányok pótlását kifejezetten kizárja. Így például a bíróság a keresetlevelet a Pp. 176. § (1) bekezdésben felsorolt esetekben hiánypótlási felhívás kiadását mellőzve köteles visszautasítani.

Amennyiben a fél a hiányokat a kitűzött határidő alatt pótolja, a beadványt úgy kell tekinteni, mintha azt a fél már eredetileg is helyesen adta volna be. Ha azonban a fél a hiánypótlási felhívásnak nem tesz eleget, vagy a beadványt ismételen hiányosan nyújtja be, úgy a bíróság a beadványt visszautasítja, vagy – amennyiben a hiányosság az érdemi elintézését nem gátolja – azt hiányos tartalma szerint bírálja el. A Pp. új rendelkezése, hogy a beadvány hiánypótlására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni abban az esetben is, ha a tárgyaláson szóban előterjesztett nyilatkozat nem felel meg a törvény rendelkezéseinek, vagy más okból kiegészítésre vagy kijavításra szorul.

7.7. IDÉZÉS

Az idézés a bíróság technikai jellegű eljárási cselekménye, amely a fél vagy más perbeli személy személyes megjelenési kötelezettségre való felhívása. Idézésre leggyakrabban tárgyalással összefüggésben kerül sor, de azt megalapozhatja tárgyaláson kívüli perbeli cselekmény is (például helyszíni szemle vagy személyes meghallgatás). Az idézésben fel kell tüntetni:

- az eljáró bíróság megnevezését és a bírósági ügyszámot,
- a felek nevét és perbeli állását,
- a per tárgyát és
- a kitűzött tárgyalás (meghallgatás) idejét és helyét.

¹⁵⁸ Tekintettel arra, hogy törvényszéki eljárásban a jogi képviselet kötelező, így papíralapú kapcsolattartásra a járásbíró előtt indult perekben, a – jogi képviselő nélkül eljáró – természetes személy félnek és a jogi képviselőnek nem minősülő képviselőjének lesz lehetősége.

¹⁵⁹ Pp. 605. §.

¹⁶⁰ Lásd Pp. 115. § (2) bekezdése.

Az idézésben a címzettet figyelmeztetni kell a meg nem jelenés következményeire és őt a perbeli állásához képest a szükséges tájékoztatással is el kell látni.

Az idézéshez csak akkor fűződik joghatály, ha az szabályszerű. Az idézés szabályossága alapvetően két dolgot jelent: egyrészt azt, hogy az érintett részére az idézés a kézbesítésre vonatkozó szabályok betartásával került kézbesítésre, másrészt pedig – tárgyalásra történő idézés esetén – a tárgyalási időköz megtartásra került.¹⁶¹ A szabályszerű idézés ellenére való távolmaradás jogkövetkezményei attól függnek, hogy ki a címzett, és hogy az idézés milyen eljárási cselekményre szól (például perfelvételi vagy érdemi tárgyalásról van szó).¹⁶² A bíróság tájékoztatási kötelezettsége is mindig az adott eljárási szituációhoz igazodik. Az idézés tipikusan írásban, *végzéssel* történik, de idézni lehet a tárgyaláson *szóban*, valamint sürgős esetben *rövid úton* (például elektronikus levél, távbeszélő és bírósági kézbesítő útján) is.

Meg kell jegyezni, hogy a törvényben meghatározott esetekben a perbeli szereplőket a bíróság nem idézi, csupán *értesíti*, amely a részvétel lehetőségét biztosítja, de nem jelent egyúttal megjelenési kötelezettséget.¹⁶³

7.8. KÉZBESÍTÉS

A polgári eljárásban érintett személlyel – érdekeltiségétől függően – közölni kell a távollétében vagy – törvény rendelkezése folytán – a jelenlétében készült, illetve keletkezett ügyiratot. Erre szóban vagy az irat átadásával, illetve kézbesítés útján kerülhet sor. A kézbesítés a bírósági iratoknak – azaz a bíróság okirati formát öltött eljárási cselekményeinek – a fél vagy más perbeli személyek részére, meghatározott formában történő eljuttatása. A kézbesítés részletes szabályozása azért fontos, mert mind a kézbesítéshez, mind pedig annak elmulasztásához jelentős eljárásjogi jogkövetkezmények fűződnek. Így például a perindítás joghatásai a kereset közlésével állnak be, továbbá a jogorvoslati határidők is jórészt a kézbesítés napját követő naptól nyílnak meg (például ellentmondás bírósági meghagyás ellen, fellebbezés az ítélet és egyes végzések ellen stb.). Azonban csak a *szabályszerű* kézbesítés eredményezheti a joghatások kiváltását. A kézbesítésre vonatkozó szabályok megsértése, illetve mellőzése ugyanis a megtett bírósági percselekményeket jogellenessé teszi és lényeges eljárási szabálysértéshez vezethet.

A kézbesítés szabályszerűségének megállapíthatóságához az szükséges, hogy:

- a kézbesítés megfelelő személynek,
- megfelelő időben (lásd tárgyalási időköz) és
- megfelelő tartalommal történjen meg.

A fél részére kézbesítendő iratot a félnek, míg *ha a félnek a per vitelére meghatalmazottja van*, úgy a bírósági iratokat a fél helyett a meghatalmazottjának kell kézbesíteni.¹⁶⁴ Ez a rendelkezés azonban nem terjed ki az olyan idézésre, amelyben a bíróság a felet vagy annak törvényes képviselőjét személyes megjelenésre kötelezi, ilyenkor ugyanis az idézést a fél, illetve törvényes képviselő részére is kézbesíteni kell.

¹⁶¹ Pp. 189. § (2) bekezdése.

¹⁶² A Pp. 190. § (1) bekezdése alapján, ha a perfelvételi tárgyalást valamennyi fél elmulasztotta, úgy az eljárást meg kell szüntetni. Ha azonban az érdemi tárgyalást mulasztja el valamennyi fél, úgy a Pp. 121. § (1) bekezdésének b) pontja alapján az eljárás szünetelni fog. Egyéb esetekben a szabályszerű idézés ellenére történő távolmaradás jogkövetkezménye lehet a pénzbírság megfizetésére való kötelezés, az okozott többletköltségek megtérítésére való kötelezés vagy az elővezetés.

¹⁶³ Például Pp. 287. § (3) bekezdése.

¹⁶⁴ Több meghatalmazott esetén a bíróság az iratokat bármelyik meghatalmazottnak kézbesítheti. Több jogi képviselő esetében a keresetlevélnek tartalmaznia kell a hivatalos iratok átvételére kijelölt jogi képviselőt [Pp. 170. § (1) bek. c) pont].

Ha a természetes személy fél nevében és helyett törvényes képviselője vagy más, törvényben meghatározott személy jogosult eljárni, és a félnek a per vitelére meghatalmazottja nincs, a bírósági iratokat e személy részére kell kézbesíteni. Természetesen ez nem vonatkozik az olyan idézésre, amelyben a felet a bíróság személyes megjelenésre kötelezi. A Pp. a perhatékonyság érvényesülése érdekében kimondja továbbá, hogy amennyiben a nem természetes személy félnek nincs a per vitelére meghatalmazottja, úgy a bírósági iratokat a fél székhelyére, székhely hiányában pedig a fél törvényes képviselőjének kell kézbesíteni.

A kézbesítés nem szabályszerű, ha az nem a címzett, hanem egyéb jogosult átvevő részére történik meg, és az átvevő az ellenérdekű fél vagy annak perbeli képviselője.

7.8.1. A KÉZBESÍTÉS MÓDJAI

- a) A bírósági iratokat – ha a jogszabály ettől eltérően nem rendelkezik – főszabály szerint **postai szolgáltató útján**, a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó jogszabályok szerint kell a címzett részére kézbesíteni. A hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó részletszabályokat a postai szolgáltatások nyújtásának és a hivatalos iratokkal kapcsolatos postai szolgáltatás részletes szabályairól szóló 335/2012. (XII. 4.) Korm. rendelet, az úgynevezett Postarendelet tartalmazza. A postai úton való kézbesítés leggyakrabban tértivevénnyel (azon iratok esetében, amelyek átvételéhez joghatály fűződik, illetve ahol a bíróságnak tudnia kell a kézbesítés megtörténtéről és annak idejéről például keresetlevél, ítélet) vagy ajánlott küldeményként (fontos vagy nehezen pótolható iratok esetén) történik.

A Postarendelet előírása szerint a postai küldeményt a *címzett vagy az egyéb jogosult átvevő* részére kell kézbesíteni. Egyéb jogosult átvevőnek minősül az alkalmi átvevő, a helyettes átvevő,¹⁶⁵ a meghatalmazott, valamint a közvetett kézbesítő.

- b) A címzett a részére szóló iratot – személyazonosságának igazolása után – a **bírósági irodában is átveheti**.¹⁶⁶ A bíróság elnöke elrendelheti, hogy a bíróság székhelyén a kézbesítést bírósági alkalmazott végezze.¹⁶⁷ Sőt kivételesen a bíróság kézbesíthet a *tárgyaláson* is.
- c) A külföldi fél részvételével zajló pereskedés egyik érzékeny pontja a külföldre történő kézbesítés. Annak érdekében, hogy emiatt az eljárás ne húzódhasson el, bevezetésre került a **kézbesítési megbízott** intézménye. Így ha a felperes vagy az alperes *belföldön lakóhellyel, tartózkodási hellyel vagy székhellyel nem rendelkezik, és a per vitelére magyarországi lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező meghatalmazottja nincs*, kézbesítési megbízottat kell megjelölnie. A kézbesítési megbízottat a felperesnek már a keresetlevél benyújtásával egyidejűleg, míg az alperesnek a bíróság által – a keresetlevél kézbesítésekor – megjelölt határidőben kell bejelentenie, meghatározva a megbízott nevét, címét továbbá csatolni kell a részére adott megbízási szerződést is. Amennyiben a felek határidőben nem jelölnek kézbesítési megbízottat, vagy a megbízási szerződés megszűnése esetén új kézbesítési megbízottat, vagy a megbízási szerződés megszűnése esetén új kézbesítési megbízottat nem gondoskodnak, vagy ha az iratokat a megbízott részére nem lehet kézbesíteni, úgy erre tekintettel hiánypótlásnak nincs helye, és az iratokat – a keresetlevél alperes részére való kézbesítésének kivételével – hirdetményi úton kell kézbesíteni. Kézbesítési megbízott lehet:
- magyarországi lakóhellyel, székhellyel rendelkező ügyvéd vagy ügyvédi iroda továbbá más nagykorú természetes személy;

¹⁶⁵ A címzett tizennegyedik életévét betöltött, a Polgári törvénykönyv szerinti hozzátartozója, vagy a címhelyen lévő ingatlan bérbeadója vagy a címzett szállásadója, ha az természetes személy [Postarendelet 16. § (1)–(3) bek.].

¹⁶⁶ BÜSZ 35. § (4) bekezdés alapján.

¹⁶⁷ BÜSZ 35. § (2) bekezdése.

- külföldi cég működésével kapcsolatos perben, ha a cégnek a per vitelére meghatalmazottja nincs, úgy kézbesítési megbízottként – külön megbízás nélkül – a cégjegyzékbe bejegyzett kézbesítési megbízottja jár el;
- ha a külföldi félnek a per vitelére magyarországi lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező meghatalmazottja van, úgy a felet vagy törvényes képviselőjét személyes megjelenésre kötelező idézést e meghatalmazottnak, mint kézbesítési megbízottnak kell kézbesíteni.

A kézbesítési megbízott *feladata*, hogy az eljárásban keletkezett, a megbízó részére kézbesítendő iratokat átvegye, és azokat továbbítsa a megbízó részére. Ennek módja azonban nem kötött, az történhet akár e-mailben vagy faxon is. A *továbbítás* legfontosabb *joghatása* az, hogy a fél részére szóló, a kézbesítési megbízottnak szabályszerűen kézbesített iratot úgy kell tekinteni, hogy az a kézbesítést követő tizenötödik napon a fél számára ismertté vált.

Fontos megjegyezni, hogy az *Európai Unió területén (ideértve Dániát is) lakóhellyel, tartózkodási hellyel, illetve székhellyel rendelkező felek esetén* – összhangban az 1393/2007/EK rendelettel – a kézbesítési megbízottra vonatkozó rendelkezések **nem alkalmazhatók**. A részükre kézbesítendő iratokat ugyanis az EK rendeletben biztosított kézbesítési módok valamelyikén az uniós címükre kell megküldeni. Erre való tekintettel a kézbesítési megbízottra vonatkozó szabályok – nemzetközi szerződés eltérő rendelkezése hiányában – az Európai Uniót kívüli, harmadik államokba történő kézbesítés esetén érvényesülnek. Egyébiránt a külföldi kézbesítés alapvető szabályaira a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Nmjt.) rendelkezései az irányadók.

- d) A bírósági iratok **végrehajtoi kézbesítésére** vonatkozó szabályokat korábban az eljárási törvény nem tartalmazta, arra ugyanis – fakultatív módon – kizárólag a Vht. 31/D. §-ában, másrészt pedig a fizetési meghagyás vonatkozásában az Fmhtv. 16. § (3) bekezdésében foglaltak szerint kerülhetett sor. Tekintettel azonban arra, hogy a gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy az eredményes kézbesítés nagyobb arányban valósul meg végrehajtó által, mint a hagyományos kézbesítési módokon, így annak alkalmazását a jogalkotó kiterjesztette a peres eljárás folyamán keletkezett, meghatározott iratok sikertelen postai kézbesítésének esetére is. Ez alapján a Pp. kimondja, hogy amennyiben a *belföldi lakóhellyel, tartózkodási hellyel vagy székhellyel rendelkező címzett* címére a postai szolgáltató útján kézbesíteni megkísérelt *keresetlevél, illetve eljárást befejező érdemi határozat* kézbesíthetetlen, végrehajtoi kézbesítés kérhető.¹⁶⁸ A kézbesíthetlenségi okokat a Postarendelet 25. §-a tartalmazza.¹⁶⁹ Fontos kiemelni azonban, hogy a kézbesíthetlenség három esetében nincs helye a végrehajtoi kézbesítésnek. Ugyanis ha a küldemény „a címzett az átvételt megtagadta”, illetve „nem kereste” jelzéssel érkezik vissza, úgy beáll a kézbesítési fikció, így ilyen esetekben a kézbesítés szabályszerűnek minősül, és végrehajtoi kézbesítésre nem kerülhet sor. Ha pedig a „címzett meghalt vagy megszűnt”, úgy a vonatkozó perjogi szabályok szerint az eljárás félbeszakadására vagy az eljárás megszüntetésére kerül sor.

Meg kell jegyezni továbbá, hogy amennyiben az irat a bíróság vagy a postai szolgáltató érdekkörében felmerült elhárítható ok miatt kézbesíthetetlen, (például a bíróság a címet a borítékon elírta vagy tévesen tüntette fel) akkor nem végrehajtoi kézbesítésnek, hanem az irat ismételt kézbesítése megkísérlésének van helye.

A végrehajtoi kézbesítésnek *különdíja van*, így arra minden esetben csak a kézbesítés teljesülésében érdekelt fél *kérelmére kerülhet sor*, hivatalból azonban nem. A kérelmet annál a bíróságnál, amelynek az eljárása alatt a sikertelen kézbesítési kísérlet történt, formanyomtatványon

¹⁶⁸ Amennyiben a feltételek fennállása esetén a fél nem kéri a végrehajtoi kézbesítést, vagy annak díját nem helyezi letétbe, és hirdetményi kézbesítést sem kér, akkor az eljárás a Pp. 121. § (1) bekezdésének f) pontja alapján szünetel.

¹⁶⁹ Ez alapján kézbesíthetlenségi ok például, ha a cím nem azonosítható, a címzett ismeretlen, elköltözött, az átvételt megtagadta, meghalt/megszűnt, a kézbesítés akadályozott.

kell előterjeszteni és a kézbesítés díját bírósági letétbe kell helyezni. Egyébiránt a végrehajtói kézbesítésre vonatkozó rendelkezéseket a Vht., valamint a végrehajtói kézbesítés részletes eljárási szabályairól szóló 250/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet tartalmazza.

e) A peres eljárás lefolytatásának egyik alapvető feltétele, hogy a bírósági iratokat a felek számára kézbesíteni lehessen. Ha az irat kézbesítése a félnek fel nem róható okból akadályba ütközik, úgy a perrendi szabályok kiegészítő jelleggel, egy sajátos kézbesítési módot, a **hirdetmény útján** történő kézbesítést teszik lehetővé. Hirdetmény útján történő kézbesítésre az alábbi öt esetben kerülhet sor:

- ha a fél tartózkodási helye ismeretlen és a fél számára a bírósági irat elektronikus úton sem kézbesíthető,
- a fél tartózkodási helye olyan államban van, amely a kézbesítéshez jogsegélyt nem nyújt,
- a kézbesítés egyéb elháríthatatlan akadályba ütközik,
- ha a bíróság a keresetlevet visszautasítja és a visszautasító végzést a felperesnek hirdetményi kézbesítés alapjául szolgáló ok miatt nem lehet kézbesíteni,¹⁷⁰ vagy
- ha a kézbesítési megbízott bejelentésére határidőben nem kerül sor, vagy az iratot a kézbesítési megbízott részére nem lehet kézbesíteni.¹⁷¹

Míg az első három esetben a hirdetményi kézbesítésnek csak kérelemre van helye, addig az utolsó két esetben arra hivatalból kerül sor. A kérelemre történő hirdetményi kézbesítés elrendelésének két feltétele van:

- a kérelmezőnek a törvényben meghatározott okok valamelyikének fennállását valószínűsítítenie kell (például lakcím-tudakozódás útján), illetve
- a hirdetményi kézbesítés költségeit meg kell előlegeznie.

Fontos megjegyezni, hogy hirdetményi kézbesítés az egész eljárás tartamára nem rendelhető el, a bíróság intézkedése csak *egy konkrét irat kézbesítésére vonatkozhat*. Amennyiben a hirdetményi kézbesítés feltételei fennállnak, ennek ellenére a fél azt nem kérelmezi, vagy annak költségeit nem előlegezi meg, úgy az eljárás szünetel.¹⁷²

Ha utóbb megállapítást nyer, hogy a hirdetményi kézbesítés elrendelése a törvényi feltételek fennállásnak hiányában történt, úgy a kézbesítés és az azt követő eljárás – a címzett utólagos jóváhagyásának hiányában – érvénytelen. Ha pedig a kézbesítés azért volt szabálytalan, mert a fél tudta vagy kellő gondosság mellett tudhatta volna, hogy az általa előadott tények valótlanok, úgy őt a bíróság köteles pénzbírsággal sújtani és a per eredményétől függetlenül a kézbesítéssel felmerült költségek viselésére kötelezni.

A hirdetmény útján történő kézbesítés az alábbiak szerint történik:

- a hirdetményt (kézbesítendő iratot) – az eljárási törvény szerinti tartalommal – tizenöt napra közzé kell tenni a bíróságok központi internetes honlapján; továbbá
- azt ki kell függeszteni a bíróság hirdetőtáblájára és a fél utolsó ismert belföldi lakóhelye szerinti polgármesteri vagy közös önkormányzati hivatal hirdetőtáblájára; valamint
- amennyiben a bíróságnak a fél e-mail címét is bejelentették, úgy a hirdetményt oda is meg kell küldeni; illetve
- amennyiben a fél olyan államban lakik, amely a kézbesítéshez jogsegélyt nem nyújt, de amellyel a postai forgalom fennáll, vagy ha a hirdetményi kézbesítésnek a kézbesítési megbízottra vonatkozó szabályok szerint van helye és a fél olyan államban lakik, amellyel a postai forgalom fennáll, úgy a hirdetményt ajánlott levélként az ottani címére is meg kell küldeni.

¹⁷⁰ Pp. 177. § (3) bekezdése.

¹⁷¹ Pp. 142. § (4) bekezdése.

¹⁷² Pp. 121. § (1) bekezdésének f) pontja alapján.

Meg kell említeni, hogy amennyiben az alperesnek a keresetlevelet hirdetmény útján kell kézbesíteni, úgy a bíróság az alperesnek egyúttal ügygondnokot rendel és a keresetlevelet ez utóbbinak is kézbesíti.

A hirdetményi kézbesítés *joghatása*, hogy az iratot – ha a bíróság másként nem rendelkezik – a hirdetménynek a bíróság honlapján történő közzétételétől számított tizenötödik napon kézbesítettnek kell tekinteni. A bíróságok hirdetményi kézbesítéséről vezetett számítógépes közhiteles nyilvántartást az Országos Bírósági Hivatal kezeli.

- f) A technika fejlődése magával hozta, hogy a kézbesítésnek a hagyományos módjai mellett, ma már új, gyorsabb, **elektronikus módjai** is vannak. A Pp. az elektronikus kapcsolattartás szabályairól „Az elektronikus technológiák és eszközök alkalmazása” címet viselő Tizedik Részben, ezen belül pedig „Az elektronikus kapcsolattartás” névvel jelzett XLVI. Fejezetben rendelkezik.

7.8.2. A KÉZBESÍTÉS AKADÁLYAI, A KÉZBESÍTÉSI FIKCIÓ

A kézbesítésnek számos akadálya lehet, úgymint például a címzett halála, megszűnése, ismeretlen volta, de a kézbesítés sikertelenné minősülhet más okokból is (például ha a címzettnek nincs postaládája, a küldemény „a kézbesítés akadályozott” megjelöléssel érkezik vissza). Az eljárási törvény rendelkezése szerint, ha a bírósági iratot a címzett részére – a kézbesítési fikció eseteit kivéve – nem lehet kézbesíteni, akkor erről *az érdekelt feleket értesíteni kell*.

Ha azonban *a kézbesítés a címzettnek felróható okból vagy az ő mulasztása folytán nem lehetséges*, úgy a Pp. – meghatározott feltételek fennállása esetén – egy fikciót állít fel, vagyis a sikertelen kézbesítést is szabályszerű, joghatályos kézbesítésnek tekinti és a küldeményt úgy minősíti, mintha annak tartalmáról a címzett ténylegesen tudomást szerzett volna. A *kézbesítési fikció* két esetben áll be: ha a címzett a bírósági küldemény átvételét megtagadja, vagy ha a kézbesítés azért sikertelen, mert a címzett az iratot nem veszi át, és a küldemény a bírósághoz – a postai úton történő kézbesítés esetén – „nem kereste” jelzéssel érkezik vissza. Az első esetben a kézbesítéshez fűződő joghatály a kézbesítés megkísérlésének napján, azaz az átvétel megtagadásával nyomban, a második esetben pedig a kézbesítés második megkísérlésének napját követő ötödik munkanapon áll be.

Fontos hangsúlyozni, hogy a kézbesítési fikció szabályai nemcsak a postai kézbesítésre, hanem valamennyi törvényes kézbesítési módra, így az elektronikus kézbesítésre is vonatkoznak.¹⁷³ Ugyanakkor a kézbesítési fikció csak a hivatalos bírósági iratokhoz kapcsolódhat, így például egy ügyvédi felszólító levélhez nem.

Tekintettel arra, hogy a pert megindító keresetlevél és az eljárást befejező érdemi határozat közléséhez számos jelentős joghatás fűződik, így ha ezen okiratok kézbesítési fikció alapján minősülnek kézbesítettnek, úgy a bíróság a címzettet a fikció beállásáról nyolc munkanapon belül – egyszerű postai küldeményben – értesíti. Az értesítésben a bíróság tájékoztatja a címzettet a kézbesítési fikcióval szembeni kifogás lehetőségéről, valamint keresetlevél esetén a perindítás hatályainak beállásáról is. Az értesítést meg kell küldeni a címzett ismert elektronikus levélcímére (e-mail-címére) is, ha azt a bíróságnak korábban bejelentették. A postai úton megküldött értesítéshez pedig mellékelni kell azt a bírósági iratot, amelyre vonatkozóan a bíróság a kézbesítési fikció beálltát megállapította.

¹⁷³ Elektronikus kézbesítés esetén is megtagadható az átvétel, ha a címzett az elektronikus tárhelyére érkezett iratot kétszeri értesítés ellenére nem veszi át.

7.8.3. A KÉZBESÍTÉSI KIFOGÁS

A kézbesítési kifogás egy sajátos jogorvoslat, amely a kézbesítési fikció alapján, vagy egyébként a kézbesítésre vonatkozó szabályok megsértésével történő kézbesítés következményeit hivatott orvosolni. A kézbesítési kifogás tehát arra hivatkozással terjeszthető elő, hogy a kérelmező (címezett) a bírósági iratot nem vehette át, mivel:

- a kézbesítés a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó jogszabályok megsértésével történt meg, vagy az más okból nem volt szabályszerű, vagy
- az iratot egyéb, az előző pontban nem említett okból, önhibáján kívül nem volt módja átvenni (például kórházi kezelés alatt állt a kézbesítés ideje alatt).

A második pontban foglalt okból kézbesítési fikcióval szembeni kifogást csak természetes személy fél vagy az eljárásban részt vevő egyéb természetes személy érdekelte terjeszthet elő. A jogalkotó szerint ugyanis a jogi személyektől elvárható, hogy mindig legyen olyan személy a székhelyükön, aki a hivatalos iratot a kézbesítéskor, illetve postai értesítés hátrahagyása esetében, a postán az előírt időben, a szervezet nevében átveszi.

A kifogás előterjesztésének *szubjektív határideje* a kézbesítési fikció beálltáról, illetve a kézbesítésről való tudomásszerzéstől számított tizenöt nap. Míg a kifogás benyújtásának *objektív határideje* a kézbesítési fikció beálltától, illetve a kézbesítés napjától számított három hónap. Amennyiben azonban a kézbesítési fikció beállta vagy a kézbesítés az eljárást megindító irathoz kapcsolódik, és az eljárás még folyamatban van, úgy a fél a kifogását a fikció beálltáról, illetve a kézbesítésről való tudomásszerzésétől számított tizenöt napon belül előterjesztheti akkor is, ha a három hónap már eltelt.

A kérelemben elő kell adni azokat a tényeket, illetve körülményeket, amelyek a kézbesítés szabálytalanságát igazolják vagy a kérelmező részéről az önhiba hiányát valószínűsítik. A kifogást tevőnek – a szubjektív határidő megtartása érdekében – igazolnia kell továbbá, hogy a fikció beálltáról vagy a kézbesítésről mikor szerzett tudomást. A félnek emellett a kérelem előterjesztésével együtt – ha az lehetséges – pótolnia kell a korábban elmulasztottnak tekintett cselekményt is.

A kézbesítési kifogás *illetékmentes* beadvány, amelyet annál a bíróságnál kell előterjeszteni, amelynek eljárásában a kézbesítés történt. A bíróság a döntés előtt a címezettet, illetve a feleket meghallgathatja, és az önhibán kívüli okra alapított kifogást méltányosan köteles elbírálni. A kifogás előterjesztésének az eljárás folytatására, illetve a végrehajtásra *halasztó hatálya nincs*, azonban ha a kifogásban foglalt tények fennállása valószínűnek mutatkozik, úgy a bíróság az eljárást, illetve a határozat végrehajtását felfüggesztheti. Amennyiben a kifogás elkésett, azt a bíróság – érdemi vizsgálat nélkül – visszautasítja, míg ha a kifogás nem megalapozott, akkor elutasítja. Ha a bíróság a kifogásnak helyt ad, úgy a kézbesítéshez fűződő jogkövetkezmények hatálytalanok és a kézbesítést, illetve a már megtett intézkedéseket, eljárási cselekményeket – a szükséges mértékben – meg kell ismételni.

7.9. HATÁRIDŐK

A kívánt joghatás kiváltására alkalmas eljárási cselekmények általában csak meghatározott időhöz kötve végezhetőek el. A határidő egy időtartam, intervallum, amelyen belül egy adott eljárási cselekmény hatályosan teljesíthető. Határidőre vonatkozó rendelkezések az anyagi és az eljárásjog területén egyaránt fellelhetőek. A polgári igényérvényesítés alapjául szolgáló anyagi jogi szabályok úgynevezett **anyagi jogi határidőket** tartalmaznak, amelyek jellemzője, hogy az előírt cselekményt csak a határidő lejáratáig lehet eljárási joghatások kiváltására alkalmas módon megtenni.¹⁷⁴ Azaz ha az anyagi jog valamely jognyilatkozat megtételére vagy valamely igény bírósági érvényesítésére határidőt állít, akkor a nyilatkozatnak legkésőbb *a határidő utolsó napján* – bírósági beadvány esetén a hivatali idő

¹⁷⁴ Az anyagi jogi határidők egyébiránt – jogszabály kifejezett rendelkezése folytán – jogvesztő vagy ennek hiányában elévülési jogkövetkezmennyel rendelkeznek.

végéig – a címzetthez *meg kell érkeznie*. Fontos megjegyezni, hogy a bírósági gyakorlat a keresetindítási határidőt anyagi jogi jellegűnek tekinti akkor is, ha azt nem anyagi jogi, hanem eljárási jogszabály tartalmazza.¹⁷⁵

Ezzel szemben a Pp.-ben szabályozott határidőket **eljárásjogi határidőnek** tekintjük, amelyek vonatkozásában a mulasztás jogkövetkezményeit – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem lehet alkalmazni, ha a bíróságnak címzett beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján a bíróság címére ajánlott küldeményként postára adták. Ezzel összhangban mondja ki a Pp. 612. §-a, hogy amennyiben a perben a kapcsolattartás elektronikus úton történik, a határidő elmulasztásának következményeit – a napokban, munkanapokban, hónapokban vagy években megállapított határidő esetén – nem lehet alkalmazni, ha a bírósághoz intézett beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján, elektronikus úton az informatikai követelményeknek megfelelően előterjesztették. Az eljárási határidőkön belül különbséget kell tenni a törvényi és a bírósági határidők között. A *törvényi határidő* az, amit a törvény határoz meg, és ez köti a peres eljárás valamennyi alanyát, így magát a bíróságot is (például fellebbezési határidő, igazolási határidő). A *bírósági határidőt* azonban a bíróság állapítja meg mérlegeléssel, az elvégzendő cselekmény jellegéhez mérten, azzal azonban, hogy annak időtartama – az eljárási törvény rendelkezése folytán – legfeljebb negyvenöt nap lehet (például hiánypótlásra, bizonyítási indítvány előterjesztésére megadott határidő stb.).

7.9.1. A HATÁRIDŐK SZÁMÍTÁSA

A határidőket órák, napok, munkanapok, hónapok vagy évek szerint kell számítani. Az eljárási törvény ugyan **órákban** megadott határidőt nem tartalmaz, de a jogalkotó ennek ellenére szükségesnek tartotta az órákban megadott határidő számítására vonatkozó szabályok rögzítését is. Az elektronizáció folyamatos terjedése miatt ugyanis várható, hogy – egyes nem peres eljárások mellett – a peres eljárásokban is megjelennek majd az órákban szabott határidők. Az órákban megállapított határidő a kezdetére okot adó cselekmény vagy egyéb körülmény megtörténtekeor kezdődik. A határidőt egész órákban kell számítani és abba a kezdőóra nem számít bele. Az órákban megállapított határidő az utolsó óra leteltével jár le, ha azonban az utolsó óra munkaszüneti napon van, vagy a bírósághoz intézett beadvány előterjesztésére, illetve a bíróság előtt teljesítendő cselekményre megállapított határidő a hivatali idő végét követően telne le, úgy a határidő a következő munkanapon, a hivatali idő kezdetét követő első óra (8:00 óra) leteltével jár le.

Ha a határidőt **napokban vagy munkanapokban** határozták meg, akkor a kezdőnapot figyelmen kívül kell hagyni. Kezdőnap az a nap, amelyre a határidő megkezdésére okot adó eljárási cselekmény vagy egyéb körülmény (például szabályszerű kézbesítés) esik. Így például ha az elsőfokú ítéletet 2018. március 8. napján veszi át a peres fél, akkor a tizenöt napos fellebbezési határidő 2018. március 9. napján veszi kezdetét. A **hónapokban vagy években** megadott határidőbe viszont a kezdőnap is beszámít. Ebben az esetben a határidő azon a napon jár le, mely számánál fogva a kezdőnapnak megfelelő (például ha a kézbesítési fikció 2018. február 1. napján állt be, a kézbesítési kifogás előterjesztésére nyitva álló három hónapos objektív határidő 2018. május 1. napján telik le), ha pedig ez a nap a lejárát hónapjában hiányzik, akkor a hó utolsó napján (például a 2018. január 30. napjától induló egy hónapos határidő 2018. február 28. napján jár le). A napokban, munkanapokban, hónapokban vagy években megállapított határidő közös szabálya, hogy az az utolsó nap végével jár le, azonban a bírósághoz intézett beadvány előterjesztésére és a bíróság előtt teljesítendő cselekményre megállapított határidő már a hivatali idő végével. Ha pedig a határidő utolsó napja munkaszüneti napra¹⁷⁶ esik, a határidő csak az azt követő legközelebbi munkanapon jár le.¹⁷⁷

¹⁷⁵ 4/2003. Polgári Jogegységi határozat.

¹⁷⁶ A bírósági gyakorlat (MK. 69. számú állásfoglalás) szerint a szombat és vasárnap is az.

¹⁷⁷ A napokban megadott határidőt azonban nem érinti, ha az alatt munkaszüneti nap is van (BH1987.372.).

A bírói gyakorlathoz igazodva az eljárási kódex 2009-től vezette be – az akkor még törvénykezési szünetnek nevezett – **ítélkezési szünet** intézményét. A terminológia megváltoztatása azt a követelményt hangsúlyozza, hogy az ítélkezési szünet alatt a bíróságok ítélkező tevékenységet nem folytatnak, vagyis erre az időszakra *tárgyalást kitűzni* főszabály szerint *nem lehet*. Az ítélkezési szünet előírása szerint továbbá az órákban, napokban és a munkanapokban megállapított *határidőbe nem számít bele* minden évnek a július 15-től augusztus 20-ig, valamint a december 24-től január 1. napjáig terjedő időszaka (például ha 2018. július 10. napján megindul a tizenöt napos fellebbezési határidő, akkor az csak 2018. augusztus 31. napján fog lejárni). Míg ha a hónapokban vagy években megállapított határidő az ítélkezési szünet ideje alatt járna le, úgy a határidő a következő hónap azon a napján jár le, amely számánál fogva a határidő kezdőnapjának megfelel (például ha az egy hónapos határidő utolsó napja 2018. július 30. napja, akkor a határidő 2018. augusztus 30. napján jár le). Tehát az ítélkezési szünet időtartama alatt a határidők nem kezdődnek meg, illetve a már megkezdődött határidők nem folynak, vagyis a szünet időtartamával a határidők lényegében meghosszabbodnak. Az ítélkezési szünetre vonatkozó rendelkezések azonban *nem érintik az anyagi jogi határidők* (a perindításra nyitva álló határidők) *folyását*, csak az eljárási határidőkre vannak kihatással. Az ítélkezési szünet szabályai továbbá nem alkalmazhatók, ha törvény valamely eljárásra vagy percselekményre soron kívüli eljárást ír elő,¹⁷⁸ vagy ha felek azt közösen kérték, illetve ha azt törvény kifejezetten kizárja. Ezen körülményekre azonban a feleket külön is figyelmeztetni kell.

7.9.2. A HATÁRIDŐK MEGHOSSZABBÍTÁSA

A törvényben megállapított eljárási határidőt csak törvény változtathatja meg, azt a bíróság – törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem rövidítheti le vagy hosszabbíthatja meg. A bíróság azonban az általa megállapított határidőt fontos okból egyszer meghosszabbíthatja. A határidő azonban a meghosszabbítással együtt sem lehet hosszabb negyvenöt napnál, kivéve, ha a szakvélemény elkészítése hosszabb határidőt tesz szükségessé. Határidő hosszabbítás iránti kérelmet egyébiránt a határidő lejárata megelőzően lehet előterjeszteni a bírósághoz, amely a kérelemről végzéssel határoz. Amennyiben a bíróság a határidő hosszabbítás iránti kérelemnek helyt ad, úgy a napokban meghosszabbított határidő tartamát a korábbi határidő lejáratahoz kell hozzászámítani.

7.10. MULASZTÁS ÉS ANNAK IGAZOLÁSA

A felek egyik alapvető kötelezettsége, hogy perbeli jogait jóhiszeműen gyakorolják, ebből eredően a rájuk háruló perbeli cselekményeket időben elvégezzék, elősegítve mindezzel a per észszerű időn belül való befejezését. Mulasztásról akkor beszélünk, ha a fél vagy más perbeli személy a megadott határnapon,¹⁷⁹ vagy határidőn belül az eljárási cselekményt nem végzi el. Ha azonban a felet a perbeli cselekmény teljesítésében valamilyen elháríthatatlan akadály (például árvíz) gátolta, úgy a mulasztás fogalmilag kizárt.

A mulasztásnak többféle **jogkövetkezménye** van, amelyek közül a legfontosabb, hogy az elmulasztott perbeli cselekmény többé hatályosan nem teljesíthető, vagyis az elkésetten teljesített perbeli cselekmény *hatálytalan*, azt figyelmen kívül kell hagyni. Tekintettel arra, hogy az elkésetten jognyilatkozat ipso iure hatálytalan, ezért a hatálytalanság megállapítása, illetve az elkésetten teljesített perbeli cselekmény visszautasítása vagy elutasítása tárgyában, főszabály szerint, a bíróságnak alakszerű

¹⁷⁸ Soron kívül kell eljárnia a bíróságnak például a Pp. 500. § (1) bekezdésében (sajtó-helyreigazítás iránt indított per), az 533. §-ban (végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránti per), az 555. §-ban (végrehajtási eljárásba történő bekapcsolódás engedélyezése iránti per) foglalt esetekben.

¹⁷⁹ A határnap egy meghatározott naptár szerinti időpont, a rendszerint megjelenési kötelezettséggel együtt járó eljárási cselekmények teljesítésére például tárgyalási határnap, meghallgatás határnapja 2018. május 8.

határozatot hoznia nem kell. Ugyanakkor a Pp. előírja, hogy az érintett felet az elkésztett teljesített perbeli cselekmény hatálytalanságának tényéről értesíteni kell. A hatálytalanság mellett a mulasztás általános jogkövetkezménye továbbá, hogy a mulasztó fél köteles a mulasztással okozott *költségeket megtéríteni*, rosszhiszemű pervitel esetén pedig *pénzbírságot fizetni*. Az egyes jogintézmények vonatkozásában megvalósuló mulasztásnak további, *különös jogkövetkezményei* is lehetnek, mint például az eljárás szünetelése, ha az érdemi tárgyalást valamennyi fél elmulasztja, vagy a bírósági meghagyás kibocsátása, ha az alperes írásbeli ellenkérelmet és beszámítást tartalmazó iratot sem terjeszt elő.¹⁸⁰

A mulasztás jogkövetkezményei általában automatikusan, előzetes figyelmeztetés nélkül állnak be. Az eljárási törvény azonban több esetben előírja, hogy a bíróság a mulasztás következményeire a felet figyelmeztetni köteles. Így például a tárgyalásra szóló idézésben a címzettet figyelmeztetni kell a meg nem jelenés következményeire.¹⁸¹ Ha a figyelmeztetés elmarad, úgy a mulasztás jogkövetkezményei nem alkalmazhatók.

7.10.1. A MULASZTÁS IGAZOLÁSA

A vétkes mulasztás általános és különös jogkövetkezményei úgynevezett igazolási kérelem előterjesztésével háríthatók el. Igazolással a *fél vagy annak képviselője* akkor élhet, ha valamely határnapon önhibáján kívül nem jelent meg, vagy valamely határidőt önhibáján kívül mulasztott el. Igazolási kérelmet tehát csak a fél, illetve képviselője terjeszthet elő, míg más perbeli személyek (például tanú, beavatkozó) a mulasztásukhoz fűződő joghátrányt, a tanúkra vonatkozó kimentési szabályok alapján háríthatják el. Az igazolás alapját továbbá csak olyan mulasztás képezheti, amelynek elkövetésében a kérelmező *vétkes*, vagyis amely neki fel nem róható okra vezethető vissza. A vonatkozó bírósági gyakorlat szerint a határidők betartása terén nem azonos az elvárhatóság mértéke a személyesen eljáró féllel, a jogi képviselővel, továbbá a gazdálkodó szervezettel szemben. A hivatásszerűen, gazdasági tevékenységük körében, ellenérték fejében és magas fokú etikai elvárások szerint munkát végző jogi képviselőknek ugyanis magasabb elvárhatósági követelményeknek kell megfelelniük, és esetükben szűkebbek a mulasztás vétkességét megalapozó körülmények. Nem tekintette a Kúria a mulasztás kimentésére alkalmas oknak többek között a jogi képviselő gyógykezelését,¹⁸² vagy a jogi képviselő rövid ideig (néhány napig) tartó betegségét sem.¹⁸³ A jogi képviselőnek ugyanis kötelessége, hogy távolléte, akadályoztatása esetére megfelelő helyettesítésről gondoskodjon, és ezáltal a törvényes határidőket betarthassa. Ehhez hasonló az elvárhatósági mérce a gazdálkodó szervezetekkel szemben is, ugyanis a bírói esetjog alapján a gazdasági társaság ügyvezetőjének külföldi útja és emiatt a jogi képviselővel való kommunikáció elnehezülése olyan ügykezelési hiba, amely a gazdálkodó szervezet ügyvel kapcsolatos felelőtlenségére utal, így ez a körülmény a mulasztás igazolására nem alkalmas.¹⁸⁴ A szervezeti fél vétkessége csak abban az esetben igazolható, ha a mulasztás a szervezeti tevékenységén kívüli okból fakad.

Az igazolási kérelmet az elmulasztott határnaptól, illetőleg az elmulasztott határidő utolsó napjától számított tizenöt napon belül lehet előterjeszteni (*szubjektív határidő*). Ha azonban a mulasztás csak később jutott a fél vagy képviselője tudomására, vagy az akadály csak később szűnt meg, úgy az igazolási kérelem előterjesztésének határideje a tudomásszerzést, illetőleg az akadály megszűnését követő napon veszi kezdetét. A mulasztástól számított három hónap eltelte után azonban igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye (*objektív határidő*).¹⁸⁵

¹⁸⁰ Pp. 181. § (9) bekezdése.

¹⁸¹ Pp. 133. § (2) bekezdése.

¹⁸² BH2000. 493.

¹⁸³ EBH2000. 345.

¹⁸⁴ BDT2003.756.

¹⁸⁵ A Pp. 182. § (5) bekezdésében meghatározott esetekben azonban a bírósági meghagyás megtámadására előírt határidő elmulasztása esetén igazolásnak kivételesen **egy évig** van helye.

Az igazolási kérelemben elő kell adni:

- a mulasztás okát,
- azokat a körülményeket, amelyek a mulasztás vétlenségét valószínűvé teszik,
- határidő elmulasztása esetén pedig az igazolási kérelem előterjesztésével együtt pótolni kell az elmulasztott cselekményt is.¹⁸⁶ (például hiánypótlási határidő elmulasztása esetén az igazolással együtt a végzésben megjelölt hiányokat is teljesíteni kell).

A vétlenséget valószínűsíteni kell, ami azt jelenti, hogy a releváns körülmények előadásán kívül, szükséges azok – bizonyítást el nem érő szintű – igazolása is. Erre minden olyan okirat alkalmas lehet, amelyből akár közvetlenül, akár közvetetten a hivatkozottak valóságára következtetni lehet. Ha például a fél a mulasztás okaként hirtelen rosszul lett, betegségét hozza fel, akkor az adott időpontra vonatkozó orvosi igazolás, vagy más, a gyógykezelésére, betegségére vonatkozó olyan irat is megfelelő, amely a betegséggel együtt járó tünetek tényét igazolja. De a fél vagy képviselője akár tanúk meghallgatását is kérheti a bíróságtól.

Az igazolási kérelem előterjesztésének sem az eljárás folytatására, sem pedig a végrehajtásra *halasztó hatálya nincs*. Ha azonban az igazolási kérelem sikere valószínűnek mutatkozik, akkor a bíróság – kérelemre vagy hivatalból – elrendelheti az eljárásnak vagy a határozat végrehajtásának felfüggesztését, az ellenfél meghallgatása nélkül.

Az igazolási kérelem elbírálása *végzéssel* történik, amelynek tárgyában az a bíróság határoz, amelynek eljárása alatt a mulasztás történt, a fellebbezési határidő elmulasztása esetén pedig a másodfokú bíróság. A kérelem előfeltételeinek fennállását a bíróságnak *méltányosan* kell elbírálnia, a döntés előtt pedig a feleket meghallgathatja. A bíróság az igazolási kérelmet – érdemi vizsgálat nélkül – *visszautasítja*, ha az igazolást a törvény kizárja,¹⁸⁷ az igazolási kérelmet elkésztetten terjesztették elő, vagy az igazolást kérő – határidő elmulasztása esetén – az elmulasztott cselekményt a kérelem előterjesztésével együtt nem pótolta. Ha a bíróság az igazolási kérelemnek *helyt ad*, annak legfontosabb joghatása, hogy a mulasztó által pótolta cselekményt olyannak kell tekinteni, mintha azt az elmulasztott határidőn belül teljesítette volna (fikció), az elmulasztott határnapon tartott tárgyalást pedig a szükséges keretben meg kell ismételni. Az igazolási kérelmet visszautasító, azt elutasító, valamint az eljárás folytatásának, illetve a határozat végrehajtásának felfüggesztésére irányuló kérelmet elutasító határozat ellen külön fellebbezésnek van helye.

7.11. KIFOGÁS AZ ELJÁRÁS SZABÁLYTALANSÁGA ÉS AZ ELJÁRÁS ELHÚZÓDÁSA MIATT

A kézbesítési kifogás mellett az eljárási törvény további két, a bíróság eljárásával szembeni sajátos jogorvoslati lehetőséget tartalmaz: az eljárás szabálytalansága elleni, és az eljárás elhúzódása miatti kifogást.

7.11.1. AZ ELJÁRÁS SZABÁLYTALANSÁGA ELLENI KIFOGÁS

A jogintézmény lényege szerint a *fél*, *annak képviselője*, valamint a féllel azonos perbeli pozícióban lévő *beavatkozó*, az eljárás folyamán kifogásolhatja annak szabálytalanságát. A kifogás *célja* az, hogy az eljárási szabálysértés már az adott eljárási szakaszban kiküszöbölhető legyen, és amiatt ne kerüljön

¹⁸⁶ Ez utóbbi hiányában a kérelmet hiánypótlási felhívás mellőzésével vissza kell utasítani a Pp. 153. § (1) bek. c) pont alapján.

¹⁸⁷ Az igazolást a törvény kizárja például Pp. 104. § (4) bek., 121. § (3) bek., 138. § (2) bek., 178. § (1) bek., 206. § (3) bek., 209. § (7) bek., 220. § (6) bek. stb. esetekben.

sor az eljárást befejező határozat jogorvoslati eljárásban történő hatályon kívül helyezésére. A kifogás *tárgyi hatálya* valamennyi polgári eljárási cselekményre kiterjed. Tehát van lehetőség kifogást előterjeszteni már a keresetlevél alperes részére való kézbesítését – azaz a perindítás hatályainak beállítását – megelőző időszakra is. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a kifogás tárgya nem lehet olyan körülmény, amely a törvényben nevesített más kifogás tárgyát képezi (például elfogultság, a kézbesítés szabálytalansága, illetékesség stb.) továbbá olyan határozat sem, amely ellen külön jogorvoslatnak van helye. A fél az eljárási szabálytalanság kijavítását az *eljárás teljes tartama* alatt bármikor kérheti, azonban ha azzal indokolatlanul késedelmeskedik, vagy azt ismételtelen alaptalanul terjeszti elő, úgy a bíróság pénzbírsággal sújthatja.

Kifogást előterjeszteni *írásban vagy a tárgyaláson – jegyzőkönyvezés mellett – szóban* lehet. Ha a bíróság a kifogásnak helyt ad, úgy az eljárási szabálysértést kijavítja, azaz a kifogással érintett eljárási cselekményt szabályszerűen lefolytatja vagy azt a szükséghez képest megismétli. Erre azonban csak szűk körben kerülhet sor, ugyanis a bíróság főszabályként a határozatához kötve van, így az eljárás megismétlésével új határozatot a Pp. 156. § (2) bekezdése alapján nem hozhat, továbbá a tárgyalást nem ismételteti meg, ha azon korábban érdemi határozatot hozott. Amennyiben a bíróság a kifogást nem találja alaposnak, azt végzésével elutasítja.

7.11.2. AZ ELJÁRÁS ELHÚZÓDÁSA MIATTI KIFOGÁS

Az eljárási kódex megtartotta a korábbi Pp.-be 2006-ban beiktatott eljárás elhúzódása miatti kifogás intézményét, amelynek bevezetésére azért volt szükség, mert a strasbourgi bíróság előtt a magyar ügyek jelentős részét a polgári perek elhúzódása miatti panaszok tették ki, és a bíróság több esetben megállapította, hogy a bírósági jogkörben okozott károk megtérítésének szabályai nem teremtenek hatékony jogorvoslatot a felek számára. A kifogás fenntartásával a jogalkotó célja az, hogy az eljárások folyamatában – és nem csak azok lezárása után – ráhatást biztosítson azok elhúzódásmentes folytatására, tehát legyen eszköz az érintettek kezében az eljárás előbbre viteléhez. A jogintézmény továbbá nem a mulasztás vagy a késedelem deklaratív megállapítását, hanem annak orvoslását célozza, ezért a kifogás érdemi elbírálása csak akkor lehetséges, ha még fennáll az a sérelmezett helyzet, amely miatt a kérelem előterjesztésre került.

Kifogást a *fél*, illetve *képviselője*, a *beavatkozó* és az *ügyész* jogosult előterjeszteni, ha:

- a) törvény a bíróság részére az eljárás lefolytatására, eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül telt el,
- b) a bíróság eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött, amely eredménytelenül telt el, és a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket, vagy ha
- c) a bíróság az adott eljárási cselekményt az annak elvégzésére elegendő észszerű időtartamon belül nem végezte el vagy annak elvégzéséről nem rendelkezett.

A Pp. számos rendelkezése állapít meg a bíróság részére határidőt eljárási cselekmények elvégzésére, amelyek közül sok azonnali vagy haladéktalan intézkedési kötelezettséget ír elő. A kifogás előterjesztését – az a) pont alapján – ez utóbbiak elmulasztása is megalapozza. A kifogás előterjesztését ez utóbbiak elmulasztása is megalapozza. A b) pont alapján kifogás előterjesztésére abban az esetben kerülhet sor, ha a fél vagy más perbeli személy a bíróság által megállapított határidőt mulasztotta el. A törvényi határidő elmulasztásának ugyanis speciális törvényi jogkövetkezményei vannak, és a fél az elmulasztott perbeli cselekményt főszabályként joghatályosan már nem is pótolhatja. A mulasztás mellett feltétel, hogy a bíróság – bár arra lehetősége lett volna – mégsem alkalmazott a mulasztóval szemben szankciót (például pénzbírság, szükségtelenül okozott költség megfizetésére való kötelezés, kényszerintézkedés stb.). A c) pontban megjelölt eset célja, hogy a bíróság indokolatlanul hosszú időt

ne töltsön az ügy elbírálásával. Nincs egzakt mérőszám, de az öt éven túl elhúzódó eljárások a strasbourgi bíróság joggyakorlata szerint rendszerint már megalapozzák az állam kártérítési felelősségét. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a strasbourgi eljárás kezdeményezésének nem előfeltétele az eljárás elhúzódása miatti kifogás előterjesztése.

A kifogást az ügyben eljáró bíróságnál *írásban* lehet benyújtani, és azt a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz kell címezni, kérve a mulasztás tényének megállapítását, valamint megfelelő határidő tűzésével a mulasztó bíróságnak az a) és c) pont szerinti esetekben az elmulasztott eljárási cselekmény elvégzésére vagy határozat meghozatalára, míg a b) pont szerinti esetben az adott ügyben leghatékonyabb intézkedés foganatosítására történő utasítását.

Az ügyben eljáró – kifogásolt eljárást folytató – bíróság a kifogást nyolc napon belül megvizsgálja, és ha azt alaposnak tartja, akkor *annak maga is eleget tehet*, megtéve a sérelmezett helyzet megszüntetése érdekében szükséges intézkedéseket. Erre az eljárási törvény harmincnapos határidőt biztosít. Amennyiben a bíróság a kifogással nem ért egyet, úgy azt észrevételezés céljából megküldi az ellenfél részére. Az észrevételek megtételére biztosított nyolcnapos határidő lejáratát után a bíróság az iratokat – a kifogásra vonatkozó nyilatkozatával együtt – nyolc napon belül *felterjeszti* az elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz. A kifogást a járásbíróság mulasztásával szemben a törvényszék, a törvényszék vonatkozásában az ítéletábla, az ítéletábla eljárása tekintetében a Kúria, míg a Kúria esetén annak másik tanácsa, a felterjesztésétől számított tizenöt napon belül, tárgyaláson kívül bírálja el. Amennyiben a fellebbviteli bíróság a kifogásnak helyt ad, úgy a mulasztó bíróságot határidő tűzésével, az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedés megtételére hívja fel, azzal a korlátozással azonban, hogy – az a) pontban foglalt esetet kivéve – az eljáró bíróság konkrét eljárási cselekmény lefolytatására nem utasítható.¹⁸⁸ Amennyiben a kifogás alaptalan, úgy azt a bíróság indokolt határozatával elutasítja, az ugyanabban a perben ismételt alaptalan kifogást előterjesztőt pedig pénzbírsággal sújthatja.

7.12. PÉNZBÍRSÁG

A pénzbírság egy *sajátos eljárásjogi szankció*, amelynek célja az alapelvek érvényesülésének biztosítása, azaz annak megakadályozása, hogy a felek (képviselők) vagy más perbeli személyek, felróható vagy rosszhiszemű magatartásukkal az eljárás lefolytatását és a jogvita észszerű időn belül történő elbírálását ne hátráltassák.¹⁸⁹ A pénzbírsággal sújtható tipikus magatartások: az indokolatlan késedelem, az alaptalan vagy valótlan nyilatkozat és tényállítás, továbbá a tárgyalás rendjének zavarása. A Pp. újítása, hogy bővítette azon esetek számát, amelyek megvalósulása esetén a pénzbírság kiszabása kötelező, vagyis amikor a bíróság nem mérlegelheti annak alkalmazását. Így például *kötelező* a pénzbírság kiszabása a féllel szemben, ha perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során korábban már lehetősége lett volna¹⁹⁰ továbbá akkor is, ha nyilvánvalóan vagy ismételt alaptalan kereset-, illetve ellenkérelem-változtatást terjeszt elő.¹⁹¹ A szankció hatékonyságának növelése érdekében az eljárási törvény felemelte a kiszabható bírság **legmagasabb összegét** is – a korábbi 500.000 forintról – **1.000.000 forintra**. A kiskorúak vonatkozásában differenciált szabályozás érvényesül, amely szerint a 14. életévét be nem töltött kiskorúval szemben pénzbírság kiszabására nem kerülhet sor, míg a 14. életévét betöltött kiskorúval szemben kiszabható pénzbírság felső határa 300.000 forint.

¹⁸⁸ A bírói gyakorlat szerint nem adható utasítás például bírói mérlegelés körébe tartozó intézkedés megtételére, bizonyítási cselekmény tartalmára, sorrendjére, az ügy érdemi befejezésére vonatkozó határozat hozatalára, vagy a tárgyalás időpontjának konkrét meghatározására.

¹⁸⁹ I. m. Petrik.

¹⁹⁰ Pp. 183. § (5) bekezdése.

¹⁹¹ Pp. 219. § (2) bekezdése.

A pénzbírság kiszabásával kapcsolatban a törvény további előírásokat tartalmaz, amelynek értelmében a kiszabott pénzbírság *nem haladhatja meg a pertárgy értékét*, azonban ha a pertárgyérték az 50.000 forintot nem haladja meg, úgy a kiszabható bírság 100.000 forintig terjedhet. Ez utóbbi szabály rendeltetése az, hogy a jogintézmény kényszerítő jellege alacsonyabb pertárgyérték esetén is érvényesüljön. A pénzbírság az eljárás folyamán *többször is kiszabható*, de a kiszabott pénzbírságok együttes összege nem haladhatja meg a pertárgy értékét.¹⁹² A pénzbírságban marasztaló végzés ellen külön *fellebbezésnek van helye*. A bíróság a végzéséhez azonban nincs kötve, így fontos okból azt maga is megváltoztathatja.

¹⁹² BH 2009.16.

8. AZ ELJÁRÁS MENETÉBEN ELŐFORDULÓ AKADÁLYOK (AZ ELJÁRÁS NYUGVÁSA)

Előfordulhat, hogy meghatározott események vagy körülmények bekövetkezése miatt a polgári peres eljárás további folytatása, az ügy érdemi elbírálása megakad. Ezen esetekben az eljárás *nyugszik*, így az ezt előidéző akadályokat úgynevezett *nyugvási tényállásoknak* nevezzük. Az eljárási kódex három nyugvási tényállást nevesít:

- az eljárás félbeszakadását,
- az eljárás szünetelését és
- az eljárás felfüggesztését.

Tekintettel arra, hogy a perbeli eljárási cselekmények folyamatosságát főszabály szerint biztosítani kell, így az eljárás nyugvására csak kivételesen, a törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor.

8.1. AZ ELJÁRÁS FÉLBESZAKADÁSA

Az eljárás félbeszakadására okot adó körülmények az eljárás időleges megakadását idézik elő mindaddig, amíg a szükséges perbeli cselekmény megvalósításával az akadály el nem hárul, illetve a körülmény meg nem szűnik. A félbeszakadás bekövetkezhet a fél (képviselő) személyét érintő körülmény folytán, illetve a felek érdekkörén kívüli, olyan elháríthatatlan külső esemény miatt, amely akadályozza a bíróság működését, illetve a felekkel való érintkezést. A félbeszakadáshoz vezető okokat a Pp. taxatíve felsorolja. Ez alapján az eljárás félbeszakad, ha:

- valamelyik fél meghal vagy megszűnik, *a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig*, kivéve, ha a jogviszony természete miatt a jogutódlás kizárt,¹⁹³
- a per vitelére meghatalmazottal nem rendelkező fél elveszíti a cselekvőképességét,¹⁹⁴ *a törvényes képviselő bejelentéséig*,
- a fél törvényes képviselője meghal, és a törvényes képviselő által képviselt félnek a per vitelére nem volt meghatalmazottja, *az új törvényes képviselő személyének bejelentéséig*,
- a fél törvényes képviselőjének a képviseleti jogosultsága anélkül szűnik meg, hogy az általa képviselt fél cselekvőképessé vált volna, és a törvényes képviselő által képviselt félnek a per vitelére nem volt meghatalmazottja, *az új törvényes képviselő személyének bejelentéséig*, vagy
- a bíróság működését elháríthatatlan esemény akadályozza, *az akadály megszűnéséig*.

A félbeszakadási oknak az eljárás megindítását követően kell beállnia, ugyanis ha például az alperesként megjelölt személy halála még a keresetlevél benyújtását megelőzően következik be, akkor – perbeli jogképesség hiányában – a keresetlevelet a bíróság hiánypótlási felhívás nélkül visszautasítja, vagy ha ez a körülmény csak perindítás hatályainak beállása után válik ismertté, úgy az eljárást hivatalból megszünteti.

¹⁹³ A jogviszony természete miatt a jogutódlás kizárt például a házassági bontóperben. A házastárs halála esetén ugyanis a bíróságnak az eljárást a Pp. 240. § (1) bekezdésének f) pontja alapján hivatalból meg kell szüntetnie.

¹⁹⁴ Vagyis ha a felet a bíróság a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezte [Ptk. 2:21. § (1) bek.], vagy ha a bíróság a nagykorú személyt cselekvőképességében részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezte [Ptk. 2:19. § (1) bek.], és a korlátozás kiterjed a perbeli eljárási cselekményekre is.

A fél halála (megszünése), cselekvőképtelenné válása, illetve törvényes képviselőjének hiánya ugyanakkor a pert viszonylag hosszú időre megakaszthatja, és az így bekövetkező idővesztés az ellenfél vagy a perben esetlegesen eljáró – és már csak szakértői díjának megállapítására és kifizetésére váró – szakértő méltányos érdekeit jelentősen sértheti. Ennek orvoslására nyújt lehetőséget a Pp. az *ügygondnok kirendelésével*. Erre sor kerülhet hivatalból vagy a fél, illetve a szakértő kérelmére. Az ügygondnok kirendelésével a félbeszakadás – a szakértő által kezdeményezett kirendelés esetén kizárólag a szakértői díj megállapítása és letéttel fedezett díjának kiutalása vonatkozásában – megszűnik.

Az eljárás az arra okot adó *körülmény bekövetkezésével ex lege*¹⁹⁵ félbeszakad, ami a fentiekben, az egyes okoknál *meghatározott időpontban szűnik meg*. A félbeszakadást a bíróságnak *végzésben* kell megállapítania, amelynek tartalmaznia kell a félbeszakadás kezdő időpontját, míg a félbeszakadás megszűnését követően meghozott végzésnek pedig a befejező időpontot.

A félbeszakadáshoz fűződő *joghatások*:

- az eljárás félbeszakadásával minden eljárási *határidő megszakad*, majd annak megszűnésétől a határidők újratekintődnek,¹⁹⁶
- a félbeszakadás tartama alatt tett minden érdemi bírói rendelkezés, valamint a felek által teljesített minden eljárási cselekmény *hatálytalan*, kivéve azokat, amelyek éppen a félbeszakadással, illetve annak megszüntetésével kapcsolatosak.

Garanciális rendelkezése a Pp.-nek, hogy az eljárás folytatódásának jogkövetkezményei a felekkel szemben csak a félbeszakadás megszűnésének a velük történő közlésével állnak be.

Az eljárási törvény újítja továbbá, hogy az igényérvényesítés hatékonyabbá tétele érdekében bevezeti az úgynevezett *részleges félbeszakadás* jogintézményét is. Erre pertársaság esetén kerülhet sor, méghozzá akkor, ha a félbeszakadásra okot adó körülmény kizárólag valamely pertársat érinti, de a többi pertárs vonatkozásában az eljárás folytatható és tekintetükben részítélet hozható. Részleges félbeszakadásnak tehát csak egyszerű pertársaság esetén és kizárólag az érdemi tárgyalási szakban, a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően van helye.

8.2. AZ ELJÁRÁS SZÜNTELESE

Az eljárás szünetelése minden esetben a felek perbeli magatartásában rejlő okra vezethető vissza, és az nemcsak az eljárás ideiglenes akadályát képezi, hanem adott esetben az eljárás megszűnéséhez is vezethet. Az eljárási törvény alapján a szünetelésre hat esetben kerülhet sor. Így az eljárás szünetel, ha:

- a felek erre vonatkozó megegyezésüket bejelentik, *a bejelentésnek a bírósághoz történő beérkezésétől*;
- az érdemi tárgyalást valamennyi fél elmulasztja, vagy az érdemi tárgyaláson megjelent egyik fél sem kívánja az ügy tárgyalását, és a mulasztó fél egyik esetben sem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását, *a tárgyalás időpontjától*;¹⁹⁷
- a fél a megadott címen nem elérhető, és a másik fél bírósági felhívásra nem jelöl meg másik elérhetőségi címet, vagy az ügy tárgyalását nem kívánja, *a fél nyilatkozatának a bírósággal történő közlésétől, ennek hiányában a bíróság felhívásában megadott határidő eredménytelen elteltét követő naptól*;¹⁹⁸

¹⁹⁵ Ex lege, vagyis a törvény erejénél fogva.

¹⁹⁶ A félbeszakadás az anyagi jogi határidőket (elévülés stb.) azonban nem érinti, hiszen ebből a szempontból a félbeszakadt eljárás folyamatban lévő pernek minősül.

¹⁹⁷ A szünetelési ok kizárólag az érdemi tárgyalás vonatkozásában alkalmazandó ugyanis a perfelvételi tárgyalás elmulasztásának speciális jogkövetkezménye van: az eljárás hivatalbóli megszüntetése a Pp. 190. § (1) bekezdése alapján.

¹⁹⁸ Ha azonban a fél tartózkodási helye valószínűsítetten ismeretlen, úgy hirdetményi kézbesítésnek lehet helye és szüneteléshez csak a hirdetményi kézbesítés indítványozásának elmulasztása vezet.

- a Pp. 63. § (2) bekezdése szerinti esetben¹⁹⁹ ügygondnoki díj előlegezésének lenne helye és a fél ezt bírósági felhívás ellenére nem teljesíti, *a bíróság felhívásában megadott határidő eredménytelen elteltét követő naptól*;
- a felperes a bizonyítással nem összefüggő fordítás, illetve külföldi kézbesítés költségét a bíróság felhívása ellenére nem előlegezi, *a bíróság felhívásában megadott határidő eredménytelen elteltét követő naptól*,²⁰⁰ vagy ha
- hirdetményi, illetve a Pp. alapján végrehajtói kézbesítésnek volna helye, és azt a fél nem kéri, vagy ha mindkettőnek a feltételei fennállnak és egyiket sem kéri, illetve az eljárás lefolytatásához szükséges díjat nem előlegezi, *a fél nyilatkozatának a bírósággal történő közlésétől, ennek hiányában a bíróság felhívásában megadott határidő eredménytelen elteltét követő naptól*.

A fentiek alapján tehát a felek közösen megállapodhatnak az eljárás szünetelésében azzal, hogy a Pp. 121. § (2) bekezdése szerint szünetelésnek az eljárás jogerős befejezéséig, ugyanazon felek között – a házassági bontóper kivételével – *legfeljebb három alkalommal* van helye. A korábban hatályos polgári perrendtartás nem korlátozta a felek azon jogát, hogy az eljárás folyamán hány alkalommal terjeszthetnek elő szünetelés iránti közös kérelmet, azonban az új Pp. a perhatékonyág érvényesülése, az eljárások jelentős elhúzódnásának megakadályozása érdekében szűkíti ennek lehetőségét.

A szünetelés az egyes szünetelési okoknál külön-külön meghatározott időponttól kezdődően, a *törvény erejénél fogva* következik be. Az eljárást azonban *bármelyik fél kérelmére folytatni kell* és ez esetben a szünetelés az eljárás folytatása iránti kérelemnek a bírósághoz történő benyújtásával *megszűnik*. Fontos megjegyezni, hogy a közös kérelemre történő és az érdemi tárgyalás elmulasztása miatti szünetelési okok kivételével, a mulasztó fél kérelmére az eljárás folytatásának kizárólag akkor van helye, ha a kérelemmel együtt, a szünetelésre okot adó, elmulasztott cselekmény is pótlásra kerül. Így tehát az eljárás folytatásában érdekelt félnek a folytatás iránti kérelemmel együtt – a szünetelés okától függően – be kell jelentenie az elérhetőségi adatokat, vagy letétbe kell helyeznie a szükséges díj- vagy költségelőleget, illetve kérnie kell a hirdetményi vagy végrehajtói kézbesítést, díjának előlegezésével. Ezek hiányában a folytatás iránti kérelmet a bíróság elutasítja és az eljárás szünetelése megszakítás nélkül folytatódik. A szünetelés időtartama azonban maximalizálva van, ugyanis **négy hónap** szünetelés elteltével az eljárás megszűnik. Ez a határidő jogvesztő, így annak elmulasztása miatt igazolásnak sincs helye. Ez alapján megállapítható, hogy amennyiben a felek – a törvény adta lehetőségekkel élve – három alkalommal is közösen kérik az eljárás szünetelését, úgy az alapján az eljárás összességében egy évig szünetelhet. Így a felek számára adott a lehetőség arra, hogy ezen időtartam alatt a jogvita lezárását, amennyiben arra hajlandóságuk van, peren kívül előmozdítsák.

A félbeszakadáshoz hasonlóan, a bíróság deklaratív jellegű *végzésben* állapítja meg a szünetelés kezdő és befejező időpontját, illetve az eljárás megszűnésének tényét is.

A Pp. az eljárás nyugvásának három esetét *a jogkövetkezmények* vonatkozásában azonos elvi alapon szabályozza, a félbeszakadásnál rögzítettekhez hasonlóan:

- az eljárás szünetelésével minden eljárási *határidő megszakad*, majd annak megszűnésétől a határidők újratekintődnek;
- a szünetelés tartama alatt tett minden érdemi bírói rendelkezés, valamint a felek által teljesített minden eljárási cselekmény *hatálytalan*, kivéve azokat, amelyek éppen a szüneteléssel, az eljárás folytatásával, illetve az eljárás megszűnésének megállapításával kapcsolatosak.

¹⁹⁹ A Pp. 63. § (2) bekezdése alapján, ha a nem természetes személy fél és annak törvényes képviselője mint ellenérdekű fél között érdekellentét áll fenn, a nem természetes személy fél képviseletének ellátására ügygondnokot kell kirendelni, amelynek a díját a peres eljárást kezdeményező félnek kell előlegeznie.

²⁰⁰ Amennyiben bizonyítással összefüggő költség előlegezése marad el, annak jogkövetkezménye nem az eljárás szünetelése, hanem a bizonyítás elrendelésének mellőzése.

Az eljárás folytatódásának jogkövetkezményei a felekkel szemben a szünetelés megszűnésének a velük történő közlésével állnak be. A félbeszakadáshoz hasonlóan és ott írt feltételek szerint, a szünetelés is lehet *részleges*. Azaz arra csak pertársaság esetén és abban az esetben kerülhet sor, ha a szünetelésre okot adó körülmény – az érdemi tárgyalási szakban – kizárólag valamely pertársat érinti, de a többi pertárs vonatkozásában az eljárás folytatható és tekintetükben részítélet hozható.

8.3. AZ ELJÁRÁS FELFÜGGESZTÉSE

Az eljárás felfüggesztése is az eljárás menetében idéz elő átmeneti megszakadást és arra rendszerint akkor kerül sor, ha a per eldöntése más bíróság vagy hatóság hatáskörébe tartozó valamely prejudikális, azaz a perben meghozandó érdemi határozat tartalmára kiható, előzetes kérdés elbírálásától függ. Az eljárás nyugvásának ez az esetköre – az eljárás félbeszakadásától és szünetelésétől eltérően – nem a törvény erejénél fogva, hanem *a bíróság erre vonatkozó végzése alapján következik be*. Az eljárás felfüggesztésének vannak mérlegelhető (fakultatív) és kötelező esetei.

A bíróság *felfüggesztheti* az eljárást:²⁰¹

- ha a per eldöntése olyan *előkérdés*²⁰² elbírálásától függ, amelynek tárgyában az eljárás *büntetőbíróság vagy közigazgatási hatóság* hatáskörébe tartozik;
- ha a per eldöntése olyan *előkérdés* elbírálásától függ, amelynek tárgyában közigazgatási per, más polgári per vagy a bíróság hatáskörébe tartozó más közigazgatási vagy polgári eljárás *már folyamatban van*;
- ha a peres eljárásban olyan jogkérdés merül fel, amelynek tárgyában folyamatban lévő közigazgatási perben, más polgári perben vagy a bíróság hatáskörébe tartozó más közigazgatási vagy polgári eljárásban – azonos tényekre alapítva – az *Európai Unió Bírósága* előzetes döntéshozatali eljárását vagy az *Alkotmánybíróság* jogszabály, jogszabályi rendelkezés, közjogi szervezetszabályozó eszköz vagy jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására, illetve nemzetközi szerződésbe ütközésének megállapítására irányuló eljárását vagy a *Kúria* önkormányzati rendelet jogszabályba ütközésének vizsgálatára irányuló *eljárását már kezdeményezték*;
- ha a bíróság részítéletet vagy közbenső ítéletet hozott, és azzal szemben a fél *alkotmányjogi panaszt* terjesztett elő vagy;
- a felek közös kérelmére, ha a bíróság közbenső ítéletet hozott, és a fél a közbenső ítélet ellen *felülvizsgálati kérelmet* terjesztett elő.²⁰³

Köteles a bíróság a peres eljárást felfüggeszteni:

- ha a bíróság a kötelező *közvetítői eljárás* igénybevételére kötelezi a feleket;²⁰⁴
- ha a per eldöntése *házasság létezésétől vagy érvényességétől*, illetve *gyermek családi jogállásának bírói megállapításától* függ és ez iránt per van folyamatban;

²⁰¹ A felsorolt fakultatív eseteket a Pp. az Eljárás felfüggesztése cím alatt szabályozza, de emellett az eljárási törvény más helyen is lehetővé teszi a bíróság számára az eljárás felfüggesztését, így például a Pp. 139. § (4) bekezdése alapján a kézbesítési kifogás előterjesztése esetén, vagy igazolási kérelem előterjesztése esetén a Pp. 152. §-a alapján, illetve a Pp. 463. § (2) bekezdése alapján a házassági vagyoni jogi perben, ha a felek között az életközösség fennállásának időtartama vitás.

²⁰² A bírói gyakorlat szerint például indokolt a felfüggesztés, ha a közös tulajdon megszüntetése iránti perben a feleket megillető tulajdoni hányadok mértéke vagy jogosultja vitás, és az ingatlan-nyilvántartáson kívüli tulajdonszerzési igény tárgyában per van folyamatban [1/2008. (VI. 19.) PK vélemény].

²⁰³ Az alapperben eljáró bíróság a közbenső ítélet elleni felülvizsgálati kérelem esetén az eljárást csak a felek közös kérelmére függesztheti fel, azonban a Pp. 417. § (2) bekezdése alapján, ha a felülvizsgálati kérelem sikere valószínűnek mutatkozik, az eljárás folytatását a Kúria **hivatalból is** felfüggesztheti.

²⁰⁴ Jelenleg csak egy esetben, a Pp. 4:172. §-a alapján, a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perben kötelező a bíróság a peres feleket (szülőket) a közvetítői eljárás igénybevételére.

- ha a per eldöntése házasság érvényességétől függ, és az érvénytelenítési per még nincs folyamatban, de annak megindítására a felek valamelyike jogosult; vagy
- ha az *Európai Unió Bírósága* előzetes döntéshozatali eljárásának vagy az *Alkotmánybíróságnak* jogszabály, jogszabályi rendelkezés, közjogi szervezetszabályzó eszköz vagy jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására, illetve nemzetközi szerződésbe ütközésének megállapítására irányuló eljárásának vagy a *Kúriának* önkormányzati rendelet jogszabályba ütközésének vizsgálatára irányuló *eljárásának* kezdeményezéséről határoz.²⁰⁵

A felfüggesztés hatálya a felfüggesztésről hozott bírósági végzés jogerőre emelkedésének időpontjában *kezdődik* és a felfüggesztésre okot adó másik eljárás jogerős eldöntéséig, illetve befejezéséig tart, azzal, hogy az eljárás folytatásáról a bíróság szintén külön végzésben határoz. Az eljárás folytatásának jogkövetkezményei a felekkel szemben ezen végzés velük való közlésével állnak be.

Az eljárás felfüggesztésének *jogkövetkezménye* a – többi nyugvási tényálláshoz hasonlóan – hogy a felfüggesztéssel minden határidő megszakad, majd az eljárás folytatásától a határidők újrakezdenek. A felfüggesztés tartama alatt tett minden érdemi bírói rendelkezés, valamint a felek által teljesített eljárási cselekmény hatálytalan, kivéve a felfüggesztéssel, illetve az eljárás folytatásával kapcsolatos bírói rendelkezéseket és eljárási cselekményeket.

Amennyiben a felfüggesztésre okot adó körülmény kizárólag valamely kereseti kérelemmel vagy a kereseti kérelem elkülöníthető részével kapcsolatos, de az eljárás a többi kereseti kérelem vagy a kereseti kérelem elkülöníthető része tekintetében folytatható és azokban részítélet hozható, a bíróság a felfüggesztésre vonatkozó rendelkezéseket csak az érintett kereseti kérelmek vagy a kereseti kérelem elkülöníthető része tekintetében alkalmazza. *Részleges* felfüggesztésnek azonban csak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően van helye.

A nyugvási tényállásokat és azok főbb jellemzőit az alábbi táblázat összefoglalóan is tartalmazza:

	Félbeszakadás	Szünetelés	Felfüggesztés
Okai	<ul style="list-style-type: none"> • A fél perbeli jogképességének elvesztése • A fél perbeli cselekvőképességének elvesztése • Törvényes képviselő halála • Törvényes képviseleti jogosultság megszűnése • Elháríthatatlan esemény 	<ul style="list-style-type: none"> • Felek közös megegyezése • Érdemi tárgyalás elmulasztása • A fél nem elérhető • Érdekellenét feloldása érdekében az ügygondnoki díj előlegezésének elmaradása • Hirdetményi vagy végrehajtói kézbesítés iránti kérelem elmaradása • Fordítás, illetve külföldi kézbesítés költsége előlegezésének elmulasztása 	Kötelező és mérlegelhető eseteinek közös jellemzője, hogy a per eldöntése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ, amely más bíróság vagy hatóság hatáskörébe tartozik
Kihatása az eljárási határidőkre	Megszakadnak, majd a nyugvás megszűnésével újra kezdődnek	Megszakadnak, majd a nyugvás megszűnésével újra kezdődnek	Megszakadnak, majd a nyugvás megszűnésével újra kezdődnek

²⁰⁵ Az eljárás felfüggesztésének vannak egyéb – az eljárási törvény általános szabályain kívüli – kötelező esetei is lásd például a Pp. 258. § (6) bekezdése, 417. § (1) bekezdése, 468. § (6) bekezdése.

	Félbeszakadás	Szünetelés	Felfüggesztés
Tartama alatt az érdemi bírói rendelkezések és a felek eljárási cselekményei	Hatálytalanok	Hatálytalanok	Hatálytalanok
Maximális időtartama	Nincs (az akadály megszűnéséig tart)	4 hónap	Nincs (a felfüggesztésre okot adó eljárás befejezéséig)
A törvény erejénél fogva következik be	Igen	Igen	Nem
Részleges is lehet	Igen	Igen	Igen
Az eljárás megszűnéséhez is vezethet	Nem	Igen	Nem

3. táblázat: a nyugvási tényállások és főbb jellemzőinek összehasonlítása

9. KERESETINDÍTÁS

9.1. FOGALMI ELHATÁROLÁSOK

Polgári per kizárólag kérelemre indulhat, amelyet keresetlevélnek nevezünk.

A kereset egy elvont jogi fogalom, amelyet a polgári perjogtudomány dolgozott ki, és amelynek értelmében a fél jogvédelmet kérhet a bíróságtól.²⁰⁶ A kereset a keresetlevélben, tehát egy írásbeli beadványban manifesztálódik, amely a kereseten túl tartalmazza a per megindításához szükséges egyéb adatokat és tényeket is.

A kereseti kérelem (petitum) a legszűkebb kategória, amely azt a konkrét, határozott kérelmet jelenti, amelyet a felperes a bírósághoz intéz, vagyis azt értjük alatta, hogy a felperes milyen döntést, milyen tartalmú ítéleti rendelkezést vár a bíróságtól.

9.2. A KERESET ELEMEI

- Alany – a felperes (aki a keresetet előterjeszti)
- Tárgy – a keresettel érvényesíteni kívánt jog (a per tárgya)
- Alap – a tényállítás (a felek közötti történeti tényállás)
- Tartalom – a határozott kereseti kérelem (petitum)
- Címzett – az alperes a kereset tárgya szempontjából (mert a felperes az alperessel szemben kívánja érvényesíteni a jogát), és a bíróság a kereset tartalma szempontjából (mert a felperes a bírósághoz intézi a kereseti kérelmét).

9.3. A KERESET FAJTÁI

A kereset fajtáit két szempontból tudjuk megkülönböztetni: az egyik esetben a kereset tárgyát vesszük alapul, a másik esetben a kereset tartalmát.

A kereset tárgya szerint a keresetnek számos fajtája van, attól függően, hogy a felperes milyen jogot vagy követelést érvényesít a perben: szerződésből eredő követelés, birtokvédelem, házasság felbontása, gondnokság alá helyezés, tulajdonjog megállapítása, szerződés érvénytelenségének megállapítása stb. E szempont szerinti csoportosítás a bíróságokon belül az ügyelosztásnál és a hatásköri szabályoknál jut jelentőséghez.

Eljárásjogi szempontból sokkal fontosabb azt vizsgálni, hogy a felperes milyen tartalmú kérelmet intézett a bírósághoz. Ezek alapján megkülönböztetjük a marasztalási, a megállapítási és a jogalakítási keresetet.

A marasztalási kereseti kérelemben a felperes azt kéri, hogy a bíróság valaminek megtételére, valamilyen magatartás tanúsítására, vagy valamilyen magatartástól való tartózkodásra kötelezze az alperest. Ezek a klasszikus, a római jogból is ismert „dare, facere, praestare” típusú magatartások, tehát, amikor a felperes például pénz fizetésére (dare), vagy ingó dolog kiadására (facere), vagy a

²⁰⁶ Wallacher Lajos (2017): Az elsőfokú eljárás. 247. old.

tulajdonjog bejegyzésének tūrésére (praestare) kéri kötelezni az alperest. Ennek konjunktív feltételei, hogy a követelés lejárt legyen és a felperesnek vélt vagy valós jogsérelme álljon fenn. Amennyiben a követelés nem lejárt, úgy az idő előtti, amely perakadályt képez, és a keresetlevél visszautasítására vezet. A jogsérelemre elegendő csupán hivatkozni, a perben a bizonyítási eljárás eredményeképpen derül ki, hogy a felperes által állított jogsérelem valósnak bizonyul-e.

A megállapítási kereseti kérelemben a felperes valamely jog fennállásának (például szerződés létrejötte) vagy fenn nem állásának (például szerződés érvénytelensége) a megállapítását kéri a bíróságtól. Ennek alapján megkülönböztetjük a pozitív és a negatív megállapítási kérelmeket. A megállapításnak szintén két konjunktív feltétele van: a megállapítás a felperes jogaink megóvása érdekében szükséges, és a felperes marasztalást nem kérhet (mert a követelés még nem járt le, vagy mert a teljesítés a jogviszony jellege folytán eleve kizárt).

A jogalakító kereseti kérelem valamely jogviszony létrehozására, módosítására vagy megszüntetésére irányul. Az alperes gondnokság alá helyezése iránti kérelem például jogalakító kereset, mert az e kereset alapján meghozott bírósági ítélet egy jogviszonyt hoz létre a gondnokolt (alperes) és a gondnok között. Hasonló a helyzet az apaság megállapítása iránti kereseti kérelemmel, amely – elnevezésével ellentétben – nem megállapítási, hanem jogalakítási kérelem, hiszen amennyiben az alperes apaságát a bíróság megállapítja, úgy egy családjogi jogviszony jön létre a gyermek és az apa között. Tartós szerződéses jogviszony esetén a szerződő felek bármelyike kérheti a szerződés módosítását, ha ahhoz valamilyen érdeke fűződik – például a bérleti szerződés módosítása a bérleti díj vonatkozásában, vagy tartási szerződés életjáradéki szerződéssé történő módosítása. A házasság felbontásával a felek közötti családjogi jogviszony megszűnik, így az erre irányuló kereseti kérelem is jogalakító jellegű.

9.4. KERESETI TÖBBSÉG

Kereseti többségről akkor beszélünk, ha egy perben a bíróságnak több kereseti kérelmet kell elbírálnia, akár úgy, hogy a több kérelem egy oldalon (keresethalmazat), akár úgy, hogy ellentétes oldalon (vizontkereset) van előterjesztve.

9.4.1. KERESETHALMAZAT

A keresethalmazat fajtái: tárgyi-személyi és valódi-látszólagos keresethalmazat.

Tárgyi keresethalmazat esetén a felperes több kereseti követelést érvényesít a perben.

Alanyi keresethalmazat esetén a felperes több alperessel szemben érvényesíti a követelését, vagy/és több felperes indít keresetet az alperes(ek) ellen. Ez felperesi és alperesi pertársaságot keletkeztet.

Valódi keresethalmazat esetén a kereseti kérelmek nem függenek egymástól, azokat egymásra tekintet nélkül kell elbírálni, és valamennyi kereseti kérelem tekintetében döntést kell hoznia a bíróságnak.

Látszólagos keresethalmazat akkor jön létre, ha a kereseti kérelmek egymástól függenek, azokat a bíróságnak egymásra tekintettel kell elbírálnia. Amennyiben az egyik kereseti kérelem alapos, úgy az kizárja, hogy a bíróság a másik vagy a további kérelmek felől döntést hozzon.

Valódi tárgyi keresethalmazat jön létre, ha a felperes szavatossági igénye (például árleszállítás) mellett a hibás teljesítésből eredő kárát is érvényesíti.

Valódi személyi keresethalmazatról beszélünk, ha a per tárgyát képező ingatlannak három tulajdonosa van, és az egyik tulajdonos meg kívánja szüntetni a közös tulajdont. Ilyen esetben ez a tulajdonostárs lesz a felperes, a másik két tulajdonostárs pedig az alperes.

Látszólagos tárgyi keresethalmazat esetében a keresetek egymással eshetőlegesen vagy vagylagos viszonyban állnak. Az eshetőlegesen kérelemben is több követelést kíván érvényesíteni a felperes, azonban azok között sorrendet állít fel (elsődleges, másodlagos, harmadlagos stb.), ezért a bíróságnak először az elsődleges kérelemmel kell foglalkoznia, és csak akkor térhet át a másodlagos, illetve a további kérelmek vizsgálatára, ha az első, illetve a megelőző kérelem alaptalan. Vagylagos keresethalmazat esetén az anyagi jog több követelés érvényesítését teszi lehetővé a felperes számára, amelyek egymással vagylagos viszonyban állnak. Az alperesnek tehát a megítélt követelések közül csak az egyiket kell teljesítenie, amelyek közül ő választhatja ki azt a szolgáltatást, amelyiket teljesíteni kívánja.

Látszólagos alanyi keresethalmazat jön létre akkor, ha a felperes több alperessel szemben indította meg a keresetet, azonban a bírósághoz olyan tartalmú kérelmet intéz, amely alapján a II. r., III. r. stb. alpereseket csak arra az esetre kéri marasztalni, ha a kereset az I. r. alperessel szemben alaptalan. Mivel az ilyen tartalmú kereset nem határozott, a törvény a látszólagos keresethalmazatot általánosságban tiltja, és csak abban az esetben lehetséges ilyen jellegű keresethalmazatot tartalmazó keresetlevelet benyújtani, ha azt külön jogszabály megengedi. Ilyen például az az esetkör, amikor a Ptk. lehetővé teszi, hogy a felperes a betéti társaságot és beltágot együtt perelje. Ekkor tehát személyi keresethalmazat jön létre, hiszen több személy szerepel az alperesi oldalon, azonban ez csak látszólagos, mert a beltág marasztalása a mögöttes felelőssége miatt csak feltételes, és ellene csak abban az esetben vezethető végrehajtás, ha a betéti társaság vagyonából a felperes követelése nem elégíthető ki.

9.4.2. *VISZONTKERESZET*

Kereseti többség egy perben úgy is létrejöhet, hogy a keresettel szemben az alperes is keresetet terjeszt elő. A viszontkereszett tehát az alperes kereseti kérelme, amelyet ugyanabban a perben terjeszt elő a felperessel szemben. Az intézmény létét célszerűségi és költséghatékonysági szempontok indokolják: amennyiben az alperesnek is van követelése a felperessel szemben, és a követelések között szoros összefüggés áll fenn, az alperesnek ne kelljen egy másik pert indítani a követelése érvényesítése végett, hiszen ez egyrészt mind anyagi, mind humán erőforrás tekintetében több ráfordítást feltételez, másrészt az alperes igénye ily módon időben hamarabb is elbírálásra kerül. A viszontkereszett az alperes védekezési eszközei, illetve a perfelvételi nyilatkozatok ismertetésénél taglaljuk részletesen.

9.5. KERESZETLEVÉL

A polgári peres eljárás első és egyik legfontosabb mozzanata a kereszetindítás. E nélkül az eljárás nem folytatható le, a bíróság nem tud érdemben foglalkozni a jogvitával, a kézbesítést követően pedig az alperes nem tud nyilatkozni az abban foglaltakra. A törvénynek a kereszetlevélre vonatkozó szabályozásának célja az volt, hogy rendelkezésre álljon a bíróság és az alperes számára is valamennyi leglényegesebb adat, amelyek az osztott perszerkezet állítási/perfelvételi szakában előírt feladatok teljesítéséhez szükségesek, és hogy a felek jogvitája rövid időn belül érdemben tárgyalható legyen.

9.5.1. *A KERESZETLEVÉL KÖTELEZŐ TARTALMI KELLÉKEI*

A kódex a kereszetlevelet három fő részre osztja: bevezető rész, érdemi rész, záró rész.

Bevezető rész

A bevezető részben a bíróság megnevezését, a peres feleknek a törvény értelmező rendelkezésében meghatározott azonosító adatait és a felperesi meghatalmazottra vonatkozó adatokat kell megadni.

Érdemi rész

A határozott kereseti kérelem

A törvény a keresetlevél érdemi részében elsőként nevesíti a határozott kereseti kérelmet, ezzel is jelezve azt, hogy a jogvédelmi igény kereteit a bírósághoz címzett ítéleti rendelkezésre irányuló kérelem jelöli ki.

„A kereseti kérelem azért szükséges, mert ez állapítja meg azokat a határokat, amelyeken belül az eljárásnak és a határozatnak maradnia kell, minthogy nem mehet túl a felek kérelmén.”²⁰⁷ A határozottság követelménye vonatkozik a konkrét kérelem jellegére és annak minden elemére. Így megállapíthatónak kell lennie, hogy a felperes marasztalást, megállapítást vagy jogalakítást kér-e, illetve a kérelem egyértelmű megszövegezése útján mi az érvényesített fő tárgy, és annak járulékaira (kamat, költség, perköltség) igényt tart-e.

Az érvényesíteni kívánt jog megjelölése a jogalap útján (jogszabályi hivatkozás)

A Pp. változást hozott az érvényesíteni kívánt jog megjelölése tekintetében. A törvény megkívánja az érvényesíteni kívánt jog jogalap (jogszabály) szerinti megjelölését. Az érvényesíteni kívánt jogot tehát jogalap és tények útján egyaránt meg kell jelölni.

A fél által megjelölt jogalap az érdemi döntés korlátját is jelenti, az ítélet nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított.²⁰⁸ Ez azt eredményezi, hogy a felek magánautonómiáját tiszteletben tartva a bíróság nem dönthet a kereset felől a fél által megjelölttől eltérő jogalapon, még abban az esetben sem, ha „a fél esetlegesen tévedésből jelölte meg a jogát rosszul és az eltérő jogot a perben állított és bizonyított tények egyébként megalapozzák.”²⁰⁹

Az érvényesíteni kívánt jog és annak alapjául szolgáló tények (jog- és tényállítás)

A keresetlevélnek a kereseti kérelem mellett a legfontosabb kellékei a jogállítás és a tényállítás, hiszen ezek nélkül a bíróság nem tud a kereseti kérelemről dönteni. Ezért a felperesnek elő kell adnia az érvényesíteni kívánt jogot és az annak alapjául szolgáló tényállításokat.

E körben az örök „dilemma” az individualizáció és a szubsztanciálás közötti választás, amely szerint eldöntendő, hogy a keresetlevélben elegendő-e a jogot individualizálni (tehát az összes tény előadása nélkül oly módon állítani a jogot, hogy az egyediesített és minden más jogtól megkülönböztethető legyen), vagy már abban elő kell adni a keresettel érvényesíteni kívánt jogra vonatkozó összes tényt (szubsztanciálás).

Az új magyar perjogi kódex amellel foglalt állást, hogy a keresetlevélnek tartalmaznia kell mind jogállítást, mind tényállítást. A perkoncentráció biztosítása érdekében azonban nem elegendő a jogot csupán individualizálni, a keresetlevélben már az összes lényeges tényt elő kell adni.

Jogi érvelés

A törvény a jogállítás részeként kezeli a jogszabályi hivatkozást és a jogi érvelést, nem elégszik meg tehát azzal, ha az érvényesíteni kívánt jog a kereset egészéből kivehető azáltal, hogy a jogilag releváns tények egy adott jogra mutatnak.

A jogi érvelés keretében le kell vezetni a jogállítást, tényállítást, valamint a kereseti kérelem közötti összefüggést. A keresetnek tehát következetesnek kell lennie, a tény- és jogállításoknak összhangban

²⁰⁷ Kovács Marcell (1927): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 414–415. old.

²⁰⁸ Pp. 342. § (3) bekezdés.

²⁰⁹ Miniszteri indoklás a 2016. évi CXXX. törvényhez.

kell állniuk, és azokból annak a kereseti kérelemnek (petitumnak) kell következnie, amelyet a felperes a bírósághoz intéz.

Bizonyítékok, bizonyítási indítványok

Az érdemi részben előadottakat alátámasztó bizonyítékokat a keresetlevélben meg kell jelölni, és azokat (értelemszerűen amennyiben az fizikailag lehetséges) csatolni kell.

A Pp. kötelezővé teszi a bizonyítási indítványok előterjesztését is a keresetlevélben, amely megfontolásnak az az alapja, hogy ebben az esetben az alperes már erre vonatkozóan is tud nyilatkozatot tenni az érdemi védekezésében, és akár ellenbizonyítást is fel tud ajánlani, amely tovább növeli a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását.²¹⁰

Ez azonban nem eredményezi azt, hogy a felperes az állítási/perfelvételi szakban ne terjeszthetne elő újabb, további bizonyítási indítványokat. Következik ez abból, hogy a perfelvételi szakban még nem áll be preklúziós hatás a tényállítások tekintetében, e szakban a felperes még eljárásjogi korlát nélkül változtathat keresetet. Amennyiben a felperes ezzel a lehetőségével él, ez azzal (is) járhat, hogy a jogvita eldöntése szempontjából a keresetlevélben meghatározott tényállítások helyett más tényállítások válnak relevánssá, így más tényeket kell a perfelvételi szakot követő érdemleges tárgyalási szakban bizonyítani a felperesnek.

Záró rész

A záró részben a keresetindításhoz szükséges egyéb adatokat kell feltüntetni:

- a hatáskört és illetékességet megalapozó tények és az ezekre vonatkozó jogszabályhely megjelölése,
- az illeték megfizetésére, az esetleges költségkedvezményre vonatkozó adatok és jogszabályhely megjelölése,
- a nem természetes személy perbeli jogképességére, a fél törvényes képviselőjére, illetve meghatalmazottjára vonatkozó adatok,
- mindezeket alátámasztó bizonyítékok megjelölése és csatolása (például ügyvédi meghatalmazás, illeték megfizetését igazoló átutalási bizonylat).

Egyes különleges perekben (például a jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának felülvizsgálata iránti perek, gondnoksági perek, sajtóperek), további, speciális kellékek is kötelező részét képezik a keresetlevélnek. Erre az adott per fajta ismertetésénél utalunk.

9.5.2. A KERESZETLEVÉL BENYÚJTÁSA

A keresetlevelet a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz kell benyújtani a vonatkozó eljárási szabályok szerint (jogi képviselő útján, elektronikus úton).

A keresetlevél benyújtásához különféle anyagi és eljárási joghatások fűződnek.

Anyagi joghatás, hogy a keresetlevél előterjesztése az elbirtoklást és az elévülést megszakítja. Az elbirtoklási és elévülési idő a peres eljárás ideje alatt nyugszik, és a perben hozott érdemi határozat jogerőssé válásával indul meg újra. Fontos, hogy az elévülés megszakítása csak akkor következik be, ha a per érdemi határozat (ítélet, felek egyezségét jóváhagyó végzés) meghozatalával zárul. Amennyiben a per egyéb módon fejeződik be (például keresetlevél visszautasítása, per megszüntetése, eljárás szünetelése útján való megszűnése), úgy az elévülés és az elbirtoklás nem szakad meg a keresetindítás útján.²¹¹

²¹⁰ Miniszteri indoklás a 2016. évi CXXX. törvény 171. §-ához.

²¹¹ Vö.: Ptk. 6:25. § (1) bekezdés c) pont.

A keresetlevél benyújtásának eljárási joghatásai a következők:

- megindul az eljárás, a bíróságnak foglalkoznia kell az ügygel;
- a hatáskör és az illetékesség vizsgálatánál a keresetlevél benyújtásának időpontja az irányadó;
- ettől az időponttól kérhető perfeljegyzés (a per megindítása tényének feljegyzése az ingatlan tulajdoni lapjára).

9.6. KERESETLEVÉL MEGVIZSGÁLÁSA

A bíróság a keresetlevelet annak beérkezésétől számított harminc napon belül megvizsgálja. E határidő törvényi jellegű, azaz nem hosszabbítható meg, és az a bíróságot is köti. A harmincnapos határidőre vonatkozó szabályozást nem itt, a keresetindítás rendelkezéseinél találjuk, hanem a kódex egyéb általános szabályainál, a bíróság általános intézkedési kötelezettségénél,²¹² amely minden beadvány, így a keresetlevél tekintetében is irányadó.

A keresetlevél megvizsgálása négybírósági intézkedést vonhat maga után:

- áttétel,
- hiánypótlás,
- visszautasítás (hiánypótlási felhívás nélkül, hiánypótlási felhívással),
- az előzők hiányában a keresetlevél kézbesítése az alperes részére.

9.6.1. ÁTTÉTEL

Áttétel esetén arról van szó, hogy az a bíróság, amelyhez a felperes a keresetlevelet benyújtotta, nem rendelkezik hatáskörrel és/vagy illetékességgel. A bíróságnak ilyen esetben vizsgálnia szükséges a rendelkezésre álló adatok alapján (tehát a felperes által előadott tények, körülmények alapján, például az alperes lakóhelye, a pertárgy értéke stb.), hogy megállapítható-e a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság. Amennyiben igen, úgy a keresetlevelet és mellékleteit ehhez a bírósághoz kell áttenni. Az áttételről a bíróság végzéssel határoz, amely külön fellebbezéssel támadható.

9.6.2. HIÁNPÓTLÁS

Hiánypótlásra szűk körben ugyan, de mégis sor kerülhet a keresetindítási szakban. A jogalkotó a professzionális perrend kialakítására törekedett, amelynek biztosítására többek között az általános hatáskörrel rendelkező törvényszékek előtt mindkét fél számára kötelezően előírta a jogi képviselést. Tehát teljes mértékben elvárt, hogy a jogi képviselő részéről megszerkesztett keresetlevél a törvényi előírásoknak megfeleljen, és annak alapján minél hamarabb megindulhasson az eljárás (minél hamarabb kétoldalúvá váljon a per, és minél hamarabb érdemben is elkezdhessen foglalkozni a bíróság a keresettel). Ugyanakkor bizonyos tartalmi és formai jellegű hiány esetén hiánypótlás alkalmazható, és ebben az esetben a hiányos keresetlevél csak akkor utasítható vissza, ha a fél a hiánypótlási felhívásnak nem tesz eleget. Hiánypótlás útján orvosolható hiányok és hibák például, ha a felperes nem vont perbe olyan személyeket, akiknek kötelezően perben kell állniuk (kényszerű pertársaság esetköre), a fél nem pótolta a törvényes képviselőjének személyét (perbeli cselekvőképességének hiánya miatt), költségkedvezmény iránti kérelmét a bíróság elutasította, és eljárási illetéket nem fizette meg.

Ekkor a kereset nem szándékolt hibáiról, hiányosságairól van szó, amelyek korrigálhatók.

²¹² Pp. 110. § (1) bekezdés.

9.6.3. VISSZAUTASÍTÁS HIÁNYPÓTLÁS NÉLKÜL

Keresetlevél visszautasítására akkor kerülhet sor, ha a perben valamilyen perakadály forog fenn, amely miatt a jogvita érdemi elbírálása lehetetlen. Tehát a per létre sem jöhet, így az nem folytatható le. A polgári per tipikusan (főszabály szerint) ítélettel zárul, azonban vannak olyan (atipikus) esetek, amelyek során a perben a bíróság nem jut el az érdemi vizsgálatig, de a per mégis befejeződik. A keresetlevél visszautasítása esetén ilyen helyzet áll elő.

A Pp. – figyelembe véve az 1911. évi I. törvénycikk hagyományait – a perakadályok fennállása esetén irányadó jogkövetkezménynél visszatér a *keresetlevél visszautasításának* elnevezéséhez.

A visszautasítás okai alapvetően eljárási-formai okok. Hiánypótlási felhívás nélkül vissza kell utasítani a keresetlevelet például, ha a magyar bíróságnak a joghatósága kizárt, vagy valamelyik peres fél nem rendelkezik perbeli jogképességgel, vagy a peres felek között ugyanazon jog iránt ugyanazon ténybeli alapból már van folyamatban polgári per (perfüggőség), vagy az igény bírósági úton való érvényesítése nem lehetséges, a keresetlevél hiányos, az nem felel meg a Pp. 170. §-ában foglaltaknak.

A visszautasítási okokat a bíróságnak hivatalból kell figyelembe vennie, de a keresetlevél közlését követően az alperes is hivatkozhat ezekre, amit pergátló kifogásnak nevezünk. Alperesi hivatkozás esetén azonban a bíróság már csak az eljárás megszüntetése iránt fog tudni intézkedni.

A bíróság a keresetlevelet végzéssel utasítja vissza, amely ellen külön fellebbezésnek van helye. A végzés jogerőre emelkedése azonban nem zárja ki azt, hogy a felperes a keresetet újból megindítsa, mert a keresetlevél visszautasítása nem idéz elő ítélt dolgot, hiszen a bíróság a jogvita érdemével nem foglalkozott.

A keresetlevél visszautasításával az annak benyújtásához fűződő joghatások elenyésznek. A jogalapot azonban meghagyta azt a lehetőséget, hogy a felperes ezt orvosolni tudja: amennyiben a végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc napon belül a keresetlevelet újból, a visszautasító végzésben foglaltakat is figyelembe véve szabályszerűen benyújtja, a keresetlevél korábbi benyújtásához fűződő joghatások fenntarthatók.

9.7. KERESZETLEVÉL KÖZLÉSE, ELLENKÉRELEM, BÍRÓSÁGI MEGHAGYÁS

A keresetlevél megvizsgálását követően – amennyiben a vizsgálat pozitív kimenetelű, tehát nem kellett a keresetlevelet áttenni vagy visszautasítani – a bíróság a keresetlevelet kézbesíti az alperesnek. Csak a perfelvételre alkalmas keresetlevél közölhető. Azt a törvény nem rögzíti, hogy mikor, milyen esetben alkalmas a keresetlevél a perfelvételre, e körben a bíróság mérlegelése lesz döntő jelentőségű.

A keresetlevélnek az alperessel való közlésével beállnak a perindítás joghatásai:

- ettől kezdve válik kétoldalúvá a per, hiszen az alperes is tudomást szerez arról, hogy vele szemben peres eljárás indult;
- beáll a perfüggőség, amely kizárja azt, hogy a felek között ugyanabból a ténybeli alapból ugyanazon jog iránt újabb per induljon, akár ugyanazon, akár más bíróság előtt;
- a per e szakaszától kezdve nincs mód a keresetlevél visszautasítására, csak az eljárás megszüntetésére. Tehát amennyiben a bíróság a keresetlevél közlését követően észleli csak (akár hivatalból, akár alperesi hivatkozás útján), hogy a keresetlevelet vissza kellett volna utasítani, ezt már nem teheti meg, csak az eljárást szüntetheti meg.

A bíróság a keresetlevél közlésével egyidejűleg felhívja az alperest, hogy negyvenöt napon belül terjesszen elő írásbeli ellenkérelmet. E határidő törvényi határidő, tehát a bíróság nem állapíthat meg rövidebb határidőt, és főszabály szerint a határidő nem is hosszabbítható meg. Kivételesen, bonyolultabb ügyekben az alperes kérelmére a határidő meghosszabbítható legfeljebb további negyvenöt nappal.

9.7.1. AZ ALPERES VÉDEKEZÉSI ESZKÖZEI

Az alperes a keresetre kétféle nyilatkozatot tehet: elismerheti vagy vitathatja azt.

Amennyiben vitatja, védekezési jog illeti meg, amelyhez több eszköz áll a rendelkezésére. Az eszközök két csoportba sorolhatók: alaki és anyagi/érdemi védekezési eszközök.

Az alperes az alaki védekezés során az ellenkérelemben kizárólag eljárást megszüntető okra (pergátló akadályra) hivatkozik, amelynek alapján kéri az eljárás megszüntetését. Az alperes tehát azt állítja, hogy a peres eljárás nem folytatható le, ezért a keresetre érdemben nem is reagál.

Érdemi védekezés esetén az alperes érdemi ellenkérelmet, beszámítást tartalmazó iratot, egyéb anyagi jogi kifogást vagy viszontkeresetet terjeszthet elő.

Az alperes az érdemi ellenkérelemben a kereset elutasítását kéri, mert álláspontja szerint az megalapozatlan, a felperest nem illeti meg a keresettel érvényesített jog.

A beszámítást tartalmazó iratban az alperes ellenkövetelést kíván érvényesíteni a felperessel szemben, amelynek a joghatása, hogy az a kereseti követelést a beszámítás erejéig kioltja.

Egyéb anyagi jogi kifogás esetében az alperes valamely, anyagi jogszabályban (alapvetően a Ptk.-ban) rögzített alanyi jogára hivatkozik, amely a kereseti követelés érvényesítését kizárja, a keresetet elenyészteti (például szavatossági kifogás, elévülési kifogás, megtámadási kifogás).

A viszontkeresetben az alperes szintén ellenkövetelést érvényesít a felperessel szemben, amely a kereseti követelést meghaladhatja. Ezért ez az eszköz már nem is csak védekezés, hanem egyenesen támadás a felperessel szemben.

Szemponatok	Viszontkereset	Beszámítás
Illeték	A viszontkereset illetékköteles beadvány	A beszámítás érvényesítéséhez illeték megfizetése nem szükséges
Jogintézmény jellege	Önálló, nem függ a keresettől, a kereset jogi sorsától függetlenül kell elbírálni	Járulékos, osztja a kereset jogi sorsát (tehát ha például a felperes elállt a keresettől, a beszámítás okafogyottá válik, arról döntést nem lehet hozni)
Terjedelem	A viszontkereset meghaladhatja a kereseti kérelmet, annak összességén túlterjeszkedhet	A beszámítás legfeljebb kiolthatja a kereseti kérelmet
Jogerő	A jogerő kiterjed a viszontkeresetre akkor is, ha azt elutasítja, akkor is, ha annak helyt ad a bíróság	A jogerő kiterjed a beszámításra akkor is, ha azt elutasítja, akkor is, ha annak helyt ad a bíróság
Előterjesztésének időpontja	Legkésőbb az írásbeli ellenkérelemmel együtt	Legkésőbb az írásbeli ellenkérelemmel együtt

4. táblázat: A viszontkereset és a beszámítás összehasonlítása

9.7.2. BÍRÓSÁGI MEGHAGYÁS

Az írásbeli ellenkérelem vagy a beszámítást tartalmazó irat benyújtása elmulasztásának jogkövetkezménye a bírósági meghagyás kibocsátása. Bírósági meghagyás kibocsátásra akkor is sor kerülhet, ha a bíróság az írásbeli ellenkérelmet vagy a beszámítást tartalmazó iratot visszautasítja. A bíróságnak ez iránt hivatalból kell intézkedni. Ennek egyedüli akadálya az, ha eljárást megszüntető ok áll fenn.

A bírósági meghagyás kibocsátásának konjunktív feltételei tehát a következők:

- alperes elmulasztja az írásbeli ellenkérelem határidőn belül történő előterjesztését,
- beszámítást tartalmazó iratot sem terjeszt elő vagy azt a bíróság visszautasította (e feltételen belül egymáshoz képest vagylagos jellegű feltételek), és
- nem áll fenn eljárást megszüntető ok.

A bírósági meghagyás kibocsátására – ellentétben az 1952-es Pp.-vel – tárgyaláson kívül kerül sor, tehát e szankció már nem a tárgyalás elmulasztásához kapcsolódik. A jogalkotó a szabályváltozás indokát a perkoncentráció elvéből és a feleket terhelő eljárástámogatási kötelezettségből vezeti le, amely az eljárás kezdetétől érvényesül, így a keresetindítási szakaszban is.

Az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő törvényi, azonban vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy ezt a határidőt a bíróság az alperes kérelmére egy alkalommal, legfeljebb negyvenöt nappal meghosszabbíthatja.

Az írásbeli ellenkérelem és a beszámítást tartalmazó irat előterjesztésének módja is lényeges, gazdálkodó szervezet és jogi képviselővel eljáró fél kizárólag elektronikus úton tarthat kapcsolatot a bírósággal (járásbíróság előtti eljárásban is), így az írásbeli ellenkérelmet és a beszámítást tartalmazó iratot is ennek megfelelően kell előterjeszteni.

Az alperes többfajta védekezési eszközzel élhet: alaki és érdemi védekezés, beszámítást tartalmazó irat (amelyet a törvény már az érdemi védekezéstől különálló eszközként kezel), viszontkereset.

Tekintettel arra, hogy a törvény az alakilag vagy tartalmilag hiányos írásbeli ellenkérelem szabályozásánál nem ad az általános szabályoktól eltérő szabályt, a beadványokra vonatkozó szabályozásnál lévő rendelkezésből következően hiányos írásbeli ellenkérelem esetén hiánypótlásnak van helye,²¹³ és e körülmény az ellenkérelem visszautasításra soha nem vezethet. Ezzel szemben a beszámítást tartalmazó irat és a viszontkereset-levél esetében a törvény erre vonatkozó speciális rendelkezései folytán – a hiánypótlást mellőzve – visszautasításnak van helye, ha a fél azt a törvény rendelkezéseinek megsértésével, vagyis a törvényben előírt alaki és tartalmi követelményeknek meg nem felelő módon terjesztette elő.²¹⁴ E visszautasító végzések azonban külön fellebbezéssel támadhatók. Ennek alapján amennyiben a fél írásbeli ellenkérelmet nem, csak beszámítást tartalmazó iratot terjeszt elő, amelyet a bíróság végzéssel visszautasít, a bírósági meghagyás kibocsátásának e végzés jogerőre emelkedését követően van helye, minthogy a jogerő beállta után áll elő olyan helyzet, hogy a fél sem írásbeli ellenkérelmet, sem beszámítást tartalmazó iratot nem terjesztett elő. A 181. § (1) bekezdése ugyan nem tartalmazza a viszontkeresetet, azonban ugyanez a helyzet, amennyiben a fél írásbeli ellenkérelem nélkül csupán viszontkeresetet terjeszt elő, és azt a bíróság végzéssel visszautasítja.

Az írásbeli ellenkérelemben nem kötelező érdemi védekezést is előadni, elegendő csupán alakilag védekezni, azaz perakadályra, eljárást megszüntető okra hivatkozni. Ekkor azonban a félnek figyelemmel kell lenni arra, hogy az ilyen, érdemi nyilatkozatot nem tartalmazó ellenkérelmet a bíróság úgy tekinti, hogy a fél az ellenérdekű fél nyilatkozatát nem vitatja, azok teljesítését nem ellenzi, nem kíván tény- és jogállítást előadni, kérelme, bizonyítéka, illetve bizonyítási indítványa nincs.²¹⁵

A bírósági meghagyás a keresetnek megfelelő marasztalást tartalmazza, vagyis a bírósági meghagyás csak a közölt keresettel egyező lehet.

A bírósági meghagyás ezért kettős jogintézmény:

- eljárási jellegű, mert egy perbeli cselekmény elmulasztását szankcionálja,
- anyagi jellegű, mert érdemi döntést fog tartalmazni.

A bírósági meghagyás kibocsátása minden fajta kereseti kérelem esetén lehetséges, tehát nem csak marasztalási, hanem megállapítási és jogalakítási kereseteknél is. A Pp. azonban kizárja egyes különleges perekben is a bírósági meghagyás kibocsátását (így a személyi állapottal kapcsolatos perekben, a sajtó-helyreigazítási perben, a képmáshoz és hangfelvételhez való jog érvényesítése iránti perben,

²¹³ Pp. 115. § (1) bekezdés.

²¹⁴ Pp. 211. § és 206. § (2) bekezdés.

²¹⁵ Pp. 181. § (3) bekezdés és 203. § (2) bekezdés.

a jegyző birtokvédelmi határozatának megváltoztatása iránt indított perben). A fizetési meghagyással indult perben azonban nem kizárt bírósági meghagyás kibocsátása.²¹⁶

A bírósági meghagyás szerkezeti felépítése az ítélet szerkezeti felépítését követi (erről részletesen a határozatok tárgyaló fejezetben térünk ki). Fontos azonban már itt kiemelni, hogy a bírósági meghagyást különösebben nem kell indokolni, elegendő csak az alperes mulasztására utalni.

A bírósági meghagyást a bíróság mindkét félnek kézbesíti. Ellene mindkét fél jogorvoslattal élhet, ellentmondást terjeszthet elő. Az ellentmondásra nyitva álló határidő tizenöt nap. A jogalkotó azért hagyta meg e jogorvoslati lehetőséget a felperes számára is, mert előfordulhat, hogy a bíróság nem a kereseti kérelemnek megfelelő tartalommal bocsátotta ki a meghagyást – például a perköltség körében nem vette figyelembe a felperes kérelmét. Olyan esetben viszont, amikor az ellentmondás csak a perköltséget, meg nem fizetett illetéket, állam által előlegezett költséget sérelmezi, a bíróság tárgyaláson kívül, végzéssel határoz.

Nem tekinthető ellentmondásnak a fél azon nyilatkozata, amelyben a kereset összegét teljes egészében elismeri, de részletfizetés, fizetési halasztás iránt kérelmet terjeszt elő, vagy a bírósági meghagyás kijavítását kéri.

Az ellentmondás rendes, nem fellebbviteli perorvoslat. Rendes, mert még jogerőre nem emelkedett bírósági határozattal szemben vehető igénybe, és nem fellebbviteli, mert az eljárás ugyanannál a bíróságnál folytatódik, amelyik a támadott határozatot meghozta.

Az ellentmondás joghatása, hogy a bírósági meghagyás hatályát veszti, és a bíróságnak az eljárást folytatni kell a perfelvétel szabályai szerint. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha az alperes az ellentmondással egyidejűleg előterjeszti az írásbeli ellenkérelmét vagy beszámítást tartalmazó iratát is – szintén a perkoncentráció elvéből és az együttműködési kötelezettségből fakadóan –, hiszen az eljárás ennél a momentumnál „akadt el”. Ekkor azonban viszontkeresetet már nem terjeszthet elő az alperes.

A bíróság az ellentmondást végzéssel visszautasítja, ha az elkésett, vagy a fél nem terjesztette elő egyidejűleg az írásbeli ellenkérelmet vagy beszámítást tartalmazó iratát, vagy az írásbeli ellenkérelem csak a keresetet általánosságban vitató nyilatkozatot tartalmaz.²¹⁷ Az ellentmondásnak tehát érdemi nyilatkozatot is tartalmaznia kell, nem elegendő, ha az alperes csak általánosságban vitatja a keresetet (például: „nem tartozom”). A beszámítást tartalmazó irat megítélésére itt is irányadók az alaki és tartalmi követelmények, így ha a fél ezen irata nem felel meg a törvényi kritériumoknak, azt a bíróság végzéssel visszautasítja. E végzés külön fellebbezéssel támadható. Ilyen esetben tehát a bíróság az ellentmondást csak a beszámítást tartalmazó iratot visszautasító végzés jogerőre emelkedését követően utasíthatja vissza, amely visszautasító végzés szintén külön fellebbezhető az ellentmondást előterjesztő fél számára.

Amennyiben egyik fél sem terjesztett elő ellentmondást, vagy az ellentmondást a bíróság jogerősen visszautasította, a bírósági meghagyás jogerőre emelkedik. A jogerős bírósági meghagyás ítélet hatályú határozat, vagyis olyan joghatások fűződnek hozzá, mint a jogerős ítélethez. Ennek alapján a fél végrehajtási eljárást kezdeményezhet.

Fontos, hogy viszontkereset előterjesztése esetén a felperesre is irányadó az írásbeli ellenkérelem benyújtására és tartalmára vonatkozó szabályozás.²¹⁸ Vagyis amennyiben a felperes mulasztja el a konkrét, határozott írásbeli ellenkérelem vagy beszámítást tartalmazó irat előterjesztését a viszontkeresettel szemben, vagy a beszámítást tartalmazó iratot a bíróság visszautasította, úgy a perben a felperessel szemben is hivatalból ki kell bocsátani a bírósági meghagyást. Szintén negatív előfeltétel viszont, hogy eljárás megszüntető ok a viszonkereset vonatkozásában sem állhat fenn.²¹⁹

²¹⁶ Pp. 262. § (2) bekezdés.

²¹⁷ Pp. 181. § (2) bekezdés.

²¹⁸ Pp. 207. §.

²¹⁹ Pp. 208. §.

Amennyiben a keresetlevelet az alperesnek az 1393/2007/EK tanácsi rendelet vagy a 2005. évi XXXVI. törvénnyel kihirdetett „Hágai Egyezmény” alapján kellett kézbesíteni, az alperes a bírósági meghagyással szemben a meghagyás kibocsátástól számított egyéven belül élhet igazolási kérelemmel. E jogszabályhely a felhívott uniós és nemzetközi jogi források alkalmazása esetén nem az ellentmondás határidejére tartalmaz eltérő határidőt, hanem az igazolási kérelem objektív – egyébként három hónapos – határidejét állapítja meg eltérően, egyéven. Az igazolási kérelemmel és értelem-szerűen az ellentmondással egyidejűleg ezekben az esetekben is elő kell terjeszteni az írásbeli ellenkérelmet vagy a beszámítást tartalmazó iratot.

A keresettel (viszontkeresettel) szembeni írásbeli ellenkérelem benyújtásának elmulasztása esetén a mulasztás jogkövetkezményeinek elhárítására szolgáló igazolási kérelem is igénybe vehető a bírósági meghagyással szemben előterjeszthető ellentmondás helyett vagy mellett. Ennek feltételei viszont az igazolási kérelemnél érvényesülő feltételek: a fél önhibáján kívül mulasztotta el a negyvenöt napos határidőt, és az igazolási kérelemmel egyidejűleg az írásbeli ellenkérelmet is benyújtja. Az igazolási kérelem kedvezőbb az alperes számára, hiszen az ellentmondással ellentétben nem illetékköteles beadvány, és amennyiben az igazolási kérelem alapos, úgy a mulasztással esetlegesen okozott többletköltség viselése a pernyertesség-pervesztesség arányától függ, míg ellentmondás esetében az ily módon okozott többletköltséget és az ellentmondás illetékét is – függetlenül a pernyertességtől – mindig az alperes viseli. Amennyiben az alperes igazolási kérelmet és ellentmondást is előterjeszt, a bíróságnak először az igazolási kérelmet kell megvizsgálnia, az ellentmondás csak ennek eredménytelensége esetén jut jelentőséghez.

10. PERFELVÉTELI SZAK

10.1. A PERSZERKEZET

Perszerkezet tekintetében megkülönböztetjük az osztott és az egységes szerkezetet. Osztott perszerkezet esetében az elsőfokú eljárás perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra válik szét. Osztott perszerkezetet alakított ki az 1911. évi I. törvénycikk (Plósz-féle Pp.). A bíróság külön perfelvételi tárgyalást tartott, ahol a pergátló akadályok vizsgálatára és ezek hiányában az alperes perbe bocsátkozására, tehát az alperes keresetet vitató nyilatkozatának előadására került sor, majd a bíróság főszabály szerint egy későbbi időpontban folytatta az eljárást az érdemi tárgyalás megtartásával.

Ezzel szemben, az 1952. évi III. törvény (1952-es Pp.) egységes tárgyalási rendszert vezetett be. E szabályozás kialakítói azt vallották, hogy helyes pervezetéssel ugyanaz a cél elérhető, mint az osztott rendszerben. A pergátló akadályokat a bíróság itt is hivatalból vizsgálta, erre azonban már a tárgyalási szak előtt, a keresetlevél megvizsgálása körében sor került. A perelőfeltételek és az érdemi tárgyalás sorrendjét az eljáró bíró határozta meg célszerűségi szempontok alapján, és ez akár azt is eredményezhette, hogy már az első tárgyaláson érdemi döntés születhetett, nyilvánvalóan abban az esetben, ha a tárgyalás előkészítése kellően megtörtént.

Az új Pp. a perjogi hagyományok alapján az osztott szerkezethez tért vissza, azonban azt megreformálva vezette be újból a hatályos jogba. A perfelvételi szak ugyanis már nem csak az alperesi nyilatkozat, ellenkérelem előadására szolgál, hanem arra, hogy a felek és a bíróság együttműködve tisztázzák az előadott nyilatkozatokat, jogi érveléseket, bizonyítási indítványokat, annak érdekében, hogy az igényeket véglegesítsék, és azok mentén egy konkrét mederben, célirányosan lehessen lefolytatni a bizonyítást az érdemi tárgyalási szakban.

10.2. A PERFELVÉTELI SZAK LÉNYEGE, TARTALMA

A perfelvételi szak célja, hogy a felek nyilatkozatai az érdemi tárgyalás megkezdése előtt rendelkezésre álljanak, azok teljesek, pontosak legyenek, így a végleges nyilatkozatok alapján kezdődjön meg a bizonyítási eljárás. Tisztázódjon mind a bíróság, mind a felek számára, hogy a felperes milyen követelést milyen alapon kíván érvényesíteni, és ezt milyen bizonyítékokkal, illetve milyen bizonyítás foganatosításával kívánja alátámasztani, valamint, hogy az alperes mivel védekezik, milyen alapon, és az ő védekezését milyen bizonyítékok támasztják alá, milyen bizonyítási indítványai vannak. „(...) mind a bíróságnak, mind a feleknek teljes képet kell kapniuk a peres ügyről, méghozzá számukra a maradéktalanul értelmezhető módon. Letisztul a jogvita. A feleknek nem kell találgatniuk a bíróság lehetséges döntéseit illetően (...)”.²²⁰ A perfelvételi szak tehát a felek nyilatkozattételének terepe.

10.3. PERFELVÉTELI UTAK

A perfelvétel útját a bíróság választja meg. Az tehát, hogy a perben milyen úton kerül sor a perfelvételre, a bíróság mérlegelésén múlik. A jogalkotó több megoldást kívánt a bíróságok számára biztosítani

²²⁰ Döme Attila (2014): A perkoncentráció kulcsa: A közbenszóló határozat. 411. old.

amiatt, hogy az ügyek sajátosságait, bonyolultságát, összetettségét figyelembe véve a konkrét ügyben eljáró bíró kiválaszthassa, hogy az adott konkrét ügyben milyen módon kerüljön sor a perfelvételre. A jogi képviselővel eljáró felek esetében vélhetően nagyobb tere lesz az írásbeli perfelvételnek, míg a személyesen eljáró feleknél a perfelvételi tárgyaláson történő meghallgatás révén lesznek könnyebben tisztázhatók és véglegesíthetők a nyilatkozatok. A jogalkotó a több perfelvételi út biztosításával egyidejűleg azt sem kívánta meghatározni, hogy egy-egy ügytípusban milyen perfelvételi utat kell alkalmazni, ezt szintén a bíróság döntheti el. A szabályozás ezért rugalmasnak mondható.

A perfelvételi szak az írásbeli ellenkérelem beérkezése után indul meg. (Ha az alperes írásbeli ellenkérelmet nem nyújt be, akkor az eljárás a bírósági meghagyás kibocsátásával befejeződik.)

Iratváltás (keresetlevél és ellenkérelem) után:

1. *írásbeli perfelvétel* (felperesi válaszirattal) és *perfelvételi tárgyalás* (tárgyalás kitűzése és válaszirat kézbesítése alperesnek),
2. *perfelvételi tárgyalás további írásbeli előkészítés nélkül* (tárgyalás kitűzése és írásbeli ellenkérelem kézbesítése felperesnek),
3. további írásbeli perfelvétel és perfelvételi tárgyalás *mellőzése*.

Ad 1: Ellenkérelem kézbesítése a felperesnek azzal a felhívással, hogy válasziratot terjesszen elő. Ha a válaszirat beérkezik vagy ennek határideje letelt, a perfelvételi tárgyalás kitűzése iránt intézkedik a bíróság. Egyidejűleg kézbesíti az alperesnek a válasziratot, és felhívhatja viszontválasz benyújtására.

Ad 2: Perfelvételi tárgyalás kitűzése és idézés; ebben az esetben az ellenkérelem kézbesítése a felperesnek. Az idézésben tájékoztatni kell a feleket, hogy kötelesek gondoskodni olyan személy jelenlétéről, aki tény- és jogkérdésekben nyilatkozatot tud tenni, ennek hiányában halasztás nem lehetséges.

Ad 3: Az iratok a jogvita kereteit meghatározzák (minden eldöntendő kérdés világos, a felek nyilatkozatai egyértelműek és teljeseek). Erről tájékoztatni kell a feleket, és figyelmeztetni kell őket arra a jogkövetkezményre, hogy a bíróság a rendelkezésre álló peradatok alapján fogja foganatosítani a bizonyítást az érdemi tárgyalási szakban, további perfelvételi nyilatkozatot és bizonyítási indítványt a felek már nem fognak tudni előterjeszteni. Tájékoztatni kell továbbá a feleket arra, hogy kérhetik tizenöt napon belül perfelvételi tárgyalás tartását. Amennyiben ezt kérik, úgy a bíróságnak perfelvételi tárgyalást kell tartania.

A tájékoztatásokkal egyidejűleg a bíróság kézbesíti a felperesnek az alperes írásbeli ellenkérelmét.

10.3.1. A PERFELVÉTELI TÁRGYALÁS MENETE ÉS ELHALASZTÁSA

1. Megnyitás – a peres felek és a per tárgyának megjelölése
2. Számbavétel, idézés szabályszerűségének ellenőrzése és képviseleti jog ellenőrzése
3. Tájékoztatás a perfelvételi tárgyalásig keletkezett iratokról, és iratismertetés a még nem kézbesített iratok tekintetében
4. A jogvita összegzése – a bíróság összegzi a jogvita szempontjából lényeges nyilatkozatokat
5. Észrevételezés – a felek az összegzésre észrevételeket tehetnek
6. Alperes alaki védekezésének elbírálása, ennek alaptalansága esetén érdemi védekezésre vonatkozóan perfelvétel elrendelése
7. Tárgyalás elhalasztása (esetőlegesen)
8. Perfelvétel lezárása

A perfelvételt követően a bíróság megkísérli egyezség létrehozását és tájékoztatja a feleket a közvetítés lehetőségéről.

Amennyiben a felek között egyezség nem jön létre és a közvetítést sem kívánják igénybe venni, úgy a bíróság nyomban megtartja az érdemi tárgyalást, vagy ha az nem lehetséges, akkor kitézi annak határnapját.

10.3.2. A PERFELVÉTEL IRATAI

1. Ellenkérelem
2. Válaszirat, viszontválasz
3. Viszontkereset-levél
4. Beszámítást tartalmazó irat
5. Előkészítő irat

10.3.2.1. ELLENKÉRELEM

Az alperesnek az írásbeli ellenkérelmében a felperesi keresetlevelet kell követnie. Az ellenkérelem szintén bevezető részből, érdemi részből és záró részből, valamint az ellenkérelemben előadott tények és körülmények alátámasztására hivatkozott mellékletekből áll.

10.3.2.2. VÁLASZIRAT, VISZONTVÁLASZ

A felperes a válasziratában, az alperes pedig a viszontválaszában előadhatja, hogy az ellenfél addigi nyilatkozatait továbbra is vitatja-e, ha igen, mennyiben és milyen okból. Ezen iratokban bizonyítással kapcsolatos nyilatkozatok (bizonyítási indítványok előterjesztése, ellenfél bizonyítási indítványának sürgősségtelensége) adhatók elő, továbbá amennyiben a bíróság anyagi pervezető cselekményt folytatott, úgy ennek kapcsán tehetnek a felek írásban nyilatkozatot.

10.3.2.3. VISZONTKERESET-LEVÉL

A viszontkereset előterjesztésének feltételei:

- Anyagi jogi feltétel: a viszontkeresettel érvényesített követelésnek a kereseti követeléssel azonos jogviszonyból kell származnia.
- Eljárásjogi feltétel: a viszontkeresetet viszontkereset-levélben, írásban, a kereset közlésétől számított negyvenöt napon belül (vagy a bíróság által az ellenkérelem előterjesztésére meghosszabbított határidőn belül), és legkésőbb az ellenkérelemmel együtt kell előterjeszteni.

A viszontkereset tartalmi elemeire (bevezető, érdemi és záró rész) és mellékleteire a keresetlevél szabályai irányadók.

Hatáskör és illetékesség:

- törvényszék előtt indítható olyan vagyoni jogi igényt érvényesítő viszontkereset, amely egyébként járásbíró hatáskörébe tartozna;
- járásbíró előtt érvényesül a beszámítási szabály;
- vagyoni jogi perben egyéb illetékességi szabály nélkül is illetékes az eljáró bíróság a viszontkeresetre, kivéve, ha az igény érvényesítésére valamely bíróságnak kizárólagos az illetékessége.

Visszautasítás:

A bíróság a viszontkereset-levelet végzéssel visszautasítja, ha:

- a törvény megsértésével terjesztették elő (például határidőn túl);
- a keresetlevél visszautasításának valamely oka áll fenn;
- nincs helye viszontkereset előterjesztésének a perben (például sajtóperben kizárt).

Részbeni visszautasítás és áttétel kizárt.

A viszontkereset visszautasítása esetén a joghatások – hasonlóan a keresetlevélhez – fenntarthatók. Ennek során a keresetlevélre vonatkozó rendelkezések az irányadók.

A viszontkereset megváltoztatására a keresetváltoztatás szabályai irányadók. A keresetváltoztatás részletszabályaira az érdemi tárgyalási szakban térünk ki.

10.3.2.4. BESZÁMÍTÁST TARTALMAZÓ IRAT

A beszámítás feltételei:

A beszámítást tartalmazó iratot a kereset közlésétől számított negyvenöt napon belül vagy a bíróság által meghosszabbított határidőn belül, de legkésőbb az ellenkérelemmel, viszontkeresettel egyidejűleg lehet előterjeszteni.

E határidő után akkor, ha:

- az ellenfél elismeri a beszámítás útján érvényesített ellenkövetelést;
- a követelés a határidő után járt le;
- a követelés a fél által indított más perben hozott jogerős ítéleten alapul feltéve, hogy a törvényben rögzített kizáró okok nem állnak fenn.

Beszámítást kizáró esetkörök, például ha:

- az ellenkövetelésnek keresetként történő elbírálása más bíróság kizárólagos joghatósága, hatásköre vagy illetékessége alá tartozna;
- az alperes már pert indított a követelés érvényesítése iránt, ahol a perfüggőség beállt vagy a keresetet már jogerősen elutasították.

A beszámítást tartalmazó irat tartalmi elemeire (bevezető, érdemi és záró rész) és mellékleteire a keresetlevél szabályai irányadók. Ezen túl a beszámítást tartalmazó iratban ki kell munkálni a beszámítást (a beszámítás mikor, mennyiben, miként szüntette meg a követelést).

A beszámítást tartalmazó iratot a bíróság végzéssel visszautasítja, ha:

- azt törvény megsértésével terjesztették elő vagy;
- a keresetlevél visszautasításának okai állnak fenn.

A beszámítást tartalmazó irat visszautasítása esetén a joghatások – hasonlóan a keresetlevélhez – fenntarthatók. Ennek során a keresetlevélre vonatkozó rendelkezések az irányadók.

A beszámítás megváltoztatására a keresetváltoztatás szabályai irányadók. A keresetváltoztatás részletszabályaira az érdemi tárgyalási szakban térünk ki.

10.3.2.5. ELŐKÉSZÍTŐ IRAT

Előkészítő iratban a fél a bíróság felhívását teljesíti. Tehát mindaz az irat, amely nem keresetlevél, ellenkérelem, válaszirat, viszontválasz, viszontkereset-levél, beszámítást tartalmazó irat, és a fél valamely perfelvételi nyilatkozatát tartalmazza, amelyet a bíróság felhívására terjeszt elő, előkészítő irat lesz.

10.3.2.6. Perfelvételi irat előterjesztése

Perfelvételi irat akkor terjeszthető elő, ha a felet erre a bíróság felhívta, vagy azt törvény lehetővé teszi. Ha a fél felhívás ellenére nyilatkozatot nem tesz, úgy kell tekinteni, hogy nem vitatja az ellenfél állításait, nem ellenzi az ellenfél kérelmeit, nem kíván indítványt előterjeszteni. A jogkövetkezmények csak előzetes figyelmeztetés esetén állnak be. Több perfelvételi iratot külön beadványban kell előterjeszteni.

10.3.3. A PERFELVÉTEL LEZÁRÁSA

Perfelvételi tárgyalás tartása esetén a perfelvétel lezárására a nyilatkozatok megtétele után kerülhet sor, amennyiben nem kell a perfelvételi tárgyalást halasztani. A perfelvétel lezárásáról a bíróság végzést hoz. Ezt követően egyezség létrehozatalát kísérelheti meg, amennyiben erre esélyt lát. Majd áttér az érdemi tárgyalásra nyomban, ha pedig ez nem lehetséges, akkor kitűzi az érdemi tárgyalást és arra a feleket megidézi.

Perfelvételi tárgyalás mellőzése esetén a bíróság a perfelvételt tárgyaláson kívül zárja le, amelyről szintén végzést hoz, és egyidejűleg kitűzi az érdemi tárgyalást, amelyre a feleket megidézi.

10.4. A PERCEZÚRA LÉNYEGE

A perfelvétel lezárásával bekövetkezik a percezúra. A percezúra joghatása, hogy a felek személye, a jogvita tárgya (érvényesíteni kívánt jog) és annak elbírálása keretei (tényállítások, alkalmazandó jogszabályok, bizonyítékok, bizonyítási indítványok) rögzülnek, és ezek megváltoztatása csak kivételesen és szűk körben lehetséges az érdemi tárgyalási szakban. A percezúrának tehát prekluzív hatása van, ezt követően a felek főszabály szerint a nyilatkozataikat már nem módosíthatják, újabb bizonyítási indítványt már nem terjeszthetnek elő.

10.5. ÖSSZEFOGLALÁS: A PER FOLYAMATA A KERESÉTINDÍTÁSTÓL A PERFELVÉTELI SZAK LEZÁRÁSÁIG

1. Keresetlevél benyújtása
2. Keresetlevél megvizsgálása, perakadályok vizsgálata
3. Perfelvételre alkalmas kereset közlése
4. Alperes felhívása írásbeli ellenkérelem negyvenöt napon belüli előterjesztésére
5. Perfelvétel (a jogvita kereteinek a meghatározására)
6. Perfelvétel lezárása
7. Percezúra
8. Érdemi tárgyalás megkezdése/kitűzése

11. ÉRDEMI TÁRGYALÁSI SZAK

11.1. AZ ÉRDEMI TÁRGYALÁS RENDELTETÉSE

Az érdemi tárgyaláson a bizonyítás célirányos lefolytatása történik a perfelvételi szakban véglegesített nyilatkozatok és bizonyítási indítványok által kijelölt mederben. Perfelvételi nyilatkozat megtétele és megváltoztatása csak kivételesen, törvényben foglaltak szerint lehetséges.

11.2. AZ ÉRDEMI TÁRGYALÁS MENETE ÉS ELHALASZTÁSA

1. Megnyitás (Amennyiben a bíróság a perfelvétel során nem tartott tárgyalást. Amennyiben a bíróság tartott perfelvételi tárgyalást, úgy az érdemi tárgyalást megkezdi, tekintettel arra, hogy a bíróság az első határnapra kitűzött tárgyalást nyitja meg.)
2. Számbavétel, idézés szabályszerűségének az ellenőrzése és a képviseleti jog ellenőrzése
3. Iratismertetés az előző tárgyalás óta keletkezett iratokról
4. Perfelvétel kiegészítése (megengedett keresetváltoztatás és utólagos bizonyítás esetén)
5. Bizonyítás lefolytatása
6. Berekesztés
7. A tárgyalás újbóli megnyitása
8. A határozat meghozatala és nyilvános kihirdetése

11.3. KERESETVÁLTOZTATÁS

A keresetváltoztatás alatt ugyanazt értjük a percezúra előtt és után is. Míg azonban a perfelvételi szakban a keresetet alapvetően korlát nélkül lehet megváltoztatni, addig a perfelvétel lezárása után az érdemi tárgyalási szakban már főszabály szerint ez tilalmazott, csak a törvényben meghatározott esetekben kerülhet erre sor.

11.3.1. A KERESETVÁLTOZTATÁS MEGENGEDHETŐSÉGÉNEK FELTÉTELEI

A keresetváltoztatás akkor engedhető meg, ha:

- arra a tényállítás megváltoztatása esetén ezzel okozati összefüggésben kerül sor;
- arra a jogállítás megváltoztatása esetén szintén a tényállítás megváltoztatása miatt kerül sor; vagy
- a bíróság anyagi pervezetése indokolja.

Mindhárom esetben feltétel, hogy a megváltoztatott kereset ugyanabból a jogviszonyból ered, és a bíróságnak hatásköre, illetékessége fennáll (kivéve a vagyoni jogi ügyekben, mert ott az utolsó feltétel fennállása nélkül is meg lehet változtatni a keresetet).

11.3.2. A KERESETVÁLTOZTATÁS ELŐTERJESZTÉSE

A félnek a keresetváltoztatás iránt engedélyt kell előterjesztenie, egyúttal a keresetváltoztatást tartalmazó iratot is be kell nyújtania a keresetlevélre vonatkozó szabályok szerint. Tehát a keresetváltoztatásnak írásban van helye, az annak alapját képező tényről való tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül. A kérelemnek tartalmaznia kell a megengedhetőség feltételeit és a feltételek fennállását megalapozó tényeket, a tényről való tudomásszerzés idejét, módját, és az ezeket alátámasztó bizonyítékokat. A tényt és a tudomásszerzést valószínűsíteni, a vonatkozó bizonyítékokat csatolni kell.

11.3.3. A KERESETVÁLTOZTATÁS ELBÍRÁLÁSA

A keresetváltoztatás elbírálása két lépcsőben történik: a bíróság először a keresetváltoztatás alaki feltételeit, majd azok fennállása esetén a keresetváltoztatás megengedhetőségét vizsgálja.

Az első lépcsőben a bíróság megvizsgálja, hogy a fél a keresetváltoztatás iránti kérelem előterjesztése során megtartotta-e a határidőt (tizenöt nap), a beadvány megfelel-e a törvényben foglaltaknak, illetve, hogy nem áll-e fenn olyan ok, amely miatt a keresetlevelet egyébként vissza kellene utasítani.²²¹ Amennyiben ez a vizsgálat negatív kimenetelű, úgy a keresetváltoztatás iránti kérelmet a bíróság végzéssel visszautasítja.

Amennyiben a keresetváltoztatás iránti kérelmet nem kell visszautasítani, úgy a bíróság azt érdemben vizsgálja, amelynek során a megengedhetőség feltételeit veszi szemügyre. Amennyiben a keresetváltoztatás megengedhetőségének feltételei nem állnak fenn, úgy a bíróság a keresetváltoztatás iránti kérelmet végzéssel elutasítja.

Szabályszerű előterjesztés (alaki vizsgálat) és a feltételek fennállása esetén (érdemi vizsgálat) a bíróság a keresetváltoztatást engedélyezi, amelyet a perfelvétel kiegészítése követ.

11.4. FELTÉTELEKHEZ NEM KÖTÖTT PERFELVÉTELI NYILATKOZATOK

Kereset leszállítása, kereset elismerése, anyagi jogi kifogás és tényállítás visszavonása, bizonyítási indítvány visszavonása.

Ezekre az érdemi tárgyalási szakban is sor kerülhet:

- az ellenfél hozzájárulása nélkül,
- a törvényi feltételek fennállása nélkül,
- bármikor,
- írásban és szóban is.

11.5. UTÓLAGOS BIZONYÍTÁS

Az érdemi tárgyalási szakban további bizonyítás csak kivételesen indítványozható, további bizonyíték csak kivételesen terjeszthető elő.

²²¹ Pp. 176. §.

12. A TÁRGYALÁS ELMULASZTÁSA ÉS A MULASZTÁS JOGKÖVETKEZMÉNYEI

A tárgyalás elmulasztása is egyfajta mulasztás, azonban mivel ez a mulasztás egy fontos eljárási cselekményhez fűződik, a törvény a mulasztás általános szabályaihoz képest eltérő, speciális szabályokat alkotott eltérő, speciális jogkövetkezményekkel. A jogkövetkezmények alkalmazásánál érvényesülő szempontok:

- perfelvételi vagy érdemi tárgyalás mulasztásáról van-e szó;
- egyik fél vagy valamennyi fél mulaszt-e (nincs kifejezett jelentősége, hogy felperes vagy alperes mulaszt);
- a megjelent fél kéri-e a tárgyalás megtartását;
- a tárgyalás távollétben való megtartását kérte-e valamelyik fél (a felperes és az alperes is kérheti, de ez csak az érdemi tárgyalás elmulasztásánál vehető figyelembe). Ennek oka, hogy a perfelvételi tárgyaláson a jelenlét rendkívül fontos, és a megjelenési fegyelem pozitívan tudja befolyásolni a perfelvételi tárgyalás eredményességét. A perfelvételi tárgyalás fél távollétében történő megtartása nem kérhető, ez a felek alapelvként deklarált eljárás-támogatási kötelezettségéből is következik.

12.1. A PERFELVÉTELI TÁRGYALÁS ELMULASZTÁSA

Ha az egyik fél mulaszt:

- A megjelent fél a tárgyalás megtartását kéri:
 - a mulasztó fél a megjelent fél tényállításait, jogállításait, bizonyítékait nem vitatja, bizonyítási indítványait nem ellenzi. Kivétel, ha ezt megelőzően ezzel ellentétes nyilatkozatot tett,
 - mulasztó félnek az írásbeli nyilatkozatán túl egyéb perfelvételi nyilatkozata nincs,
 - a tárgyaláson tett nyilatkozatok közöltek a mulasztó féllel.

A perfelvétel lezárható a mulasztástól függetlenül.

- A megjelent fél nem kívánja a tárgyalás megtartását, a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti.

Ha valamennyi fél mulaszt: A bíróság az eljárást hivatalból megszünteti.

A perfelvételi tárgyalás elmulasztása nem vezethet az eljárás szüneteléséhez.

12.2. AZ ÉRDEMI TÁRGYALÁS ELMULASZTÁSA

Ha az egyik fél mulaszt:

- ha a megjelent fél kéri az ügy tárgyalását (lásd perfelvételi tárgyalás elmulasztása): ezeket a szabályokat kell alkalmazni a bizonyítási cselekményekre is;
- ha a megjelent fél nem kéri az ügy tárgyalását és a mulasztó fél nem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását, az eljárás szünetel.

Ha valamennyi fél mulaszt:

Ha a felek egyike sem kérte a tárgyalás távollétében való megtartását, az eljárás szünetel. Ha nyomban átfordul a perfelvételi tárgyalás érdemi tárgyalásba, akkor kizárt ez a szankció, mert itt nem feltétel a távollét szerinti kérelmezés.

12.3. A KIEGÉSZÍTŐ PERFELVÉTELI TÁRGYALÁS ELMULASZTÁSA

Az érdemi tárgyalás elmulasztásának szankciói érvényesülnek.

Fontos rögzíteni, hogy mivel a tárgyalás elmulasztása is mulasztásnak minősül, ez esetben is alkalmazhatók a mulasztás orvoslásának általános rendelkezései, vagyis a feltételek fennállása esetén igazolási kérelem (is) előterjeszthető.

13. A PERFELVÉTELI ÉS AZ ÉRDEMI TÁRGYALÁS KÖZÖS SZABÁLYAI

13.1. IRATISMERTETÉS

A bíróság a tárgyalás megkezdését követően ismerteti azokat az iratokat, amelyeket a tárgyalás határnapjáig már nem volt módja a felek számára kézbesíteni.

13.2. A TÁRGYALÁS IDŐPONTJA

A tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az a keresetlevél beérkezésétől, illetve a tárgyalás kitűzésére alkalmas helyzet előállításától számítva legfeljebb négy hónapon belül megtartható legyen. E határidő több tárgyalás tartása esetén is érvényesül, vagyis amennyiben a bíróság több perfelvételi vagy érdemi tárgyalást tart, akkor az első perfelvételi tárgyalást követően a következő perfelvételi tárgyalást, illetve a perfelvételi tárgyalást követően – ha nyomban nem tartható meg – az érdemi tárgyalást szintén négy hónapon belülre kell kitűzni.

13.3. A TÁRGYALÁS HELYE

A tárgyalás helye a bíróság hivatalos helyisége. Kivételesen illetékességi területen kívül is tartható tárgyalás (például helyszíni tárgyalás, vagy megkeresett bíróság útján felvett bizonyítás).

13.4. FELEK JELENLÉTE

Mind a perfelvételi, mind az érdemi tárgyalás esetén szigorú szabályokat ír elő a törvény a felek és képviselőik jelenlétére annak érdekében, hogy a tárgyalások érdemben megtarthatók legyenek, és az eljárás minél hamarabb befejeződjön. Ennek keretében a bíróság ellenőrzi a felek és képviselőik idézésének szabályszerűségét, illetve a képviselők képviseleti jogát. Az idézés szabályszerűségének ellenőrzése a kézbesítési bizonyítvány (tértivevény) visszaérkezése esetén lehetséges. Ennek hiányában eldöntendő, hogy a bíróság a tárgyalást megtartja-e, avagy sem. Ha nem tartja meg, akkor új határnapot tűz, amelyre a feleket idézi. A törvény lehetővé teszi, hogy a vétív visszaérkezésének elmaradása esetén is megtarthassa a bíróság a tárgyalást. Amennyiben a jelenlévő fél ezt kéri, a tárgyalást meg kell tartani, és a kézbesítési bizonyítvány visszaérkezését követően dönt a bíróság arról, hogy a tárgyalás elmulasztásának szankciói alkalmazhatók-e a tárgyalást elmulasztó féllel szemben, vagy a tárgyalást meg kell ismételni.

Amennyiben a jogi képviselő nem jelent meg, vagy a képviselőként megjelent személy nem igazolja a képviseleti jogát, vagy képviselőként nem járhat el (például törvényszéki perben a megjelent személy nem minősül jogi képviselőnek), akkor a fél részéről a tárgyalást elmulasztottnak kell tekinteni. Ha a képviseleti jog igazolása nem szabályszerű, akkor ennek igazolására határidőt kell tűzni.

Ha a fél nevében a jogi képviselő mellett más képviselő is megjelent (például cégvezető), és e személy nem igazolja a képviseleti jogát, vagy képviselőként nem járhat el, hiánypótlásnak nincs helye. Ha a képviseleti jog igazolása nem szabályszerű, akkor ennek igazolására határidőt kell biztosítani.

Amennyiben a megjelent személy a képviseleti jogát nem tudja szabályszerűen igazolni (például járásbíróóság előtti perben a megjelent ügyvéd nem tudja felmutatni az ügyvédi meghatalmazást), a tárgyalás megtartható ugyan, de a bíróságnak fel kell hívnia a képviselőként fellépő személyt, hogy utólag meghatározott határidőn belül a képviseleti jogát igazolja. Ha ez elmarad, akkor a féllel szemben a tárgyalás elmulasztásának szankciói alkalmazandók.

13.5. A FÉL ÉS A TÖRVÉNYES KÉPVISELŐJE MEGHALLGATÁSA

A jogvita kereteinek meghatározása és a tényállás tisztázása érdekében bármikor elrendelhető a fél vagy a törvényes képviselőjének személyes meghallgatása.

13.6. A TÁRGYALÁS NYILVÁNOSSÁGA

A jogalkotó a kódex elején csak az úgynevezett vezérelveket rögzítette, vagyis azokat az alapelveket, amelyek az eljárás egésze alatt, minden szakaszban és minden jellegű eljárásban (általános perrend és különleges perek) érvényesülnek. Tekintve, hogy a nyilvánosság a bírósági tárgyalás sajátja, az egyébként nemzetközi dokumentumokban és az Alaptörvényben is rögzített alapelvet a perfelvételi és az érdemi tárgyalás közös szabályainál helyezte el. A szabályozás nem eredményez kettőséget, hiszen azon túl, hogy a nyilvánosság egy igazságszolgáltatási elv (amely tehát a büntetőeljárások sajátja is), részletszabályok is kapcsolódnak hozzá, amelyeknek így a Pp.-ben is megvan a helyük.

A Pp. elvi éllel deklarálja, hogy a bírósági tárgyalás mindenki számára nyilvános, amely az igazságszolgáltatás „számonkérhetőségét”, ellenőrzését is hivatott biztosítani. Érvényesülése nélkül nem beszélhetünk a tárgyalás tisztességességéről sem.

Bizonyos esetekben azonban lényeges érdek fűződik ahhoz, hogy a tárgyalás mégse legyen nyilvános. Ezek az érdekek:

- közérdek védelme (például minősített adat, más titok védelme);
- közérkölcse védelme;
- kiskorúak védelme;
- fél személyiségi jogainak védelme (például házassági bontóperben);
- tanú, hozzátartozójának élete, testi épsége védelme esetén abban az esetben, ha a tanú zárt adatkezelést kért. A nyilvánosság kizárása azonban csak a tanú meghallgatással érintett részre vonatkozik.

A nyilvánosság csak indokolt határozattal (végzéssel) zárható ki. Ilyen esetben is azonban az ítélet kihirdetése nyilvánosan történik.

13.7. FELVÉTELKÉSZÍTÉS A TÁRGYALÁSON

A tanács tagjairól, a jegyzőkönyvvezetőről és az ügyészről hozzájárulás nélkül készíthető kép- és hangfelvétel. Minden más perbeli személyről ilyen csak a hozzájárulásuk esetén készíthető.

13.8. PERVEZETÉS

13.8.1. ALAKI PERVEZETÉS

Az alaki pervezetés a per menetének ütemezése, az egyes eljárási cselekmények meghatározása és elvégzése, annak érdekében, hogy az eljárás a megfelelő mederben haladjon, és észszerű időn belül befejeződjön (például idézés, tárgyalás elhalasztása, eljárás felfüggesztése, határidők meghatározása stb.). Az alaki pervezetés a tanács elnökének feladata.

13.8.1.1. TÁRGYALÁSVEZETÉS

A tárgyalásvezetés a pervezetés tárgyalás idejére eső része. A tárgyalásvezetés tartalma:

- Perbeli cselekmények (például: tanúk meghallgatása) sorrendjének és idejének meghatározása
- Rendfenntartásról való gondoskodás (tárgyalás méltóságának megőrzése céljából)
- Kérdezési jog gyakorlása, kérdésfeltevés engedélyezése
- Ügyretartozás vizsgálata (szükségtelen bizonyítási indítvány kiszűrésére)

13.8.1.2. RENDFENNTARTÁS

Tárgyaláson kívüli magatartásoknál is alkalmazható a felekkel és egyéb perbeli személyekkel szemben (tehát a beadványokban sértő megjegyzésekkel szemben is kiszabható pénzbírság).

Hallgatósággal szemben:

- Létszám meghatározása a tárgyalóteremben
- Rendreutasítás
- Kiutasítás
- Kivezettetés
- Őrizetbe vétel és feljelentés

Felekkel és egyéb perbeli személyekkel szemben:

- Rendreutasítás
- Pénzbírság
- Kiutasítás
- Kivezettetés
- Őrizetbe vétel és feljelentés

Érvényesül a fokozatosság és arányosság elve, vagyis a szankciók megválasztásánál figyelembe veendő, hogy a tárgyalás rendjét zavaró magatartás ismételt-e, illetve hogy mennyire súlyos.

13.8.2. ANYAGI PERVEZETÉS

A bíróság a per érdemével kapcsolatosan is folytat szervező, irányító tevékenységet, és e tevékenységet az alkalmazandó anyagi jog befolyásolja.²²² Az anyagi pervezetés legfontosabb részei a jogalap és a tényállás tisztázása.²²³

²²² Wallacher Lajos (2017): A perfelvételi szak. 277. old.

²²³ Szabó Imre (2013): A tárgyalás és határozatok. 238. old.

A cél, hogy a szükséges nyilatkozatok rendelkezésre álljanak. Akkor kerülhet rá sor, ha például a keresetlevél, perfelvételi nyilatkozat hiányos, nem kellően részletes (például az előadott tények hiányosak – egy szerződésen kívüli kártérítési perben a felperes nem adta elő, hogy az alperes jogellenes magatartása és a bekövetkezett kár között milyen okozati összefüggés áll fenn), ellentmondó (például az előadott tényekből nem az a kereseti kérelem következik – egy birtokvédelmi perben a felperes azt kéri a bíróságtól a petitumban, hogy bontsa fel a házasságát).

Az anyagi pervezetés módja a 6. §-ban rögzített alapelvből is következően a közrehatás a bíróság részéről annak érdekében, hogy a fél teljeskörűen előadja a nyilatkozatait. A bíróság konkrét eszközei ebben a kérdezés, a felhívás és a tájékoztatás.

Az anyagi pervezetési cselekményeket csak a kérelem és a jogállítás keretein belül lehet gyakorolni. Az anyagi pervezetés során megtett tájékoztatás tehát nem terjedhet ki arra, hogy a felperest az érvényesített jog az előadott tények alapján, de más jogalapon (tehát jogszabályi rendelkezés alapján) megilleti. A bíróság mind a kereseti kérelemhez, mind a jogállításhoz kötve van, mivel pedig a jogállítás része a jogalap, a keresetben megjelölt jogszabályi hivatkozáshoz is kötve van.

Az anyagi pervezetés a bizonyításra nem terjed ki, csak ha a perfelvételi nyilatkozat valamely lényeges tény bizonyítására nem tartalmaz nyilatkozatot, vagy ha a felek között vita van a bizonyítási teher vonatkozásában. Ekkor tájékoztatja a bíróság a feleket a bizonyíték rendelkezésre bocsátása és az indítványozás elmulasztásáról, a bizonyítási teherről.

14. AZ ELJÁRÁS MEGSZÜNTETÉSE

A bíróságnak kötelessége a jogvita érdemi elbírálása, az érdemi döntés elhárítására – vagyis az eljárás megszüntetésére – ezért csak és kizárólag a törvényben meghatározott esetekben, az ott meghatározott megszüntetési okok bekövetkezése esetén kerülhet sor.²²⁴

Az 1952-es Pp. még a per megszüntetése terminológiát használta, azonban ez dogmatikailag kérdéses volt, mert az eljárás azzal válik kétoldalúvá, hogy a bíróság a keresetlevelet és mellékleteit kézbesíti az alperesnek. Ettől az időponttól kezdve beszélhetünk tehát perről. A kérelemre történő megszüntetésre azonban már a perindítás joghatásainak beállását megelőzően is sor kerülhet (például ha a felperes a keresettől annak kézbesítése előtt áll el, vagy kéri a megszüntetést), ezért az új Pp. az eljárás megszüntetés kifejezésre tért át.²²⁵

Az eljárás megszüntetésének okait a törvény két csoportra osztja, hivatalból és kérelemre történő megszüntetés.

14.1. AZ ELJÁRÁS MEGSZÜNTETÉSE HIVATALBÓL

Az itt rögzített körülményeket a bíróságnak hivatalból kell észlelnie, és annak következményeit hivatalból kell levonnia. Így például, ha perakadály áll fenn (tehát már a keresetlevelet vissza kellett volna utasítania a Pp. 176. §-ban szabályozott valamely okból kifolyólag), a fél törvényes képviselőjét (perbeli cselekvőképzetlensége ellenére) mellőzték, a fél meghalt vagy megszűnt és a jogviszony természete a jogutódlást kizárja, áttételt követően kötelezővé vált a jogi képviselőt, azonban a fél erről felhívás ellenére sem gondoskodott.

14.2. AZ ELJÁRÁS MEGSZÜNTETÉSE KÉRELEMRE

Ezek az okok értelemszerűen a felek magatartására vezethetők vissza. Így ha a felperes a keresettől eláll, ha a felek kéri az eljárás megszüntetését, ha a megszűnt félnek nincs jogutódlója, vagy ha a felperes a perköltség-biztosíték letételére vonatkozó bírósági felhívásnak nem tesz eleget.

14.3. AZ ELJÁRÁS MEGSZÜNTETÉSÉNEK EGYES ELJÁRÁSJOGI SZABÁLYAI

A bíróság az eljárást végzéssel szünteti meg. A végzés külön fellebbezéssel támadható.

Az eljárás megszüntetésével a keresetlevél beadásához és a perindításhoz fűződő joghatások elenyésznek (tehát úgy kell tekinteni, mintha a felperes be sem nyújtotta volna a keresetlevelet és azt a bíróság nem kézbesítette az alperesnek). Ugyanakkor a jogalkotó három megszüntetési esetben – hasonlóan a keresetlevél visszautasításánál tárgyalta – itt is lehetőséget biztosít arra, hogy a

²²⁴ Szabó Imre (2013): A tárgyalás és a határozatok. 291. old.

²²⁵ Miniszteri indokolás a 2016. évi CXXX. törvény 240. §-ához.

felperes ezt a helyzetet orvosolhassa. Amennyiben a felperes a végzés jogerőre emelkedését követő harminc napon belül újból, immár szabályszerűen benyújtja a keresetlevelet, úgy a joghatások fenn tarthatók. E szabály azonban csak akkor érvényesül, ha az eljárás megszüntetésére:

- a) perakadály miatt,
- b) a törvényes képviselő mellőzése miatt,
- c) perköltség-biztosíték letétbe helyezésének elmaradása miatt került sor.

Lényeges, hogy mivel az eljárás megszüntetésével az ügyben a bíróság nem hozott érdemi döntést, a végzéshez nem fűződik az ítélt dolog joghatása. Tehát a bíróság a felek jogvitáját érdemben nem bírálta el, ezért a keresetlevél újból benyújtható, az alanyi jog – néhány kivételtől eltekintve (például ha a jogviszony természete kizárja a jogutódlást) – szabályszerűen újból érvényesíthető.

15. ELTÉRŐ SZABÁLYOK JOGI KÉPVISELŐVEL NEM RENDELKEZŐ FÉLRE VONATKOZÓAN A JÁRÁSBÍRÓSÁG ELŐTT ÉS A FIZETÉSI MEGHAGYÁSOS ELJÁRÁST KÖVETŐ PERBEN

15.1. A JÁRÁSBÍRÓSÁG ELŐTT SZEMÉLYESEN ELJÁRÓ FÉL

A jogalkotó a perrendtartás szabályait a törvényszéki perre modellezte, ahol a professzionális ügyvitel érdekében mindkét fél számára kötelező a jogi képviselet az eljárás egésze alatt. A bírósági perrendtartás előtti perekben azonban a jogalkotó ezt nem tette kötelezővé, amelynek az a megfontolás volt az alapja, hogy a jogkeresők széles körét érintő perek (személyállapoti perek, kisebb pertárgyértékű perek) a kialakított hatásköri szabályok alapján vélhetően itt koncentrálnak. Ennek érdekében célszerű meghagyni a lehetőséget a felek számára, hogy minél egyszerűbben tudjanak a bírósághoz fordulni. Ez a koncepció azonban azt is magával hozta, hogy a törvényszéki perrendtől eltérő, a személyesen eljáró fél jogérvényesítését elősegítő eltérő szabályok kerültek megalkotásra. Ezeket röviden a következőkben foglaljuk össze azzal, hogy azokban a kérdésekben, ahol a törvény itt nem tartalmaz eltérő szabályt, természetesen az általános szabályok, vagyis a törvényszéki perrend rendelkezései az irányadók.

Nyomtatványon kell előterjeszteni a keresetlevelet és egyéb beadványokat.

A keresetet, a viszontkeresetet, az ellenkérelmet és a beszámítást szóban is előadhatja a személyesen eljáró fél. A válaszirat, a viszontválasz, az előkészítő irat előterjesztésére csak akkor hívható fel, ha ez különösebb nehézséget nem okoz a számára vagy (nem jogi) képviselője számára. Szóbeli nyilatkozat is lehetséges a per minden szakában és szakaszában.

Az eljárási jogokról és kötelezettségekről a fél részére a szükséges tájékoztatást meg kell adni.

A beadványokban, így különösen a keresetlevélben és az írásbeli ellenkérelemben nem kötelező feltüntetni a jogalapot, jogi érvelést, jogszabályhelyet.

A fél személyes meghallgatása elrendelhető a jogvita kereteinek meghatározása céljából.

A bíróság a bizonyítással összefüggésben szükség esetén tájékoztatással látja el a felet (bizonyításra szoruló tények, bizonyítási lehetőségek, eszközök, feltételek).

A fél természetesen a bírósági eljárási eljárásban is dönthet úgy, hogy jogi képviselővel kíván eljárni. Ha jogi képviselővel jár el a fél, akkor köteles ezt fenntartani az eljárás egésze alatt. Ilyen esetben azonban a kötelező jogi képviselet esetén irányadó szabályokat (törvényszéki perrend) kell alkalmazni. Erre tekintettel rögzíti a törvény, hogy a bírósági eljárási eljárásban jogi képviselőnek minősül az ügyvédjelölt és jogi előadó is. A fél egy alkalommal azonban áttérhet a személyes eljárásra (például megszűnik az ügyvédi megbízás, és nem kíván új ügyvédet meghatalmazni).

15.2. A FIZETÉSI MEGHAGYÁSOS ELJÁRÁST (FMH-T) KÖVETŐ PER

A fizetési meghagyásos eljárás egy közjegyzői nemperes eljárás, amely perpótló jelleggel azt a célt szolgálja, hogy a jogosult egy egyszerű és rövid eljárás keretében jusson hozzá jogerős és végrehajtható határozathoz, és végső soron a követeléséhez. A fizetési meghagyásos eljárást a 2009. évi L. törvény szabályozza. A törvény értelmében a 3.000.000 forintot meg nem haladó pénzkövetelések kizárólag fizetési meghagyásos eljárás útján érvényesíthetők. Amennyiben a kötelezett a fizetési meghagyást nem vitatja, úgy az jogerőre emelkedik, az eljárás befejeződik. Amennyiben a kötelezett a követelést vitatja, ellentmondást terjeszthet elő, amelynek következtében az eljárás perré alakul, és a bíróság a Pp. szabályai szerint folytatja le az eljárást.

A bíróság a keresetlevelet visszautasítja, ha a követelés nem érvényesíthető perben az Fmhtv. alapján. Egyúttal tájékoztatja a felet, hogy igényét fizetési meghagyásos eljárásban érvényesítheti. Azonban ha az alperes a perben nem kifogásolja a közjegyzői eljárás hiányát, és ellenkérelmet terjeszt elő (azaz érdemben perbe bocsátkozik), nincs helye hivatalból az eljárás megszüntetésének.

A fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás folytán az eljárás perré alakul, amelyről a közjegyző végzésben tájékoztatja a jogosultat, aki tizenöt napon belül keresetet tartalmazó iratot köteles benyújtani a közjegyzői felhívásban megjelölt (egyébként hatáskörrel és illetékességgel rendelkező) bírósághoz. Az iratban utalni kell a fizetési meghagyásos eljárás előzményeire is. Az irat járásbíróságon folytatódó perben a személyesen eljáró fél részéről formanyomtatvány útján terjesztendő elő, illetve szóban is előadható.

A közjegyző elektronikus úton, az OBH-n keresztül továbbítja az iratokat a bíróság felé.

Ha a közjegyző nem a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező bírósághoz küldte meg az iratokat, a bíróság továbbítja az iratokat a megfelelő bírósághoz. Ez azonban nem minősül áttételnek.

Ha a felperes nem a közjegyzői felhívás szerinti bírósághoz adta be a keresetet tartalmazó iratot, a bíróság továbbítja azt a megfelelő bírósághoz. A törvény rendelkezése szerint ez sem minősül áttételnek.

A keresetet tartalmazó irat visszautasítására kerül sor, ha nem csatolták a közjegyzői felhívás másolatát és a felhívásban szereplő bíróság nem állapítható meg, továbbá a közjegyzőtől sem érkezett iratanyag. Személyesen eljáró fél esetében a járásbíróság előtt ilyen esetben hiánypótlásnak van helye.

Ha a fél a közjegyző felhívásának eleget téve előterjeszti a keresetet tartalmazó iratot, de az valamilyen szempontból hiányos (nem felel meg a keresetlevél tartalmi követelményeinek, nem fizeti meg a teljes peres eljárási illetéket, vagy nem csatolta a keresetlevél összes kötelező mellékletét), a bíróság 15 napos határidővel hiánypótlásra hívja fel a felet. Ha a fél a közjegyző felhívásának egyáltalán nem tesz eleget (tehát nem terjeszt elő keresetet tartalmazó iratot, vagy nem fizeti meg az illetéket), a bíróság az eljárást hiánypótlási felhívás nélkül megszünteti.

Járásbíróságon a jogi képviselő nélkül eljáró felet hiányos keresetet tartalmazó irat esetén minden esetben hiánypótlásra kell felhívni.

16. BIZONYÍTÁS

16.1. A BIZONYÍTÁS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A bíróság a perben jelentős tények megállapítása végett bizonyítást rendel el.

A jogvita eldöntéséhez a bíróságnak tényállást kell megállapítania, a tényállás megállapításához pedig bizonyítást kell felvennie. A tényállás megállapításához kétséget kizáró bizonyosság (tehát bizonyítás) szükséges, ehhez a valószínűsítés soha nem elegendő. A valószínűsítéssel a perjog sok intézményénél találkozhatunk (például igazolási kérelem, kézbesítési fikció megdöntése, előzetes bizonyítás), ahol a jogalkotó megelégszik azzal, hogy a fél egy adott tényt csupán valószínűsítsen, amely azt jelenti, hogy egy adott tény fennállása inkább hihetőbb, mint nem.

16.1.1. A BIZONYÍTÁS ALANYAI

A bizonyításban a bíróság, a felek és képviselőik, valamint egyes perbeli személyek vesznek részt. A bíróság vizsgálja a bizonyítási indítvány szükségességét, ő fogatosítja a bizonyítást, és ő jogosult kizárólag a beszerzett bizonyítékokat mérlegelni. A felek és képviselőik közvetlenül a bíróság elé terjeszthetnek bizonyítási eszközöket, bizonyítást indítványozhatnak, és tevőlegesen részt vehetnek a bizonyítási eljárásban. Az egyéb perbeli személyek (például tanú, szakértő, tolmács, szemle-tárgy birtokosa, beavatkozó) a bizonyítás fogatosításában lehetnek érintettek.

16.1.2. A BIZONYÍTÁS TÁRGYAI

A bizonyítás tárgyai tények és tapasztalati tételek lehetnek. A tények általában múltbeli tények, a bizonyítás jelenbeli és jövőbeli tényekre (például egy dolog vagy személy állapota) csak szűk körben lehetséges.

Jogszabály soha nem lehet bizonyítás tárgya, mert a jogszabályokat a perben értelmezni és alkalmazni kell. Külföldi jogot sem kell bizonyítani a félnek. Amennyiben a bíróságnak nincs tudomása a perben alkalmazandó külföldi jogról, úgy arról az igazságügyért felelős minisztériumon keresztül tájékozódik.

16.1.3. A BIZONYÍTÁS CÉLJA

Összhangban a tisztességes eljárással és az eljárási igazságossággal a bizonyítás célja a bíróság meggyőzése a lehető legnagyobb mértékben a fél által állított tények valóságáról.

16.1.4. A TÉNYÁLLÁS SZABAD MEGÁLLAPÍTÁSÁNAK ELVE

A bizonyítási rendszerek tekintetében megkülönböztetjük a kötött és a szabad bizonyítási rendszert. A kötött rendszerben a bizonyítékok és azok bizonyító ereje törvényben előre meghatározott, más bizonyítékokat a bíróság nem vehet figyelembe. A szabad bizonyítási rendszerben ezzel ellentétben a bizonyítékok köre nem korlátozott, nem taxatív meg határozott, és azok bizonyító erejét sem rögzíti a törvény, hanem a beszerzett bizonyítékokat a bíróság mérlegeli.

A magyar bizonyítási rendszer szabad rendszer. Ennek alapján a törvény rögzíti, hogy a bíróság a tényállás megállapítása során alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás módjához és bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve.

Lényeges, hogy a felek nyilatkozata nem minősül bizonyítéknak, azt a bíróság a per egyéb adataival együtt veheti figyelembe.

A bíróság a tényállás megállapítása során más hatóság (így bíróság) döntéséhez és fegyelmi határozathoz sincs kötve. Ez alól két kivételt szabályoz a törvény:

- Amennyiben a polgári bíróság bűncselekmény vagyoni jogi következményeiről dönt, úgy nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt (a büntetőjogi felelősség kérdésében ugyanis kizárólag a büntető bíróság jogosult állást foglalni). Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az ilyen perben a polgári bíróságnak le kell folytatni a bizonyítást, az annak alapján beszerzett bizonyítékokat szabadon értékeli, ennek eredményeként egyedül arra nem vonhat le jogi következtetést, hogy az alperes (a büntetőperben az elítélt) mégsem követte el a bűncselekményt.
- Amennyiben a felperes közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránt indít keresetet, úgy annak előfeltétele, hogy a közigazgatási szerv tevékenysége jogellenességét a közigazgatási ügyben eljáró bíróság (közigazgatási bíróság) jogerősen megállapítsa. A kártérítési perben a Pp. hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróságot a közigazgatási bíróság e döntése ezért köti, már nem foglalhat állást a közigazgatási szerv tevékenységének jogszerűsége kérdésében.

16.1.5. ÁLLÍTÁSI ÉRDEK – BIZONYÍTÁSI ÉRDEK – BIZONYÍTÁSI TEHER

Annak, aki igényét bírósági úton perben kívánja érvényesíteni, az erre vonatkozó tényállításait elő kell adnia. Ennek a félnek áll ugyanis érdekében, hogy a bíróság megvizsgálja az érvényesített igényét és végső soron abban döntést hozzon. Ezért a perben elsősorban a felperes érdeke, hogy az érvényesíteni kívánt jogára vonatkozó tényeket és bizonyítási eszközöket megjelölje. Ezt nevezzük állítási érdeknek. Ezt már a keresetlevélben meg kell tennie, a keresetlevél érdemi részének ugyanis az egyik lényeges tartalmi kelléke az érvényesíteni kívánt jog és az annak alapjául szolgáló tények. Amennyiben az alperes érdemben védekezik, úgy a védekezése alapjául szolgáló tényeket neki is fel kell hoznia, így állítási érdek az ő oldalán is megmutatkozik, különösen akkor, ha ellenkövetelést kíván érvényesíteni a felperessel szemben (beszámítás vagy viszontkereset útján).

A bizonyítási érdek meghatározása kapcsán azt az egyszerű, de szemléletes megfogalmazást hozhatjuk fel először, hogy „ki mit állít, azt bizonyít”. Vagyis a bizonyítási érdek az állítási érdekből és az ennek alapján előadott tényekből következik. A perben jelentős tényeket annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el.²²⁶ Ennél fogva bizonyítási érdek elsősorban a felperes oldalán jelentkezik.

A bizonyítási teher egy hátrányos jogkövetkezmény, a bizonyítatlanság terhe. Amennyiben a fél a perben előadott tényállításait nem bizonyítja, úgy rajta marad a bizonyítás terhe, vagyis az, hogy a bíróság nem fogja valóban elfogadni az állított tényeket.

²²⁶ Pp. 265. § (1) bekezdés.

16.1.6. TÉNYMEGÁLLAPÍTÁS BIZONYÍTÁS NÉLKÜL

Kivételesen a törvény lehetővé teszi, hogy bizonyos helyzetekben a bíróság bizonyítás nélkül is valószínű fogadjon el perben jelentős tényeket. Ezek a következők:

- ellenfél beismerése,
- felek által egyezően előadott tények,
- ellenérdekű fél által kétségbe nem vont tény,
- köztudomású tények (például történelmi események) és egyes tapasztalati tételek (például a jeges út csúszik, a víz 100°C-on forr),
- a bíróság hivatalos tudomása (ennek a forrását az ítélet indokolásában meg kell jelölni).

16.1.7. BIZONYÍTÁSI MÓD, BIZONYÍTÉK, BIZONYÍTÁSI ESZKÖZ

A törvény rögzíti, hogy a perben milyen módokon kerülhet sor a bizonyításra, és milyen bizonyítási eszközök alkalmazhatók.

Bizonyítást tanú, szakértő, okirat és szemle útján lehet foganatosítani. Összhangban azonban a szabad bizonyítás elvével – ahogy erre a jogszabályban található „különösen” szó is utal –, ez a felsorolás nem taxatív jellegű, bármilyen más bizonyítási módot is alkalmazhat a bíróság.

A bizonyíték az a bizonyító tény, amely alkalmas a tényállítás bizonyítására. A bizonyítékok a bizonyítási eszközök útján ismerhetők meg. Ennek alapján bizonyíték a tanúvallomás, a szakértői vélemény, az okirat, illetve annak tartalma, a kép- és hangfelvétel tartalma, és az egyéb tárgyi bizonyíték. Bizonyítási eszköz a tanú, a kép- és hangfelvétel és annak megtekintése, a tárgyi bizonyítási eszköz megtekintése. A törvény itt is tartalmazza a „különösen” szót, tehát e felsorolás sem kimerítő jellegű, a szabad bizonyítás elvéből következően a felek bármilyen más bizonyítási eszközt a bíróság elé tárhatnak, és a bíróság bármilyen más bizonyítékot felhasználhat a perben.

16.1.8. JOGSÉRTŐ BIZONYÍTÁSI ESZKÖZÖK

A jogsértő bizonyítási eszközök polgári perbeli felhasználhatóságára az 1952-es Pp. nem tartalmazott szabályozást. A jogirodalomban három álláspont alakult ki e téren: mivel ezek a bizonyítási eszközök jogsértők, ezért a perben kizárt a felhasználásuk. A másik véglet szerint mivel a perben a tényállítások bizonyítása a felek feladata, a szabad bizonyítás elvéből is következően bármilyen bizonyítási eszköz, így a jogsértő jellegű is felhasználható. A „középutas” megoldás alapján – amelyet a bírói gyakorlat is kialakított az utóbbi évtizedben – a bíróság mérlegelés alapján veheti figyelembe a jogsértő bizonyítási eszközöket, amely mérlegelésnél különböző szempontokat vesz szemügyre (eszköz jelentősége, a jogsértés jellege stb.).

Az új Pp. koncepciója rögzítette, hogy a kódex igyekszik beépíteni az úgynevezett jó gyakorlatokat, amely célkitűzésnek az egyik jelentős területe a bizonyítás, és azon belül is a jogsértő bizonyítási eszközök alkalmazhatósága. Ennek megfelelően az új Pp. már részletes szabályozást ad e téren.

Jogsértő a bizonyítási eszköz, ha:

- azt az élet vagy testi épség megsértésével, azzal való fenyegetéssel szerezték meg, vagy állították elő (például valakire fegyvert fognak, amely miatt ez a személy a birtokában az ügyre vonatkozó egyébként lényeges okiratot átadja);
- egyéb jogsértő módon keletkezett (például titokban készített hangfelvétel);
- jogsértő módon szerezték meg (ellopták a tárgyi bizonyítékot);
- a bíróság elé tárása személyiségi jogot sértene (például a munkahelyen készített kamerafelvétel, amelynek mások, így a bíróság általi megismeréséhez a munkavállaló nem járult hozzá).

A törvény elvi éllel rögzíti, hogy a jogsértő bizonyítási eszközök a perben nem használhatók fel. Ennek alapja, hogy jogállamban a szabályozás nem biztathatja a feleket arra, hogy jogsértés útján jussanak bizonyítási eszközökhöz.

Ez az általános főszabály abszolút tilalomként érvényesül a fent ismertetett első esetben (élet, testi épség megsértése, azzal való fenyegetés). Vagyis ilyen esetben a bizonyítási eszköz egyáltalán nem vehető figyelembe.

A másik három esetben azonban a bíróság mérlegelheti a rendelkezésre álló körülményeket, és a mérlegelés eredményeképpen dönthet úgy, hogy a bizonyítási eszközt – bár jogsértő – felhasználja a perben a tényállás megállapításához. A törvény támpontokat is ad ehhez a mérlegeléshez:

- a jogsértés súlya,
- a jogsértéssel érintett jogi érdek,
- a bizonyítási eszköz jelentősége a tényállás megállapítása során,
- egyéb bizonyítékok már rendelkezésre állnak-e a perben,
- az eset összes körülményei.

Lényeges, hogy az a körülmény, hogy a bíróság a mérlegelés eredményeképpen arra jut, hogy a jogsértő bizonyítékot a perben felhasználja, nem mentesíti a felet a jogsértés polgári- és büntetőjogi jogkövetkezményei alól.

16.1.9. MÁS ELJÁRÁSBAN FELVETT BIZONYÍTÁS EREDMÉNYÉNEK FELHASZNÁLÁSA

A fél a perben felhasználhat más eljárásban lefolytatott bizonyítás eredményét. A más eljárás bármilyen típusú eljárás lehet (szabálysértési, büntető, polgári nemperes, polgári peres). E szabályozás a pergazdaságosság és a perek ésszerű időn belül történő befejezésének követelményével áll összhangban. A bíróság a más eljárásban beszerzett bizonyíték perbeli felhasználhatóságát a fél kérelmére vizsgálja, amennyiben annak beszerzése iránt intézkedik, azt a tárgyaláson ismerteti, amelyre a felek észrevételt tehetnek.

16.1.10. KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK A KÖZREMŰKÖDŐKKEL SZEMBEN

Közreműködők azok a személyek, akiknek a bizonyításban való részvételét a bíróság szükségesnek tartja (például tanú, szakértő, okirat birtokosa, jeltolmács stb.). Az ő részvételük feltételezi, hogy a bíróság felhívását teljesítsék, akár a bíróság előtti megjelenés (idézés), akár más perbeli cselekmény (meghallgatás, szemle) során. Amennyiben ezek a személyek a bizonyítás felvétele során nem működnek közre, úgy velük szemben szankciók alkalmazhatók: okozott költség megtérítése, pénzbírság kiszabása, elővezetés, díjcsökkentés (a szakértő esetében releváns).

16.2. A BIZONYÍTÁSI ELJÁRÁS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI ÉS A BIZONYÍTÁS-FELVÉTEL KÜLÖNÖS SZABÁLYAI

16.2.1. A BIZONYÍTÁS INDÍTVÁNYOZÁSA

A bíróság bizonyítást főszabály szerint csak a felek indítványára rendel el. Hivatalból csak a személyi állapottal kapcsolatos perekben folytathat le bizonyítást.

A törvény részletesen előírja, hogy a bizonyítási indítványnak mit kell tartalmaznia:

- bizonyítani kívánt tény,
- bizonyítási eszköz,

- bizonyítási mód,
- annak indokolása, hogy a megjelöltek miért alkalmasak a tényállítás bizonyítására.

A bíróság azt a bizonyítás indítványt, amely ezeknek az előírásoknak nem felel meg, mellőzi.

Fontos, hogy a bizonyítási indítvány előterjesztésének határideje a perfelvétel lezárása, tekintettel arra, hogy a bizonyítás indítványozása perfelvételi nyilatkozat, így azt vagy az írásbeli perfelvétel során, vagy a perfelvételi tárgyaláson lehet előadni. Ezt követően csak kivételesen, az utólagos bizonyítás keretében kerülhet sor bizonyítás indítványozására.

16.2.2. A BIZONYÍTÉKOK MÉRLEGELÉSE ÉS A SZABAD BÍRÓI BELÁTÁS

A szabad bizonyítási rendszer érvényesüléséből következik, hogy a bíróság a perben jelentős tényeket a beszerzett bizonyítékok egybevetésével, azoknak egyenként és összességében történő értékelése alapján, a meggyőződése szerint állapítja meg. A mérlegelés során veszi figyelembe a felek magatartását is (például, hogy idézésre nem jelentek meg, vagy felhívás ellenére nem nyilatkoztak sem írásban, sem szóban, alperes csak alaki védekezést terjesztett elő), illetve azt a körülményt, hogy a fél és a képviselője nyilatkozata egymástól eltér, egymással ellentétben állnak.

A bizonyítékok mérlegelését a bíróság köteles megindokolni (mely bizonyítási indítványt mellőzött, és milyen okból, mely bizonyítéknak milyen bizonyító erőt tulajdonított). Ez a garanciája annak, hogy a mérlegelés, és így végső soron a tényállás megállapítása során a bírói önkény kizárható legyen. A mérlegelésnek okszerűnek kell lennie, ennek hiánya lényeges eljárási szabálysértés, amely az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére vezethet.

A bizonyítékok szabad mérlegelésétől meg kell különböztetni a szabad bírói belátást, amelynek alkalmazására akkor kerülhet sor, ha a kártérítés vagy egyéb követelés összege nem állapítható meg, még szakértői vélemény útján sem. Ebben az esetben a bíróság a megítélhető összeget a per összes adatának figyelembevételével saját belátása szerint állapítja meg.

16.2.3. ELEKTRONIKUS HÍRKÖZLŐ HÁLÓZAT IGÉNYBEVÉTELE

A törvény újdonságként szabályozza, hogy a bizonyítás lefolytatása során elektronikus hírközlő hálózat is igénybe vehető, amelynek részletszabályait a XLVII. Fejezet tartalmazza.

16.2.4. BIZONYÍTÁS KIKÜLDÖTT BÍRÓ ÉS MEGKERESETT BÍRÓSÁG ÚTJÁN

Kiküldött bíró igénybevételére és megkeresésre akkor kerülhet sor, ha a bizonyítás lefolytatása a per-bíróság által a tárgyalóteremben nem lehetséges, az valamilyen akadályba ütközik, vagy aránytalan költséggel járna. Mindkét eset a közvetlenség elvének „kikerülését” jelenti, hiszen ilyen esetekben nem az eljáró tanács tagja észleli közvetlenül a bizonyítékokat.

A bíróság a bizonyítás ilyen módokon való foganatosításáról végzést hoz. Megkeresni minden esetben azt a járásbíróságot lehet, amelynek területén a bizonyítás a legcélszerűbben lefolytatható (például a Győri Törvényszék előtti perben egy debreceni illetőségű tanút szükséges meghallgatni, ez esetben a törvényszék dönthet úgy, hogy a tanúmeghallgatást a Debreceni Járásbíróság foganatosítsa).

Mindkét eljárási cselekményről jegyzőkönyvet kell felvenni.

16.3. AZ EGYES BIZONYÍTÉKOK

16.3.1. TANÚBIZONYÍTÁS

16.3.1.1. TANÚBIZONYÍTÁSI INDÍTVÁNY

A tanúbizonyítási indítvány tartalmára és előterjesztésére a törvény a bizonyítás általános szabályaihoz képest speciális rendelkezéseket ír elő. E szerint a tanúbizonyítás indítványban meg kell jelölni a tanú nevét és idézhető lakcímét.

16.3.1.2. ZÁRT ADATKEZELÉS

Tanúvédelmi szabályok a polgári perben is érvényesülnek. E védelmi szabályozás a tanú személyes adatainak a zárt kezelését teszi lehetővé. E szerint a tanú kérheti, hogy az iratokban (így a fél a bizonyítási indítványban, a bíróság a jegyzőkönyvben) csupán a nevét tüntessék fel, a lakcíme és további személyes adatai vonatkozásában a zárt adatkezelést választja.

16.3.1.3. A TANÚ IDÉZÉSE

A tanút a tanács elnöke idézi meg végzésben. A végzésben meg kell jelölni a megjelenés helyét és idejét, tájékoztatni kell a tanút a távolmaradás jogkövetkezményeire, valamint fel kell hívni a tanút, hogy amennyiben az ügyre vonatkozó okirat van a birtokában, úgy azt hozza magával a tárgyalásra. Tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú tanút a bíróság a törvényes képviselő útján idézi és ő köteles gondoskodni a tanú megjelenéséről; tizennegyedik életévét betöltött kiskorút a bíróság idézi, de erről értesíti a törvényes képviselőt is.

16.3.1.4. TANÚZÁSI KÖTELEZETTSÉG

A tanú idézésre köteles megjelenni, vallomást tenni és az ügyre vonatkozó, birtokában lévő okiratot köteles bemutatni. A tanúzási kötelezettség érvényesülése nem függ állampolgárságtól, az összes részelem vonatkozik a külföldi állampolgárokra is. A megjelenési kötelezettség alól a diplomáciai mentesség és egyéb nemzetközi szabályok engednek kivételt, míg a vallomástételi kötelezettség alól a vallomástétel akadályai lehetnek kivételek.

16.3.1.5. A VALLOMÁSTÉTEL AKADÁLYAI

Az akadályok két csoportba oszthatók: abszolút és relatív akadályok. Abszolút akadály fennállása esetén a tanú nem hallgatható ki, amennyiben mégis kihallgatták, a vallomása nem vehető figyelembe. A törvény szóhasználatával élve ez a körülmény tanúzási képtelenséget jelent (törvényi tanúzási képtelenség). A bíróság hivatalból ügyel arra, hogy ne kerüljön sor olyan tanú meghallgatására, aki vonatkozásában abszolút akadály érvényesül. Relatív akadály esetén a tanú a vallomástételt megtagadhatja. Ez tehát a tanú döntése. Erről a bíróság köteles a tanút tájékoztatni. A tájékoztatást és a tanú arra adott válaszát a jegyzőkönyvben kell rögzíteni (így lesz ellenőrizhető ugyanis, hogy a tájékoztatás valóban megtörtént és, hogy arra milyen választ adott a tanú). Ha ez elmarad, a tanú vallomása nem vehető figyelembe. Amennyiben a bíróság álláspontja szerint a tanú jogtalanul tagadta meg a vallomástételt, úgy végzéssel kötelezi a vallomástételre. A végzés fellebbezhető, amely a végrehajtásra halasztó hatállyal rendelkezik. Addig, amíg a végzés nem emelkedik jogerőre, a tanú nem hallgatható meg.

Abszolút akadályok – nem hallgatható meg tanúként:

- a védő olyan kérdésekről, amelyekről védőként szerzett tudomást,
- a titoktartásra köteles személy a minősített adat tekintetében, ha a titoktartás alól nem kapott felmentést.

Relatív akadályok – a tanú megtagadhatja a tanúvallomást, ha:

- a felek bármelyikének hozzátartozója,
- magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolna, de csak ebben a részében,
- hivatásánál fogva titoktartásra köteles, amely alól nem kapott felmentést (például ügyvéd – ha nem védőként szerzett tudomást a kérdésről – orvos, könyvvizsgáló),
- üzleti titok megtartására köteles, amely alól nem kapott felmentést,
- a jogvitával érintett közvetítői eljárásban közvetítőként vagy szakértőnek részt vett,
- a médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló személy, ha a számára információt átadó személy kilétét felfedné, de csak az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A törvény a természetes tanúzási képtelenséget nem tekinti vallomástételi akadállynak. Vagyis a tanú akkor is meghallgatható, ha olyan fizikai és/vagy pszichikai állapotban van, amely képtelenné teszi arra, hogy megfelelő vallomást tegyen, tehát hogy elmondja, mit észlelt a múltban. A miniszteri indoklás szerint a fogyatékoság nem kizáró ok, megfelelő kommunikációval meghallgatható a tanú.

16.3.1.6. A TANÚ MEGHALLGATÁSÁNAK MENETE

A bíróság a tanút beszólítja a tárgyalóterembe, és a számbavétel keretében ellenőrzi, hogy a megidézett tanú megjelent-e. Ezt követően a tanú elhagyja a tárgyalótermet, mert a meghallgatásáig nem lehet jelen a tárgyaláson. A jogalkotó ezáltal is biztosítani kívánja a tanú elfogulatlanságát és a befolyásmentes vallomás megtételét. Figyelmezteti a tanút, hogy a meghallgatásáig nem távozhat el.

A tanú meghallgatása a személyazonosság ellenőrzésével kezdődik, majd nyilatkoztatja a bíróság, hogy kéri-e az adatai zárt kezelését. Ezt követően nyilatkoztatja, hogy a peres felekkel áll-e perben, haragban, rokonságban. Ezekre a kérdésekre a tanú akkor is köteles válaszolni, ha a vallomást meg kívánja tagadni. Sokszor a nyilatkoztatások útján állapítható meg egyáltalán, hogy a tanúvallomás megtagadásának joga megilleti-e a tanút.

Amennyiben a tanú vallomást kíván tenni, vagy nem jogosult a vallomástétel megtagadására, a bíróság figyelmezteti a hamis tanúzás törvényes következményeire. Ezt követően a tanút a tanács elnöke hallgatja meg, majd a tanács többi tagja és a felek is kérdéseket intézhetnek hozzá. Amennyiben a tárgyaláson több tanút hallgat meg a bíróság, és a vallomásuk között ellentét mutatkozik, úgy azt szembesítés útján kell megkísérelni feloldani. Végül nyilatkoztatni kell a tanút, hogy tanúdíjra (megjelenésével összefüggésben felmerült költségtérítésre) igényt tart-e.

A tanú vallomását fel kell olvasni, kivéve, ha azt a tanú nem kívánja, a tárgyaláson történeteket folyamatos felvétel útján rögzítik, vagy a jegyzőkönyv rögzítése hangfelvétel útján történik.

A kiskorú tanú meghallgatásánál a törvényes képviselő jelen lehet, amennyiben köztük érdekellentét áll fenn, úgy a gyámhivatal eseti gyámot rendel ki a kiskorú részére. Tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú esetében a figyelmeztetéseket a korára és érettségére figyelemmel kell megadni, és a hamis tanúzás jogkövetkezményeire nem kell figyelmeztetni. A zárt adatkezelésre és a vallomás megtagadására vonatkozó nyilatkozatot a törvényes képviselő teszi meg.

16.3.2. SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁS

16.3.2.1. A SZAKÉRTŐ ALKALMAZÁSA

Szakértő alkalmazására a polgári perben két esetben kerülhet sor. Elsősorban akkor, ha a tényállás jogvita kereteinek meghatározásához vagy a perben jelentős tény megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Ennek tipikus terepe főszabály szerint az érdemi tárgyalási szak. A bíróság csak kivételesen folytathat le bizonyítást a perfelvételi szakban. Ez abban az esetben fordulhat elő, ha a jogvita kereteinek meghatározásához is különleges szakértelem szükséges, amely nélkül a perfelvételi szak nem zárható le. (Perfelvételi szakban bizonyítás foganatosítható még például akkor is, ha arra előzetes bizonyítás keretében kerül sor. Erről a bizonyítás részen belül a későbbiekben lesz szó.)

A szakértő tehát a bíróság hiányzó szakértelmét pótolja. Ugyanakkor nem csupán a bíróság segédszerve, hanem személyi bizonyítási eszköz, a vizsgálat eredménye, a szakértői vélemény pedig bizonyíték.

16.3.2.2. SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁSI INDÍTVÁNY

Amennyiben a bíróság álláspontja szerint a perben szakértői bizonyítás szükségessége merül fel, úgy erről a feleket tájékoztatnia kell. Szakértői bizonyításra csak a felek indítványára kerülhet sor. (Ez alól kivétel a személyi állapottal kapcsolatos perek, mert ott hivatalból is lefolytathatja a bíróság a bizonyítást, így hivatalból is sor kerülhet szakértői bizonyításra.)

A felek a szakértő kirendelésére vonatkozó indítványukat is főszabály szerint csak a perfelvételi szakban terjeszthetik elő, hiszen a bizonyítási indítvány perfelvételi nyilatkozat, amely rögzül a perfelvétel lezárásával.

16.3.2.3. A SZAKÉRTŐ SZEMÉLYE

A perben szakértőnek elsősorban az igazságügyi minisztérium által vezetett névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértő rendelhető ki. Szakértőként eljárhat olyan gazdasági társaság is, amely a szakértői névjegyzékben szerepel, azonban ő csak jogszabály által meghatározott területen adhat szakvéleményt. Szakértői intézmény, intézet és szervezet is nyújthat szakvéleményt. Más, úgynevezett eseti szakértő akkor vehető igénybe, ha az adott szakkérdés tekintetében az előzőek között nincs kompetenciával rendelkező szakértő.

16.3.2.4. A SZAKÉRTŐ ALKALMAZÁSÁNAK MÓDJA

Szakértő a fél megbízása (magánszakértő) vagy a bíróság kirendelése útján (kirendelt szakértő) vehető igénybe. A jogalkotó e szabályozással kívánta becsatornázni a magánszakértő intézményét és a magánszakértői véleményt a polgári perben, tekintettel arra, hogy a magánszakértői vélemények bizonyító ereje vonatkozásában mind a jogirodalom, mind a bírói gyakorlat megosztott volt. A Pp. azonban egyértelműsíti, hogy a magánszakértő is bizonyítási eszköz, szakvéleménye pedig ugyanolyan bizonyító erővel rendelkező bizonyíték, mint a kirendelt szakértő véleménye.

A Pp. lehetőséget teremt arra, hogy a fél a perben a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményét felhasználhassa. Tekintettel arra, hogy ebben az esetben a szakvélemény felhasználására csak akkor kerülhet sor, ha azt a másik eljárásban egy kirendelt szakértő készítette, így ez a kirendelés útján alkalmazható szakértő válfajának tekinthető. A szakvélemények között bizonyító erő szempontjából nincs különbség.

A fél dönti el, hogy a perben melyik szakértő alkalmazását indítványozza. Ez alól akkor van kivétel, ha a törvény kizárja a fél megbízásán alapuló szakértő eljárását. Ilyen szabályt tartalmaz a Pp. például az előzetes bizonyításnál. Amennyiben a fél a perindítást megelőzően kíván szakértői

véleményt beszerezni bírósági vagy közjegyzői polgári nemperes eljárásban, úgy csak a bíróság vagy a közjegyző által kirendelt szakértő járhat el. A fél döntésének jelentősége van. Amennyiben magánszakértői véleményt kíván benyújtani, azt követően – ugyan csak szűk körben, de – még lehetséges van szakértő kirendelését kérni. Azonban ha szakértő kirendelését indítványozta, úgy később már nem lehetséges magánszakértő igénybe vétele és a magánszakvélemény benyújtása.

16.3.2.5. MAGÁNSZAKÉRTŐ

Amennyiben a fél magánszakértői véleményt kíván benyújtani, úgy erre vonatkozóan indítványt kell előterjesztenie, és kérnie kell, hogy a bíróság engedélyezze a magánszakvélemény benyújtását. A bíróság az indítványt végzéssel bírálja el. Amennyiben helyt ad neki, úgy felhívja a felet, hogy a meghatározott határidőn belül nyújtsa be a szakvéleményt. *Az indítvány előtt benyújtott szakvélemény tehát bizonyítékként nem vehető figyelembe.* Ebben az esetben a magánszakvélemény legfeljebb a fél állításának tekinthető. Amennyiben a fél a végzésben megjelölt határidőt elmulasztja, úgy a magánszakvéleményt többé hatályosan nem nyújthatja be.

A bizonyító fél ellenfele is élhet magánszakértői bizonyítással, azonban csak akkor, ha a bizonyító fél is indítványozta magánszakvélemény benyújtását.

A magánszakértő jogosult a peres iratokba betekinteni, azokról másolatot készíteni, a tárgyaláson és a bizonyítási cselekményeken jelen lehet, ott kérdéseket intézhet a felekhez, egyéb perbeli személyekhez. A magánszakértő díját a fél fizeti meg, tekintve, hogy a fél megbízása alapján jár el, azonban e költség is a perköltség körébe tartozik, kivéve, ha utóbb a magánszakvélemény aggályosságát megállapította a bíróság.

A magánszakértő köteles az ellenfelet értesíteni a szakértői megbízásról, és a vizsgálat lefolytatásáról és annak tárgyáról, a szemle időpontjáról. Köteles lehetővé tenni, hogy az ellenfél is előterjeszthesse a nyilatkozatait és észrevételeit még a szakértői vizsgálat folyamán. A szakvéleményben ennek megfelelően köteles reagálni az ellenfél nyilatkozataira, és a kérdésekre választ köteles adni. A jogalkotó a magánszakértőkre vonatkozó e szabályozással kívánta elkerülni a magánszakértő elfogultságából eredő egyoldalú magánszakvéleményeket. Amennyiben a magánszakértő e kötelezettségeit nem teljesíti, úgy a szakvéleménye aggályos.²²⁷

A bíróság a magánszakvéleményt a benyújtását követően kézbesíti az ellenérdekű félnek azzal a felhívással, hogy arra vonatkozóan terjessze elő az észrevételeit, nyilatkozatait, valamint kérdéseit.

A magánszakvélemény kiegészíthető a bizonyító fél indítványára. Amennyiben mindkét fél benyújtott magánszakvéleményt, amelyek egymással ellentétes tartalmúak, úgy bármelyik fél indítványára elrendelhető annak kiegészítése.

Új magánszakértő alkalmazása a perben főszabály szerint kizárt. Erre csak abban az esetben kerülhet sor, ha a magánszakértőt a perből kizárták, vagy törvény értelmében szakértői tevékenységet nem végezhet (például nem szerepel a névjegyzékben).

16.3.2.6. Más Eljárásban Kirendelt Szakértő Szakvéleményének Felhasználása

A Pp. a bizonyítás általános szabályainál is lehetővé teszi a más eljárásban lefolytatott bizonyítás eredményének felhasználását.²²⁸ A szakértői bizonyítás e szabálya ennek az általános szabálynak a speciális, szakértői bizonyításra vonatkozó megjelenése.

A más eljárás bármilyen eljárás lehet (büntető, közigazgatási, polgári peres, polgári nemperes stb.). Tipikusan azonban a perindítást megelőző polgári nemperes eljárások (bíróság vagy közjegyzői előzetes bizonyítás) jönnek szóba.

²²⁷ Pp. 316. § (3) bekezdés.

²²⁸ Pp. 270. §.

Az ilyen eljárásokban szakértő kirendelésére kerül sor, tehát a szakvélemény csak akkor használható fel, ha azt kirendelt szakértő készítette.

A félnek a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználása iránt indítványt kell benyújtania, amelynek ha a bíróság helyt ad, úgy köteles a végzésben megjelölt határidőben a szakvéleményt benyújtani. Azonban ha az célszerűbb, a bíróság úgy is rendelkezhet, hogy ő maga szerzi be a szakvéleményt.

A bíróság a szakvéleményt a tárgyaláson ismerteti, amelyre a felek észrevételt tehetnek.

16.3.2.7. KIRENDELT SZAKÉRTŐ

A polgári perben szakértő kirendelésére három esetben kerülhet sor:

- egyik bizonyító fél sem indítványozta magánszakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazását,
- valamennyi magánszakértői vélemény aggályos,
- a más eljárásban kirendelt szakértő véleményének aggályossága kiküszöböléséhez felvilágosítás adása vagy indítványozott kérdések megválaszolása szükséges.

A bíróság a szakértőt a fél indítványára rendeli ki végzésben. A végzés külön fellebbezéssel nem támadható. A bíróság a végzésben konkrét kérdéseket intéz a szakértőhöz, amelyekre választ vár. Kérdések nélkül a szakértői vizsgálat parttalanná válna. A felek is indítványozhatják kérdések feltételét a szakértő felé, amelyről a bíróság dönt.

Amennyiben a szakértői bizonyítás hosszadalmasnak és költségesnek látszik, a fél a kirendelés előtt azt is kérheti, hogy a szakértő készítsen munkatervet, annak érdekében, hogy fel tudja mérni, a szakértői bizonyítással járó költségeket meg tudja-e előlegezni.

A bíróságnak a szakértő személyéről nyilatkoztatni kell a feleket. Amennyiben a felek ugyanarra a szakértőre tesznek javaslatot, úgy azt a szakértőt kell kirendelni. Ez alól kivétel, ha más eljárásban beszerzett szakvéleményt használnak fel a perben, mert ilyen esetben a bíróság a szakvéleményt elkészítő szakértőt fogja kirendelni.

A szakvéleményt írásban vagy szóban kell előterjeszteni. Utóbbira abban az esetben kerül sor, ha a bíróság a felmerült szakkérdés megválaszolása érdekében a szakértőt rögtön idézi a tárgyalásra, és meghallgatja.

A kirendelt szakértő véleményének kiegészítésére is sor kerülhet, ha az hiányos, homályos, ellentmondó. Amennyiben az aggályokat a szakértői vélemény kiegészítésével nem lehetett feloldani, úgy a fél indítványára új szakértő rendelhető ki. Ha a rendelkezésre álló két kirendelt szakértő véleménye ellentétes, úgy a szakértők együttes meghallgatása indokolt. Ha az ellentét nem oldható fel ily módon, akkor harmadik szakértő kirendelésére kerülhet sor, amely – ha a jogszabályban meghatározott szakkérdés megválaszolása szakértői testület hatáskörébe tartozik – szakértői testület lesz.

A kirendelt szakértő – a magánszakértőnél említetteken túl – jogosult szakértői díjra, amely a munkadíjból, költségtérítésből és – amennyiben megidézték és megjelent – jelenléti díjból áll. A kirendelt szakértő köteles szakértői vizsgálatot lefolytatni, a szakvéleményt határidőben előterjeszteni, idézésre megjelenni, a szükséges felvilágosítást megadni, kérdésekre válaszolni.

16.3.2.8. A SZAKVÉLEMÉNY ÉRTÉKELÉSE

A szakvélemény aggályos, ha:

- hiányos,
- homályos,
- önmagával vagy a perbeli adatokkal ellentétes,
- egyébként a helyességéhez nyomatékos kétség fér.

A magánszakértői vélemény aggályos a fenti eseteken túl továbbá, ha:

- a perbeli kötelezettségeit nem teljesítette (például nem értesíti az ellenérdekű felet a szakértői vizsgálatról),
- az ellenérdekű fél kérdései tekintetében nem történt meg a kiegészítése,
- az ellenérdekű fél magánszakértői véleményével szemben a szakkérdés vonatkozásában fennálló ellentét indokai tekintetében nem történt meg a kiegészítése,
- közte és az ellenérdekű fél magánszakértői véleménye között szakkérdésben ellentét áll fenn (azzal, hogy ez esetben az előző okok nem állnak fenn).

A bíróság e körülményről tájékoztatja a felet. Az aggályos szakvélemény bizonyítékként nem vehető figyelembe.

16.3.3. OKIRATI BIZONYÍTÁS

16.3.3.1. AZ OKIRATI BIZONYÍTÁS PRIVILEGIZÁLT HELYZETE

A bizonyítási eszközök körében az okiratnak van a legnagyobb jelentősége: az okirat sok évig képes megőrizni állagát és ennél fogva a tartalom is sokáig ellenőrizhető lesz. Ehhez képest a tanú az idő elteltével már halványabban emlékezhet a történetekre, nem feltétlenül tudja teljes bizonyossággal elmondani a múltbeli tapasztalásait. Erre tekintettel rendelkezik úgy a törvény, hogy a bíróság arra a tényre vonatkozóan, amelyet okirattal már bizonyítottak, a további bizonyítást mellőzheti. Ez nem ellentétes a szabad bizonyítás elvével, hiszen a törvény a bíróság mérlegelésére bízta, hogy mellőzi a további bizonyítást vagy nem.

16.3.3.2. OKIRATOK CSOPORTOSÍTÁSA

Az okirat a formája szerint papír alapú vagy elektronikus.

Az okirat a keletkezése szempontjából eredeti, hamis vagy hamisított. Eredeti az okirat, ha az arra jogosult kiállítótól származik. Hamis, ha az okiratot nem az arra jogosult állította ki. Hamisított okiratról akkor beszélünk, ha az okirat tartalmát utóbb megváltoztatták.

Szintén a keletkezés szempontjából teszünk különbséget az eredeti, másolat, kiadmány és kivonat között. A másolat nem az eredetivel egyező módon készült okirat. A másolat lehet hiteles és egyszerű. Hiteles másolat esetében a kiállító igazolja, hogy a másolat az eredetivel mindenben megegyező. A kiadmány a közokiratról készített hiteles másolat. A kivonat az okirat egyes részeiről készített másolat.

Bizonyító erőt tekintve közokirat és magánokirat között teszünk különbséget. A magánokiraton belül elhatároljuk a teljes bizonyító erejű és az egyszerű magánokiratot.

16.3.3.3. AZ OKIRATOK BIZONYÍTÓ EREJE

Közokirat

A közokirat olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző, hatóság vagy közigazgatási szerv állít ki. A törvény a kiállítás módját is előírja: az okirat csak akkor minősül közokiratnak, ha azt az arra jogosultak az ügykörükön belül a jogszabályban előírt alakban bocsátják ki.

A közokirathoz a valódiság vélelme fűződik. E szerint ellenkező bizonyításig a közokiratot valódinak kell tekinteni. A vélelem tehát megdönthető, amennyiben az ellenérdekű fél kétségbe vonja a közokirat valódiságát, úgy neki kell bizonyítania, hogy a közokirat nem valódi (tehát hamis).

A közokirat bizonyító ereje azt jelenti, hogy a közokirat bizonyítja, hogy a benne foglalt intézkedést megtették, a határozatot meghozták, a benne foglalt adatok és tények a valóságnak megfelelnek, valamint bizonyítja az intézkedés megtételének vagy határozat meghozatalának az idejét és módját. A közokirattal szemben annak tartalma (bizonyító ereje) tekintetében is helye van ellenbizonyításnak. Vagyis az ellenfél bizonyíthatja, hogy például a közokirat nem a valóságnak megfelelő adatokat tartalmazza.

Teljes bizonyító erejű magánokirat

A Pp. taxatív felsorolja azokat az okiratokat, amelyek teljes bizonyító erővel rendelkeznek:

- A kiállító az okiratot saját kézzel írta és aláírta.
- Az okiraton két tanú aláírása is szerepel, akik azt igazolják, hogy a kiállító az okiratot előttük írta alá, vagy ha már aláírta, az okiraton szereplő aláírást a sajátjának ismerte el. A tanúknak és a kiállítónak tehát egyszer biztosan találkozniuk kell, ezért is nevezzük e tanúkat *előttemező tanúknak*. Az okiraton – a tanúk könnyebb idézhetősége érdekében – a tanúk lakcímét és nevét is fel kell tüntetni olvasható formában. Lényeges, hogy a tanúknak az okirat tartalmáról nem is kell tudomással bírniuk, ők csak az okirat kiállító általi aláírását igazolják.
- Az okirat aláírójának kézjegyét vagy aláírását bíróság vagy közjegyző hitelesíti. Ebben az esetben az okiratot nem bíróság vagy közjegyző állította ki, tehát az okirat nem minősülhet közokiratnak. A bíróság és a közjegyző csak azt igazolja a hitelesítés útján, hogy az okiratot a kiállító írta alá. A kézjegy – amelyet olyan személyek alkalmazhatnak, akik nem tudnak írni, és még nevük aláírására is képtelenek – minden olyan jel, amely a kiállító azonosítására alkalmas (például keresztjel vagy akár ujjlenyomat).
- az okiratot a jogi személy képviselőjére jogosult személy a rá vonatkozó szabályok szerint megfelelően aláírta.
- ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos az általa készített okiratot szabályszerűen ellenjegyezte. Az ellenjegyzés bizonyítja, hogy a fél az okiratot az ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos előtt írta alá, vagy ha azt már korábban aláírta, akkor előttük az aláírást sajátjának ismerte el. Az ügyvéd és jogtanácsos azonban az okirat tartalmáért is felel: az okiratot a fél akaratának és a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően kell elkészítenie. Ellenjegyzése tehát arra is vonatkozik, hogy az okirat ezeknek is megfelel.
- Az elektronikus okiraton az aláíró minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírást vagy bélyegzőt helyezett el, és azon – ha követelmény – időbélyegzőt is elhelyezett.
- Az elektronikus okiratot az aláíró a Kormány rendeletében meghatározott azonosításra visszavezetett dokumentumhitelesítés szolgáltatással (AVDH-aláírás) hitelesíti.
- Az úgynevezett biometrikus aláírással ellátott magánokirat, tehát olyan (törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott) szolgáltatás keretében jött létre, ahol a szolgáltató az okiratot a kiállító azonosításán keresztül a kiállító személyéhez rendeli, és a személyhez rendelést a kiállító a saját kezű aláírására egyértelműen visszavezethető adattal együtt vagy az alapján hitelesen igazolja; a szolgáltató az egyértelmű személyhez rendelésről kiállított igazolást elektronikus dokumentumba kapcsol, elválaszthatatlan záradékba foglalja és azt az okirattal együtt legalább fokozott biztonságú elektronikus bélyegzővel és legalább fokozott biztonságú időbélyegzővel látja el.

Ha az okirat aláírója nem tud olvasni, vagy nem érti azt a nyelvet, amelyen az okirat készült, csak akkor fog teljes bizonyító erővel rendelkezni, ha az okiratból kitűnik, hogy a tanúk egyike vagy a felektől különböző hitelesítő személy az okirat tartalmát az aláírónak megmagyarázta.

A teljes bizonyító erejű magánokirat bizonyítja, hogy a benne foglalt nyilatkozatot megtették, az abban foglaltakat a kiállító magára nézve kötelezőnek ismerte el. Vagyis – ellentétben a közokirattal –

a teljes bizonyító erejű magánokirat a benne foglalt adatok és tények valóságát nem bizonyítja. Például ha a felek az ügyvéd által ellenjegyzett okiratban foglalt adásvételi szerződésben kijelentették, hogy a vételárát már megfizette a vevő, a magánokirat csupán azt bizonyítja, hogy e nyilatkozatot a felek megtették. Azt viszont nem, hogy a vételár ténylegesen megfizetésre is került. Ellenbizonyítás ugyanakkor itt is lehetséges, az ellenfél bizonyíthatja, hogy a kiállító az okiratban foglalt nyilatkozatot nem tette meg.

A teljes bizonyító erejű magánokirathoz nem fűződik a valódiság vélelme, azonban ellenkező bizonyításig meg nem hamisítottak kell tekinteni. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a magánokiraton szereplő aláírás valódisága kapcsán nem merül fel kétely, úgy az azt megelőző szöveget meg nem hamisítottak kell tekinteni. A valódiságot csak akkor kell bizonyítani, ha azt az ellenfél kétségbe vonja vagy azt a bíróság szükségesnek tartja.

Egyszerű magánokirat

Mindaz az okirat, amely nem közokirat és nem teljes bizonyító erejű magánokirat, egyszerű magánokiratnak minősül. Az egyszerű magánokirathoz vélelem nem fűződik. Bizonyító erő tekintetében azt a bíróság a per egyéb adataival együtt, mérlegelés útján veszi figyelembe.

16.3.3.4. AZ OKIRATTAL BIZONYÍTÁS FOLYAMATA

Amennyiben a fél a tényállítást okirattal kívánja bizonyítani, úgy köteles azt a bíróságnak becsatolni. Következik ez az alapelveként deklarált eljárás-támogatási kötelezettségből is.

Amennyiben a tényállítás bizonyítására alkalmas okirat az ellenérdekű fél birtokában van, úgy a fél indítványára a bíróság felhívja az ellenérdekű felet, hogy az okiratot csatolja be. Ez különösen akkor indokolt, ha az okiratot a bizonyító fél érdekében állították ki, vagy az okirat rá vonatkozóan tanúsít valamilyen jogviszonyt.

Amennyiben az okirat harmadik személy birtokában van, úgy a bíróság azt a szemle szabályai szerint tekinti meg, e harmadik személyt pedig tanúként idézi.

Amennyiben az okirat olyan hatóságnál található, amelytől a fél közvetlenül nem tudja beszerezni, a bíróság a fél indítványára e hatóságot megkeresi, és az okirat beszerzése iránt ily módon intézkedik.

16.3.4. SZEMLE

„A szemle a bizonyításnak az a módja, amely során a bíróság közvetlenül érzékeléssel szerez meggyőződést valamely perben jelentős tény fennállásáról vagy annak hiányáról.”²²⁹

A bíróság a perben jelentős tény megállapítása érdekében szemlét rendel el, ha személy, tárgy, helyszín vagy esemény közvetlen megvizsgálása, megfigyelése szükséges. A szemlét főszabály szerint a tárgyaláson, tárgyalóteremben kell foganatosítani. Amennyiben ez jelentős akadályba ütközne, vagy aránytalan költséggel járna, úgy a bíróság a szemlét a helyszínen folytatja le (helyszíni szemle). A helyszíni szemléről is jegyzőkönyvet kell készíteni.

Amennyiben a szemletárgy a felektől és velük egy tekintet alá eső személyektől különböző személy birtokában van (például okirat), ezt a személyt meg kell idézni, aki csak abban az esetben tagadhatja meg a szemle lefolytatását, ha annak megtartása minősített adatot sértene vagy egyébként a tanúvallomást megtagadhatná.²³⁰

²²⁹ Nagy Adrienn (2017): A bizonyítás. 331. old.

²³⁰ Pp. 290. §.

A szemle foganatosítása során a szemletárgy birtokosával szemben kényszerintézkedések alkalmazhatók, ennek során a rendőrség közreműködése is igénybe vehető.

A szemletárgy birtokosa követelheti a szemlével összefüggésben felmerült költségeit, illetve ha annak során kára merült fel, úgy annak megtérítésére is igényt tarthat.

16.3.5. TÁRGYI BIZONYÍTÉK

Minden olyan dologi jellegű szemletárgy, amely alkalmas a fél által állított ténybizonyítására, tárgyi bizonyítéknak minősül. A két halmaz tehát átfedésben van, és közülük a szemletárgy a tágabb. Ezért tehető az a megállapítás, hogy minden tárgyi bizonyíték szemletárgy, de nem minden szemletárgy tárgyi bizonyíték. Hiszen a tárgyi bizonyítékot meg kell tekinteni, azonban a megtekintett szemletárgy nem minden esetben válik bizonyítékká, csak akkor, ha a perben jelentős tényt bizonyítja.

16.3.6. ELŐZETES BIZONYÍTÁS

Az osztott perszerkezet sajátossága, hogy a bizonyítás foganatosítása az érdemi tárgyalási szakban történik azon indítványok alapján, amelyeket a felek a perfelvételi szakban terjesztettek elő. Ez a szerkezet azonban nem lehet rugalmatlan, bizonyos esetekben a perfelvételi szakban is szükségessé válhat bizonyítás, és adott helyzetben az érdemi tárgyalási szakban is meg kell engedni a felek részére, hogy bizonyítási indítványt nyújthassanak be. Sőt, előállhat olyan helyzet is, amelyben a bizonyítás indítványozása és lefolytatása már a per megindítása előtt is szükségeszerű és célszerű lehet, ilyen esetben a bíróság nemperes eljárás keretében foganatosítja azt. (Ez utóbbi esetben közjegyző is eljárhat szintén nemperes eljárás keretében külön jogszabály alapján.)

Előzetes bizonyításra akkor kerülhet sor, ha:

- a bizonyítás a per folyamán, illetve annak későbbi szakaszában már nem lenne sikeresen lefolytatható, vagy az jelentős nehézséggel járna (például a tanú több éves külföldi tartózkodást tervez),
- a bizonyítás előzetes lefolytatása a per elkerülését, észszerű időn belül történő befejezését segíti elő,
- a bizonyítás előzetes lefolytatását jogszabály teszi lehetővé (például származási vagy gondnoksági perek).

Perindítást megelőzően az előzetes bizonyítás lefolytatására a kérelmező választása szerint a kérelmező lakóhelye szerint illetékes járásbíróságnál vagy annál a járásbíróságnál kerülhet sor, ahol a bizonyítás a legcélszerűbben lefolytatható (például ahol a bizonyítás tárgyát képező ingatlan fekszik). Folyamatban lévő perben a perbíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel az előzetes bizonyítás lefolytatására.

Az előzetes bizonyítás is csak kérelemre folytatható le. A kérelem tartalmát a törvény meghatározza.

A kérelem elbírálása során a bíróság köteles meghallgatni az ellenérdekű felet, kivéve, ha az ellenérdekű fél ismeretlen, vagy a bizonyítás elrendelése sürgős. A bíróság a kérelmet végzéssel bírálja el, csak az elutasító végzés fellebbezhető külön.

Az előzetes bizonyítást a bizonyítás szabályai szerint kell lefolytatni, e körben a törvény nem ad külön rendelkezéseket. Ez alól egy kivételt fogalmaz meg a jogalkotó: szakértői bizonyítás során kizárólag kirendelt szakértő alkalmazható.

Az előzetes bizonyítás eredményét bármelyik fél felhasználhatja.

17. BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK

17.1. A BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK OSZTÁLYOZÁSA

17.1.1. ÍTÉLET ÉS VÉGZÉS

Az elhatárolás alapja az, hogy a döntés eljárási vagy a perbe vitt anyagi jogviszony kérdésében születik-e.

A bíróság az ítéletben az ügy érdemében dönt, azaz az anyagi jogi kérdést, a jogvitát bírálja el.

A végzés fogalmát negatívan határozzuk meg: a bíróság minden olyan kérdésben végzést hoz, amelyben nem ítélettel dönt. Ezek a kérdések alapvetően eljárási jellegűek, a per folyamán ugyanis számtalan helyzet merül fel, amely valamilyen döntést feltételez a bíróság részéről, azonban mivel ezek nem az ügy érdemére vonatkoznak, ezekről a bíróság nem hozhat ítéletet. A végzések legnagyobb számban ezért pervezető végzések, mert a per előbbrevitelét segítik elő, ellentétben az eljárást befejező végzésekkel (a keresetlevelet visszautasító végzés, a permegszüntető végzés, a felek egyezségét jóváhagyó végzés), amelyek a pert lezárják.

17.1.2. ÍTÉLET HATÁLYÚ HATÁROZATOK

Az ítélet hatályú határozatoknak az ítélettől eltérő, egyéb elnevezésük van, és végzés módjára jönnek létre, azonban hatályukat tekintve ítéletnek tekintjük őket, ezért ha jogerőre emelkednek, olyan joghatások fognak ezekhez a határozatokhoz fűződni, mint a jogerős ítélethez. Ítélet hatályú határozat a jogerős bírósági meghagyás és a bíróság jogerős végzésével jóváhagyott egyezség. Megjegyzendő, hogy a jogerős fizetési meghagyás is ítélet hatályú határozatnak minősül, azonban a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatása közjegyzői hatáskörbe tartozik, e csoportban ezért nem említettük meg.

17.1.3. VÉGZÉS HATÁLYÚ HATÁROZATOK

Végzés hatályú határozatoknak a bíróság olyan pervezető intézkedéseit tekintjük, amelyek egyik határozati csoportba sem sorolhatók, és amelyekről alakszerű határozatot sem hoz a bíróság. Ilyen például az ügyészség értesítése, ha az ügyészi fellépés feltételei fennállnak, vagy ha az eljáró tanács elnöke a tárgyalásvezetési jogkörét gyakorolva a rendfenntartás körében a hallgatóság tagjait vagy az eljárás alanyait figyelmezteti, rendre utasítja, kivezetteti, kiutasítja.

17.1.4. EGYÉB HATÁROZATOK

Tág értelemben a bírósági határozatok kategóriájába sorolandók a Kúria azon határozatai is, amelyek nem egyedi ügyekben születnek (jogegységi határozatok). Nem tartoznak ide az Alkotmánybíróság határozatai.

17.2. AZ ÉRDEMI DÖNTÉS KORLÁTAI

A rendelkezési elvből következően a bíróság kizárólag csak olyan kérdésekben hozhat döntést, amelyekre a kereseti, viszontkereseti és beszámítási kérelem irányult. Ezt juttatja kifejezésre a Pp. a kérelemre történő eljárás²³¹ és a kérelemhez kötöttség²³² elveinek rögzítésével. A bíróság eljárási és döntési lehetőségét ezáltal a felek kérelmei behatárolják, ezeken az érdemi döntés nem terjeszkedhet túl. Ez mind minőségi, mind mennyiségi szempontból irányadó, vagyis a bíróság nem ítélt meg mást, mint amire a kérelem irányult, és nem ítélt meg többet, mint amire a fél kérelmet terjesztett elő. E korlát a per főtárgyán túl annak járulékaire (kamat, költség) is vonatkozik. (A bíróság például nem határozhatja meg korábbi időpontban a késedelmi kamat fizetésének kezdő időpontját, mint ahogy a fél a keresetében azt kérte – BH1998. 108.)

Olyan jogra sem terjedhet ki a döntés, amelyet a fél a perben nem állított. Ez következik abból, hogy a keresetlevél új tartalmi elemeinek szabályozása, a perfelvétel célja és rendeltetése, a bíróság anyagi pervezetési jogosultsága mind azt hivatottak biztosítani, hogy a felperes határozott, pontos jogállítást terjesszen elő, és a perfelvétel lezárásával a jogállítás rögzüljön, a per tárgya ismert legyen minden perbeli résztvevő számára.

A túlterjeszkedés tilalma a másodfokú eljárásban is érvényesül. A másodfokú bíróság a felülbírálati jogkörét a fellebbezés, a csatlakozó fellebbezés és a fellebbezési ellenkérelem korlátai között gyakorolja.²³³

17.3. A BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK MEGHOZATALA ÉS KÖZLÉSE

17.3.1. A HATÁROZATOK MEGHOZATALA

Az ítéletet a bíróság a tárgyalás berekesztését követően zárt tanácskozás útján hozza meg. A tanácskozáson csak a tanács tagjai és a jegyzőkönyvvezető lehetnek jelen.

Többtagú tanács eljárása esetén a bíróság az egyes tagok véleményének kifejtése után az ítéletet szavazás útján hozza meg. Először a legfiatalabb bíró szavaz, majd az idősebb, végül a tanács elnöke. Ennek az előírásnak a célja, hogy a fiatalabb bíró önállóan alakíthassa ki véleményét és végső döntését. A szavazás lehet egybehangzó vagy többségi. Utóbbi esetben a kisebbségben maradt bíró különvéleményt fogalmazhat meg, amelyet zárt borítékban az iratokhoz kell csatolni. A különvélemény nem nyilvános a független és befolyásmentes ítélkezés biztosítása érdekében.

Az ítélet meghozatalát követően az ítélet rendelkező részét írásba kell foglalni (*kisítélet*), amelyet a tanács tagjai saját kezűleg alá kell, hogy írjanak. A kisítéletnek garanciális jelentősége van: az abban foglaltaktól a bíróság nem térhet el sem a kihirdetés, sem az írásba foglalás során.

A végzést a bíróság a tárgyaláson halk tanácskozás útján a felek jelenlétében hozza meg, ebben az esetben nincs szükség arra, hogy a felek és a hallgatóság a tárgyalótermet elhagyja.

²³¹ Pp. 1. § (2) bekezdés.

²³² Pp. 2. § (2) bekezdés.

²³³ Pp. 370. § (1) bekezdés.

17.3.2. A HATÁROZATOK KÖZLÉSE

A határozatok közlésének két módja van: a kihirdetés (szóbeli közlés) és a kézbesítés (írásbeli közlés).

17.3.2.1. KIHIRDETÉS

Az ítéletet minden esetben ki kell hirdetni. Ez alól kivételt jelent a másodfokú és a felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélet, figyelemmel arra, hogy a másodfokú bíróság és a Kúria a fellebbezési, valamint a felülvizsgálati kérelmet főszabály szerint tárgyaláson kívül bírálja el.²³⁴ A per ezen szakaszaiban akkor kerülhet sor az ítélet kihirdetésére, ha a bíróság a fellebbezési és felülvizsgálati kérelmet a Pp.-ben foglalt esetekben mégis tárgyaláson bírálja el.

A végzéseket abban az esetben kell kihirdetni, amennyiben azokat a bíróság a tárgyaláson hozza meg. A tárgyaláson kívül meghozott végzéseket a bíróság értelemszerűen nem hirdeti ki.

A kihirdetés kógens, garanciális szabály. Amennyiben elmarad(na), az eljárás törvényességéről nem lehet szó, és az ítélet kvázi „nem létező” lenne.

A kihirdetéssel beáll az egyszerű kötőerő, ettől kezdve a bíróság a meghozott határozatához kötve van. Azok a határozatok, amelyek nem fellebbezhetők (például másodfokú ítélet) a kihirdetéssel jogerőssé válnak.

Az ítélet kihirdetése során a bíróság az írásba foglalt rendelkező és perorvoslati részt állva olvassa fel, és azt a felek és a hallgatóság állva hallgatja meg. Ezt követően a bíróság – már ülve – rövid szóbeli indokolást ad. A bíróság az ítélet kihirdetését követően a feleket nyilatkoztatja arról, hogy hozzájárulnak-e ahhoz, hogy a bíróság az írásba foglalás során rövidített indokolást adjon. Ennek megtörténtét és a felek erre adott nyilatkozatát jegyzőkönyvbe kell foglalni. Azzal, hogy a felek hozzájárulnak ahhoz, hogy a bíróság rövidített indokolást adjon az írásba foglalt ítéletében, a fellebbezési jogukat nem veszítik el.

A végzést a bíróság ülve hirdeti ki, és azt akkor kell indokolni, ha ellene fellebbezésnek van helye.

A kihirdetés időpontja a tárgyalás berekesztését követően a tárgyalás napja.

Ítélet esetében azonban a határozat meghozatala és kihirdetése kivételesen egy alkalommal, legfeljebb harminc napra elhalasztható. Amennyiben a bíróság ezzel a lehetőséggel élni kíván, úgy a határozat kihirdetésének időpontját közölni kell a felekkel. A kihirdetésre a teljes ítéletet írásba kell foglalni, és a jelen lévő személyesen eljáró félnek azt nyomban kézbesíteni is kell. A felek távolmaradása ugyanakkor nem akadály a határozat kihirdetésének, mulasztás esetén a fél igazolással sem élhet. Ilyen esetben a bíróság az ítélet kézbesítése iránt a kihirdetést követően három napon belül intézkedik.

17.3.2.2. KÉZBESÍTÉS

A bíróság a határozatát kihirdetés útján közli a felekkel és az egyéb érdekelttel. Bizonyos esetekben garanciális és praktikus okokból a határozatot azonban kézbesítés útján is közölni kell.

Kézbesíteni kell:

- az ítéletet (minden esetben, akkor is, ha azt a jogorvoslati bíróság tárgyaláson kívül hozta meg),
- a bírósági meghagyást,
- azokat a végzéseket, amelyeket a bíróság tárgyaláson kívül hozott meg az érdekelt félnek,
- a tárgyaláson meghozott perfelvételt lezáró végzést annak a félnek, aki a perfelvételi tárgyalást elmulasztotta,
- a tárgyaláson meghozott olyan végzést, amely új határnap kitűzésére vonatkozik, annak a félnek, aki a tárgyalást elmulasztotta,

²³⁴ Pp. 376. § (1) bekezdés.

- a tárgyaláson meghozott olyan végzést, amellyel szemben külön fellebbezésnek van helye, annak a félnek, aki a tárgyalást elmulasztotta,
- a tárgyaláson meghozott végzéseket annak a félnek, aki a tárgyalásra nem volt szabályszerűen megidézve,
- minden határozatot annak a félnek, akinek érdekében az ügyész vagy a perindításra jogosított személy indított eljárást.

Amennyiben a fél meghatalmazott útján jár el, úgy a határozatokat a meghatalmazott részére kell kézbesíteni.

Amennyiben a perben beavatkozó is szerepel, úgy vele minden olyan határozatot közölni kell írásban, amit az általa támogatott félnek kézbesíteni kell.

Amennyiben a perben ügyész lépett fel, úgy vele minden olyan határozatot írásban közölni kell, amit annak a félnek kellene kézbesíteni, akinek az érdekében fellépett.

A perben minden olyan határozatot kézbesíteni kell az egyéb érdekelteknek, akikre a határozat valamilyen rendelkezést tartalmaz (például a szakértői díjat megállapító végzést a szakértővel, a tanúval szemben pénzbírságot kiszabó végzést a tanúval).

A kézbesítéssel szerez a fél tudomást a teljes határozatról, annak részletes indokairól, ezáltal tud pontosan tájékozódni a bíróság döntése felől, és tudja eldönteni, hogy jogorvoslati jogával – amennyiben az rendelkezésére áll – kíván-e élni.

A kézbesítéssel megindulnak a teljesítési és a jogorvoslati határidők.

17.3.3. BÍRÓSÁGI HATÁRIDŐK A HATÁROZATOK KÖZLÉSÉVEL KAPCSOLATBAN

A bíróságnak a határozat meghozatalát követően harminc nap áll rendelkezésre az írásba foglalásra, míg ezt követően három napon belül intézkedni kell annak kézbesítése iránt.

Az ítéletet, illetve az eljárást befejező egyéb végzést (például permegszüntető végzés) mindig az elsőfokú bíróság kézbesíti. A fellebbezési, illetve felülvizsgálati eljárás befejezését követően tehát a fellebbezési bíróság és a Kúria az összes iratot visszaküldi az elsőfokú bíróságnak nyolc napon belül. Ezt követően az elsőfokú bíróság tizenöt napon belül intézkedik a jogorvoslati bíróság határozatának kézbesítése iránt.²³⁵

17.4. TELJESÍTÉSI HATÁRIDŐ

Teljesítési határidő meghatározása csak marasztaló ítéletek esetében lehetséges és szükséges, amely lehet határidő (időtartam) és határnap (egy konkrét naptári nap a folyamatosan nyújtandó, ezért jövőben esedékessé váló szolgáltatásokra). A marasztalást tartalmazó bírósági határozatban megállapítható teljesítési határidő főszabály szerint tizenöt nap. A határidő megállapításánál a bíróságnak az eset összes körülményeit kell figyelembe vennie, amelynek során döntő tényező a követelés jogcíme, rendeltetése, a felek helyzete, perbeli magatartásuk.

A tizenöt napos teljesítési határidőtől a bíróság kivételesen eltérhet mind felfelé, mind lefelé a felek méltányos érdekére és a teljesítendő kötelezettség természetére tekintettel. A bíróság a részletekben való teljesítést is engedélyezheti, azzal, hogy egy részlet elmulasztása esetén a teljes hátralévő tartozás egy összegben válik esedékessé, amelyet kötelező kimondania a határozatában.

Speciális szabályok érvényesülnek a birtok- és az ingatlan kiürítése iránti perekben, amelyeket e perek speciális tárgyai indokolnak.

²³⁵ Pp. 387. §.

17.5. A BÍRÓSÁGI ÍTÉLET

A bírósági ítélet akaratkijelentés, amely valamilyen magatartást ír elő a felek számára, vagy valamilyen megállapítást tartalmaz, és meghatározott joghatásokat von maga után.

17.5.1. AZ ÍTÉLET CSOPORTOSÍTÁSA

Keresethez való viszonya alapján az ítélet lehet:

- helyt adó (a kereset teljes mértékben megalapozott – egy 5.000.000 forint megfizetésére irányuló kereset esetében ez a következőket jelenti: *A bíróság kötelezi az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek tizenöt napon belül 5.000.000 forintot.*);
- elutasító (a felperesnek nincs jogilag védendő érdeke, ezért a kereset teljes mértékben megalapozatlan – *A bíróság a felperes keresetét elutasítja.*);
- vegyes (a keresetnek részben helyt ad, bizonyos részében azonban elutasítja azt – *A bíróság kötelezi az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek tizenöt napon belül 4.500.000 forintot, ezt meghaladóan a keresetet elutasítja.*).

Tartalma szerint az ítélet lehet:

- marasztaló (valaminek a megtételére, tűrésre vagy helytállásra kötelezi az alperest);
- megállapító (valamely jog/jogviszony fennállását vagy fenn nem állását mondja ki, amely – hasonlóan a kereseti fajtákhoz – szintén lehet pozitív és negatív attól függően, hogy valamely jog, jogviszony fennállását vagy fenn nem állását állapítja meg a bíróság);
- jogalakító (a peres felek között jogviszonyt hoz létre, módosít vagy megszüntet).

Terjedelem szerint az ítélet lehet:

- teljes, más néven végítő ítélet (a keresetet, viszontkeresetet, beszámítási kérelmet teljes egészében elbírálja);
- részítő ítélet (csak bizonyos kérdésben dönt a bíróság);
- közbenső ítélet (a kereset jogalapjának fennállását kimondó ítéleti rendelkezés);
- kiegészítő ítélet (ha a bíróság valamely kérdésben nem döntött, amelyre vonatkozóan azonban a felek kérelmet terjesztettek elő, vagy amelyről hivatalból kellett volna döntést hoznia).

Joghatása szerint az ítélet lehet:

- elsőfokú és
- másodfokú.

17.5.2. AZ ÍTÉLET TARTALMA (SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE)

Az ítélet öt fő szerkezeti egységből áll: bevezető rész, rendelkező rész, perorvoslati rész, indokolás, záró rész.

17.5.2.1. BEVEZETŐ RÉSZ

A bevezető részben fel kell tüntetni:

- az eljáró bíróságot (például *Szegedi Járásbíróság*);
- a peres ügy számát (például *2.P.20.345/2017.*);

- a peres felek és képviselőik nevét/megnevezését, lakóhelyét/székhelyét (például *Kovács Kende 6720 Szeged, Tisza Lajos krt. 55. szám alatti lakos*), a képviselő fajtáját (törvényes képviselő, jogi képviselő – ügyvéd, ügyvédi iroda, jogtanácsos – ügygondnok);
- képviselő hiányában a személyes eljárás tényét (*a személyesen eljáró...*);
- a fél perbeli állását (*felperes – alperes*);
- a per tárgyát (például *kártérítés, birtokvédelem, házasság felbontása* stb.); valamint
- az ítélet faja megnevezését (*ítélet, részítélet, közbenső ítélet, kiegészítő ítélet*).

Az ítélet bevezető része további esetleges elemeket is tartalmazhat. Így például ha a perben beavatkozó vagy ügyész vett részt, akkor a rájuk vonatkozó adatokat is fel kell tüntetni, ha az ítélet egyesített perben született, akkor erre a tényre is itt kell utalni, vagy ha a fél képviselőjében ügyvédi iroda járt el, akkor az ügyvédi irodán kívül az ügyben konkrétan eljáró ügyvédet is meg kell nevezni.

17.5.2.2. RENDELKEZŐ RÉSZ

Az ítélet rendelkező része tartalmazza a bíróság döntését a keresetről, a viszontkeresetről és a beszámítási kérelemről – amennyiben illet az alperes előterjesztett.

Amennyiben az ítélet marasztaló, úgy a rendelkező résznek tartalmaznia kell a teljesítési határidőt vagy határnapot és a teljesítés módját. Amennyiben a bíróság az alperes részére részletfizetést engedélyezett, úgy az erre vonatkozó rendelkezéseket is itt kell rögzíteni.

Amennyiben az ítélet a törvény alapján előzetesen végrehajtható, úgy ezt a körülményt a rendelkező részben kell kimondani.

A rendelkező rész tartalmazza továbbá a bíróság döntését a perköltség viseléséről.

17.5.2.3. PERORVOSLATI RÉSZ (FELLEBBEZÉSI TÁJÉKOZTATÁS)

A perorvoslati záradékot a Pp. a rendelkező résztől különálló elemként kezeli. Ebben a részben a bíróság tájékoztatást nyújt a felek részére arról, hogy a határozat ellen van-e helye fellebbezésnek, amennyiben van, úgy azt hány napon belül, milyen módon, hova és kinek címezve, valamint hány példányban kell benyújtani. A tájékoztatás kiterjed arra is, hogy a felek kérhetik a másodfokú bíróságtól, hogy az ügyben tartson tárgyalást, figyelemmel arra, hogy a fellebbezés elbírálása főszabály szerint tárgyaláson kívül történik.²³⁶

A perorvoslatról történő tájékoztatást a jogi képviselővel eljáró fél számára is meg kell adni. A téves – törvénnyel ellentétes – tájékoztatás (például téves tájékoztatás a fellebbezési határidőről vagy annak benyújtása módjáról) nem eshet a fél terhére, azt ugyanis a fél nem bírálhatja felül, akkor sem, ha jogi képviselővel jár el.

17.5.2.4. INDOKOLÁS (TÉNYÁLLÁS, PERTÖRTÉNET, TÉNYBELI ÉS JOGI INDOKOLÁS)

Az indokolásnak kimerítőnek kell lennie: mind ténybeli, mind jogi indokolást tartalmaznia kell.

Az ítélet indokolása a bíróság által megállapított tények ismertetésével kezdődik. A bíróság itt rögzíti azt a tényállást, amelyet a perben előadott állítások és az azokra lefolytatott bizonyítás útján megállapíthatónak talált.

Ezt követően a bíróság egy rövid pertörténetet ad, amelyben a szükséges mértékben ismerteti, hogy mi történt a perben. Itt kell rögzíteni minden olyan történést, amely jelentős volt az ügy kimenetele szempontjából.

²³⁶ Pp. 376. § (1) bekezdés.

Az indokolás során a bíróság megjelöli a bizonyítékokat, számot ad arról, hogy bizonyos tényeket miért nem talált bizonyítottnak, és a felek által felajánlott bizonyítást miért mellőzte. Részletesen ismereti, hogyan mérlegelte a bizonyítékokat, amelynek során ki kell térnie arra, hogy egyes bizonyítékoknak milyen bizonyító erőt tulajdonított és miért.

Végül az indokolás tartalmazza a jogvita elbírálása során alkalmazott jogszabályokat és szükség esetén azok értelmezését. A jogi indokolás e része nem csak az anyagi, hanem az eljárásjogi jogszabályokra is irányadó (például meg kell indokolni, hogy a perköltségviselésről való döntésnek mely jogszabályhely képezte az alapját, és miért). A jogi indokolás tartalmazza azokat az okokat is, amelyek miatt a bíróság jogkérdésben eltért a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától, vagy az eltérésre irányuló indítványt elutasította. Ezzel a jogalkotó az ún. *korlátozott precedens-rendszer*t kívánja kialakítani, amit – a törvény indokolása szerint – a jogállam, azonban belül annak egyik fogalmi eleme, a jogbiztonság érvényesülése indokol. Ez ugyanis feltételezi a koherens és kiszámítható ítélkezést, joggyakorlatot. A szabályozás ezt kívánja „továbbfejlesztteni” azáltal, hogy konkrét eljárásjogi eszközöket is kialakít a kiszámítható jogalkalmazás megteremtése érdekében. A jogalkotó várakozása szerint a Kúria így hatékonyabban tud eleget tenni a következetes joggyakorlat kialakítására irányuló elvárásnak. A bíróságok kötelesek figyelembe venni a Kúriának a közzétett eseti döntéseit (tehát minden BHGY-ben közzétett eseti döntés kötelező erejű, ezzel a Kúrián az Elvi Közzétételi Tanácsok megszűnnek, és már nem teszünk különbséget a Kúria közzétett eseti döntései között EBH és BH szerint, valamint nem tehető közzé eseti döntés EBD megjelöléssel).

Amennyiben az eljárás során a bíróság olyan végzést hozott, amely külön fellebbezéssel nem támadható, azonban azt a törvény alapján indokolni köteles, azonban erre a végzés meghozatalakor nem került sor, úgy a bíróság e végzés indokolását az ítélet indokolási részében köteles megadni.

Rövidített indokolás

Bizonyos esetekben a bíróságnak lehetősége van arra, hogy az általános szabálytól eltérően rövidebb indokolást adjon.

Erre akkor kerülhet sor, ha:

- az ítélet jogról való lemondáson vagy jogelismerésen alapul,
- a jogvita ténybeli és jogi alapja egyszerű megítélésű (a bíróságok az egyező akaratnyilvánításon alapuló bontóperekben tipikusan erre hivatkozással adnak rövidített indokolást),
- a fellebbezésre jogosultak a kihirdetést követően valamennyien lemondtak a fellebbezési jogukról,
- a rövidített indokoláshoz valamennyi fél hozzájárult.

Ebben az esetben csak azokat az elemeket kell tartalmaznia az ítéletnek, amelyek egy esetleges perújítás igénybevételének megállapításához, tehát a tény- és jogazonosság vizsgálatához nélkülözhetetlenek lesznek. A rövidített indokolás során ezért a bíróság röviden ismereti a tényállást és a felek kérelmeit, nyilatkozatait, és csupán utal az alkalmazott jogszabályhelyekre valamint a rövidített indokolást lehetővé tevő törvényhelyre.

17.5.2.5. ZÁRÓ RÉSZ

A záró rész a keltezést (ítélet meghozatalának helyét és idejét), valamint az aláírást tartalmazza. Tanácsban történő eljárás esetén a tanács minden tagjának alá kell írnia az ítéletet. Ha a tanács valamely tagja ebben akadályoztatva van, úgy e tény fel kell tüntetni, és az akadályoztatott tag helyett a tanács más tagja vagy elnöke írja alá az ítéletet helyettesként a helyettesi minőség feltüntetésével.

17.5.3. A BÍRÓSÁGI MEGHAGYÁS ÉS A VÉGZÉS TARTALMA

A bírósági meghagyás és a végzés szerkezeti felépítése és tartalma az ítélet szerint alakul, néhány eltéréssel.

Amennyiben a viszontkereset vonatkozásában a bírósági meghagyást tárgyaláson hozza meg a bíróság, úgy az csak rendelkező részt, perorvoslati részt és indokolást tartalmaz, hiszen a bevezető és záró részben feltüntetendő elemek a tárgyalási jegyzőkönyvben rögzítésre kerülnek.

A perorvoslati rész az ellentmondás benyújtásának lehetőségéről és a benyújtás határidejéről ad tájékoztatást, valamint arról tájékoztatja a bíróság a feleket, hogy a jogerős bírósági meghagyásnak ugyanaz a hatálya, mint a jogerős ítéletnek (ítélet hatályú határozat).

A bírósági meghagyás indokolásában elegendő csupán a mulasztás tényére hivatkozni.

Amennyiben a végzést tárgyaláson hozza meg a bíróság, a bevezető és záró rész kimarad, hiszen ezek az elemek a tárgyalási jegyzőkönyvben rögzítésre kerülnek.

A bevezető részben a felek és képviselőik adatai, valamint a per tárgyának megjelölése egyszerűbb formát ölthet, az adatokat csak a szükséghez képest kell olyan részletességgel feltüntetni, mint az ítélet esetében.

Amennyiben a végzés nem támadható külön fellebbezéssel, úgy azt nem kell indokolni, kivéve, ha a Pp. ezt előírja. Ilyen esetben a bíróság azonban az ítéletben is eleget tehet indokolási kötelezettségének.

Nem tartalmaz indokolást az egyezséget jóváhagyó végzés.

17.5.4. A BÍRÓSÁGI ÍTÉLET TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

A bírósági ítélettel szemben a jogrend négy tartalmi követelményt támaszt:

- törvényesség,
- megalapozottság,
- határozottság,
- teljesség.

17.5.4.1. TÖRVÉNYESSÉG

A törvényesség jogszabály-alkalmazási kérdés, amely azt jelenti és feltételezi, hogy az eljárás és a határozathozatal során a bíróság betartotta az anyagi jogi és az eljárásjogi szabályokat. Vagyis ez felételezi, hogy a bíróság a perbeli jogviszonyt helyesen minősítse, az anyagi jogi szabályokat megfelelően értelmezze, alkalmazza, és minderre tisztességes eljárás keretében kerüljön sor.

17.5.4.2. MEGALAPOZOTTSÁG

A megalapozottság mint tartalmi kritérium két szempontból is megközelíthető. Egyrészt a törvényesség felől, amely szerint elmondható, hogy amennyiben az ítélet törvényes, úgy (többnyire) megalapozott is. E vonatkozásban tehát a megalapozottságról, mint jogszabály-alkalmazással összefüggő követelményről beszélünk.

Másrészt a megalapozottság megközelíthető az ítéletben megállapított tényállással összefüggésben is, amely azt a követelményt támasztja, hogy a bíróság a tényállást teljes mértékben derítse fel, és az ítéleti döntése bizonyítékokkal alátámasztott tényálláson alapuljon (*ténybeli megalapozottság*).

17.5.4.3. HATÁROZOTTSÁG

A határozottság alapján a bírósági döntés egyértelmű, félreérthetetlen és világos kell, hogy legyen annak érdekében, hogy a marasztalt fél önként teljesíteni tudjon, vagy amennyiben az elmarad, úgy a végrehajtási eljárás megindítható és sikeresen lefolytatható legyen.

17.5.4.4. TELJESSÉG

A teljesség azt a követelményt támasztja, hogy a bíróságnak valamennyi kereseti (vizontkereseti és beszámítási) kérelemről döntenie kell, tehát teljes egészében ki kell merítenie az összes kérelmet, továbbá azt is el kell bírálnia, amelyről törvény szerint hivatalból kell döntést hoznia (például perköltség, előzetes végrehajthatóság).

Ez alól a követelmény alól három kivétel van: a részítélet, a közbenső ítélet és a kiegészítő ítélet. Ezekben az esetekben a bíróság törvény rendelkezése folytán a jogvitának csak bizonyos részében hoz döntést.

17.6. KIVÉTELEK AZ ÍTÉLET TELJESSÉGE ALÓL

17.6.1. RÉSZÍTÉLET

Ha a felperes több kereseti követelést érvényesít a perben, és a bíróság álláspontja szerint egyes kereseti kérelmek felől vagy a keresetnek önállóan elbíráható része felől már nincs szükség további tárgyalásra és döntés hozható, akkor a döntésre megérett kérdések tekintetében részítélet hozható. A részítélettel el nem bírált kereseti kérelmekre a tárgyalást folytatni kell. Ebben az esetben a részítélet és a tárgyalás továbbfolytatása eredményeként meghozott (befejező) ítélet együtt merítik ki a kereseti kérelmet.

A részítélet meghozatalának lehetőségét alapvetően célszerűségi szempontok indokolják. Meghozatala csak lehetőség, de nem kötelezettség a bíróság számára.²³⁷ A bíróság részítélet meghozataláról hivatalból és a felek kérelmére is dönthet, a felek ilyen irányú kérelme azonban nem köti. Előnye, hogy a bírósági eljárást könnyítheti az egyes kérdések különválasztásával, másrészt a felperes a követelése egy részéhez korábban hozzájuthat.

A részítélet szabályozásának kialakításánál megtörtént a 3/2000. PJE törvényszövegbe foglalása. E szerint a kereset egészéről is hozható részítélet, ha a tárgyalást csak az alperes által előterjesztett beszámítási kérelemre tekintettel kell elhalasztani. Amennyiben a kifogás utóbb alaptalannak bizonyul, a bíróság a részítéletet végzéssel hatályában fenntartja.

A részítélet joghatásai:

- a per két részre különül el a részítélettel elbírált és el nem bírált kérdések vizsgálatából kifolyólag;
- önálló fellebbezéssel támadható az általános szabályok szerint;
- a fellebbezés benyújtása nem akasztja meg a részítélettel el nem bíralt kereseti kérelmekre folytatott eljárást, vagyis nem kell megvárni a részítélet jogerőre emelkedését; ez alól kivételt képez a látszólagos keresethalmazat esetén egy vagy egyes keresetek tekintetében meghozott részítélet, mert ilyen esetben a további kereseti kérelmekre a tárgyalás csak a részítélet jogerőre emelkedését követően folytatható,²³⁸

²³⁷ Miniszteri indokolás a 2016. évi CXXX. törvény 341. §-ához.

²³⁸ Pp. 341. § (3) bekezdés.

- a részítélet jogereje feltételes, ami azt jelenti, hogy a részítélettől a bíróság utóbb eltérhet, azt hatályon kívül helyezheti és megváltoztathatja a részítélettel el nem bírált kérelmekre tovább folytatott eljárás eredményeképpen. Ez előfordulhat akkor is, ha a részítélet megváltoztatását vagy hatályon kívül helyezését az utóbb elbírált viszontkereset vagy beszámítási kifogás indokolja.

17.6.2. KÖZBENSŐ ÍTÉLET

Ha a felperes homogén kereseti kérelmet terjesztett elő, de a benne foglalt követelés vagy jog jogalapja és az ez alapján a felperest megillető összecszerűség elbírálása elkülöníthető, és amennyiben a felperes keresetének jogalapja fennáll, akkor ezt a bíróság megállapíthatja közbenső ítéletben, az összecszerűség vonatkozásában pedig a tárgyalást elhalasztja. A közbenső ítélet meghozatalára legtöbbször a bonyolultabb (például kártérítési, élettársi közös vagyon megosztása iránti) perekben kerül sor, ahol a már beszerzett bizonyítékok a jogalap fennállását egyértelműen alátámasztják, a kereset összecszerűségére azonban még további, hosszadalmas bizonyítási eljárást kell lefolytatni. Vagyis a közbenső ítélet meghozatalát is célszerűségi szempontok indokolják.

Lényeges, hogy a közbenső ítélet *tartalmilag csak pozitív megállapító lehet*, akkor hozhat ilyen típusú ítéletet a bíróság, ha a kereseti igény fennáll.²³⁹ Ha ugyanis a kereset jogalapja nem áll fenn (tehát a felperest nem illeti meg a keresettel érvényesített jog), akkor ebben az esetben a keresetet (teljes) ítélettel el kell utasítani.

Közbenső ítélet meghozatalára is sor kerülhet hivatalból, valamint a felek kérelmére is, azonban – ahogy a részítéletnél – a felek kérelme a bíróságot itt sem köti.

Közbenső ítélet joghatásai:

- a per két részre különül a jog fennállásának és a követelés mennyiségének elbírálása tekintetében;
- önálló fellebbezéssel támadható az általános szabályok szerint;
- a fellebbezés benyújtása azonban – eltérően a részítélethez képest – megakasztja a per további folytatását, tehát meg kell várni a közbenső ítélet jogerőre emelkedését ahhoz, hogy a kereset összecszerűségére a bizonyítási eljárást folytatni lehessen; ennek az az egyszerű indoka, hogy amíg nem tisztázódott jogerősen (véglegesen) a kereset jogalapja, addig értelmetlen folytatni a mennyiségi kérdésekre a bizonyítást, hiszen lehet, hogy a másodfokú bíróság álláspontja eltérő lesz, és arra a döntésre jut, hogy a felperest mégsem illeti meg a keresettel érvényesített követelés;
- a jogereje feltétlen, a közbenső ítélettől a bíróság utóbb nem térhet el, még akkor sem, ha az összecszerűségre vezetett bizonyítási eljárás során esetlegesen olyan újabb bizonyítékokra derülne fény, amelyek cáfolják a jogalap fennállását,²⁴⁰ a jogerős közbenső ítélet csak rendkívüli perorvoslattal (felülvizsgálat, perújítás) támadható. A jogerős közbenső ítélettel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelem nem akasztja meg az alapeljárás folytatását, azonban az eljárás felfüggeszthető a felülvizsgálati kérelem elbírálásáig.²⁴¹

17.6.3. KIEGÉSZÍTŐ ÍTÉLET

Kiegészítő ítéletről abban az esetben beszélünk, ha a bíróság valamely kérelmet nem bíralt el, nem hozott döntést a perköltségviselésről, előzetes végrehajthatóságról, vagy elmulasztott döntést hozni olyan kérdésen, amelyről hivatalból kellett volna döntenie.

²³⁹ BDT2005. 1146.

²⁴⁰ PK. 195., BH1993. 698.

²⁴¹ Pp. 127. (2) bekezdés.

17.7. A HATÁROZATOK ORVOSLÁSA – KIEGÉSZÍTÉS, KIJAVÍTÁS, KIIGAZÍTÁS

Ezek a jogintézmények a határozatok fogyatékoságainak, hibáinak orvoslására szolgálnak. Egyúttal jogorvoslati eszközök is, amelyek közül a kiegészítés és a kijavítás kivételt képeznek az egyszerű kötőerő alól.

A kiegészítés a határozat érdemi döntésben jelentkező hiányosságát, a kijavítás alapvetően technikai jellegű hibák helyesbítését, míg a kiigazítás az ítélet indokolása homályosságának kiküszöbölését biztosítja. A kiegészítés és a kijavítás mind ítélet, mind végzés, mind bírósági meghagyás tekintetében, míg a kiigazítás kizárólag ítélet esetében alkalmazható. A határozat bármely szerkezeti része kijavítható, a kiegészítés – fogalma és célja szerint – csak a határozat rendelkező része vonatkozásában jöhet szóba, míg a kiigazítás kizárólag az ítélet indokolási részére vonatkozhat. A határozat kiegészítése ellen az általános szabályok szerint lehet fellebbezéssel élni, a kijavító végzés ellen csak korlátokkal vehető igénybe fellebbezés, míg a kiigazítás egyáltalán nem támadható fellebbezéssel. A határozat kiegészítésére és kijavítására mind kérelemre, mind hivatalból sor kerülhet, míg kiigazításra csak kérelemre. A kiegészítés során a bíróság mindig olyan típusú határozatot hoz, amilyen határozatot kiegészít, a kijavítás és a kiigazítás mindig végzésben történik.

	Cél	Orvosolható határozatok	Határozati rész	Jogorvoslat	Határozati forma	Eljárás megindulása	Határidő
Kiegészítés	Érdemi döntés hiányainak pótlása	Ítélet, végzés, bírósági meghagyás	Rendelkező rész	Fellebbezés általános szabályok szerint	Ítélet, végzés, bírósági meghagyás	Hivatalból és kérelemre	5 év 15 nap
Kijavítás	Elírási, számítási hibák orvoslása	Ítélet, végzés, bírósági meghagyás	Bevezető rész, rendelkező rész, perorvoslati záradék, indokolás, záró rész	Fellebbezés korlátokkal	Végzés	Hivatalból és kérelemre	Nincs
Kiigazítás	Indokolás homályosságának kiküszöbölése	Ítélet	Indokolás	Kizárólag a visszautasítás fellebbezhető egyebekben kizárt	Végzés	Kizárólag kérelemre	15 nap

5. táblázat: a kiegészítés a kijavítás és a kiigazítás összehasonlítása

17.8. A BÍRÓSÁGI HATÁROZATOKHOZ FÜZŐDŐ JOGHATÁSOK

17.8.1. EGYSZERŰ KÖTŐERŐ

A bíróság az eljárása során meghozott határozatát nem változtathatja meg, nem helyezheti hatályon kívül. Az egyszerű kötőerő a bíróságot köti, és minden típusú határozathoz (ítélet, végzés, ítélet hatályú határozat) fűződik. Az egyszerű kötőerő a határozat kihirdetésével áll be, amennyiben a bíróság a határozatot nem hirdette ki (mert azt tárgyaláson kívül hozta meg), úgy az egyszerű kötőerő a határozat írásbeli közlésével, azaz a kézbesítésével következik be.

Az egyszerű kötőerő alól azonban számos kivétel van. A bíróságot a pervezető végzések (például tárgyalást kitéző végzés, eljárást felfüggesztő végzés), az egyoldalú kérelmet vissza- vagy elutasító végzések, és a pénzbírságot kiszabó végzés²⁴² nem kötik, azokat saját hatáskörben is megváltoztathatja, hatályon kívül helyezheti. Az egyszerű kötőerő nem vonatkozik a részítéletre sem, hiszen a részítélet jogereje egyébként is feltételes, azt a bíróság utóbb maga is megváltoztathatja, hatályon kívül helyezheti. A kijavítás és kiegészítés intézményei szintén kivételek az egyszerű kötőerő alól, hiszen azok alkalmazása esetén a határozat tartalma módosulni fog.

A pervezető végzések sorában a kivétel kivétele (tehát az alkivétel) a perfelvételt lezáró végzés. Ehhez ugyanis a bíróság pervezető jellege ellenére kötve van, amelyet a Pp. külön ki is mond.²⁴³

17.8.2. JOGERŐ

17.8.2.1. ALAKI JOGERŐ

Az alaki jogerő a határozat viszonylagos megtámadhatatlanságát jelenti. Megtámadhatatlan, mert a határozat már nem támadható perorvoslattal, de ez viszonylagos, mert csak a rendes perorvoslati eszközök (fellebbezés és ellentmondás) benyújtása kizárt, rendkívüli perorvoslat (felülvizsgálat és perújítás) még előterjeszhető.

Ha a határozattal szemben a jogrendszerben szabályozott rendes perorvoslatok nem vagy már nem vehetők igénybe, akkor a határozat jogerőre emelkedik. A polgári perben rendes perorvoslatnak ítélet és végzés esetében a fellebbezés, míg bírósági meghagyás esetében az ellentmondás minősül. Mivel fellebbezési rendszerünk egyfokú (tehát a bírósági határozattal szemben a polgári perben csak egy alkalommal lehet fellebbezéssel élni), amennyiben a fél e perorvoslati lehetőséget a törvény által biztosított határidőn belül nem veszi igénybe, vagy a másodfokú bíróság a fellebbezést elbírálta, a határozat alaki szempontból jogerőre emelkedik, amely kizárja, hogy a fél további fellebbezést nyújtson be. Ez irányadó a bírósági meghagyásra is, az ellentmondással a fél ugyanis csak egy ízben élhet.

Amennyiben a fellebbezés csak a határozat valamely része ellen irányul, a fellebbezéssel nem érintett rész jogerőre emelkedik (részjogerő).

17.8.2.2. ANYAGI JOGERŐHATÁS (ÍTÉLT DOLOG – RES IUDICATA)

Az alaki jogerő bekövetkezése anyagi jogerőhatást eredményez, amelynek van egy negatív és egy pozitív oldala: a határozat végleges (negatív joghatás) és minősített kötőerővel rendelkezik (pozitív joghatás).

A bíróság a felek jogvitáit véglegesen bírálja el. A döntés végleges jellegét a Bszi. is rögzíti.²⁴⁴ A véglegesség azt jelenti, hogy a felek ugyanabból a ténybeli alapból, ugyanazon jog érvényesítése iránt újabb pert már nem indíthatnak, a jogerősen elbírált jogot egymással szemben többé nem tehetik vitássá. Az anyagi jogerőhatás kiterjed az alperes által a perben beszámításként érvényesített és ítélettel érdemben elbírált ellenkövetelésre is.

E negatív joghatás a jogállamiságból fakadó jogbiztonság követelményén alapul. A jogállamiság elsődlegesen a jogállam formai oldalát jelenti, ami biztosítja, hogy az állam közhatalmi szervei által a jog keretei között működjön a jog által meghatározott rendben.²⁴⁵ Ez gyakorlatilag a jogbiztonság követelményét testesíti meg, amely az állam – és elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi, hogy

²⁴² Pp. 166. § (4) bekezdés.

²⁴³ Pp. 194. § és 198. §.

²⁴⁴ Bszi. 2. § (1) bekezdés.

²⁴⁵ 56/1991. AB határozat.

a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatók és előreláthatók legyenek a norma címzettjei számára.²⁴⁶

A jogbiztonság érvényesülésében jogrendszerünkben több eljárási garancia működik. A jogerő egy ilyen eljárási garancia, ami kifejezetten a bírósági eljárásokhoz köthető. A jogbiztonság azonban nem meríti ki a jogállamiságból fakadó követelményeket, tartalmi szempontból ugyanis feltételezi az igazságosság követelményének érvényesülését is, amely a jogbiztonság elvével olykor ütközhet. Az Alkotmánybíróság több határozatában foglalkozott a jogállamiság formai és materiális oldalával, és az ezek közötti összefüggésekkel. Kiemelte, hogy az alkotmányos jogok az anyagi igazság érvényre juttatására nem biztosítanak alanyi jogot, csupán az anyagi igény érvényre juttatásához szükséges eljárásra adnak lehetőséget.²⁴⁷ Elmondható tehát, hogy az anyagi igazságosság és a jogbiztonság követelményét a jogerő intézménye hozza összhangba a jogbiztonság elsődlegessége alapján. A huzamosabb ideig rendezetlen jogi helyzetek lezárása kifejezetten összhangban áll a jogbiztonság követelményét magában foglaló jogállami tétellel, amely megköveteli azt is, hogy bizonyos idő után a keletkezett jogviszonyokat (akár jogszabálysértés útján létrejötteket is) ne lehessen megbolygatni.²⁴⁸

Mindazonáltal az igazságosság és méltányosság elvének érvényesülését biztosító intézmények is megtalálhatók a perjog rendszerében, amelyek kivételesen ugyan, de feloldják a jogerőt. Ezek a rendkívüli perorvoslatok (a felülvizsgálat és a perújítás), illetve a jogerős ítélettel szemben benyújtható alkotmányjogi panasz.

A véglegesség hármas feltétel együttes (konjunktív) fennállását feltételezi: csak akkor beszélhetünk a határozat végleges jellegéről, ha a fél-, a tény- és a jogazonosság kritériumai együttesen fennállnak (*jogerő személyi és tárgyi hatálya*).

A jogerő személyi hatálya során a félazonosságot vizsgáljuk. A jogerős döntés elsősorban *inter partes*, azaz a felekre terjed ki, hiszen csak azzal szemben adható jogvédelem, akinek a meghallgatása a perben lehetséges volt.²⁴⁹ A félazonosság ugyanakkor nem jelent minden esetben egyúttal személyazonosságot is, a felek fogalma alatt ugyanis azok jogutódait is értjük.²⁵⁰

A jogerő tárgyi terjedelménél a tény- és a jogazonosság feltételeit vesszük alapul. Ennek megítélésénél a formai és materiális megközelítés is segítséget jelent.

A formai szempontból azt vizsgáljuk, hogy a határozat mely részéhez tapad a jogerőhatás. Ennek kapcsán mindig a bíróság döntését kell alapul venni, az azon kívüli részekhez (például ténymegállapításokhoz, bizonyítékok mérlegeléséhez, jogi okfejtésekhez) a jogerő nem fűződik. A jogerő a jogról – illetve a per tárgyától függően a jogviszonyról vagy követelésről – szóló döntésre terjed ki, amely a döntés rendelkező és indokolási részének együttes és alapos vizsgálata alapján állapítható meg, hiszen a kettő szoros logikai egységet alkot. Ez azt jelenti, hogy sem a rendelkező rész egymagában, sem pedig az indokolás egészében emelkedik jogerőre. Az ítélet rendelkező és indokolás részeinek gondos egybevetésével lehet tehát megállapítani, hogy az adott tényeket és jogokat a bíróság korábban már elbírált-e, azaz hogy azok jogerőre emelkedtek-e.

A jogerő tárgyi terjedelmének materiális megközelítésénél az ítélettel elbírált jogot és az annak alapjául szolgáló tényeket vesszük szemügyre, és vetjük össze az újabb ügyben érvényesíteni kívánt joggal és az annak alapjául előadott tényekkel.

A minősített kötőerő alapján a bírósági határozat már nem csak az ügyben eljáró bírót köti, hanem a feleket és minden más bíróságot, valamint hatóságot is. A jogerős bírói határozatban foglaltakat kötelező elfogadni és tiszteletben tartani, és az nem bírálható felül.

Az ítélet jogerős volta perakadályt képez,²⁵¹ amelyet a bíróságnak hivatalból kell figyelembe vennie. Ezt a bíróság akkor sem hagyhatja figyelmen kívül, ha a felek ezt kérik, a felek akaratától nem függhet a jogerős ítélet hatálya.

²⁴⁶ 9/1992. (I. 30.) AB határozat.

²⁴⁷ 9/1992. (I. 30.) AB határozat.

²⁴⁸ 30/1994. AB határozat.

²⁴⁹ Bacsó Jenő (1936): Újabb széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához. 25. old.

²⁵⁰ Pp. 360. § (1) bekezdés.

²⁵¹ Pp. 176. § (1) bekezdés d) pont.

17.8.2.3. A JOGERŐ MEGÁLLAPÍTÁSA

A jogerő bekövetkezését és annak időpontját főszabály szerint az elsőfokon eljáró tanács elnöke állapítja meg. Erre kétféle módon kerülhet sor, vagy rávezeti a határozat eredeti példányára, vagy egy külön végzésben állapítja meg.

A jogerőre emelkedésről a feleket és az egyéb érdekeltet a jogerőre emelkedést követő tizenöt napon belül értesíteni kell. Az értesítés a jogerőt tanúsító végzés kézbesítését jelenti, ha azonban a bíróság a határozatot még nem kézbesítette, akkor a tanúsítást tartalmazó határozat kiadmányával történik a jogosult értesítése a jogerő beálltáról.

17.8.2.4. UTÓPER

Az utóper egy indokolt kivétel az anyagi jogerőhatás alól, abban az esetben, ha a jogerős ítélet alapján a fél időszakonként visszatérő szolgáltatás teljesítésére köteles (például gyermektartásdíj, házastársi tartás fizetése). Ebben az esetben a jogalkotó biztosítja mindkét fél számára, hogy ha a jogerő bekövetkezését követően a körülményekben lényeges változás állt be, akkor kérhesse a jogerős ítélet megváltoztatását (például a marasztalt fél a gyermektartásdíj mérséklését, de ugyanígy a jogosult fél a gyermektartásdíj felemelését).

Azonban észszerű korlátozást iktatott be a jogalkotó, hogy a fél az utóper kezdeményezésének jogából kifolyólag ne hozhassa lehetetlen helyzetbe az ellenfelet, ezért az utóper alapján a fél a jogerős ítélettel megállapított szolgáltatást legfeljebb a kereset benyújtását megelőző hat hónapra visszamenő időtartamtól kezdve kérheti megváltoztatni.

Egy kifejezett eljárási szabályt tartalmaz a törvény az utóperre, amely szerint amennyiben az utóper folyamatban léte alatt a másik fél szintén utópert indít, a már folyamatban lévő eljárást folytató bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel az időben később indított utóperre.

17.9. VÉGREHAJTHATÓSÁG

A végrehajthatóság a bírósági határozatok azon tulajdonsága, hogy a jogosult akkor is hozzájuthasson a jogerős döntés alapján őt megillető követeléshez, ha a marasztalt fél az abban foglaltaknak önként nem tesz eleget. A jogalkotó tehát biztosítja, hogy a jogerős bírósági határozatok végső soron állami úton is kikényszeríthetők legyenek. Ez az állami út a bírósági végrehajtási eljárás, amelyet külön törvény alapján az önálló bírósági végrehajtó folytat le.

A bírósági határozat akkor végrehajtható, ha három konjunktív feltétel bekövetkezik:

- a határozat marasztalást tartalmaz,
- a határozatban megállapított teljesítési határidő eltelt,
- a határozat jogerőre emelkedett vagy előzetesen végrehajtható.

Megállapító és jogalakító tartalmú ítéletek végrehajtása fogalmilag kizárt.

17.10. ELŐZETES VÉGREHAJTHATÓSÁG

Bizonyos esetekben annak ellenére, hogy a határozat nem jogerős, a jogalkotó a végrehajthatóságot biztosítja. Ezt egyrészt méltányolható körülmények (például: a per tárgya), másrészt a felek magatartása indokolja. Ilyen esetben a bírósági határozat a fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatónak minősül.

Lényeges, hogy az előzetes végrehajthatóság csak a per főtárgyára vonatkozik, a perköltségre, a meg nem fizetett illetékekre és az állam által előlegezett költségekre nem terjed ki.

18. PERORVOSLATOK

A jogorvoslat olyan általános, mindenkit egyaránt megillető alapjog, melyet a legfőbb jogforrásunk, Magyarország Alaptörvénye is szabályoz. Ennek értelmében „*mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.*”²⁵²

Abban az esetben, ha a fél a bíróság által hozott határozattal nem ért egyet, az számára sérelmes, akkor a törvény keretei között perorvoslattal élhet. A perorvoslat egy általános gyűjtőfogalom, mely alatt az alábbiakat értjük:

- a) a bírósági meghagyás elleni ellentmondás (Pp. 182. §);
- b) a határozat kijavítása, kiigazítása, és kiegészítése iránti kérelem (Pp. 352–356. §);
- c) fellebbezés (Pp. 364–391. §);
- d) csatlakozó fellebbezés (372. §);
- e) perújítás (392–404. §);
- f) felülvizsgálat (405–424. §);
- g) csatlakozó felülvizsgálati kérelem (419. §).

A perorvoslatokat több szempont alapján lehet csoportosítani. Megkülönböztethetünk önálló és járulékos perorvoslatot. *Önálló perorvoslatról* abban az esetben beszélünk, ha alkalmazására más perorvoslattól függetlenül kerül sor. *Járulékos perorvoslat* esetén a perorvoslat más perorvoslat-hoz kapcsolódik, léte más perorvoslattól függ. *Önálló perorvoslat* például a bírósági meghagyás elleni ellentmondás, vagy a perújítás, míg *járulékos perorvoslat* a csatlakozó fellebbezés, vagy a csatlakozó felülvizsgálati kérelem. A csatlakozó fellebbezés, és a csatlakozó felülvizsgálati kérelem csak a fellebbezés, illetve a felülvizsgálati kérelem előterjesztése esetén nyújtható be, önállóan nem. Beszélhetünk rendes és rendkívüli perorvoslatról. *Rendes perorvoslat* például a fellebbezés, míg a perújítás, vagy a felülvizsgálati kérelem *rendkívüli perorvoslatnak* tekinthető. Jelen fejezetben a fellebbezés, a csatlakozó fellebbezés, a perújítás, a felülvizsgálat, a csatlakozó felülvizsgálat ismeretetésére kerül sor.

18.1. FELLEBBEZÉS

A fellebbezési eljárásra vonatkozó rendelkezéseket a Pp. XXVIII. fejezete tartalmazza. A fejezet az intézményre vonatkozó egyedi szabályokat rögzíti azzal, hogy utaló norma beiktatására is sor kerül: a másodfokú eljárásban az elsőfokú eljárás szabályait ugyanis megfelelően alkalmazni kell.

Az elsőfokú eljárás normái tehát kiegészítő jelleggel jelennek meg két kivétellel. *Egyrészt* a fellebbezési eljárás nem különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra, *másrészt* a jegyzőkönyv folyamatos felvétel útján történő készítésének nincs helye. A Pp. alapján fellebbezésnek van helye:

- a) az elsőfokú bíróság ítélete ellen,
- b) az elsőfokú bíróság által hozott olyan végzés ellen, melyet az eljárási törvény kifejezetten megenged.

Nem a teljesség igényével, de nézzünk egy pár megfellebbezhető végzést:

²⁵² Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése.

- I. az ügygondnok díjáról rendelkező végzés [Pp. 77. § (7) bekezdés],
- II. a személyes költségmentesség, és a személyes költségfeljegyzési jog engedélyezése iránt kérelmet elutasító, és a korábban engedélyezett költségmentességet megvonó végzés (Pp. 98. §),
- III. az ideiglenes intézkedési kérelem tárgyában meghozott végzés [Pp. 105. § (1) bekezdés],
- IV. a pénzbírságban marasztaló végzés [Pp. 166. § (4) bekezdés],
- V. a keresetlevelet visszautasító végzés [Pp. 177. § (1) bekezdés],
- VI. a viszontkereset-levelet visszautasító végzés [Pp. 206. § (2) bekezdés],
- VII. a perújítás megengedhetőségének a kérdésében a tárgyaláson kívül hozott végzés [Pp. 401. § (1) bekezdés],
- VIII. a végrehajtási igényperben a végrehajtás felfüggesztésének tárgyában hozott végzés (Pp. 541. §).

c) *A másodfokú bíróság által hozott olyan végzés ellen, amellyel szemben az elsőfokú eljárás szabályai szerint külön fellebbezésnek lenne helye.*

A másodfokú tanács az eljárása során számos végzést hozhat. Elképzelhető, hogy a félle szemben pénzbírságot szab ki, vagy a fél költségmentességét, illetve személyes költségfeljegyzési jog engedélyezését megvonja. Ezek a végzések az elsőfokú eljárás szabályai szerint fellebbezhetők.

d) *A másodfokú bíróság fellebbezést visszautasító végzése ellen.*

A jogorvoslathoz való jog érvényesülését szolgálja ez a törvényi rendelkezés: a visszautasító végzés ellen benyújtott fellebbezést egy másik bírói tanácsnak kell érdemben elbírálnia.

e) *A másodfokú bíróság csatlakozó fellebbezést visszautasító végzése ellen.*

A fellebbezés visszautasításánál írt elvnek itt is teljes mértékben érvényesülnie kell.

18.1.1. FELLEBBEZÉSRE JOGOSULTAK KÖRE

a) Fellebbezéssel élhet a fél (alperes, felperes, beavatkozó, ügyész);

b) Az, akire a határozat rendelkezést tartalmaz (például tanú, szakértő, tolmács, szemletárgy birtokosa).

A fél fellebbezési jogát a jogalkotó nem, míg az olyan személy jogorvoslati jogát, akire a határozat rendelkezést tartalmaz, korlátozza. Ez a személy ugyanis csak a rendelkezés rá vonatkozó része ellen élhet fellebbezéssel. Abban az esetben, ha az elsőfokú bíróság a perben kirendelt szakértővel szemben – mert például a szakvéleményét késedelmesen terjesztette elő – pénzbírságot szab ki, akkor a szakértő csak a rá vonatkozó rendelkezés tekintetében élhet a fellebbezési jogával. A fellebbezési joga tehát korlátozott, nem általános, nem teljes körű.

A fellebbezést írásban az elsőfokú bíróságnál kell benyújtani, a határozat közlésétől számított tizenöt napon belül. Az írásbeliség alól maga a törvény enged kivételt, amikor lehetővé teszi, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél, a járásbíró által meghozott ítélet ellen a fellebbezését ügyfélfogadási időben (panasznapon) személyesen, szóban is előadhassa. Ez a személyesen eljáró fél részére a perorvoslat igénybevételét megkönnyíti, hiszen a fél szóbeli fellebbezését a bíróság foglalja jogi köntösbe. A panasznapon joghatályosan csak az ítélet közlésétől számított tizenöt napon belül lehet a fellebbezést előterjeszteni. Amennyiben a panasznapi az ítélet közlését követő tizenötödik napon, vagy azt követően van, akkor a fellebbezés joghatályosan nem terjeszthető elő.

A fellebbezésnek a határozat végrehajtására halasztó hatálya van, kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezik. A fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatok közé tartozik:²⁵³

²⁵³ Pp. 362. § (1) bekezdés.

- a) a tartásdíjban, járadékban, és más hasonló célú időszakos szolgáltatásban marasztaló ítélet;
- b) a birtokháborítás megszüntetésére kötelező ítélet;
- c) az alperes által elismert követelésben marasztaló ítélet;
- d) a közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban vállalt kötelezettségen alapuló, pénzbeli marasztalást tartalmazó ítélet, ha az annak alapjául szolgáló összes körülményt ilyen okirattal bizonyították;
- e) a nem pénzbeli marasztalást tartalmazó ítélet, ha a felperesnek a végrehajtás elhalasztásából aránytalanul súlyos, vagy nehezen megállapítható kára származnék, és ha a felperes megfelelő biztosítékot nyújt.

Ezekben az esetekben tehát az elsőfokú bíróság által meghozott ítélet a fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható. Ezt a körülményt egyébként az elsőfokú ítélet tartalmazza.

18.1.2. AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG INTÉZKEDÉSE A FELLEBBEZÉS KAPCSÁN

Az elsőfokú bíróság a benyújtott fellebbezést elsősorban *formai szempontok* alapján vizsgálja meg. Megnézi, hogy a fellebbezést fellebbezhető határozat ellen nyújtották-e be, a fellebbezést előterjesztő jogosult-e a fellebbezés benyújtására és a fellebbezés határidőben érkezett-e meg. Abban az esetben, ha a bíróság megállapítja, hogy a fellebbezést olyan határozat ellen terjesztették elő, ami ellen nincs helye fellebbezésnek, a fellebbezést előterjesztő nem volt jogosult a fellebbezés benyújtására, vagy a fellebbezés elkésett, akkor a fellebbezést visszautasítja. Ennek az a következménye, hogy ha a határozat első fokon megreked, annak érdemi elbírálására másodfokon nem kerül sor. Elemi érdek fűződik ahhoz, hogy az elsőfokú bíróság fellebbezést visszautasító végzése a jogszabályoknak mindenben megfeleljen, így olyan végzésről van szó, amely ellen külön fellebbezésnek van helye. Ez a jogbiztonság irányába is hat, hiszen a fellebbezés megengedhetősége felől nem az első fokon eljáró bíróság dönt végérvényesen, hanem attól független bírói tanács hozza meg a végzést, amely adott esetben az elsőfokú fellebbezést elutasító végzés hatályon kívül helyezése is lehet.

Amennyiben a fellebbezés nem kerül visszautasítására, de az hiányos, akkor az elsőfokú bíróság a felet – rövid határidő tűzésével – a *hiányok pótlására* hívja fel. A hiánypótló végzés nem lehet általános, a hiányokat pontosan, egyértelműen kell megjelölni. Nem elég, ha a végzés csak azt tartalmazza, hogy a fellebbezés nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek. A hiánypótlási határidő időtartamát a jogalkotó nem határozza meg konkrétan. A határidőt a bíróság az eset összes körülményének figyelembevételével, a hiányok száma és jellege alapján határozza meg, de annak teljesítésére viszonylag rövidebb határidőt biztosít. Ilyen hiány lehet például valamely okirat csatolásának az elmulasztása, vagy a fellebbezési illeték nem, vagy nem megfelelő mértékű megfizetése. A hiánypótlási határidő meghosszabbításának nincs helye. Amennyiben a fellebbező fél a hiánypótlásnak teljes körűen és határidőben eleget tett, akkor a fellebbezést olyannak kell tekinteni, mintha eredetileg is szabályszerűen nyújtották volna be. Abban az esetben, ha a fél a hiánypótlásra nyitva álló határidő alatt a hiányokat nem pótolja, hiányosan pótolja, akkor a bíróság a fellebbezést visszautasítja. A jogbiztonságot szolgálja az a törvényi rendelkezés, amely szerint ezen visszautasító végzés ellen is külön fellebbezésnek van helye.

Amennyiben a fellebbezésre nyitva álló határidő valamennyi jogosulttal szemben lejárt, akkor az elsőfokú bíróság a szabályszerűen – ideértve azt is, ha a hiánypótlás keretében tesz eleget a fellebbező fél – benyújtott fellebbezést, nyolc napon belül felterjeszti a másodfokú bírósághoz. Annak érdekében, hogy a fellebbezést elbíráló bíróság az ügyet teljes egészében megismerje, az alapügyben eljáró bíróság a fellebbezéssel együtt az eljárás során keletkezett valamennyi iratot csatolja.

18.1.3. A MÁSODFOKÚ TANÁCS ELNÖKÉNEK FELADATA

A másodfokú tanács elnöke megvizsgálja a fellebbezést, és amennyiben azt észleli, hogy azt az elsőfokú bíróságnak vissza kellett volna utasítania, akkor *visszautasítja*, még ha a fellebbezés hiánypótlásra is szorul, ez esetben intézkedik a *hiányok pótlása* iránt. Elképzelhető, hogy az elsőfokú bíróság nem adott ki hiánypótlást, vagy a hiánypótló végzés nem volt teljes körű. Ezt orvosolja az a jogszabályi rendelkezés, amely szerint a másodfokú tanács elnökét is megilleti a hiánypótlás lehetősége, hiszen csak a jogszabály által megkövetelt, anyagi és eljárási normáknak megfelelően benyújtott fellebbezés bírálható el.

A másodfokú tanács elnöke, amennyiben mindent rendben talál, akkor a fellebbezést és annak példányát kézbesíti a fellebbező fél ellenfele részére. A fellebbező fél ellenfele a fellebbezésre vonatkozó *ellenkérelmet* terjeszthet elő. Abban az esetben, ha maga is kéri az ítélet megváltoztatását, akkor *csatlakozó fellebbezést* nyújthat be. A csatlakozó fellebbezés járulékos jellegű, minden esetben a fellebbezéshez igazodik. Ennek megfelelően a csatlakozó fellebbezéssel az ítéletnek csak az a része támadható, amelyet a fellebbezés is érint. A fellebbezéssel nem érintett ítéleti rendelkezés csatlakozó fellebbezéssel nem támadható. További szigorító szabály, hogy amennyiben a fellebbezés az ítélet hatályon kívül helyezését kéri, a csatlakozó fellebbezés az ítélet megváltoztatására nem irányulhat. Látjuk, hogy a csatlakozó fellebbezés a fellebbezéshez igazodik, ahhoz kapcsolódik, kötődik. A fellebbezési ellenkérelmet és a csatlakozó fellebbezést is írásban kell a másodfokú bírósághoz címezve előterjeszteni. A fellebbezési ellenkérelem, és a csatlakozó fellebbezés előterjesztésének határideje tizenöt nap, amelyet a fellebbezés kézhezvételétől kell számolni azzal, hogy a fellebbezési ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidőt az elnök indokolt esetben, kivételesen egy alkalommal legfeljebb tizenöt nappal meghosszabbíthatja. Amennyiben a csatlakozó fellebbezés elkészült, a másodfokú bíróság nem veszi figyelembe, visszautasítja. Ebben az esetben a csatlakozó fellebbezés hatálytalanná válik. Ugyanez a jogkövetkezmény abban az esetben, ha a fellebbezés visszavonásra kerül. Látjuk, hogy a csatlakozó fellebbezés osztja a fellebbezés jogi sorsát, amely a járulékos jellegéből következik.

A fellebbezés a fellebbező fél önkéntes, szabad akaratát tükrözi. A jogosult mérlegel, hogy kíván-e élni a fellebbezés jogával, és ha igen, akkor a határozatot részben, vagy egészben, milyen tartalommal kívánja megfellebbezni. A fellebbezésre jogosult dönt abban a kérdésben is, hogy a benyújtott fellebbezést fenn kívánja-e tartani. Elképzelhető, hogy a fellebbező fél szándéka időközben megváltozik, vagy olyan körülmények következtek be, mely alapján a fellebbezés okafogyottá vált: a felek peren kívül megegyeztek, a marasztalt félt a fellebbezés benyújtása után önként teljesített. Éppen ezért a felet megilleti az a jogosultság, hogy a fellebbezését visszavonja. A fellebbezés visszavonása indokoláshoz nem kötött, azonban ezzel a jogával a fellebbező csak addig élhet, amíg a másodfokú bíróság határozatot nem hoz, vagy amennyiben az ügyben tárgyalást tart, akkor annak a berekesztéséig. A fellebbezés visszavonása átgondolt tudatos magatartást feltételez azért is, mert a visszavont fellebbezést újból nem lehet előterjeszteni. Ha a fellebbező fél a fellebbezést visszavonta, akkor, a bíróság a másik felet nyilatkoztatja, hogy perköltségre igényt tart-e. A fellebbezés visszavonása egyoldalú, címzett jognyilatkozat, így a fellebbező fél ellenfelének a beleegyezése, jóváhagyása nem szükséges, azonban a fellebbezéssel összefüggésben felmerült költségeinek a megtérítésért követelheti. Amennyiben ilyen igény felmerül, és a felek ebben megegyezni nem tudnak, akkor az elnök dönt a perköltség, illetve a meg nem fizetett illeték, és állam által előlegezett költségek viseléséről. Ezt követően a másodfokú tanács elnöke az ügy iratait az elsőfokú bírósághoz visszaküldi.

18.1.4. FELLEBBEZÉS ÍTÉLET ELLEN

A másodfokú bíróság egyrészt felülbíráhatja az első fokon eljáró bíróság eljárásának a szabályszerűségét, másrészt az ítélet anyagi jognak való megfelelőségét is. Az eljárás szabályszerűsége körében vizsgálja például, hogy a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező bíróság járt-e el első fokon, vagy azt, hogy kötelező jogi képviselő esetén a fél rendelkezett-e jogi képviselővel. Az anyagi jogi felülbírálás során:

- a) a rendelkezésre álló iratok, bizonyítékok alapján az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást módosíthatja, azt kiegészítheti;
- b) a fél által hivatkozott valamely tény megállapítására bizonyítást folytathat le és ez alapján a tényállást módosíthatja, vagy azt kiegészítheti;
- c) az elsőfokú bíróság által megállapított tényeket eltérően minősítheti;
- d) felülmérlegelheti az elsőfokú bíróság mérlegelési jogkörben hozott döntését;
- e) határozhat olyan kérdésben, amelyben az elsőfokú bíróság nem tárgyalt, illetve nem határozott.

18.1.5. A FELLEBBEZÉS TARTALMA

A fellebbezésben meg kell jelölni:

- a) *Az elsőfokú bíróságot, az ítélet számát, a fellebbezéssel támadott rendelkezését, vagy részét.*
Meg kell pontosan jelölni, hogy a fél melyik bíróság, milyen ügyszám alatti ítélete ellen terjesztett elő fellebbezést, és a kérelem az ítélet mely rendelkezésének a megváltoztatása ellen irányul.
- b) *Határozott kérelmet kell előterjeszteni, amiben a fellebbező fél előadja, hogy a másodfokú bíróság az ítéletet mennyiben változtassa meg, vagy helyezze hatályon kívül.*
A fellebbező fél az ítélet megváltoztatását, vagy annak hatályon kívül helyezését kérheti. A kettő együtt ugyanabban a fellebbezésben nem kérhető.
- c) *A másodfokú bíróságtól gyakorolni kért felülbírálati jogkört, az alapul szolgáló indokok kifejtésével.*
A fellebbezésben pontosan meg kell jelölni, hogy a fellebbező fél miért tartja sérelmesnek az elsőfokú bíróság ítéletét. Az elsőfokú bíróság által megállapítottakkal szembeni érvelés a fellebbezés szerves része.
- d) *Az anyagi, vagy eljárásjogi jogszabálysértést, a konkrét jogszabályhely megjelölésével.*
A fellebbezés anyagi jogi és/vagy eljárásjogi rendelkezést is támadhat. A fellebbezés azonban nem lehet általános, és nem hivatkozhat arra, hogy az ítélet nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek, vagy a kialakult, töretlen bírói gyakorlatnak. Meg kell jelölni, hogy mely jogszabályt és azon belül melyik jogszabályhelyet sérti az ítélet. Megjegyezzük, hogy a jogi képviselővel eljáró fellebbező féltől a konkrét paragrafus szám megjelölése elvárható.

Főszabály szerint a fellebbezésben (és a másodfokú eljárás során) a keresetet, a viszontkeresetet és a beszámítást, illetve az ellenkérelmet már nem lehet megváltoztatni, és bizonyítási indítványok joghatályosan nem terjeszthetők elő. A másodfokú bíróság abból az anyagból dolgozik, azt az anyagot bírálja felül, vizsgálja meg, ami az elsőfokú eljárás során keletkezett. A főszabályhoz képest három kivételt ismer a törvény:

- a) A fél csak abban az esetben jogosult az elsőfok által elbírált tényállás jogszerű megváltoztatására, ha olyan tényre hivatkozik, amely az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztését követően jutott a tudomására, vagy következett be. Ennek azonban feltétele egyrészt, hogy mulasztás a felet nem terheli, azaz az új tény, körülmény önhibáján kívül nem jutott korábban a tudomására, másrészt, hogy ezen új tény, körülmény elbírálása esetén rá nézve kedvezőbb ítélet született volna. Abban az esetben, ha bármelyik feltétel

hiányzik (önhiba, kedvezőbb ítélet) akkor a fél a korábban megállapított, elbírált tényállást nem jogosult megváltoztatni. A két feltétel tehát konjunktív kapcsolatban áll egymással, egyik a másikat feltételezi, azt kiegészíti. Abban az esetben, ha a fél jogosult új tényállítás előadására, akkor újabb bizonyítási indítvány előterjesztésére is jogosulttá válik, feltéve, hogy önhibáján kívüli okból az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztését követően jutott tudomására, vagy következett be. A fél állítását köteles igazolni.

- b) Abban az esetben, ha az elsőfokú bíróság a felekkel nem közölte az ítéletben hivatalból figyelembe vett tény, vagy a felektől eltérő jogszabályi rendelkezést, illetve a kérelemtől jogszabály alapján való eltérés szándékát, akkor a fél a kereset, illetve ellenkérelem változtatás jogával élhet, és amennyiben szükséges, akkor utólagos bizonyítást is felajánlhat.
- c) Elképzelhető az is, hogy a másodfokú bíróság közöl a felekkel olyan tény, melyet az eljárása során hivatalból észlelt, vagy az elsőfokú bíróságtól és a felektől teljesen más jogértelmezést állapít meg. Ebben az esetben a fél jogosult a kereset, illetve az ellenkérelem megváltoztatására, és ezzel összefüggésben utólag bizonyítási indítvány előterjesztésére is.

18.1.6. A FELLEBBEZÉS ELBÍRÁLÁSA TÁRGYALÁSON KÍVÜL

Főszabály szerint a másodfokú bíróság a fellebbezést tárgyaláson kívül bírálja el. A feleket, képviselőiket nem idézi meg a tárgyalásra, őket nem hallgatja meg személyesen. A másodfokú bíróság az elsőfokú eljárásban keletkezett iratokból, valamint az előterjesztett fellebbezés, fellebbezési ellenkérelem és/vagy csatlakozó fellebbezés alapján hozza meg a határozatát. Amennyiben a fellebbező fél ellenfele fellebbezési ellenkérelmet, vagy csatlakozó fellebbezést terjesztett elő, akkor a másodfokú tanács elnöke az iratokat a fellebbező fél részére haladéktalanul megküldi, aki arra a kézhezvételt követő tizenöt napon belül írásban észrevételt tehet, vagy ellenkérelmet terjeszthet elő. Abban az esetben, ha a fellebbező fél a törvényi lehetőségével nem él, és felhívás ellenére iratot nem nyújt be, akkor a másodfok a rendelkezésre álló iratok alapján hozza meg határozatát.

18.1.7. A FELLEBBEZÉS ELBÍRÁLÁSA TÁRGYALÁSON

A bíróság az alábbi esetekben tart tárgyalást:

- a) *A felek bármelyike tárgyalás tartását kéri.*

A fellebbező félnek már a fellebbezésében elő kell terjeszteni, a tárgyalás tartás iránti kérelmét. A fellebbező fél ellenfele pedig a fellebbezés kézbesítését követő tizenöt napon belül kérheti a tárgyalás megtartását. A fellebbező fél ellenfele rendszerint a fellebbezési ellenkérelmében, vagy a csatlakozó fellebbezésében terjeszti elő a tárgyalás tartása iránti kérelmét. Azonban arra is lehetősége van, hogy egyéb iratként ellenkérelem és csatlakozó fellebbezés előterjesztése nélkül tárgyalás tartását kérje. A másodfokú bíróság a felek kérelméhez főszabály szerint kötve van, azaz az ügyben tárgyalást kell tartani. Azonban vannak olyan a törvényben taxatív felserolt esetek, amikor a másodfokú bíróság a fél, vagy a felek által előterjesztett kérelmet figyelmen kívül hagyja. Ezek a következők:

- I. Az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi.²⁵⁴
- II. Amennyiben a fellebbezés az ügy érdemi részét nem érinti, ugyanis a fellebbezés csak a perköltségre, a meg nem fizetett illetékre, vagy az állam által előlegezett költségek viselésére vonatkozik.

²⁵⁴ Abban az esetben nem kell tárgyalást tartani, ha az elsőfokú bíróság ítéletét az eljárás megszüntetése miatt, vagy eljárási szabálysértés miatt kell hatályon kívül helyezni.

III. A fellebbezés a teljesítési határidővel, a részletfizetéssel vagy az előzetes végrehajthatósággal kapcsolatos.

IV. Amennyiben a fellebbezés csak az ítélet indokolása ellen irányul.

b) *A másodfokú bíróság azt indokoltnak tartja.*

A fellebbező fél tárgyalás tartását nem kéri, de a fellebbező fél ellenfele sem terjeszt elő ilyen kérelmet. Ebben az esetben főszabály szerint a bíróság a fellebbezést tárgyaláson kívül bírálja el, de amennyiben ezt indokoltnak tartja – például valamelyik fél személyes meghallgatása vagy, a kérelem, ellenkérelem pontosítása miatt ez szükséges –, akkor hivatalból is dönthet a tárgyalás tartása mellett.

c) *A tárgyaláson foganatosítható bizonyítást kell lefolytatni.*

Elképzelhető, hogy a már korábban meghallgatott szakértő véleménye pontosításra szorul. Nagyon fontos, hogy nem új szakértő kirendeléséről van szó, hiszen az olyan mértékű bizonyítást jelentene, ami a tárgyaláson nem lenne foganatosítható.

Ezekben az esetekben a másodfokú tanács elnöke tárgyalási határnapot tűz és arra megidézi a feleket, képviselőiket, illetve azokat, akik a határozat ellen fellebbezéssel éltek, vagy akiknek a jelenléte a bizonyítási eljárás foganatosítása miatt szükséges. Az ellenérdekű fél részére a fellebbezést is meg kell küldeni és fel kell hívni a figyelmét, hogy tárgyalás tartását kérheti, illetve fellebbezési ellenkérelmet, vagy csatlakozó fellebbezést előterjeszthet. Ha az elsőfokú eljárásban az ügyész is részt vett, akkor a tárgyalásra az ügyészt kötelezően meg kell idézni.

A tárgyalás időpontját az elnök az eset összes körülményét figyelembe véve határozza meg. Az elnök figyelembe veszi az ügy súlyát, a keletkezett iratok mennyiségét, az ügyben esetleg előterjesztett ellenkérelmet, vagy csatlakozó fellebbezést. A fenti szempontok figyelembevételével, amennyiben erre lehetőség van, akkor a tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az iratoknak, illetve az ellenfél tárgyalás tartását kérő nyilatkozatának a bíróságra érkezését követő négy hónapon belül megtartható legyen. Az elnöknek a tárgyalás kitűzésével kapcsolatosan még egy dologra figyelnie kell: a tárgyalást megelőző legalább tizenötödik napon a fellebbezést az ellenfél részére kézbesíteni kell. A felek távolmaradása az ügy érdemi elintézését nem érinti: ha valamelyik fél, vagy mindegyik a tárgyalásról távol marad a bíróság az ügyet akkor is érdemben tárgyalhatja, és érdemi, az ügyet lezáró jogerős határozatot hozhat. A tárgyalás elmulasztása miatt igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye. Amennyiben a tárgyalás tartására azért került sor, mert azt valamelyik vagy mindkét fél kérte, és a tárgyalás tartását kérő a tárgyaláson nem jelenik meg, akkor a bíróság a féllel szemben pénzbírság kiszabására jogosult. Természetesen, amennyiben a fél önhibáján kívül marad távol, és ezt a bíróság részére bejelenti és igazolja, akkor a pénzbírság mellőzhető, illetve a kiszabott pénzbírságot a másodfokú bíróság saját hatáskörében is hatályon kívül helyezheti.

A fellebbezési tárgyalást az elnök nyitja meg, majd számba veszi a megjelenteket. Ezt követően az elnök, vagy az előadó bíró ismerteti az elsőfokú bíróság ítéletében foglaltakat, a fellebbezést, és amennyiben érkezett akkor a csatlakozó fellebbezést, vagy fellebbezési ellenkérelmet. Az iratok ismertetése után a bíróság lehetőséget biztosít a felek részére, hogy nyilatkozataikat megtegyék. A fellebbező fél a fellebbezését szóban megismételheti, azt pontosíthatja, a számára fontos, fajsúlyos gondolatokat kiemelheti. A fellebbezési ellenkérelemre, csatlakozó fellebbezésre észrevételt tehet, a fellebbezését visszavonhatja. A fellebbező fél ellenfele kérheti az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyását, a fellebbezés elutasítását, illetve a csatlakozó fellebbezésben, fellebbezési ellenkérelmében foglaltakat ismertetheti. A felek előadása után, a bíróság a felekhez kérdést intézhet és a felek is egymáshoz. A nyilatkozatok megtételét követően az elnök a tárgyalást berekeszti, majd zárt tanácskozás után a bíróság a határozatát nyilvánosan kihirdeti.

18.1.8. A MÁSODFOKÚ BÍRÓSÁG ÁLTAL HOZOTT HATÁROZATOK

- a) Amennyiben az eljárás megszüntetésének van helye, akkor az elsőfokú ítéletet a bíróság végzéssel hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti.²⁵⁵
Abban az esetben, ha a hiány pótolható, akkor a megszüntetés előtt erre a felet fel kell hívni, és a hiányok pótlására megfelelő határidőt kell biztosítani. Amennyiben a hiány nem pótolható, vagy azt a fél nem vállalja, illetve a felhívásnak határidőben nem tesz eleget, akkor a bíróság az eljárást kötelezően megszünteti.
- b) A bíróság az elsőfokú ítéletet végzéssel hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat meghozatalára utasítja akkor, ha:
- I. az elsőfokú bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva,
 - II. az ítélet meghozatalában olyan bíró vett részt, akivel szemben kizáró ok állt fenn.
 - III. az ítélet a másodfok által orvosolhatatlan formai hibában szenved, amely miatt érdemi felülbírálatra alkalmatlan.²⁵⁶
- c) Lehetősége van a másodfoknak arra is, hogy az ítéletet hatályon kívül helyezze, abban az esetben, ha az elsőfokú eljárás lényeges szabályainak megsértése az ügy érdemi eldöntésére kihatott.
Ez az ok nem kötelezően hatályon kívül helyezési ok, a másodfokú bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik annak az eldöntése, hogy hatályon kívül helyezi az ítéletet és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új ítélet meghozatalára utasítja, vagy a jogsértést saját hatáskörében orvosolja. A hatályon kívül helyezés akkor indokolt, ha az eljárási szabálysértés orvoslása a másodfokú eljárásban nem lehetséges, vagy nem észszerű.
- d) Amennyiben a fellebbező fél a fellebbezésében az ítélet hatályon kívül helyezését kérte csak és a másodfokú bíróság álláspontja szerint a fellebbezés megalapozatlan, akkor a másodfok a fellebbezést elutasítja és az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja. Ebben az esetben a másodfok erre irányuló fellebbezési kérelem hiányában az elsőfokú ítéletet érdemben nem vizsgálja, döntését csak a fellebbezés keretei között hozza meg.
- e) Amennyiben az elsőfokú bíróság ítélete érdemben helyes, akkor a bíróság a fellebbezést elutasítja, és az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.
A bíróság a tényállást helyesen állapította meg, a tényállásból helyes jogi következtetést vont le, így nincs ok annak a megváltoztatására.
- f) Amennyiben az elsőfokú bíróság ítélete nem felel meg az anyagi jogi rendelkezéseknek, akkor a másodfok az ítéletet részben, vagy egészben megváltoztatja.
Az anyagi jogszabályok téves alkalmazása esetén, ha az érdemi döntéshez minden adat rendelkezésre áll, további bizonyítási eljárás lefolytatása nem indokolt, akkor az ítélet megváltoztatására kerül sor.

A másodfokú eljárás során is lehetőség van arra, hogy a felek egymással egyezséget kössenek, vagy az eljárás szünetelését kérik. Amennyiben a felek által kötött egyezség megfelel a jogszabályi rendelkezéseknek, akkor azt a bíróság jóváhagyja, és ezt követően megállapítja, hogy az elsőfokú bíróság ítélete – az egyezséget jóváhagyó részben – hatályát veszíti. Amennyiben az eljárás szünetelésére kerül sor, és a per ennek eredményeként szűnik meg, akkor a másodfokú bíróság végzéssel megállapítja, hogy a fellebbezéssel támadott elsőfokú ítélet hatályát veszti.

A fentiekből következően a másodfokú bíróság határozata ítélet, vagy végzés. Az ítélet tartalmi elemei megegyeznek az elsőfokú bíróság által meghozott ítélet tartalmi elemeivel, azzal a kiegészítéssel, hogy az ítéletben kötelezően fel kell tüntetni az elsőfokú bíróság megnevezését és az ügy számát is.

²⁵⁵ A megszüntetési okokat részletesebben lásd Pp. 240. § (1) bekezdés, és 241. § (1) bekezdés.

²⁵⁶ Szegedi Ítéletábrla Pf.I.20.553/2017/7 (a pártfogó ügyvéd képvisellel kapcsolatos kötelező tájékoztatást az elsőfokú bíróság elmulasztotta).

Amennyiben a másodfok az elsőfok ítéletét annak helyes indokai alapján hagyja helyben, akkor az ítélet indokolásában elég erre a körülményre utalni. A részletes indokolási kötelezettség mellőzhető.

A másodfokú bíróság által meghozott elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyező végzésnek tartalmaznia kell:

- a) az első fokon eljáró bíróság megnevezését és az ügyszámot;
- b) az elsőfokú ítélet és a fellebbezés, illetve a csatlakozó fellebbezés, fellebbezési ellenkérelem ismertetését;
- c) a hatályon kívül helyezés okait, jogszabálysértés esetén a megsértett anyagi és/vagy eljárásjogi jogszabályhely megjelölését;
- d) határozott, egyértelmű utasítást arra vonatkozóan, hogy egyrészt az elsőfokú bíróságnak a perfelvételi, vagy az érdemi tárgyalási szaktól kell folytatnia az új eljárást másrészt, hogy mely eljárási cselekményeket kell elvégeznie;
- e) a másodfokú bíróság meghatározza a perköltséget, az állam által előlegezett költségek összegét, és a meg nem fizetett illetéket is. Ezek viseléséről a másodfok nem dönt, erről az elsőfokú bíróságnak az eljárás megismétlését követően meghozott ítéletben kell határoznia.

Amint a másodfokú határozat írásba foglalása megtörténik, az iratokat a bíróság nyolc napon belül az elsőfokú bíróság részére megküldi. Az elsőfokú bíróság a másodfokú bíróság határozatát a felekkel tizenöt napon belül közli. Arra is van lehetőség, hogy a másodfok a tárgyalás berekesztését követően ítélethirdetésre halasztja el a tárgyalást. Ebben az esetben az írásba foglalt ítéletet a másodfok az ítélethirdetésen megjelenő felek részére kézbesíti. Ezt a tényt a felvett jegyzőkönyvben rögzíteni kell.

18.1.9. A VÉGZÉS ELLENI FELLEBBEZÉS SZABÁLYAI

Van olyan végzés, amelyhez az elsőfokú bíróság nincs kötve. Az ilyen végzés ellen benyújtott fellebbezésnek az elsőfokú bíróság is eleget tehet. Az, hogy eleget tehet, az azt jelenti, hogy a fellebbezésben foglalt kérelemnek megfelelő döntést hoz, és a korábbi végzését ennek megfelelően változtatja meg, vagy a végzését hatályon kívül helyezi.

Amennyiben az elsőfokú bíróság az általa meghozott végzéshez kötve van, akkor azt saját hatáskörében nem bírálhatja el. A végzés ellen benyújtott fellebbezést az elsőfokú bíróság az fellebbező fél ellenfelének megküldi, és egyben felhívja a figyelmét arra, hogy a fellebbezés kézhezvételétől számított nyolc napon belül arra észrevételt lehet tenni. Az észrevételt az elsőfokú bíróság előtt lehet megtenni. A nyolcnapos határidőhöz képest a jogalkotó maga enged kivételt, akkor, amikor lehetővé teszi, hogy indokolt esetben a bíró ezt lerövidítse. A megfellebbezett végzéssel szemben az ellenérdekű fél csak észrevételt terjeszthet elő, ami tartalmát tekintve fellebbezési ellenkérelemnek felel meg. Csatlakozó fellebbezés előterjesztésére azonban nincs jogszabályi lehetőség. Amint az észrevétel megtételére nyitva álló határidő letelt, vagy a végzésben meghatározott határidő előtt azt valamennyi fél előterjesztette, akkor az elsőfokú bíróság az iratokat késedelem nélkül a másodfokú bírósághoz felterjeszti. A másodfokú bíróság a fellebbezés tárgyában tárgyaláson kívül határoz, azonban ha szükségesnek ítéli meg, akkor a feleket személyesen, vagy írásban is meghallgathatja.

A végzés elleni fellebbezésre egyebekben az ítélet elleni fellebbezésre vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell.

19. PERÚJÍTÁS

*A perújítás jogintézménye a bírósági határozattal már lezárt jogviszonyok újra tárgyalására, az ítélethez (ítélet hatályú határozatokhoz) fűződő anyagi jogerőhatás [Pp. 360. § (1) bekezdés] áttörésére ad lehetőséget.²⁵⁷ A perújítás mint rendkívüli perorvoslat független más perorvoslatoktól. A perújítás igénybevételének nem feltétele, hogy a fél a rendes jogorvoslat eszközeit igénybe vegye, azonban perújításra csak az eljárási törvényben meghatározott, ott nevesített okokból kerülhet sor. A perújítás során azt a felet, aki a perújítási kérelmet előterjeszti *perújítónak*, akivel szemben előterjeszti *perújítottnak* nevezzük. A felek a korábbi eljárásban betöltött pozíciójukat megtartják, így egyaránt beszélhetünk perújító felperesről és alperesről, valamint perújított felperesről és alperesről.*

A perújítás alapja jogerős ítélet vagy ítélet hatályával rendelkező határozat lehet. Az alábbi ítéletek jöhetnek szóba:

- a) ítélet,
- b) részítélet,
- c) közbenső ítélet,
- d) kiegészítő ítélet.

Bármilyen ítéletről is legyen szó, a perújítás alapja csak jogerős ítélet lehet. Amíg az ítélet nem emelkedett jogerőre, addig, a rendes perorvoslat szabályai szerint az ítélettel szemben fellebbezés terjeszthető elő.

Az ítélet mellett az ítélet hatályú határozatok is perújítás alapjául szolgálhatnak. Ide tartozik:

- a) a bíróság által jogerős végzéssel jóváhagyott egyezség [Pp. 239. § (3) bekezdés],
- b) a jogerős bírósági meghagyás [Pp. 182. § (4) bekezdés],
- c) a jogerős fizetési meghagyás [2009. évi L. törvény (Fmhtv.) 36. § (1) bekezdés, 40. § (1) bekezdés],
- d) a közjegyző által jogerős végzéssel jóváhagyott egyezség [2010. évi XXXVIII. törvény, (Htv.) 12. § (1) bekezdése].

19.1. PERÚJÍTÁSI OKOK

A törvény taxatív felsorolást ad arra nézve, hogy mi lehet a perújítás oka. Azok az okok, amelyek a felsorolásban nem szerepelnek, a perújítás alapjaként nem szolgálhatnak, esetükben, ha a törvényi rendelkezések fennállnak, akkor felülvizsgálati kérelem előterjesztésének van helye.

A jogalkotó milyen esetekben engedi meg a perújítást:

- a) *A perújító fél olyan tényre, vagy bizonyítékra, illetve olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, amelyet a bíróság a perben nem bírált el, feltéve, hogy az rá nézve kedvezőbb határozatot eredményezett volna.*

Csak olyan tény, bizonyíték vagy határozat szolgálhat a perújítás okaként, amelyet a fél önhibáján kívül nem volt képes a korábbi eljárásokban előadni. Ha ezekről a tényekről, bizonyítékokról, határozatokról tudott, vagy tudnia kellett volna, akkor ezek perújítás okaként nem vehetőek figyelembe.

²⁵⁷ Petrik Ferenc (2017): Polgári eljárásjog.

b) *A fél az ítélet hozatalában részt vett bírónak, az ellenfélnek, vagy másnak a bűncselekménye miatt a törvény ellenére lett pervesztes.*

A bíró és az ellenfél mellett a *más* személy megjelölése alatt mindazokat értjük, akik a peres eljárásban bármilyen minőségben (tanú, szakértő, tolmács, jegyzőkönyvező stb.), részt vettek, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős bírói ítélet megállapította és a perújító a bűncselekmény elkövetésével ok-okozati összefüggésben lett pervesztes. Amennyiben az okozati összefüggés hiányzik, akkor a perújítási ok nem áll fenn. Adott esetben az alapügyben tett hamis tanúvallomás lehet perújítási ok, de csak abban az esetben, ha ezt jogerős ítélet megállapította.²⁵⁸

c) *Ha a fél által kezdeményezett eljárásban az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletében megállapította valamely alapjog sérelmét, de elégtételt nem kapott, illetve az őt ért sérelem kártalanítással nem orvosolható.*²⁵⁹

d) *A perben hozott ítéletet megelőzően ugyanarra a jogra nézve már korábban jogerős ítéletet hoztak (res iudicata).*

Ugyanazon tényalaptól származó, ugyanazon jog elbírálása tárgyában, ugyanazon felek között csak egy jogerős ítélet születhet. Ilyen esetben a kereseti kérelem perakadályba, anyagi jogerőbe ütközik.²⁶⁰

e) *Ha a keresetlevelet, vagy más iratot a fél részére a hirdetményi kézbesítés szabályainak megsértésével hirdetmény útján kézbesítették.*

f) *Sikeres alkotmányjogi panasz esetén.*²⁶¹

19.2. PERÚJÍTÁSI TILALMAK

A Pp. rendelkezései szerint a lakás kiürítése iránti kérelemnek helyt adó, a lakásbérlet felmondásának érvényességét megállapító, a házasságot felbontó, az apaság vélelmét megdöntő ítélet ellen, ha a gyermek apjának teljes hatályú apai elismerés vagy bírói ítélet alapján már más férfit kell tekinteni, továbbá a sajtó-helyreigazítási perben hozott ítélet ellen perújításnak nincs helye. Nincs helye perújításnak a végrehajtási igényperben sem (Pp. 545. §). A perújítási tilalmakról nemcsak a Pp.-ben olvashatunk, hanem más jogszabályokban is. Így például a gazdasági társaság és a szövetkezet tagjainak a kizárása iránti perben hozott jogerős ítélet ellen perújítás előterjesztésére nincs lehetőség.²⁶²

19.3. A PERÚJÍTÁSI KÉRELEM ELŐTERJESZTÉSÉNEK HATÁRIDEJE

A perújítási kérelem előterjesztését illetően a Pp. két határidőt határoz meg. Egy szubjektív és egy objektív jellegűt. A perújítási kérelem előterjesztésének *szubjektív határideje* hat hónap. Ezt a határidőt főszabály szerint a perújítással támadott ítélet jogerőre emelkedésétől kell számítani. Elképzelhető azonban, hogy a perújítás oka csak később jut a fél tudomására, vagy a fél később kerül abba a helyzetbe, hogy a kérelmet előterjessze. Ebben az esetben a perújítás kezdő napja a tudomásszerzés napja, illetve az a nap, amikor a fél akadályoztatása megszűnt és képes a perújítási kérelem előterjesztésére. Ez utóbbi esetben a félnek a tudomásszerzés napját valószínűsíteni kell. A perújítási kérelem előterjesztésének *objektív határideje* öt év, melyet az ítélet jogerőre emelkedésének napjától kell számítani, amennyiben az elsőfokú ítéletet nem fellebbezték meg. A másodfokú ítéletek a kihirdetéssel

²⁵⁸ BH2013. 63.

²⁵⁹ Részletesebben lásd: Gombos Katalin (2016): A perújítás újraszabályozásának kérdései az európai jogi, alapjogi összefüggésben – adalékok a polgári perrendtartás rekodifikációjához. 157-158 old.

²⁶⁰ Fővárosi Törvényszék, mint másodfokú bíróság 43.Pf.636.585/2017/3.

²⁶¹ Az erre vonatkozó részletszabályok a XXX. fejezetben kerülnek kifejtésre.

²⁶² A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (továbbiakban Ctv.) 71./A. § (4) bekezdés.

jogerősek, ám azok a határidők, amelyeket a jogerőre emelkedésétől kell számítani (például felülvizsgálati, perújítási), az ítéletnek a fél részére történt kézbesítéssel kezdődnek. A határidő elmulasztása miatt igazolási kérelem joghatályosan nem terjeszthető elő. Amennyiben a fél a perújítási kérelmét a jogerős ítélet meghozatalát követő öt év elteltével nyújtja be, akkor a bíróság a perújítási kérelmet érdemi vizsgálat nélkül elutasítja. Az általános, szubjektív és objektív perújítási határidő mellett a jogalkotó egy speciális igényérvényesítési határidőt is meghatároz. Az alapjog sérelemmel összefüggő perújítási ok esetén a kérelmet az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletének átvételét követő 60 napon belül kell benyújtani. Ennél a perújítási oknál az általános szabályok nem érvényesülnek a 6 hónapos szubjektív, és az 5 éves objektív határidő alkalmazására nincs jogszabályi lehetőség.

A perújító fél a perújítási kérelmét az elsőfokú bíróságnál, írásban nyújtja be. A perújítási kérelemben kötelezően meg kell jelölni:

- a) az ítéletet, amely ellen a fél perújítási kérelmet terjeszt elő,
- b) azt, hogy a fél milyen tartalmú határozat meghozatalát kívánja,
- c) a perújítás alapjául szolgáló tényeket, a konkrét perújítási okot és ezek alapjául szolgáló bizonyítékokat,
- d) amennyiben az ítélet jogerőre emelkedését követő hat hónap elteltével kerül benyújtásra, akkor ennek okát elő kell adni, és a tudomásszerzés időpontját pedig valószínűsíteni kell.

Speciális szabályok vonatkoznak a jogerős fizetési meghagyás ellen benyújtott perújítási kérelemre. Alaptétel, hogy a perújítási kérelmet az elsőfokú bíróságnál kell előterjeszteni. Jelen esetben azonban első fokon a közjegyző járt el. Ilyen esetben a perújítási kérelmet annál a bíróságnál kell kezdeményezni, amely a perré alakult eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkezett volna. Ebben az esetben a perújítási kérelemben értelemszerűen nem az ítélet kerül megjelölésre, hanem az eljáró közjegyző neve és székhelye, valamint a hivatkozási szám. Ez szükséges ahhoz, hogy a bíróság hatáskörét és illetékességét meg tudja állapítani.

19.4. A BÍRÓSÁG FELADATA A PERÚJÍTÁSI KÉREM BEÉRKEZÉSE UTÁN

A perújítási kérelem beérkezését követően a bíróság azt haladéktalanul megvizsgálja, abból a szempontból, hogy határidőben került-e benyújtásra, illetve hogy olyan határozattal szemben terjesztették elő ahol a perújítás megengedett. Abban az esetben, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy a perújítási kérelmet az ítélet jogerőre emelkedését követő öt év elteltével nyújtották be, vagy olyan határozat ellen, amely esetében a perújítás kizárt, akkor a kérelmet tárgyalás tartása nélkül visszautasítja. A végzés ellen az általános szabályok szerint fellebbezésnek van helye.

Elképzelhető, hogy visszautasítási ok nem áll fenn, azonban a kérelem orvosolható hiányosságban szenved. Ebben az esetben a bíróság rövid határidő tűzésével, a hiányok pontos megjelölésével hiánypótló végzést bocsát ki. A felhívás azt is tartalmazza, hogy amennyiben a kérelmező a perújítási kérelem hiányosságait határidőben nem pótolja, akkor a bíróság a kérelmet visszautasítja. A szabályszerűen előterjesztett perújítási kérelmet a bíróság annak beérkezését követően haladéktalanul megküldi a felek részére. A felek a kérelem kézhezvételét követő tizenöt napon belül jogosultak a perújításra észrevételt tenni.

A bíróság a perújítás megengedhetőségéről tárgyaláson, vagy tárgyaláson kívül is határozhat. *Tárgyaláson kívül* határoz abban az esetben, ha az eset összes körülményét alapul véve az ügyben perfelvételi tárgyalás megtartását nem tartja szükségesnek. Ebben az esetben a bíróság tárgyaláson kívül dönt a perújítási kérelem megengedhetőségéről. A végzés ellen fellebbezésnek van helye. Amennyiben a bíróság a perújítási kérelem megengedhetőségét elutasítja, akkor a végzés jogerőre emelkedésével a perújítási eljárás befejeződik. Abban az esetben, ha a perújítási kérelem megengedett, akkor az eljárás a perfelvételi tárgyalás kitűzésével folytatódik. A perújítás megengedhetősége

esetén amennyiben a beadott iratok alapján az állapítható meg, hogy a perújítás sikere valószínűnek mutatkozik, akkor a bíróság kérelemre, vagy hivatalból a végrehajtási eljárást felfüggesztheti. A feleket a felfüggesztés tárgyában a bíróság előzetesen meghallgatja. A felfüggesztés tárgyában hozott végzés ellen fellebbezésnek van helye. Ezt a végzést utóbb a bíróság saját hatáskörben is megváltoztathatja.

A bíróság a perújítási kérelem megengedhetősége felől perújítási perfelvételi tárgyaláson is határozhat. Ebben az esetben az eljáró peres feleket és a perújítási kérelmezőt a tárgyalásra írásban megidézi. Az idéző végzésben a bíróság a perújítást kezdeményezőt felhívja arra, hogy a perfelvételi tárgyaláson való megjelenése kötelező. A végzés a mulasztás jogkövetkezményeit is tartalmazza: amennyiben a perújítást kezdeményező a tárgyalást elmulasztja, akkor a bíróság a perújítási kérelmet visszautasítja. A tárgyalás megnyitását követően a bíróság számba veszi a megjelenteket és amennyiben visszautasításra nem kerül sor, akkor először a perújítási kérelem megengedhetősége felől dönt. A perújítási kérelem megengedhetőségét elutasító végzés ellen külön fellebbezésnek van helye. Amennyiben a végzés jogerőre emelkedett, a perújítási eljárás befejeződött. A perújítási kérelem pozitív elbírálása esetén is van helye fellebbezésnek.

Perújítási perfelvételi tárgyalást folytatni, a perújítási kérelem tárgyában érdemi tárgyalást tartani csak abban az esetben lehet, ha a bíróság perújítási kérelem megengedhetősége tárgyában hozott végzése jogerőre emelkedett. Amennyiben az elsőfokú bíróság a perújítást megengedhetőnek találta, és a végzés ellen fellebbezést nyújtottak be, akkor csak a másodfokú bíróság által hozott – az elsőfokú bíróság perújítás megengedhetősége iránti kérelmet engedő határozatát jóváhagyó – jogerős végzés kézhezvételét követően van lehetőség határnap tűzésére, a perújítás érdemi tárgyalására. Amennyiben a felek, illetve a perújítási kérelmező a végzés elleni fellebbezési jogról nyomban a tárgyaláson lemondanak, akkor a végzés rögtön jogerőre is emelkedik. Ebben az esetben nincs szükség a tárgyalás elhalasztására, a bíróság a perújítást nyomban érdemben tárgyalhatja. A perújítással támadott ítélet végrehajtásának a felfüggesztésére ugyanazok a szabályok az irányadóak, mint amikor a bíróság a perújítási kérelem megengedhetősége felől tárgyaláson kívül határoz.

Abban az esetben, ha a bíróság a perújítást akár tárgyaláson kívül, akár tárgyaláson megengedte és a végzés jogerőre emelkedett, akkor a pert perújítási érdemi tárgyaláson újból kell tárgyalni, de figyelemmel kell lenni a perújítási kérelem korlátaira. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy keresetváltoztatásra, csak szűk körben a másodfokú eljárásra vonatkozó szabályok szerint²⁶³ van lehetőség. Így például a perújítási eljárásban főszabály szerint a kereset, a viszontkereset,²⁶⁴ a beszámítás, illetve az ellenkérelem megváltoztatására nincs lehetőség, utólagos bizonyításnak nincs helye, új pertárs perbevonására nincs jogi lehetőség. A bíróságnak a perújítási kérelem érdemében ítélettel²⁶⁵ kell döntenie. A bíróság kétféle ítéletet hozhat. Abban az esetben, ha a perújítást érdemben tárgyaló perfelvételi tárgyalás a korábbi ítélethez képest változást nem eredményez, akkor a perújítási kérelmet mint alaptalant elutasítja, és a perújítással támadott ítéletet hatályában fenntartja. Amennyiben a perújítási kérelem részben, vagy egészben alapos, akkor a megtámadott ítéletet vagy részben, vagy egészben hatályon kívül helyezi és a jogszabályoknak megfelelő új ítéletet hoz. Ez az új jogerős ítélet lép az alapperbeli jogerős ítélet helyébe, tehát az eredményes perújítás következtében született jogerős ítélet visszaható hatályú (ex tunc hatály).

²⁶³ Pp. 373. §.

²⁶⁴ PK 177. szám.

²⁶⁵ BH 1977. 71.

20. FELÜLVIZSGÁLAT

Magyarországon felülvizsgálati ügyekben a Kúria jár el. Főszabály szerint a Kúria három hivatásos bíróból álló tanácsban hozza meg a döntést. Amennyiben az ügy különös bonyolultsága vagy kiemelt társadalmi jelentősége ezt indokolja, akkor a Kúria elrendelheti, hogy az ügyben öt hivatásos bíróból álló tanács járjon el. A felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél részére a jogi képviselő kötelező. A felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél ellenfele részére a jogi képviselő csak akkor kötelező, ha az eljárásban jognyilatkozatot kíván tenni. Amennyiben jognyilatkozatot nem tesz, akkor a jogi képviselő számára nem kötelező. A Pp. nagyon pontosan meghatározza a felülvizsgálható határozatok körét. Ennek megfelelően felülvizsgálattal támadható:

a) A jogerős ítélet.

A jogalkotói megfogalmazás egzakt. Csak a jogerős ítéletek ellen lehet felülvizsgálatot előterjeszteni. Az ítélet hatályú határozatok²⁶⁶ ellen felülvizsgálat előterjesztésére nincs jogszabályi lehetőség. Az ágazati jogszabályok azonban a Pp.-hez képest többlétszabályt is megfogalmazhatnak és a jogerős ítélet ellen a felülvizsgálat előterjesztését kizárhatják. Így például a gazdasági társaság és szövetkezet tagjának kizárása iránti perben felülvizsgálatnak nincs helye.²⁶⁷

b) Az ügy érdemében hozott jogerős végzés.

Az ügy érdemében hozott jogerős végzés nem a peres eljárás során meghozott végzés, hanem a nemperes eljárásokban az ügyet, vagy annak egy részét lezáró határozat. Ügydöntő végzések, melyekkel szemben felülvizsgálat előterjeszthető:

- I. a kifogás (Cstv. 51. §²⁶⁸),
- II. a vitatott hitelezői igény [46. § (69 bekezdés)],
- III. az Fmtv. szerinti nem peres eljárásban az ügy érdemében hozott végzés ellen (Fmtv.²⁶⁹ 31/A. § és 62. §).

Vannak azonban olyan, a polgári perben meghozott végzések, amelyekkel szemben maga a Pp. enged kivételt és lehetővé teszi a végzések elleni felülvizsgálatot. Felülvizsgálattal támadható a *keresetlevelet visszautasító* és az *eljárást hivatalból megszüntető* alábbi végzések:

a) Ha a bíróság a keresetlevelet azért utasítja vissza, mert:

- I. a perre a magyar bíróság joghatósága kizárt, vagy külföldi bíróság rendelkezik kizárólagos joghatósággal,
- II. az igény elbírálása más hatóság hatáskörébe tartozik, vagy polgári nem peres eljárásban érvényesíthető,
- III. a pert törvényben meghatározott más hatósági, vagy egyéb eljárásnak kell megelőznie,
- IV. a felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt indított más perben a perindítás hatálya már beállt, vagy annak tárgyát már jogerősen elbírálták (*res iudicata*),

²⁶⁶ Ide tartozik: a jogerős bírósági meghagyás, jogerős egyezség.

²⁶⁷ Ctv. 71/A. § (6) bekezdés.

²⁶⁸ 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról.

²⁶⁹ 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról.

- V. a félnek nincs perbeli jogképessége,
 - VI. az igény bírósági úton nem érvényesíthető,
 - VII. a pert nem a jogszabályban erre feljogosított személy indítja,
 - VIII. a pert jogszabály alapján a munkáltató helytállási kötelezettségébe tartozó, személyiségi jogot sértő tevékenység, illetve károkozás miatt a közigazgatási, bírósági vagy ügyészségi jogkörében eljáró személy ellen indították,
 - IX. a felperes a perindításra jogszabályban megállapított határidőt elmulasztja.
- b) Ha a bíróság azért utasítja vissza a kereseti kérelmet, mert a felperes a hiánypótlási felhívás ellenére nem:
- I. gondoskodott azon személyek perben állásáról, akik ellen jogszabály szerint a per indítható, illetve akiknek a perben állás kötelező,
 - II. nyújtotta be a Pp. rendelkezéseinek megfelelő keresetlevelet.
- c) Ha a bíróság az eljárást hivatalból azért szüntette meg, mert:
- I. a keresetlevelet a fent leírt a), b) pontban meghatározott bármely ok alapján vissza kellett volna utasítania,
 - II. a magyar bíróság joghatósága nem állapítható meg, ugyanakkor a joghatóság az alperes perbe bocsátkozásával megalapozható, de az alperes írásbeli ellenkérelmet nem terjesztett elő, vagy az alperes a bíróság joghatóságát kifogásolta,
 - III. a magyar bíróság joghatósága nem állapítható meg, és a bíróság joghatóságát az alperes perbe bocsátkozása nem alapozhatja meg.

A felülvizsgálati kérelem előterjesztésére jogosult egyrészt a fél, másrészt az a személy, akire az ítélet rendelkezést tartalmaz. Ez utóbbi személy joga azonban korlátozott, ugyanis csak a rendelkezés rá vonatkozó része ellen nyújthat be felülvizsgálatot. Ilyen korlátozott felülvizsgálat előterjesztésére jogosult például az ügyben kirendelt igazságügyi szakértő, vagy a tolmács.

A felülvizsgálati kérelem alapja a jogszabálysértés: az első és/vagy a másodfokú bíróság által elkövetett anyagi jogi, és/vagy eljárásjogi jogsértés a felülvizsgálat alapjaként szolgálhat. A bírósági gyakorlat szerint jogszabálysértő a határozat például az alábbi esetekben, ha:²⁷⁰

- a) megalapozatlan,
- b) érdemben nem felel meg a jogszabályi előírásoknak,
- c) a határozat indokolásából nem derül ki a megállapított tényállás, a döntés alapjául szolgáló jogszabályi rendelkezés, és az abból levont jogi következtetés,
- d) a bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva,
- e) az ítélet meghozatalában kizárt bíró vett részt,
- f) a perbeli cselekvőképességgel nem rendelkező fél törvényes képviselő nélkül járt el és a hiányt az eljárás egyik szakaszában sem pótolta.

Az ún. korlátozott precedensrendszer érvényesülésére tekintettel a felülvizsgálati kérelem előterjeszhető arra alapítva is, hogy a jogerős ítélet jogkérdésben eltér a Kúria közzétett határozatától, amely eltérés viszont nem volt indokolt.

²⁷⁰ Petrik Ferenc (2017): Polgári eljárásjog.

20.1. FELÜLVIZSGÁLATBÓL KIZÁRT HATÁROZATOK

A Pp. meghatározza, hogy mikor van helye felülvizsgálatnak (jogsabálysértés) azonban taxatívén felsorolja azokat a határozatokat, amikor ez kizárt. Nincs helye felülvizsgálatnak:

a) *Olyan ítélet ellen, amely első fokon jogerőre emelkedett, kivéve, ha a törvény ezt lehetővé teszi.*

Az olyan ítélet ellen, amely első fokon jogerőre emelkedett, a fél a rendes perorvoslat (fellebbezés) lehetőségével nem élt. A fokozatosság elvét is szem előtt tartva a rendkívüli perorvoslat igénybevételének feltétele, hogy a fél a rendes perorvoslatot kimerítette, és a másodfok kérelmének nem, vagy csak részben adott helyt, így rendkívüli perorvoslattal él.

Vannak olyan eljárások, melyek – éppen az ügy gyorsítása érdekében – egyfokúak, a bíróság által meghozott ítélet nem fellebbezhető.²⁷¹ Ezekben az esetekben a felülvizsgálat megengedett.

b) *Amennyiben a fél az elsőfokú ítélettel szemben perorvoslati jogával nem élt, és a másik fél fellebbezése folytán a másodfok az elsőfokú ítéletet helyben hagyta.*

Amennyiben a fél fellebbezést nem terjesztett elő, akkor számára az elsőfokú ítélet megfelelő, annak részben vagy egészben történő megváltoztatását nem kívánja. Amennyiben a másik fél fellebbezést nyújt be, de azt a másodfok elutasítja, akkor ezzel az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyja, azt nem változtatja meg. A fellebbezéssel nem élt fél oldaláról a jogi helyzet ugyanaz, mint korábban, az elsőfokú ítélet marad hatályban. Ilyen esetben a fellebbezéssel nem élt fél felülvizsgálatot nem kezdeményezhet. Abban az esetben, ha a másodfok az elsőfokú ítéletet részben vagy egészben megváltoztatja, akkor az elsőfokú ítéletet tudomásul vevő fél felülvizsgálat iránti kérelem előterjesztésére jogosult.

c) *A jogerős ítéletben szereplő kamatfizetésre, a perköltségre, a meg nem fizetett illeték, vagy az állam által előlegezett költség megfizetésére, a teljesítési határidőre, a részletfizetésre vonatkozó rendelkezése, illetve az ítélet indokolása ellen.*

A per fő tárgyát tekintve az úgynevezett járulékos kérdések tekintetében a jogalkotó a felülvizsgálatot nem teszi lehetővé.

d) *A Kúria által hozott ítélet ellen.*

A Kúria mint Magyarország legfőbb bírói fóruma alapvetően két funkciót tölt be az igazságszolgáltatásunk rendszerében: egyrészt *jogegységi funkciót*, másrészt az alsóbb szintű bíróságok által hozott határozatok felülvizsgálata, azaz *egyéni jogvédelmi funkciót*. A Kúria által az egyedi felülvizsgálati ügyekben hozott határozatok további felülvizsgálatára nincs jogszabályi lehetőség.

e) *Abban az esetben, ha azt a törvény kizárja.*

A Pp. szerint nincs helye felülvizsgálatnak például a házassági perben a felbontó ítélet ellen,²⁷² az apaság vélelmét megdőntő ítélet ellen,²⁷³ a jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának a megváltoztatása iránti perben az ítélet ellen.²⁷⁴ Nemcsak az eljárásjogi, hanem más törvény is kizárhatja a felülvizsgálat intézményét. Utaltunk már rá, hogy a Ctv. rendelkezései szerint a tagkizárási perben rendkívüli perorvoslatra nem kerülhet sor, így felülvizsgálat előterjesztésére nincs jogszabályi lehetőség. Nincs helye felülvizsgálatnak az adós felszámolását elrendelő végzés ellen,²⁷⁵ vagy a jogerős fizetési meghagyás ellen.²⁷⁶

²⁷¹ A választott bíraskodásról szóló 2017. évi LX törvény 47. § (1) bekezdés.

²⁷² Pp. 461. §.

²⁷³ Pp. 471. §.

²⁷⁴ Pp. 569. §.

²⁷⁵ Cstv. 27. § (1) bekezdés.

²⁷⁶ Fmhtv. 41. §.

- f) Szomszédjogok megsértéséből eredő perekben, közvetlenül a bíróság előtt megindított birtokperekben, közös tulajdonban álló dolgok birtoklásával kapcsolatos perekben, végrehajtási perekben, a szülői felügyeleti jog gyakorlásával, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezésének a megváltoztatásával, a kapcsolattartással, illetve a társasház szervei által hozott határozatok megtámadásai iránti perben, abban az esetben, ha az elsőfokú bíróság által hozott ítéletet a másodfok helybenhagyta.
- g) Vagyonjogi perben, amelyben a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték az 5.000.000 forintot nem haladja meg.
Értékhatártól függetlenül felülvizsgálatnak van helye a közhatalom gyakorlásával összefüggésben keletkezett kártérítési, illetve sérelemdíj megfizetése iránt indított perekben, a tartási, élelmezési perekben, egyéb járadék iránt indított perekben.
- h) Vagyonjogi perben, abban az esetben, ha a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét azonos jogszabályi rendelkezésre és azonos jogi indoklásra utalással hagyta helyben.

A fenti felsorolásban szereplő g) és h) pontban írt esetekkel összefüggésben kiegészítő szabály érvényesül. Abban az esetben ugyanis, ha az itt megjelölt esetekben egyébként a felülvizsgálat nem lenne kizárt, akkor a Kúria *kivételesen* a felülvizsgálatot a törvényben taxatívén felsorolt okok valamelyike esetén engedélyezheti. Ennek lehetséges esetei:

- a) A jogszabálysértés vizsgálata a joggyakorlat egységének, vagy továbbfejlesztésének vizsgálata miatt indokolt.

A Kúria egyik feladata a jogegység megteremtése és fenntartása. A Kúria a joggyakorlat egységének biztosítása érdekében a felülvizsgálatot akkor engedélyezi, ha a jogerős ítélet olyan elvi jelentőségű jogkérdést vet fel, amellyel kapcsolatban a Kúria jogegységi határozatában, kollégiumi véleményében, az elvi irányítás még hatályos korábbi eszközeiben (irányelv, elvi döntés, kollégiumi állásfoglalás), illetve az általa közzétett eseti határozatban még nem foglalt állást, feltéve, hogy a jogértelmezést igénylő elvi jelentőségű jogkérdés vonatkozásában a bírói gyakorlat nem egységes, vagy a joggyakorlattól eltérő bírói döntés megismétlődésének, ezáltal a jogegység megbomlásának a veszélye áll fenn.²⁷⁷

A Kúria a joggyakorlat továbbfejlesztésének szükségességére figyelemmel a felülvizsgálatot akkor engedélyezi, ha a jogerős ítélet által felvetett elvi jelentőségű jogkérdésben a bírói gyakorlat már kialakult és egységes, annak követése azonban a körülmények változására tekintettel nem támogatható.²⁷⁸

- b) A felvetett jogkérdés különleges súlya, illetve társadalmi jelentősége ezt szükségessé teszi.

A Kúria a felvetett jogkérdés különleges súlyára, illetve az ügy társadalmi jelentőségére alapítottan a felülvizsgálatot akkor engedélyezi, ha az adott jogkérdésben korábban még nem foglalt állást közzétett ítélezési gyakorlatában. A Kúria a felvetett jogkérdés különlegessúlyára figyelemmel a felülvizsgálatot különösen abban az esetben engedélyezi, ha a jogkérdés nagy számban előforduló új típusú ügyben merült fel. A Kúria a felvetett jogkérdés társadalmi jelentőségére figyelemmel a felülvizsgálatot akkor engedélyezi, ha az adott ügy a jogalanyok széles körét érinti.²⁷⁹

- c) A felülvizsgálat engedélyezhető a másodfokú bíróság erről való döntése hiányában, abban az esetben is, ha az Európai Unió Bírósága előzetes döntéshozatali eljárás szükséges.

A Kúria az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) előzetes döntéshozatali eljárásának szükségességére figyelemmel a felülvizsgálatot akkor engedélyezi, ha úgy ítéli meg, hogy a fél által feltett kérdést az EUB elé kell terjeszteni. A felülvizsgálat e pont

²⁷⁷ 2/2017. (XI.13.) PK vélemény a felülvizsgálat engedélyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről 1. pont (továbbiakban 2/2017 PK. vélemény).

²⁷⁸ 2/2017. PK. vélemény 2. pont.

²⁷⁹ 2/2017. PK. vélemény 3. pont.

alapján csak akkor engedélyezhető, ha a fél már az eljárás során indítványozta az általa felvetett jogértelmezési kérdés EUB elé terjesztését, de azt a bíróság elutasította, vagy arról – a fél kérelme ellenére – nem határozott.²⁸⁰ A PK véleményből is egyértelműen kitűnik, hogy a felülvizsgálat engedélyezésére csak akkor kerülhet sor, ha a fél már korábban indítványozta az általa felvetett jogértelmezési kérdés Európai Uniói Bíróság elé terjesztését, de azt az első vagy másodfokú bíróság valamilyen oknál fogva nem terjesztette az Európai Uniói Bíróság elé, vagy arról nem határozott. Abban az esetben, ha a fél korábban ilyen kérelmet nem terjesztett elő, akkor a felülvizsgálat engedélyezésére nem kerülhet sor.

A Kúria engedélyezi a felülvizsgálatot, ha a felülvizsgálattal támadott jogerős ítélet a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben eltér. Ebben az esetben a kivételes engedélyezés nem mérlegelhető, hanem automatikus.

20.2. ENGEDÉLYEZÉS IRÁNTI ELJÁRÁS

Abban az esetben, ha a Kúria a felülvizsgálatot a fent felsorolt okok miatt engedélyezi, akkor a fél a felülvizsgálati kérelemmel egyidejűleg úgynevezett *felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet* terjeszt elő. Ezt a kérelmet az elsőfokú bíróságnál kell írásban benyújtani, a jogerős ítélet közzétételétől számított negyvenöt napon belül. A felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelemben kötelezően meg kell jelölni:

- a) Azt az ítéletet, amelynek felülvizsgálatát kéri a fél. Meg kell jelölni, hogy melyik bíróság hozta az ítéletet és – a beazonosíthatóság érdekében – annak legalább az ügyszámát fel kell tüntetni.
- b) A jogszabálysértést, a pontos jogszabályhely megjelölésével.
- c) Az engedélyezés alapjául szolgáló okot, melyek a 2/2017. PK. vélemény 1-5. pontjaiban találhatóak. A kérelemben természetesen több okot is meg lehet jelölni
- d) Amennyiben a fél arra hivatkozik, hogy a jogerős ítélet eltért jogkérdésben a Kúria közzétett határozatától, és az eltérés nem volt indokolt, meg kell jelölni a Kúria közzétett határozatát.

Az engedélyezés iránt előterjesztett kérelmet a Kúria megvizsgálja, és amennyiben az nem felel meg a törvényi rendelkezéseknek, azt visszautasítja. Az engedélyezés iránti kérelmet érdemben csak a Kúria vizsgálja meg. A kérelmet a másik fél csak akkor ismeri meg, ha a Kúria engedélyezte a felülvizsgálati kérelmet. Megjegyzendő, hogy a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem és a felülvizsgálati kérelem két egymástól jól elkülöníthető okirat. Amennyiben az engedélyezési iránti kérelmet a Kúria elutasítja, akkor a felülvizsgálati eljárás befejeződött. Ebben az esetben a Kúria a felülvizsgálati kérelmet érdemben nem vizsgálja. Amennyiben az engedélyezés iránti kérelem az arra jogosult által, határidőben a törvényi rendelkezések szerint került benyújtásra, akkor a Kúria háromtagú tanácsban tárgyaláson kívül határoz a felülvizsgálat engedélyezéséről, vagy annak a megtagadásáról. Amennyiben a felülvizsgálatot megtagadja, akkor a felülvizsgálati kérelmet érdemben nem vizsgálja. A felülvizsgálat megtagadásáról a Kúria végzést hoz, melyben röviden álláspontját indokolja. Az eljárás egyfokú, a végzés ellen fellebbezésnek nincs helye. Amennyiben a tanács úgy dönt, hogy az engedélyezés iránti kérelem alapos, akkor erről végzésben tájékoztatja a felülvizsgálat engedélyezési kérelmet előterjesztő felet és szükség esetén felhívja, hogy az eljárási illetéket egészítse ki. Amennyiben a kérelmező a kézhezvételt követő tizenöt napon belül ennek nem tesz eleget, akkor a Kúria a felülvizsgálati eljárást megszünteti.

²⁸⁰ 2/2017. PK. vélemény 4. pont.

20.3. A FELÜLVIZSGÁLATI KÉRELEM ELŐTERJESZTÉSE

A felülvizsgálati kérelmet az első fokon eljáró bíróságnál az ítélet közzétételét követő negyvenöt napon belül kell előterjeszteni. A felülvizsgálati kérelemben fel kell tüntetni:

- a) A felülvizsgálni kívánt ítéletet, legalább a bíróság és az ügyszám megjelölésével.
- b) A jogszabálysértés pontos megjelölését, a jogszabályhely megjelölésével, és annak indokát, hogy a fél az új határozat hozatalát, vagy a határozat hatályon kívül helyezését milyen okból kívánja.
- c) Határozott kérelmet, amely arra irányul, hogy a kérelmező milyen döntés meghozatalát várja a Kúriától.
- d) Amennyiben a kérelmező a végrehajtás felfüggesztését is kéri, akkor az erre vonatkozó adatokat is meg kell jelölnie.
- e) Amennyiben a fél arra hivatkozik, hogy a jogerős ítélet eltért jogkérdésben a Kúria közzétett határozatától, és az eltérés nem volt indokolt, meg kell jelölni a Kúria közzétett határozatát.

Utaltunk rá, hogy némely esetben a felülvizsgálat engedélyhez kötött, ekkor a felülvizsgálati kérelem benyújtásával egyidejűleg a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet is csatolni kell. Az engedélyen az engedélyezés iránti kérelem illetékét le kell róni. A felülvizsgálati kérelem benyújtását követően változtatásra, módosításra nincs lehetőség: a változtatáshoz joghatás nem fűződik, a módosításokat a Kúria nem veszi figyelembe.

Amennyiben a felülvizsgálatra nyitva álló 45 napos határidő valamennyi fél vonatkozásában lejárt, vagy azt valamennyi fél benyújtotta, akkor az első fokon eljáró bíróság a felülvizsgálati kérelmet, és amennyiben a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem is érkezett, akkor azt is, valamint az ügy összes iratát a Kúriához – haladéktalanul – felterjeszti. A felterjesztéssel egyidejűleg az ellenérdekű felet és a jogerős ítéletet hozó bíróságot értesíti. Amennyiben az ügy tárgya ingatlant is érint, akkor külön erre irányuló kérelemre a bíróság az ingatan fekvése szerint illetékes ingatlanügyi hatóságot is értesíti.

A fent írtak szerint a felülvizsgálatot előterjesztő fél a beadványához kötve van, de ez nem érinti azt a jogát, hogy a felülvizsgálati kérelemét visszavonja. Ezt azonban csak addig teheti meg, amíg a Kúria a határozatot nem hozta meg, illetve abban az esetben, ha tárgyalás tartására került sor, akkor a tárgyalás berekesztéséig.

Amennyiben az engedélyezési eljárás sikeres, vagy ha az engedélyezési eljárásra nem volt szükség, akkor a Kúria illetékes tanácsa a felülvizsgálati kérelmet érdemben tárgyalja.

A tanács elnöke, amennyiben mindent rendben talál, akkor a felülvizsgálati kérelmet és annak mellékleteit kézbesíti a felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél ellenfele részére. A felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél ellenfele a felülvizsgálatra vonatkozó *felülvizsgálati ellenkérelmet* terjeszthet elő. Ha maga is kéri az ítélet megváltoztatását, akkor *csatlakozó felülvizsgálati kérelmet* nyújthat be. Csatlakozó felülvizsgálati kérelmet a fél csak akkor terjeszthet elő, ha maga is jogosult lett volna felülvizsgálatot kérni. Abban az esetben, ha a felülvizsgálatnak a Kúria előzetes engedélye alapján van csak helye, akkor a csatlakozó felülvizsgálati kérelem előterjesztése még kötöttebb, ugyanis csak a Kúria által megszabott, jogértelmezési kérdéssel összefüggő és az ügy érdemi elbírálására kiható jogszabálysértésre lehet hivatkozni. A csatlakozó felülvizsgálati kérelem járulékos jellegű, a felülvizsgálatához igazodik. Ennek megfelelően a csatlakozó felülvizsgálat az ítéletnek csak az a része támadható, amelyet a felülvizsgálat is érint. A felülvizsgálat nem érintett ítéleti rendelkezés csatlakozó felülvizsgálatával nem támadható. További szigorító szabály, hogy amennyiben a felülvizsgálat az ítélet hatályon kívül helyezését kéri, a csatlakozó felülvizsgálat az ítélet megváltoztatására nem irányulhat. Tehát a csatlakozó felülvizsgálat a felülvizsgálatához igazodik, ahhoz kapcsolódik, kötődik. A felülvizsgálati ellenkérelmet és a csatlakozó felülvizsgálatot is írásban kell előterjeszteni. Mind a felülvizsgálati ellenkérelem, mind a csatlakozó felülvizsgálat előterjesztésének határideje

tizenöt nap, amelyet a felülvizsgálati kérelem kézhezvételétől kell számolni azzal, hogy a felülvizsgálati ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidőt az elnök indokolt esetben kivételesen tizenöt nappal meghosszabbíthatja. Amennyiben a csatlakozó felülvizsgálat elkésett, azt a Kúria nem veszi figyelembe, visszautasítja. Ebben az esetben a benyújtott csatlakozó felülvizsgálat hatálytalaná válik. Ugyanez a jogkövetkezmény abban az esetben, ha a felülvizsgálat visszavonásra kerül. A csatlakozó a felülvizsgálat tehát osztja a jogi sorsát, mely a járulékos jellegéből adódik.

A felülvizsgálati kérelemben a fél kérheti a jogerős ítélet végrehajtásának a felfüggesztését. A Kúria a határozat végrehajthatóságát kivételesen felfüggesztheti. A végrehajtás felfüggesztése kérdésében az eljáró bírói tanács az ügy összes körülményét szem előtt tartva hozza meg a határozatát. Különösen mérlegeli, hogy a végrehajtást követően az eredeti állapot helyreállítható-e, vagy hogy a végrehajtás elmaradása nem okoz-e súlyosabb károsodást, mint amilyennel a végrehajtás felfüggesztésének elmaradása járna.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet az eljárás bármely szakaszában visszautasíthatja, ha:

- a) a kérelmet nem az arra jogosult nyújtotta be,
- b) az eljárási illetéket nem fizették meg,
- c) a felülvizsgálati kérelem elkésett,
- d) a felülvizsgálat olyan határozat ellen irányul, amely ellen a felülvizsgálat kizárt,
- e) amennyiben engedélyezés iránti kérelem a felülvizsgálat előfeltétele, azt a kérelmező nem nyújtotta be,
- f) a kérelem nem felel meg a törvényi rendelkezéseknek és a kérelmező a hiányt felhívás ellenére határidőben nem pótolta,
- g) a kérelmet előterjesztő fél a lakóhelyéről nem idézhető.

A felülvizsgálati kérelem tartalmi elbírálása történhet tárgyaláson vagy tárgyaláson kívül. Amennyiben az eljáró tanács *tárgyalást* tart, akkor a feleket a tárgyalási határnapra írásban idézi. Az idézés a mulasztás jogkövetkezményét is tartalmazza, mely szerint amennyiben a fél a tárgyaláson nem jelenik meg és képviselétéről nem gondoskodik, akkor ez a tárgyalás megtartásának, a felülvizsgálati kérelem elbírálásának, a határozat meghozatalának nem akadálya. A felülvizsgálati tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az idézésnek a felek részére történő kézbesítése legkésőbb a tárgyalás napját tizenöt nappal megelőzze. A Kúria előtt bizonyítási eljárás lefolytatására nincs lehetőség. A Kúria kizárólag a jogerős ítélet meghozatalakor rendelkezésre állt iratait és bizonyítékait vizsgálja meg, figyelembe véve a felülvizsgálati kérelem, ellenkérelem, csatlakozó felülvizsgálatban foglaltakat. A Kúria kizárólag a felülvizsgálati kérelem, felülvizsgálati ellenkérelem, csatlakozó felülvizsgálati kérelem korlátai között, az abban pontosan megjelölt jogszabályhely tekintetében vizsgálja a jogerős ítélet jogszabálysértő voltát. A Kúria a fenti iratok vizsgálatán nem terjeszkedik túl, nem terjeszkedhet túl, kivéve, ha az eljárást megszünteti, vagy ha a határozatot hozó bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva, illetve ha a határozat meghozatalában olyan bíró vett részt, akivel szemben kizáró ok áll fenn.

20.4. A KÚRIA ÁLTAL HOZHATÓ HATÁROZATOK

- a) Amennyiben a felülvizsgálni kért határozat az anyagi és eljárásjogi jogszabályoknak megfelelő, akkor a felülvizsgálati kérelmet, mint alaptalant a Kúria elutasítja, a megtámadott határozatot hatályában fenntartja.
- b) Amennyiben a felülvizsgálni kért határozatban olyan eljárási szabálysértés történt, amely az ügy érdemi elbírálásra nincs kihatással, akkor a Kúria a felülvizsgálati kérelmet elutasítja, a megtámadott határozatot hatályában fenntartja.
- c) Amennyiben a határozat az ügy érdemére kihatóan jogszabálysértő, akkor a Kúria a határozatot részben vagy egészben hatályon kívül helyezi és az anyagi és eljárásjogi jogszabályoknak megfelelő új határozatot hoz.

- d) A c) pontban foglalt esetben a Kúria azt is megteheti, hogy a határozatot részben, vagy egészben hatályon kívül helyezi és az első-vagy a másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat meghozatalára kötelezi. Ebben az esetben a bíróság számára kötelező iránymutatást ad, melyet az ügyet újra tárgyaló bíróság az eljárás megismétlése során nem mellőzhet. A hatályon kívül helyező végzésben a Kúria a felülvizsgálat során felmerült perköltség, a meg nem fizetett illeték, illetve az állam által esetlegesen megelőlegezett költségek összegét állapítja meg. Ebben a kérdésben a határozatot hozó bíróság fog dönteni.
- e) Amennyiben a fél a felülvizsgálati kérelemben arra hivatkozott, hogy a jogerős ítélet jogkérdésben eltért a Kúria BHGY-ban közzétett határozatától, a Kúria a hivatkozott eltérést megvizsgálja, és az ügy érdemében határoz. Ennek során
- hatályában fenntartja a jogerős ítéletet, ha a jogerős ítélet jogkérdésben nem tért el a Kúria közzétett eseti döntésétől (ebben az esetben nem elegendő csupán erre utalni a határozat indokolásában, hanem részletesen meg kell indokolni ezt a döntést);
 - hatályon kívül helyezi és megváltoztatja vagy új eljárásra utasítja az alsóbb fokú bíróságot, ha a jogerős ítélet jogkérdésben eltért a Kúria közzétett határozatától, és az eltérés nem volt indokolt;
 - amennyiben a jogerős ítélet eltért a Kúria közzétett eseti döntésétől, és az eltérés indokolt volt, a Kúria a felülvizsgálati eljárás felfüggesztésével egyidejűleg jogegységi eljárást indítványoz megfogalmazva a jogkérdés mikénti eldöntésére irányuló javaslatot is.

A Kúria az iratokat a határozatától függően vagy az első, vagy a másodfokú bíróság részére küldi meg.

Amennyiben a határozatot a Kúria hatályában fenntartotta, akkor az iratokat az elsőfokú bíróság részére küldi vissza. Hatályon kívül helyezés esetén a döntéstől függően az iratokat az első-, vagy a másodfok részére küldi meg. Ebben az esetben az első- vagy a másodfok közli a felekkel a Kúria határozatát, különösen azt az iránymutatást, mely szerint az eljárást újra le kell folytatni. Az eljárás megismétlése már az első, vagy másodfokra irányadó általános szabályok szerint folytatódik.

20.5. JOGEGYSÉGI PANASZ IRÁNTI ELJÁRÁS

A jogegységi panasz iránti eljárás egy új, a Kúria kizárólagos hatáskörébe tartozó rendkívüli perorvoslati eljárás, amelyet a felülvizsgálati kérelem kimerítése után lehet megindítani. Alapja a Kúria BHGY-ban közzétett határozattól jogkérdésben való eltérés.

Az eljárást a felülvizsgálati kérelem benyújtására jogosultak indíthatják meg a határozat kézhezvételétől számított 30 napon belül a Kúriánál.

Abban az esetben lehet igénybe venni, ha

1. a felülvizsgálati eljárásban a Kúria a megtámadott határozatot hatályában fenntartotta,
2. a felülvizsgálatot (kivételes engedélyezés iránti kérelem esetén) a Kúria megtagadta,

Mindkét esetben feltétel, hogy a fél a felülvizsgálati kérelemben a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre hivatkozott.

3. ha a Kúria ítélező tanácsa jogkérdésben – jogegységi eljárás kezdeményezése nélkül – úgy tért el a Kúria BHGY-ban közzétett határozatától, hogy az adott eltérésre az alsóbb fokú bíróságok határozatában nem került sor.

A jogegységi panaszt a jogerős határozat közlésétől számított 30 napon belül lehet előterjeszteni, a jogi képviselő kötelező.

A jogegységi panaszt a jogegységi panasz tanács bírálja el, amely elnökből és további 8 tagból áll.

A Kúria 30 napon belül megvizsgálja a panaszt, amennyiben nem kell visszautasítani, érdemben dönt főszabály szerint tárgyaláson kívül.

A Kúria határozatai:

1. a jogegységi panasz elutasítása: ha a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben nem történt eltérés
2. dönt a bíróságokra kötelező értelmezésről és
 - 2.1. határozatában a panasszal támadott határozatot hatályában fenntartja: ha az eltérés indokolt volt
 - 2.2. a panasszal támadott határozatot hatályon kívül helyezi, és a jogegységi panasz alapjául szolgáló határozatot hozó bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja: ha az eltérés nem volt indokolt
 - 2.3. megállapítja az eltéréssel okozott jogsértést, de a panasszal támadott határozatot hatályában fenntartja: ha a panaszt olyan ügyben nyújtották be, amelyben törvény a bíróság eljárására legfeljebb ötnapos határidőt állapít meg, vagy más törvény így rendelkezik
3. a panasszal támadott határozatot hatályon kívül helyezi és a bíróságot a felülvizsgálati eljárás lefolytatására utasítja: ha a Kúria a felülvizsgálatot megtagadta

20.6. ALKOTMÁNYJOGI PANASZ ESETÉN KÖVETENDŐ ELJÁRÁS

Az intézmény tárgyalása előtt tisztázandó, hogy az Alkotmánybíróság nem jogorvoslati fórum a rendes bírósági rendszerben. Az alkotmányjogi panasz nem irányulhat a bírói döntés felülvizsgálatára. A panasz benyújtása esetén az Alkotmánybíróság azt vizsgálja, hogy a bírói döntés, vagy az alkalmazott jogszabályi rendelkezés sérti-e az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát.

Az alkotmányjogi panasz benyújtásának feltétele, hogy az indítványozó a rendes jogorvoslati lehetőséget kimerítette, azaz a fél az elsőfokon eljáró bíróság által hozott határozattal szemben fellebbezést nyújtott be. Nem feltétele az alkotmányjogi panasz igénybevétele a perújítás, illetve a felülvizsgálati kérelem benyújtása, hiszen ez utóbbi két perorvoslat rendkívüli. Így ezek igénybevétele a panasz benyújtásának nem feltétele. Amennyiben felülvizsgálati kérelem előterjesztésre került, akkor ameddig a Kúria ebben a kérdésben érdemben nem döntött, addig alkotmányjogi panasz előterjesztésére nem kerülhet sor.

A fél alkotmányjogi panaszt az elsőfokú bíróságnál terjeszthet elő. Az elsőfokú bíróság késedelem nélkül, azaz haladéktalanul köteles a panaszt az Alkotmánybírósághoz továbbítani. Amennyiben az alkotmányjogi panaszban támadott határozat ellen felülvizsgálati eljárás is indult, akkor erről az elsőfok a Kúriát haladéktalanul értesíti. Az elsőfokú bíróság egyébként a határozat végrehajtását, amennyiben azt indokoltnak látja felfüggesztheti, illetve amennyiben az Alkotmánybíróság erre utasítja a bíróságot, akkor kötelezően felfüggeszti. Ez utóbbi esetben az elsőfokú bíróságnak a kérdésben nincs mérlegelési jogköre, az Alkotmánybíróság megkeresésének köteles eleget tenni és haladéktalanul intézkednie kell a végrehajtás felfüggesztése ügyében.

Amennyiben az Alkotmánybíróság a panaszt megalapozottnak találja, akkor a *jogszabályt* vagy *jogszabályi rendelkezést*, illetve az ügyben született bírósági *határozatot megsemmisíti*. Kérdésként merül fel, hogy a jogszabály, vagy jogszabályi rendelkezés megsemmisítésére milyen hatállyal kerül sor: az Alkotmánybíróság a jövőre vonatkoztatva (*ex nunc hatály*), vagy visszamenőlegesen (*ex tunc hatály*) semmisíti meg a jogszabályt, jogszabályi rendelkezést. Főszabály az *ex nunc hatály*.

Az alkotmányjogi panasz orvoslásának jogi eszközét minden esetben a Kúria jogosult és egyben köteles is meghatározni. Az Alkotmánybíróság vagy az alsóbb szintű bíróságok a jogkövetkezmény meghatározására nem jogosultak. A Kúria pedig ezt a feladatot nem jogosult átszignálni. Amennyiben az alkotmányjogi panasz eredményes, az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenességet megállapítja, akkor az eljárásokat soron kívül kell lefolytatni. A Kúria az eset összes körülményét figyelembe kell, hogy vegye, így különösen azt, hogy anyagi jogi, és/vagy eljárásjogi jogsértésről van-e szó, illetve jogszabály, vagy jogszabályi rendelkezés megsemmisítésére került sor. Az adott esetben szóba jöhet az eljárás egy részének, vagy adott esetben a teljes eljárásnak a megismétlése.

Anyagi jogszabálysértés esetén a Kúria értesíti az eljárás kezdeményezőjét, hogy harminc napon belül perújítási kérelem előterjesztésének van helye, melyet az elsőfokú bíróságnál kell benyújtania. Ebben az esetben a perindítási határidő a végzés kézhezvételétől veszi a kezdetét. Lényeges, hogy a perújítás során ismertetett ötéves objektív határidő jelen esetben nem érvényesül, azaz adott esetben a jogvesztő határidő lejártát követően is van lehetőség perújítási kérelem előterjesztésére, de csak a Kúria által küldött végzés kézhezvételét követő harminc napon belül. Az általános perújításra vonatkozó szabály helyett a speciális szabály alkalmazható (*lex specialis derogat legi generali*).

Amennyiben az Alkotmánybíróság *eljárási szabályt* semmisít meg, akkor a Kúria szükség esetén az eljárás azon szakaszának újbóli lefolytatását rendeli el, amelynek kimenetelére az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása hatással lehetett. Ebben az esetben értelemszerűen a bírósági határozat hatályon kívül helyezésére is sor kerül.

Bíróság határozat megsemmisítése esetén a Kúria az első- vagy másodfokon eljáró bíróságot utasítja új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára, vagy a felülvizsgálati kérelem tárgyában új határozat hozatalát rendeli el.

Elképzelhető az az eset, hogy az Alkotmánybíróság nemcsak a bíróság határozatát semmisíti meg, hanem más hatóság által hozott döntést is. Ez az eset akkor, amikor a bíróság egy hatóság által hozott határozat felülvizsgálata tárgyában dönt. Abban az esetben, ha maga a hatósági határozat alaptörvény-ellenes, akkor ezt a határozatot is megsemmisíti az Alkotmánybíróság. Ebben az esetben a Kúria a döntést hozó hatóságot és a panasz indítványozóját is értesíti az Alkotmánybíróság határozatáról, és annak egy példányát részükre meg is küldi.

21. KÜLÖNLEGES ELJÁRÁSOK

A különleges eljárások az eljárásjogi törvényünk utolsó részében kerülnek szabályozásra. Olyan eljárások kerülnek meghatározásra, amelyek a tárgyukra tekintettel az általános eljárási szabályokhoz képest speciálisak. Esetükben az általános szabályok akkor érvényesülnek, ha az adott eljárás tekintetében a jogalkotó több más vagy eltérő jogi normát nem határoz meg. Ezek a szabályok ugyanis az általános szabályokat felülírják.

A fejezetben található különös eljárások:

- a) Személyi állapotot érintő perek (státuszperek):²⁸¹
 - I. gondnoksági perek,
 - II. házassági perek,
 - III. származási perek,
 - IV. szülői felügyelettel kapcsolatos perek,
 - V. örökbefogadás felbontása iránt indított perek,
- b) Kiskorú gyermek tartása iránt indított perek.
- c) Egyes személyiségi jogok érvényesítése iránt indított perek:
 - I. sajtó-helyreigazítás iránt indított per,
 - II. képmás és hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per,
 - III. közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránti per.
- d) Munkaügyi perek.
- e) Végrehajtási perek:
 - I. végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránt indított per,
 - II. végrehajtási igényper,
 - III. foglalás térése iránti per,
 - IV. követelés behajtása iránti per,
 - V. végrehajtási eljárásba történő bekapcsolódás engedélyezése iránti per.
- f) A jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított per.
- g) Kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos perek:
 - I. közérdekből indított per,
 - II. társult per.

21.1. SZEMÉLYI ÁLLAPOTOT ÉRINTŐ PEREK

Személyi állapotot érintő perek alatt:

- a) a gondnoksági pereket,
- b) a házassági pereket,
- c) a származási pereket, valamint
- d) az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos pereket értjük.

²⁸¹ Tárkány-Szücs Babett (2018): A polgári eljárásjogról igazságügyi szakértőknek.

A személyi állapottal kapcsolatos perek közös jellemzője, hogy a bíróság a per megnyitását követően a feleket nyilatkoztatja, hogy kéri-e a nyilvánosság kizárását. Amennyiben valamelyik fél vagy mindkettő ezt kéri, akkor a bíróság a tárgyalást zárt ajtók mögött, a nyilvánosság kizárásával kezdi meg. A nyilvánosság kizárása nemcsak az adott tárgyalásra, hanem az eljárás egészére értendő.

Abban az esetben, ha a korlátozottan cselekvőképes fél személyi állapotát érinti a per, akkor ez a fél a perben teljes cselekvőképességgel rendelkezik. Amennyiben a félnek nincs perbeli cselekvőképessége, és közte valamint a törvényes képviselője között érdekellentét áll fenn, akkor a bíróság a fél képviseletére ügygondot rendel. (A törvény a származási perekben kivételeket állapít meg.)

A fél a perben önállóan, vagy képviselő útján jár el. Ez utóbbi esetben, ha a képviseletet nem ügyvéd (ügyvédi iroda) látja el, akkor a meghatalmazáson a meghatalmazó fél aláírását közjegyző által hitelesíttetni kell. Ennek hiányában a meghatalmazás nem lesz érvényes, a meghatalmazó jognyilatkozatokat érvényesen nem tehet.

A személyi állapottal kapcsolatos perek további jellemzője, hogy a *perfelvételi tárgyaláson* a fél személyes megjelenése kötelező, és főszabály szerint a bíróság a feleket köteles személyesen meghallgatni. Amennyiben a felperes a tárgyaláson személyesen nem jelenik meg, akkor a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti. Ha az alperes mulaszt, szabályszerű idézés ellenére személyesen nem jelenik meg, akkor a tárgyalást csak a felperes kérelmére kell megtartani. Ha a személyesen megjelent felperes akként nyilatkozik, hogy a tárgyalás megtartását nem kéri, akkor a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti. Egyébként a felperes a kereseti kérelmétől bármikor elállhat és ehhez az alperes hozzájárulására nincs szükség. Lényeges különös szabály, hogy a tényállás teljes körű feltárása érdekében, amennyiben a bíróság ezt szükségesnek találja, akkor a bizonyítást hivatalból is elrendelheti.

Ha a pert a gyámhatóság indította meg, a jogszabályban rendszeresített nyomtatványt nem kell alkalmaznia. Ennek rögzítése azért indokolt, mert a személyi állapottal összefüggő perek járásbíróság hatáskörébe tartoznak, és a gyámhatóság – bár nem minősül természetes személynek – jogi képviselő nélkül jár el, így rá a törvényszéki perrend (ahol a nyomtatványok használata nem kötelező) nem vonatkozik.

21.1.1. GONDNOKSÁGI PER²⁸²

Gondnoksági per alatt értjük a gondnokság alá helyezés, a gondnokság alá helyezés módosítása, a gondnokság alá helyezés megszüntetése, a gondnokság alá helyezés felülvizsgálata és az előzetes jognyilatkozat felülvizsgálata iránt indított pereket.

Főszabály szerint a pert az alperes lakóhelye szerint illetékes bíróság előtt kell megindítani. Az általános szabályon túl a perre az a bíróság is illetékes, amelynek a területén az alperes – akit gondnokság alá kívánunk helyezni – bentlakásos szociális intézményben, vagy fekvőbeteg-gyógyintézetben tartózkodik, illetve ahol az alperes huzamosabb idő óta életvitelszerűen él. Eljárást könnyítő szabály, hogy a per más bíróság előtt is megindítható. Az illetékességet tehát megalapozhatja a szociális intézmény szerint illetékes bíróság, amennyiben az alperes ott is lakik vagy, ha az alperes gyógyintézetben van, akkor az eszerint illetékes bíróság is eljárhat. A fentiek hiányában az alperes életvitelszerű tartózkodási helye is megalapozhatja a bíróság illetékességét. Előfordulhat, hogy az alperes magáról már nem tud gondoskodni, de a hozzátartozó szociális intézményben, gyógyintézményben nem akarja, vagy nem tudja őt elhelyezni és a rászorultat magához veszi. Ebben az esetben a hozzátartozó lakóhelye szerint illetékes bíróság előtt is indítható az eljárás. A bíróság az illetékességi ok fennálltát az eljárás során hivatalból vizsgálja, így a bíróság illetékességét megalapozó körülményt a felperesnek igazolnia kell.

²⁸² Pp. 436–452. §.

A keresetlevél az általános rendelkezéseken túl kötelezően tartalmazza az alábbiakat:

a) *Azokat az adatokat, amelyekből a keresetindításra való jogosultság megállapítható.*

A kereseti kérelem előterjesztésére jogosult: a nagykorú együtt élő házastársa, élettársa, egyenes ágbeli rokona, testvére, a kiskorú törvényes képviselője, a gyámhatóság és az ügyész.²⁸³

b) *Az alperes ingatlanvagyonára vonatkozó adatokat.*

Azt, hogy az alperes ingatlan teljes tulajdonjogával, vagy tulajdoni illetőségével rendelkezik-e, ingatlanon fennálló hasznélvezeti jog megilleti-e.

c) *Az alperes előzetes jognyilatkozatára vonatkozó adatokat.*

Feltéve, hogy arról a felperesnek tudomása van.

d) *Cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondokság alá helyezés iránti perben legalább egy olyan ügycsoportot, amelyre nézve a felperes az alperes gondnokság alá helyezését kéri.*

Ilyen ügycsoport lehet például a társadalombiztosítási, szociális, és munkanélküli ellátás igénylése, munkaviszonyból, munkaviszony jellegű jogviszonyból származó jövedelem 100%-ával való rendelkezés.²⁸⁴

Abban az esetben, ha a kereseti kérelmet a *gyámhatóság* nyújtja be, akkor a kereseti kérelem kötelező mellékletein túl csatolni kell:

a) az ügyben készült elmeorvosi szakvéleményt,

b) az alperes életkörülményeiről felvett környezettanulmányt,

c) az ideiglenes gondnokrendelésről, zárlatrendelésről szóló határozatokat.

A peres eljárás során az alperes teljes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik, függetlenül attól, hogy a bíróság hivatalból az alperes részére a kereseti kérelem kézbesítésével egyidejűleg ügygondnokot rendel ki. A bíróságnak itt nincs mérlegelési jogköre, a jogszabály rendelkezése folytán az ügygondnok kirendelése kötelező. Az alperes a kereseti kérelem kézhezvételét követően jogosult ellenkérelmét írásban a bíróság részére benyújtani, azzal hogy a törvény lehetővé teszi számára, hogy ezt szóban is előterjesztheti, legkésőbb a perfelvételi tárgyaláson. A bíróság a feleket személyesen hallgatja meg, és amennyiben a felperes ideiglenes intézkedés iránti kérelmet terjesztett elő, ebben a kérdésben is dönt. Ilyen ideiglenes intézkedés lehet az alperes részére ideiglenes gondnok kirendelése, meghatározott ügycsoportok vonatkozásában. A bíróság az ideiglenes gondnokrendelésre vonatkozó végzést a szükséges intézkedések megtétele (ideiglenes gondnok kirendelése) érdekében megküldi a gyámhatóságnak.

A per jellegéből, sajátosságaiból és a védendő személyiségi jogok védelme miatt is (a korábban írtaknak megfelelően) a per tárgyalásáról felperesi, vagy alperesi kérelemre a nyilvánosságot ki lehet zárni. A perben az alperes személyes meghallgatása elől a bíróság nem tekinthet el. Az ügyben eljáró bírónak – a közvetlenség elvéből is eredően – személyesen kell észlelnie, hogy a gondnokság alá helyezés jogszabályi feltételei fennállnak. A bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy az alperes a feltett kérdéseket érti, arra adekvát választ ad, az alperes tudja, hogy milyen eljárás folyik ellene, annak mi a célja, az alperes térben, időben tud-e gondolkodni? Éppen ezért a személyes meghallgatás nem mellőzhető, amennyiben az alperes a tárgyaláson nem jelenik meg, akkor a bíróság elrendelheti az alperes rendőrhatalóság általi elővezetését, azonban egyéb kényszerítő eszköz alkalmazásának nincs helye. Így például az alperest a távolmaradása miatt bírságot nem lehet.

Az alperes elmeállapotának megítélése szakkérdés. Lehet, hogy a tárgyaláson megjelent alperes a bíró, vagy a felek által feltett kérdéseket nem érti, vagy az azokra adott válasza eltér a helyes választól, és a kérdésekre adott feleletet nem lehet értékelni. Ennek ellenére a bíró bizonyítást kell, hogy lefolytasson az alperes elmeállapotára vonatkozóan, éppen ezért igazságügyi pszichiátriai szakértőt kell kirendelni. Az ügyben kirendelt igazságügyi elmeorvos-szakértő az alperest személyesen megvizsgálja és ennek eredményét írásban közli a felekkel és a bírósággal. A bíróság ítéletének alapja

²⁸³ Ptk. 2:28. § (1) bekezdés.

²⁸⁴ Szegedi Járásbíróság 6.P.23.361/2017/11.

döntő mértékben a szakértői véleményben rögzített megállapítás. Amennyiben az igazságügyi szakértő véleménye a kereseti kérelemben foglaltakat orvosi szempontból alátámasztja, akkor a bíróság az alperest cselekvőképességét (teljesen vagy részlegesen) korlátozó gondnokság alá helyezi. Amennyiben az alperes cselekvőképességének a korlátozása részleges, akkor az ítéletben rendelkezés születik arról is, hogy a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy jövedelme mekkora hányadával rendelkezik önállóan. Az ítélet rendelkezést tartalmaz a választójogból való kizárás tárgyában is, valamint a gondnokság alá helyezés felülvizsgálatára. A cselekvőképesség részleges korlátozása esetén a felülvizsgálat nem lehet később, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év, a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén nem lehet később, mint az ítélet jogerőre emelkedését követő tíz év. A jogerős bírósági ítélet alapján a gondnokság alá helyezést és a választójogból való kizárást a bíróság a gondnokoltakról vezetett nyilvántartásba bevezeti. A jogerős ítéletet a bíróság a gyámhatóságnak kötelezően megküldi. Abban az esetben, ha a per felperese a gyámhatóság, akkor az ítéletet részére, mint peres fél (felperes) részére küldi meg. Ha nem a gyámhatóság volt a felperes, akkor a szükséges intézkedések megtétele érdekében küldi meg az ítéletet. Szükséges intézkedés például az alperes (gondnokolt) részére gondnok kirendelése. Ha a gondnokolt ingatlan vagyonnal is rendelkezik, vagy azon haszonélvezeti joga áll fenn, akkor az ingatlan fekvése szerinti földhivatalt a bíróság hivatalból keresi meg a gondnokság alá helyezésnek az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése végett.

A gondnokság alá helyezés módosítása, megszüntetése és felülvizsgálata iránti pert a gondnokolt és az ellen kell megindítani, akinek keresete alapján a gondnokságot a bíróság elrendelte, kivéve azt az esetet, amikor a pert az a személy indítja, aki az alapügy felperese volt. Ebben az esetben ugyanis a pert csak a gondnokolt ellen kell megindítani. A gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata iránti pert a gyámhatóságnak hivatalból kell kezdeményeznie, mégpedig kizárólag, csak a gondnokolt ellen.

21.1.2. HÁZASSÁGI PEREK

Házassági peren²⁸⁵ a házasság érvénytelenítése, érvényességének, létezésnek vagy nemlétezésének a megállapítása iránt indított pereket, valamint a házassági bontópert kell érteni.

Az általános illetékesség mellett a perre az a bíróság is illetékes, amelynek a területén a házastársak utolsó közös lakóhelye volt.

A keresetlevél az általános elemeken túlmenően kötelezően tartalmazza:

a) *A házasság megkötésére vonatkozó adatokat.*

Meg kell jelölni, hogy a felek mikor és hol kötöttek házasságot, valamint, hogy a házasság a felek első, vagy többedik házassága-e.

b) *A házasságból született, életben lévő gyermekek születésére vonatkozó adatokat.*

Amennyiben a felek kapcsolatából gyermek is született, akkor a születés helyét, idejét és a gyermek nevét fel kell tüntetni. A felek kapcsolatából született, de a kereseti kérelem beadásának időpontjában már életben nem lévő gyermekek adatait nem kell feltüntetni.

c) *Azokat az adatokat, melyekből a keresetindítási jogosultság megállapítható.*

Amennyiben a felperes cselekvőképességét teljesen korlátozó gondnokság hatálya alatt áll, akkor helyette a törvényes képviselője jár el. Ebben az esetben a törvényes képviselő perindítási jogosultságának az igazolása szükséges. A perbeli legitimáció megállapításhoz ez elengedhetetlenül szükséges.

²⁸⁵ Pp. 453–463. §

A kereseti kérelemhez a felperesnek az általános előírásokon túl csatolnia kell:

- a) a házassági anyakönyvi kivonatot és
- b) a gyermek születésére vonatkozó születési anyakönyvi kivonatot.

Amennyiben a felek a házasság felbontása tekintetében egyetértenek, vagyis „közös megegyezés” bontóperéről van szó, akkor a felek már a perindítás előtt is megköthetik a Csjk. által ilyen esetre megkívánt megállapodást a járulékos kérdésekről, és ilyen esetben ezt a megállapodást a keresetlevélhez csatolnia kell. (Természetesen a felek nincsenek elzárva attól, hogy a megállapodást a per alatt kössék meg.)

Az alperesnek a keresetre 15 napon belül nyilatkoznia kell, amely határidő további 15 nappal meghosszabbítható. Írásbeli ellenkérelmet abban az esetben is elő kell terjesztenie, ha ő maga is kéri a házasság felbontását, ekkor keresetet elismerő nyilatkozatot tehet. (Más kérdés, hogy bírósági meghagyás kibocsátása az ilyen típusú perekben kizárt, tehát ha nincs írásbeli ellenkérelem, a bíróság szóban fogja nyilatkoztatni az alperest a perfelvételi tárgyaláson.)

Az Alaptörvény védi a házasság intézményét, a család egységét.²⁸⁶ Éppen ezért a bíróság a peres eljárás során *egyrészt*, amennyiben erre lehetőséget lát, megpróbálja a feleket kibékíteni. Nemcsak a perfelvételi, hanem a tárgyalásos szakaszban is. Abban az esetben, ha a békítés eredményre vezet, akkor a bíróság az eljárást hivatalból szünteti meg. Ebben az esetben a felek perköltség megtérítésére sem kötelesek. *Másrészt*, a bíróságnak a felek figyelmét fel kell hívnia arra, hogy közvetítő eljárást (mediáció) vehetnek igénybe. A közvetítői eljárás alkalmat ad arra, hogy a felek szakember segítségével álláspontjaikat közelítsék egymáshoz, melynek eredményeként az eljárás gyorsabb és költségkímélőbb befejezése várható. *Harmadrészt* az a szabály, mely szerint a házassági bontóperben az eljárás a felek megegyezése alapján háromnál több alkalommal is szünetelhet az Alaptörvényben megfogalmazott házasság intézményének primátusát szolgálja.

A bíróság a perben erre irányuló kérelem esetén ideiglenes intézkedéssel szabályozhatja:

- a) a kiskorú gyermek tartását és tartózkodási helyének kijelölését,
- b) a szülői felügyeleti jog gyakorlásának a rendezését,
- c) a házastársak lakáshasználatának a kérdését.

Amennyiben a bíróság békítő szándéka nem vezetett eredményre, mindkét fél, vagy legalábbis a felperes továbbra is kéri a házasság felbontását, akkor a bíróság a perfelvételi szakaszt lezárja és egyben az érdemi tárgyalás határnapját kitűzi. Abban az esetben, ha a feleknek nincs közös kiskorú gyermeke, akkor a perfelvételi tárgyalás után a per érdemi tárgyalását rögtön meg kell kezdeni. Ugyanez a helyzet abban az esetben is, ha a fél személyes meghallgatása nem kötelező. Minden egyéb esetben a tárgyalást el kell halasztani, az eljárást az érdemi tárgyalással azonnal nem lehet folytatni.

Amennyiben az érdemi tárgyalást a felperes elmulasztja akkor a bíróság a pert megszünteti. Lehetőséget ad a törvény arra, hogy a felperes az eljárást folytathassa, ugyanis, ha a felperes az elmulasztott határnaptól számított tizenöt napon belül igazolási kérelmet terjeszt elő, akkor a per nem szűnik meg.

A Bíróság az ítéletben határoz a házasság felbontásáról, a szülői felügyeleti jog gyakorlásának a rendezéséről, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezéséről és a közös kiskorú gyermek tartásáról. Az ítélet rendelkezést tartalmaz a perköltség viseléséről is. Az általános szabályokhoz képest azonban eltérést tapasztalunk, hiszen a bíróság a pernyertességtől függetlenül az eset összes körülményét mérlegelve hozza meg a döntését.

²⁸⁶ L) cikk (1) bekezdés: Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.

Speciális szabályt találunk arra az esetre, ha a per során, a bontóper jogerős befejezése előtt valamelyik fél meghal. Ebben az esetben a bíróság a pert hivatalból megszünteti. Amennyiben a fél halála az elsőfokú ítélet meghozatala után, de a jogerős befejezés előtt következik be, akkor a bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezi. Ez azzal a Ptk. Családjogi Könyvében megfogalmazott tétellel kapcsolható össze, hogy valamelyik fél halála esetén a házasság megszűnik.²⁸⁷ Az eljárásjogi jogszabály követi az anyagi jogi jogszabályt. Amennyiben az egyik fél halála miatt a házasság anyagi jogilag megszűnik, akkor a megszünt házasság felbontását már nem lehet kérni. Az anyagi jogi és az eljárásjogi szabályok összhangban állnak egymással.

21.1.3. SZÁRMAZÁSI PEREK²⁸⁸

Származási peren:

- a) az apaság megállapítása,
- b) az apaság vélelmének a megdöntése,
- c) az anyaság megállapítása iránt indított pereket értjük.

Az *apaság megállapítása iránti per* lényege, hogy a gyermek feltételezett apja és az anya házassági kötelekben nem élt, reprodukciós eljárás nem volt folyamatban, és nem áll rendelkezésre teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat sem. A peres eljárás során a felperes azt kéri, hogy a bíróság az alperest ítéletében nyilvánítsa a gyermek apjává.

Az *apaság vélelmének a megdöntése iránt* indított perben az apa azt kéri, hogy a bíróság ítéletében mondja ki, hogy nem ő a gyermek apja. Az apa alapvetően két dologra hivatkozhat: *egyrészt*, hogy a gyermek fogamzásának időpontjában az anyával (még vagy már) nemileg nem érintkezett, *másrészt*, hogy a körülményeket figyelembe véve lehetetlen, hogy a gyermek tőle származzon. Abban az esetben, ha az apa megszakítás nélkül egy másik földrészen tartózkodik tanulmányúton, és a gyermek ezen idő alatt fogant, akkor lehetetlen, hogy a gyermek az apától származzon.

Az *anyaság megállapítása iránt* indított per lényege, hogy az anya személye nem állapítható meg. Ezzel találkozhatunk akkor, amikor valaki titokban szüli meg a gyermekét, és például egy kórház előtt hagyja. Ekkor az anyaság bírói megállapítását lehet kérni.

A perek közös jellemzője, hogy a bíróság illetékességét a kiskorú gyermek lakóhelye, vagy tartózkodási helye is megalapozza. Amennyiben a tárgyalást a személyes megjelenésre idézett fél elmulasztja, akkor vele szemben pénzbírság kiszabásának van helye, vagy szóba jöhet az elővezetésének az elrendelése. Egyéb szankció (permegszüntetés) alkalmazására azonban nincs jogszabályi lehetőség. A származási perekben a bizonyítás jellemzően orvosszakértő igénybevételével történik. Abban az esetben, ha a bíróság az orvos szakértői vizsgálaton való megjelenést elrendelte, akkor a fél azon köteles részt venni. Amennyiben azt megtagadja, akkor vele szemben pénzbírság kiszabásának van helye, illetve a bíróság kötelezheti arra, hogy az okozott költségeket térítse meg. Elővezetésének azonban nincs helye.

Az apaság vélelmét megdöntő ítélet ellen a rendkívüli perorvoslat kizárt, abban az esetben, ha a jogerős ítéletet követően a gyermeket valaki teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal a magáénak ismerte el, vagy az apaságot jogerős bírói ítélet mondja ki. Ebben a két esetben a gyermek sorsa végérvényesen rendezést nyert, azt többé vitatni nem lehet.

²⁸⁷ Ptk. § 4:20. § (1) bekezdés a) pontja.

²⁸⁸ Ptk. 464–471. §.

21.1.4. SZÜLŐI FELÜGYELETTEL KAPCSOLATOS PEREK²⁸⁹

A szülői felügyelettel kapcsolatos per alatt:

- a) a szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezése,
- b) a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése,
- c) a szülői felügyelet megszüntetése és a visszaállítása iránti pereket kell érteni.

A szülői felügyelettel kapcsolatos perek lényege, annak eldöntése, hogy melyik szülő alkalmasabb a gyermek nevelésére, a gyermek testi, lelki, erkölcsi fejlődése melyik szülőnél, vagy esetleg harmadik személynél biztosítottabb. Lehetőség van arra, hogy a különélő szülők a felügyeleti jogot a gyermek felett közösen gyakorolják. Ha a közös szülői felügyeleti jog gyakorlása során a szülők valamelyik kérdésben nem tudnak megegyezni, akkor a gyámhatóság dönt.

Amennyiben a felügyeleti jogot csak az egyik szülő gyakorolja, akkor is a másik, különélő szülőt megilleti az a jog, hogy a gyermek sorsát érintő alapvető kérdésekben a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülővel közösen döntsön. A szülők a kiskorú gyermek sorsát illetően az alábbi kérdésekben közösen döntenek:

- a) a gyermek nevének meghatározása, megváltoztatása,
- b) a lakóhely, tartózkodási hely huzamosabb megváltoztatása, ideértve a külföldi tartózkodási hely meghatározását,
- c) az állampolgárság megváltoztatása,
- d) iskolájának, életpályájának a megválasztása.

Amennyiben a felek konszenzusra nem jutnak, akkor vita esetén ezekben a kérdésekben a gyámhatóság dönt.

A per középpontjában a kiskorú gyermek érdeke áll, így ezekben a perekben – amennyiben erre lehetőség van akkor – a gyermek meghallgatása szinte elengedhetetlen. A tizennegyedik év feletti gyermeket a bíróság személyesen hallgatja meg a szülők jelenlétében, vagy akár anélkül, míg a tizennegyedik életévnél fiatalabb gyermek meghallgatására gyermek-pszichológus szakértő útján kerül sor, mely vélemény döntő részben képezi majd az ítélet alapját.

21.1.5. ÖRÖKBEFOGADÁS FELBONTÁSA IRÁNT INDÍTOTT PER²⁹⁰

Az örökbefogadás felbontása történhet a gyámhatóság vagy a bíróság által. Amennyiben a felek között a felbontást illetően konszenzus van, akkor a gyámhatóság az örökbefogadást a felek kölcsönös, egybehangzó és befolyásmentes nyilatkozata alapján felbontja. Amennyiben csak az egyik fél szeretné az örökbefogadást megszüntetni, akkor a felbontás kizárólag csak a bíróság által valósulhat meg. Az eljárást az örökbefogadó vagy az örökbefogadott is kezdeményezheti. A bíróság a perben nagyon körültekintően jár el, széleskörű bizonyítást folytat le a tényállás felderítése érdekében. A felek előadásán túl tanúkat hallgat meg, amennyiben szükséges szakértőt rendel ki, környezettanulmányt, vagy iskolai véleményt szerez be. A kialakult bírói gyakorlat tükrében leszögezhetjük, hogy önmagában egy konfliktushelyzet nem ad alapot az örökbefogadás felbontására.²⁹¹ Sokkal több és mélyebb okok szükségesek ahhoz, hogy a bíróság a felperesi kereseti kérelem alapján az örökbefogadást felbontsa. Amennyiben a bíróság az örökbefogadást felbontja, akkor az örökbefogadott és annak leszármazói az örökbefogadással felvett családi nevet többé nem használhatják. A bíróság azonban kérelemre, indokolt esetben a név további viselését engedélyezheti.

²⁸⁹ Pp. 472–485. §.

²⁹⁰ Pp. 486–487. §.

²⁹¹ BH2000. 19.

21.1.6. A KISKORÚ GYERMEK TARTÁSA IRÁNT INDÍTOTT PER²⁹²

Ide tartozik a kiskorú gyermekkel szemben fennálló tartási kötelezettség:

- a) megállapítása,
- b) megváltoztatása,
- c) megszüntetése iránti per.

A kiskorú gyermek esetében a rászorultságot a törvény védelmezi. A kiskorú tartására a szülő köteles. A tartási kötelezettség elsősorban a szülők megállapodásán alapul. Amennyiben a felek között konszenzus nincs, és a különélő szülő tartási kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a másik szülő *tartási kötelezettség megállapítása iránt* kereseti kérelmet terjeszthet elő.

Ha a felek megállapodásán, vagy bírói ítéleten alapuló tartás meghatározásának a körülményei utóbb lényegesen megváltoztak, akkor *tartási kötelezettség megváltoztatása iránt* peres eljárást kell kezdeményezni. A kereseti kérelem irányulhat a korábban megállapított gyermektartásdíj felemelésére, vagy annak a leszállítására.

Amennyiben a tartási kötelezettség alapjául szolgáló tények már nem állnak fenn, akkor a kötelezett a bíróságtól kérheti a *tartási kötelezettség megszüntetését*.

Speciális szabály, hogy a bíróság a felek kérelméhez nincs kötve, amennyiben azt szükségesnek találja, akkor a kiskorú gyermek érdekében hivatalból is elrendelhet bizonyítást.

21.2. SZEMÉLYISÉGI JOGOK ÉRVÉNYESÍTÉSE IRÁNT INDÍTOTT PEREK

A személyiségi jogok érvényesítése iránti perek alatt:

- a) a sajtó-helyreigazítás,
- b) a képmáshoz, hangfelvételhez való jog érvényesítése, illetve
- c) közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránt indított pereket értjük.

Az egyes perek főbb jellemzőit az alábbiakban taglaljuk.

21.2.1. SAJTÓ HELYREIGAZÍTÁS IRÁNT INDÍTOTT PER²⁹³

A per alapja bármely médiatartalomban²⁹⁴ megjelent valótlan tényállítás lehet. Ez a valótlan tényállítás a felperes számára sértő, melynek rendezésére szolgál a sajtó helyreigazítási per. A jogosult a sérelmes közlemény megjelenésétől számított harminc napon belül írásban helyreigazító közlemény közzétételét kérheti. A kérelmet a sajtószerv részére kell megküldeni. A határidő jogvesztő, objektív jellegű, annak elmulasztása esetén az igényérvényesítés joga megszűnik. A jogosult a helyreigazítás iránti kérelmében meg kell, jelölje, hogy a sérelmezett közlemény pontosan hol és mikor jelent meg, és elő kell adni, hogy a közleményben melyek a valótlan, illetve hamis tényállítások. Az ügy sajátosságaihoz képest, amennyire erre lehetőség van a valós tényeket is meg kell jelölni.

A sajtószerv a kérelem beérkezését követően az abban foglaltakat nyomban megvizsgálja, és amennyiben a kérelem alapos, akkor a helyreigazítást megteszi. Abban az esetben, ha a sajtószerv a helyreigazítás közzétételére irányuló kötelezettségének – határidőben – nem tesz eleget (vagy nem megfelelően tesz eleget), akkor a jogosult igényét peres eljárás keretében érvényesítheti. A kereseti

²⁹² Pp. 488–492. §.

²⁹³ Pp. 495–501. §.

²⁹⁴ Dr. Udvarny Sándor (2015): Sajtó helyreigazítási eljárás. 173. old.

kérelem előterjesztése határidőhöz kötött: azt a sajtószerv közlési kötelezettségének utolsó napjától számított tizenöt napon belül kell benyújtani. A határidő elmulasztása miatt egyébként igazolásnak van helye. A kereseti kérelem elbírálására annak a törvényszéknek van kizárólagos illetékessége, amelynek a területén a sajtószerv székhelye található.

A kereseti kérelemben – az általános részben írtakon túl – fel kell tüntetni:

a) *A helyreigazító közleményt.*

A felperesnek meg kell jelölnie, hogy pernyertessége esetén milyen konkrét tartalmú közlemény megjelenését kívánja.

b) *A sérelmezett közleményt, a valótlan, vagy hamis színben feltüntetett tényállást és a valós tényeket.*

A sajtótermékben melyek a valótlan tények, melyek azok, amelyek hamis színben kerültek feltüntetésre, és ezekhez képest melyek a valós tények.

c) *Annak előadását, hogy a felperes a sajtószerv előtt a kötelező előzetes eljárást lefolytatta, de az eredményre nem vezetett.*

Az előzetes közvetői eljárás lefolytatása kötelező. Amennyiben ezt az eljárást a felperes nem folytatja le, akkor a bíróság a kereseti kérelmet visszautasítja.

A kereseti kérelemhez – az általános részben írtakon túl – csatolni kell:

- annak igazolását, hogy a felperes a kötelező előzetes eljárást lefolytatta,
- az eredeti sérelmes közlést tartalmazó sajtóterméket (amennyiben ez rendelkezésre áll).

A beérkezett kereseti kérelmet a bíróság megvizsgálja, és amennyiben az a jogszabályi előírásoknak mindenben megfelel, akkor, legkésőbb a keresetlevél előterjesztésétől számított tizenötödik napra kitűzi a perfelvételi tárgyalást. Az alperesi sajtószerv legkésőbb a tárgyalási határnapot megelőző három nappal korábban írásbeli ellenkérelmet nyújthat be. Ezt a kérelmet a bíróságra történő benyújtással egyidejűleg a felperes részére is meg kell küldeni, melyet a bíróság részére igazolni kell. Abban az esetben, ha az alperes a fent leírtak ellenére tesz észrevételt, akkor a perbeli cselekményéhez joghatály nem fűződik. Az alperesi passzivitásnak nagyon súlyos jogkövetkezménye van. Ha az alperes előkészítő iratot nem terjeszt elő és a tárgyaláson nem jelenik meg, akkor a jogalkotó ezt a kereseti kérelemben foglaltak elismeréseként értékeli és minden további eljárási cselekményt szükségtelennek tart: a tárgyalást berekeszti és ítéletével az alperest a kereseti kérelemnek megfelelően marasztalja.

Amennyiben az eljárás megszüntetésének nincs helye és alperesi mulasztás nem történik, akkor a bíróság a perfelvételi tárgyalást lezárja és kezdetét veszi az érdemi tárgyalás. Főszabály szerint a törvényszék az ügyben egy érdemi tárgyalást tart. Az érdemi tárgyalást csak akkor lehet elhalasztani, ha:

- a) ezt valamelyik fél kéri és valószínűsíti, hogy az általa felajánlott bizonyítás a kereseti kérelmet, vagy a védekezését alátámasztja, vagy
- b) ezt valamelyik fél kéri, de a bizonyításnak a fél körülményein kívül eső akadálya van.

Amennyiben a kereseti kérelem alapos, akkor annak a bíróság helyt ad, és ítéletében kötelezi az alperest arra, hogy a bíróság által meghatározott szövegű helyreigazító közleményt tegye közzé. A bíróság azt is meghatározza, hogy milyen módon és milyen határidőn belül köteles erre a sajtószerv. Abban az esetben, ha a kereseti kérelem alaptalan, akkor a bíróság azt elutasítja.

A törvényszék ítélete ellen a fél perorvoslással élhet. A fellebbező fél ellenfele a fellebbezés kézhezvételétől számított három napon belül tárgyalás tartását kérheti és öt napon belül pedig fellebbezési ellenkérelmét, vagy csatlakozó fellebbezését köteles előterjeszteni. Nyilvánvaló, hogy csatlakozó fellebbezés előterjesztésére nincs kötelezettsége az alperesnek, de a jogszabályi megfogalmazásból az tűnik ki, hogy ellenkérelmet – határidőn belül – elő kell terjeszteni, hiszen a jogalkotó ezt nem lehetőségként, hanem kötelezettségként fogalmazza meg. A másodfok soron kívül jár el, hiszen a fellebbezést legkésőbb az iratok beérkezését követő tizenöt napon belül köteles elbírálni.

Sajtó helyreigazítási ügyben perújításra nincs lehetőség, de a fél – ha ennek jogszabályi feltételei fennállnak – felülvizsgálati kérelmet előterjeszthet, melyet a Kúria hatvan napon belül köteles elbírálni.

21.2.2. KÉPMÁSHOZ ÉS HANGFELVÉTELHEZ VALÓ JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE IRÁNT INDÍTOTT PER²⁹⁵

A személyiségi jogok megsértését jelteni, ha valaki más személyről annak hozzájárulása nélkül kép, vagy hangfelvételt készít, illetve ha hozzájárulásával, vagy anélkül, ezt felhasználja. *Egyrészt* az illető személy engedélye nélküli kép- vagy hangfelvétel-készítés, *másrészt* az engedély nélküli felhasználás is tiltott. Ebből következően jelen per alapjául két tényállás szolgálhat:

- az illető személyről hozzájárulása nélkül képmás vagy hangfelvétel készül, mely önmagában megalapozza a jogsértést, illetve
- az illető hozzájárulásával, vagy hozzájárulása nélkül készült képmás, vagy hangfelvétel hozzájárulása nélkül kerül felhasználásra. Ebben az esetben lehet, hogy a kép és/vagy hangfelvétel készítése jogszerű volt, de annak a felhasználása már jogszerűtlen.

Ebben az esetben a jogosult (felperes) a pert megelőzően a kép és/vagy hangfelvétel készítőjéhez írásban kell forduljon. A sérelmet szenvedett fél a készítő, illetve a felhasználó részére írt levelében meg kell, hogy jelölje a sérelmezett képmást, illetve hangfelvételt, hogy ezek felhasználására hol és mikor került sor, erről a jogosult mikor szerzett tudomást, valamint a jogsértőtől követelt szankciót. A jogosult az alábbi szankciókat kérheti:

- a) A jogsértés azonnali abbahagyása.
- b) A jogsértő adjon megfelelő elégtételt a megfelelő nyilvánosság mellett (ennek a költségét a jogsértő viseli).
- c) A sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását (in integrum restitutio) a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését, vagy jogsértő mivoltától való megfosztását.

Az igényérvényesítés tekintetében a jogalkotó kétféle határidőt állapít meg. A jogosult az igényét a tudomásszerzéstől számított harminc napon belül (szubjektív jellegű határidő) érvényesítheti azaz, hogy a kép és hangfelvétel készítésétől, illetve felhasználásától számított három hónap elteltét követően (objektív jellegű határidő) a kérelem előterjesztésének nincs helye: a jogvesztő határidő elmulasztása esetén a jogosult alanyi joga elvész.

A képmás, illetve a hangfelvétel készítője vagy felhasználója a kérelem beérkezését követően az abban foglaltakat nyomban megvizsgálja, és amennyiben a kérelem alapos, akkor a kérelmének helyt ad. Abban az esetben, ha a kérelemben foglaltaknak – határidőben – nem tesz eleget (vagy nem megfelelően tesz eleget), akkor a jogosult igényét peres eljárás keretében érvényesítheti. A kereseti kérelem előterjesztése határidőhöz kötött: azt a sérelem orvoslására megadott határidő utolsó napjától számított tizenöt napon belül kell benyújtani. A határidő elmulasztása miatt egyébként igazolásnak van helye. A kereseti kérelemben – az általános részben írtakon túl – fel kell tüntetni:

- a) *A sérelmezett képnek, hangfelvételnek a megjelölését, kép, illetve hang felhasználása esetén, a felhasználás helyét, idejét és módját, a tudomásszerzés időpontját.*

Elő kell adni, hogy a kép, illetve hangfelvétel mikor, milyen körülmények között jutott a felperes tudomására. Ez ezért is szükséges, mert az igényérvényesítésre a jogalkotó határidőt állapít meg.

²⁹⁵ Pp. 502–504. §.

b) *Annak előadását, hogy a felperes a kötelező előzetes eljárást lefolytatta, de az eredményre nem vezetett.*

A sajtó helyreigazításhoz hasonlóan itt is a pert kötelezően előzetes eljárásnak kell megelőznie. E nélkül a bíróság az ügyet nem tárgyalja, a keresetlevelet visszautasítja.

c) *Annak megjelölését, hogy a felperes az alperessel szemben pontosan milyen szankció alkalmazását kéri.*

A felperes kereseti kérelme a szankciók tekintetében korlátozott, hiszen csak a törvényben meghatározott joghátrányok közül választhat.

A keresetlevélhez az általános elemeken túl csatolni kell:

- annak igazolását, hogy a felperes a kötelező előzetes eljárást lefolytatta,
- a jogsértéssel összefüggő rendelkezésre álló okirati, vagy tárgyi bizonyítékokat.

A beérkezett kereseti kérelmet a bíróság megvizsgálja, és amennyiben az a jogszabályi előírásoknak mindenben megfelel, akkor legkésőbb a keresetlevél előterjesztésétől számított tizenötödik napra kitér a perfelvételi tárgyalást. Az alperes legkésőbb a tárgyalási határnapot megelőző három nappal korábban írásbeli ellenkérelmet nyújthat be. Ezt a kérelmet a bíróságra történő benyújtással egyidejűleg a felperes részére is meg kell küldeni, melyet a bíróság részére igazolni kell. Abban az esetben, ha az alperes ennek ellenére nem tesz észrevételt, akkor a perbeli cselekményéhez joghatály nem fűződik. Az alperesi passzivitásnak nagyon súlyos jogkövetkezménye van. Ha az alperes előkészítő iratot nem terjeszt elő és a tárgyaláson nem jelenik meg, akkor a jogalkotó ezt a kereseti kérelemben foglaltak elismeréseként értékeli és minden további eljárási cselekményt szükségtelennek tart: a tárgyalást berekeszti és ítéletével az alperest a kereseti kérelemnek megfelelően marasztalja.

Amennyiben az eljárás megszüntetésének nincs helye és alperesi mulasztás nem történik, akkor a bíróság a perfelvételi tárgyalást lezárja és kezdetét veszi az érdemi tárgyalás.

Amennyiben a kereseti kérelem alapos, akkor annak a bíróság helyt ad, és ítéletében az alperest elmarasztalja. Abban az esetben, ha a kereseti kérelem alaptalan, akkor a bíróság azt elutasítja. A törvényszék ítélete ellen a fél perorvoslattal élhet. A fellebbező fél ellenfele a fellebbezés kézhezvételétől számított három napon belül tárgyalás tartását kérheti és öt napon belül pedig fellebbezési ellenkérelmét, vagy csatlakozó fellebbezését köteles előterjeszteni. A másodfokú bíróság soron kívül jár el, hiszen a fellebbezést legkésőbb az iratok beérkezését követő tizenöt napon belül köteles elbírálni.

A képmáshoz és hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított perben perújításra nincs lehetőség, de a fél – ha ennek jogszabályi feltételei fennállnak – felülvizsgálati kérelmet előterjeszthet, melyet a Kúria hatvan napon belül köteles elbírálni.

21.2.3. KÖZÖSSÉGHEZ TARTOZÁSSAL ÖSSZEFÜGGŐ SZEMÉLYISÉGI JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE IRÁNTI PER²⁹⁶

A perrel kapcsolatos alaptényállást a Ptk.²⁹⁷ szabályozza. A személyiségi jog sérelme esetén a perre annak a törvényszéknek van kizárólagos illetékessége, amelynek a területén az alperes belföldi lakóhelye (székhelye) található.

²⁹⁶ Pp. 505–507. §.

²⁹⁷ Ptk. 2:54. § (5) bekezdés: A közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni. A közösség bármely tagja a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének kivételével a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankcióját érvényesítheti.

A keresetlevélnek az általános részen túl tartalmaznia kell:

a) *A jogsértés megtörténtének az időpontját és a jogsértés módját.*

Elő kell adni, hogy a jogsértés hol, és mikor történt, milyen körülmények között valósult az meg.

b) *A felperes nyilatkozatát, hogy a jogsérelemmel érintett közösség tagja.*

Azt, hogy a felperes a közösség tagja, a perben a bíróság a felperes keresetlevélben tett jognyilatkozatán túl nem vizsgálja. Ezt a felperesnek a perben egyéb módon nem kell bizonyítania, az alperes a nyilatkozat valódiságát érdemben nem vitathatja, nem kifogásolhatja.

Abban az esetben, ha a jogsértéssel összefüggésben egymástól függetlenül, vagy akár egymás kereseti kérelméről tudva, több kereseti kérelem is benyújtásra kerül, akkor a bíróság elrendeli az ügyek egyesítését. A perben a bíróság alapvetően egy dolgot vizsgál: a közösséget bántó jogsérelem alkalmas lehet-e arra, hogy általában véve a közösséghez tartozó személy személyiségi jogának a sérelmét is okozza.

Amennyiben a kereseti kérelem alapos, akkor a *sérelemdíjat* egy összegben kell megítélni. Ha az eljárást több felperes indította, vagy az ügyek egyesítése révén a perben több felperes van, akkor a sérelemdíj a felpereseket egyetemlegesen illeti meg (jogosulti egyetemlegesség).

21.3. MUNKAÜGYI PEREK

Eljárási törvényünk a munkaügyi per²⁹⁸ fogalmát tág értelemben fogalmazza meg, ugyanis munkaügyi per alatt értjük:

- a munkaviszonyból,
- közalkalmazotti,
- szolgálati,
- közfoglalkoztatási,
- a sporttörvény alapján kötött munkaszerződéses,
- a szakképzés során kötött szakképzési munkaszerződésből eredő,
- a nemzeti felsőoktatási törvény szerinti hallgatói munkaszerződésből eredő,
- a szociális szövetkezettel és foglalkoztatási szövetkezettel tagi munkavégzési jogviszonyból eredő pereket,
- a munkajogi igény érvényesítésével kapcsolatos pereket.

A munkaügyi perben elsősorban az e fejezetben írt eltérő szabályokat kell alkalmazni. Tekintettel arra, hogy a munkaügyi perben főszabály szerint nem kötelező a jogi képviselőt, alkalmazandók a XV. fejezet (járásbíróság előtt nem jogi képviselővel eljáró fél esetében irányadó) rendelkezései, azaz, hogy eljárásbíróság alatt a munkaügyi perben eljáró bíróságot kell érteni. Ha fél jogi képviselővel jár el, irányadók az általános, törvényszéki perrendi szabályok.

Az általános szabályhoz képest eltérés, hogy elsőfokon egy hivatásos bíró mellett két ülnök is részt vesz a bírói tanácsban. A tanács határozatát szavazással hozza meg, ahol minden tagnak egy szavazata van.

Az általános szabályokon túl a per elintéséből ki van zárva, és mint bíró nem vehet részt:

- az, aki a keresettel támadott intézkedést tette, vagy határozatot hozta, valamint az ő hozzátartozója,
- aki a fegyelmi, vagy az egyeztetési eljárásban részt vett.²⁹⁹

²⁹⁸ Pp. 508–525. §.

²⁹⁹ Annak nincs jelentősége, hogy milyen minőségben vett részt az eljárásban, így a kizárási ok a tanúra, vagy a szakértőre is vonatkozik.

A munkaügyi perben amennyiben a felperes a *munkáltató*, akkor a bíróság illetékessége az általános szabályok szerint alakul. Ha viszont a munkavállaló indítja az eljárást, akkor a törvény rá nézve kedvezőbb szabályokat fogalmaz meg. A munkavállaló *egyrészt* jogosult a kereseti kérelmét az általános illetékességi szabályok szerint előterjeszteni *másrészt* lehetősége van arra, hogy a saját belföldi lakóhelye, tartózkodási helye szerint illetékes törvényszék előtt indítsa meg az eljárást. *Harmadrészt*, azt is megteheti, hogy a pert azon törvényszék előtt indítja, amelynek illetékességi területén huzamosabb ideig munkát végez. A példa szerint amennyiben munkáltató székhelye Budapesten található, és a munkavállaló huzamosabb időn keresztül a munkát Győrben végzi, akkor a kereseti kérelmét választása esetén a Győri Törvényszék előtt is megindíthatja. A jogalkotó a gyengébb felet védelemben részesíti és amennyiben a peres eljárást a munkavállaló indítja, akkor a fenti illetékességi szabályok alapján ő dönti el, hogy melyik bíróság előtt kívánja az igényét érvényesíteni.

A klasszikus értelemben vett munkaügyi per alanyai a munkáltató és a munkavállaló, akik a fent írtakból is következően mind felperesi, mind az alperesi pozícióban részt vehetnek. A per sajátosságaiból adódóan, azonban a perben fél lehet a szakszervezet, munkáltatói érdekképviseleti szervezet vagy üzemi, közalkalmazotti tanács is, amelynek egyébként nincs perbeli jogképessége. Elképzelhető, hogy a kollektív szerződéssel összefüggésben felmerült jogvitát a felek (szakszervezet-munkáltató) nem tudják peren kívül rendezni, így a szakszervezet a jogok (vélt jogok) érvényesítése érdekében peres eljárást kezdeményez. A munkaügyi perben a fentiekén túl egyéb fél nem vehet részt.³⁰⁰ A perben a munkavállaló eljárhat személyesen, vagy jogi képviselő útján,³⁰¹ illetve arra is van lehetőség, hogy a saját tagjának munkaügyi perében meghatalmazottként a munkavállalói érdekképviselet járjon el. A munkaügyi perben a munkavállalót költségkedvezmény³⁰² illeti meg: ha a munkaviszonyból származó távolléti díj nem haladja meg a jogszabályban meghatározott mértéket, akkor a munkavállaló munkavállalói költségkedvezményre jogosult. A szabályozás célja, hogy a munkavállalói igényérvényesítést megkönnyítse. A munkavállalót függetlenül a perbeli szerepétől a munkavállalói költségkedvezmény alapján a peres eljárás során és a végrehajtási ügyszakban is költségmentesség illeti meg. A munkavállalói költségmentességre vonatkozó adatok a kereseti kérelemben feltüntetésre kerülnek és az ennek alátámasztását igazoló okiratokat csatolni kell.

A munkavállaló érdekét fokozottan szem előtt tartja a jogalkotó, így vannak olyan munkaügyi perek, ahol a soronkívüliség indokolt. *Egyrészt* azokban a perekben, ahol a munkáltató a munkavállaló munkaviszonyát megszüntette, és a munkavállaló felperes kereseti kérelme a munkaviszony helyreállítást célozza. *Másrészt*, ha olyan munkáltatóval szemben került benyújtásra a kereseti kérelem, amely felszámolási eljárás hatálya alatt áll. Ezekben a perekben az eljárás gyorsítását az alábbi eszközök segítik:

- a) az alperes az ellenkérelmét, illetve viszontkeresetét tizenöt napon belül terjesztheti elő,
- b) a tárgyalási időköz az általánoshoz képest rövidebb, nyolc nap,
- c) a perfelvételi és a folytatólagos perfelvételi tárgyalás kitűzésére meghatározott határidő egy hónap,
- d) az érdemi tárgyalás és a folytatólagos érdemi tárgyalás kitűzésére meghatározott határidő egy hónap.

A perfelvételi tárgyaláson amennyiben a felek és képviselők megjelentek, akkor a tanács elnöke – a felek számbavételét követően – röviden ismerteti a kereseti kérelmet, és ha érkezett, az ellenkérelmet, vagy viszontkeresetet. Az érdemi nyilatkozatok megtétele előtt a tárgyalás egyeztetéssel kezdődik. Az eljáró tanács elnöke a jogvita egészét a felekkel megtárgyalja és a kötelező egyeztetés során

³⁰⁰ A munkáltató nem érvényesítheti munkáltatói intézkedéssel (határozat, írásbeli felszólítás) anyagi igényét az elhunyt munkavállaló örököseivel szemben (MK132.).

³⁰¹ Nem kötelező a jogi képviselet – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a perben, ideértve a fellebbezési és a perújítási eljárást is, valamint az ellenkérelmet előterjesztő fél számára a perrel összefüggő felülvizsgálati eljárásban.

³⁰² Részletesebben lásd: 73/2009. (XII.22.) IRM rendelet a munkavállalói költségkedvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól.

kísérletet tesz arra, hogy a felek a jogvita rendezése érdekében álláspontjaikat közelítsék. A per első tárgyalásán tartott kötelező egyeztetés nem azonos a peren kívüli közvetítéssel, melyre egyébként a felek bármikor jogosultak. Amennyiben az egyeztetés eredményre nem vezetett, akkor a tárgyalást érdemben kell tovább folytatni, mindazonáltal a bíró a per során bármikor kísérletet tehet a felek közötti egyeztetésre. Ha az egyeztetés sikerrel zárult, akkor az ügyben egyezség születhet, melyet a bíró végzéssel jóváhagy, vagy a felek közös kérelmére a per megszüntetésére, szüneteltetésére is sor kerülhet.

Attól függetlenül, hogy a munkáltató, munkavállaló vagy a szakszervezet a felperes, az eljárás bármely szakaszában, indokolási kötelezettség nélkül a kereseti kérelmétől elállhat. Ehhez az alperes hozzájárulására nincs szükség. Abban az esetben, ha a kereseti kérelmétől a felperes az elsőfokú bíróság által hozott ítélet után, de az ítélet jogerőre emelkedése előtt áll el, akkor az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére kerül sor. Hatályon kívül helyezésről az elsőfok dönt abban az esetben, ha az iratok másodfokhoz történő felterjesztésére még nem került sor. Amennyiben az iratok felterjesztése megtörtént, akkor ez a másodfokú bíróság feladata lesz.

A munkaügyi perben a gyengébb felet védendő elv alapján a munkáltatónak kell bizonyítania:

- a kollektív szerződés, az igény elbíráláshoz szükséges belső szabályzatok, utasítások és a munkáltató jogkörében keletkezett okiratok, dokumentumok tartalmát,
- az igényelt juttatásokkal összefüggő számítások helyességét,
- bérvita esetén a juttatás megfizetését.

Az ítélet ellen a *fellebbezés* az általános szabályok szerint alakul. A fellebbezés elbírálására az ítélőtábla rendelkezik hatáskörrel, melynek a területén a munkaügyi bíróságként eljáró törvényszék működik. A *perújítás* az általános szabályok szerint alakul, a perújítási okok, a perújítási határidő tekintetében nincs eltérés. A perújítási kérelem tartalma azonban korlátozott, ugyanis abban az esetben, ha a perújítási kérelem a hat hónapos szubjektív határidőn túl kerül benyújtásra, akkor a munkavállaló egyrészt nem követelheti a munkaviszonyának a helyreállítását, és az eredeti munkakörben, vagy munkahelyen történő továbbfoglalkoztatását, másrészt nem támaszthat munkabér követelést a perújítási kérelem benyújtását megelőző hat hónapon túli időszakra. A *felülvizsgálat* értékhatárhoz kötött, azonban az általános szabályok itt nem érvényesülnek, figyelemmel a munkaügyi per sajátosságaira. Felülvizsgálatra nincs lehetőség, ha a pertárgy értéke a teljes munkaidőre megállapított kötelező minimálbér ötszörösét³⁰³ nem haladja meg. Ezen értékhatár alatt csak abban az esetben, van helye felülvizsgálatnak, amennyiben azt a Kúria külön engedélyezettési eljárásban előzetesen engedélyezte.

21.4. VÉGREHAJTÁSI PEREK

Amennyiben egy ügyben végrehajtási eljárás indult, akkor a sérelmet szenvedett fél a bírósági végrehajtásról szóló³⁰⁴ (továbbiiban Vht.) törvény rendelkezései szerint jogorvoslattal élhet. Ez az eljárás peren kívüli. Kivételes esetben azonban lehetőség van arra is, hogy a fél a végrehajtási eljárás során elszenvedett sérelem orvoslására peres eljárást kezdeményezzen. A végrehajtás tipikusan, de nem kizárólagosan az adós (kötelezett) és a hitelező (jogosult) között folyik. Elképzelhető, hogy harmadik személy lép fel olyan igénnyel, amely a végrehajtási eljárás eredményét befolyásolja. Ezekben az esetekben a vitás kérdés eldöntésének a fóruma a bíróság, ugyanis az ilyen ügyeket peren kívül, pusztán okirati bizonyítékok alapján nem lehet megnyugtatóan eldönteni. Ezekre az esetekre is szolgálnak a végrehajtási perek.

³⁰³ 2018. január 1. napján a megállapított minimálbér összege: 138.000 forint. Így felülvizsgálati érték ennek ötszöröse: 690.000 forint.

³⁰⁴ 1994. évi LIII. törvény.

A végrehajtási perek alatt az alábbi pereket kell érteni:

- végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránt indított pert,
- végrehajtási igénypert,
- a foglalás tűrése iránt indított pert,
- a követelés behajtása iránt indított pert,
- végrehajtási eljárásba történő bekapcsolódás engedélyezése iránt indított pert.

21.4.1. VÉGREHAJTÁS MEGSZÜNTETÉSE ÉS KORLÁTOZÁSA IRÁNTI PER³⁰⁵

Ahhoz, hogy a per tárgyát megértsük, különbséget kell tennünk végrehajtási lap és végrehajtási záradékkal ellátott okirat között, ugyanis a Pp. nem egységesen, hanem a végrehajtható okirat típusától függően szabályozza a végrehajtás megszüntetésének és korlátozásának lehetséges eseteit.

Végrehajtási lapot az elsőfokon eljáró bíróság, vagy közjegyző jogosult kiállítani. A bíróság állít ki végrehajtási lapot például polgári ügyben hozott marasztaló ítélet alapján, vagy a bíróság által jóváhagyott egyezség vonatkozásában, vagy büntető ügyben a polgári jogi igénnyel összefüggésben. Közjegyző jogosult végrehajtási lapot kiállítani jogerős fizetési meghagyás esetén, közjegyző által jóváhagyott egyezség alapján. A végrehajtási lappal egy tekintet alá esik például a közvetlen bírósági letiltás, vagy a bíróság átutalási végzése.

A végrehajtási lappal, vagy az azzal egy tekintet alá eső végrehajtható okirattal elrendelt végrehajtás megszüntetését, vagy korlátozását az adós csak akkor kérheti, ha a perben közölni kívánt okból:

- a) a perben közölni kívánt tény akkor történt, amikor már nem volt közölhető a végrehajtható okirat kiállításának alapjául szolgáló határozat meghozatalát megelőző eljárásban,
- b) vagy a végrehajtható okirat kiállításának alapjául szolgáló egyezség megkötése után következett be.

Végrehajtói záradékkal határozatot vagy teljes bizonyító erejű magánokiratot bíróság láthat el. A bíróság végrehajtási záradékkal látja el például a jegyzőnek a birtokvitában hozott, elmaradt haszon, kár és költség megtérítésére kötelező határozatát³⁰⁶ vagy a munkáltatónak a munkavállalóval közölt és keresettel nem támadott fizetési felszólítását.³⁰⁷ A bíróság mellett az okiratot készítő közjegyző is jogosult az okiratot végrehajtási záradékkal ellátni. A közjegyző végrehajtási záradékkal látja el többek között a zálogszerződésről szóló közokiratot, abban az esetben, ha a követelés teljesítési határideje lejárt,³⁰⁸ vagy azt a közokiratot, amely az ingatlan közös tulajdonjogának árveréssel történő megszüntetésére irányuló szerződésről szól, amennyiben az okirat tartalmazza az ingatlan becsértékét az árverési feltételeket, illetve az eljárás költségei viselésének és a befolyt vételár felosztásának a módját.³⁰⁹

Az adós a végrehajtási záradékkal és az azzal egy tekintet alá eső végrehajtható okirattal indult végrehajtási eljárás esetén a végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránti pert akkor indíthat, ha a perben közölni kívánt okból:

- a) *A végrehajtani kívánt jog vagy követelés elévült.*

Amikor a végrehajtási jog elévülését nem kell figyelembe venni, akkor nem is lehet hivatalból azt észlelni, így a végrehajtást a végrehajtást kérő kérelmére el kell rendelni és folytatni kell mindaddig, amíg az adós nem hivatkozik a végrehajtási jog elévülésre.

- b) *A követelés, vagy annak egy része megszűnt.*

Elképzelhető, hogy az adós közvetlenül a végrehajtást kérő kezeihez teljesít, de a jogosult azt nem jelenti be a végrehajtónak. Ebben az esetben az adósnak pert kell indítania.

³⁰⁵ Pp. 528–537. §.

³⁰⁶ Vht. 22. § a) bekezdés.

³⁰⁷ Vht. 23. § (1) bekezdés a) pont.

³⁰⁸ Vht. 23/C. § (3) bekezdés.

³⁰⁹ Vht. 23/C. § (4) bekezdés.

c) *A végrehajtást kérő az adós részére halasztást adott, és annak az időtartama még nem járt le.*³¹⁰

Amennyiben a végrehajtási eljárás során az adós és a végrehajtás jogosultja halasztásban állapodtak meg, de ezt a végrehajtó részére a végrehajtás jogosultja nem jelenti be, akkor az adós igényét csak perben érvényesítheti.

d) *Az adós a követeléssel szemben beszámítható követelést kíván érvényesíteni.*

Az adós a végrehajtható okiratban szereplő pénzkövetelésbe ugyanilyen pénztartozást beszámíthat.³¹¹

A végrehajtási eljárásra a jogalkotó kizárólagos illetékességet határoz meg. A perre ugyanis kizárólag a végrehajtást elrendelő bíróság az illetékes azzal, hogy amennyiben a végrehajtást nem a bíróság rendelte el (például közjegyző a jogerős fizetési meghagyás alapján), akkor az adós lakóhelye szerint illetékes járásbíróság járhat csak el.

A felperes a pert a végrehajtást kérővel szemben indítja meg. A kereseti kérelemben az általános rendelkezéseken túl kötelezően meg kell jelölni:

- a) a végrehajtható okiratot kiállító bíróság megnevezését és a végrehajtható okirat számát (amennyiben a végrehajtható okiratot közjegyző állította ki, akkor az eljáró közjegyző nevét, székhelyét és a végrehajtható okirat számát),
- b) a végrehajtást foganatosító végrehajtó nevét, székhelyét, és a végrehajtási ügyszámot,
- c) a végrehajtás korlátozása iránti per esetén a követelésnek azt a részét, melyet a felperes korlátozni kíván.

A bíróság az ügyben soron kívül jár el, a szünetelés esetei korlátozottak és annak időtartama legfeljebb egy hónap. A felperes kérelmére a bíróság a végrehajtási eljárást felfüggesztheti, mely végzés ellen fellebbezésnek van helye. A kereseti kérelem befogadását követően a bíróság a kereseti kérelmet és annak mellékleteit megküldi az alperesnek (végrehajtást kérőnek) és a végrehajtónak. Az *alperes* a kereseti kérelemre annak kézbesítését követő tizenöt napon belül ellenkérelmet, illetve viszontkeresetet terjeszthet elő. Indokolt esetben a bíróság az ellenkérelem előterjesztésére előírt határidőt tizenöt nappal meghosszabbíthatja. A perfelvételi szakaszban további írásbeli felvételnek nincs helye. A *végrehajtó* a bíróság felhívására a végzésben meghatározott határidőn belül köteles nyilatkozni az általa lefolytatott eljárási cselekményekről, az eljárással kapcsolatosan felmerült költségekről és díjakról. A végrehajtó az állításának alapjául szolgáló okiratokat a bíróság részére csatolja.

A perfelvételi szakasz lezárását követően sor kerül a tárgyalási szakra. A soron kívüliség az egész eljárást áthatja, hiszen a tárgyalási időköz nyolc nap.

Amennyiben a kereseti kérelem alaptalan akkor azt a bíróság elutasítja, ha megalapozott a felperes igénye, akkor a végrehajtás megszüntetésére, vagy korlátozására kerül sor. A bíróság a végrehajtást megszüntető ítéletben köteles rendelkezni a végrehajtási költségek viseléséről. Pontosán meg kell határozni, hogy melyik fél és milyen összegű végrehajtási költség viselésére köteles. Figyelemmel arra, hogy az ítélet a végrehajtóra is rendelkezést tartalmaz, így az ítélet elleni fellebbezésre a felek mellett a végrehajtó is jogosult. Megjegyzendő, hogy amíg a felek fellebbezési jogát a jogalkotó nem korlátozza, addig a végrehajtó fellebbezési joga korlátozott, ugyanis perorvoslat csak a végrehajtási költségek tekintetében illeti meg.

³¹⁰ BH2015. 247. A végrehajtás szempontjából a teljesítésre adott halasztásnak minősül, ha az alperes pénzintézet a „főadós” elleni felszámolási eljárás eredménytől – mint feltételtől – tette függővé a magánszemély zálogkötelezett elleni végrehajtás megindítását.

³¹¹ BDT2000. 301. beszámításnak nincs helye a tartásdíj- és járadékköveteléssel szemben, a túlfizetés esetét kivéve

21.4.2. VÉGREHAJTÁSI IGÉNYPER³¹²

Egy végrehajtási eljárás során elképzelhető, hogy a végrehajtó olyan vagyontárgyat foglal le, amely nem az adós tulajdona. Az ilyen és ehhez hasonló esetre szolgál a végrehajtási igényper intézménye. A végrehajtási igényper alapján a felperes kéri a bíróságtól a végrehajtó által lefoglalt vagyon foglalás alóli feloldását. A vagyontárgy lehet, ingó vagy ingatlan, jog vagy követelés. A felperes akkor kérheti a foglalás alóli feloldását, ha a vagyontárgyra tulajdonjoga, vagy más olyan joga alapján tart igényt, mely akadályozza a végrehajtás során történő értékesítésnek. A perben a felperesnek kell igazolnia, a vagyontárgy feletti tulajdonjogot, vagy a más jog fennálltát. Az ingatlanok vonatkozásában a felperes *tulajdonjoga* a bírói gyakorlat szerint nehezen bizonyítható.³¹³ Az ingatlanok mellett találunk gyakorlatot arra is, amikor a felperes ingó dolog (gépkocsi)³¹⁴ tulajdonjogára hivatkozik. A *más jog* vonatkozásában a törvény rendelkezik akként, hogy az ingatlan hasznélvezője végrehajtási igényper megindítására nem jogosult. Azonban ingó dolog hasznélvezője vagy a bérlő, hasznóbérlő a vagyontárgy foglalás alóli feloldását igényper keretében már joggal kezdeményezheti.

A felperes a pert kizárólag annál a bíróságnál indíthatja meg, amelynek a területén a foglalás történt, azzal a kiegészítő szabállyal, hogy amennyiben az igényper tárgya ingatlan, akkor a perre az ingatlan fekvése szerinti járásbíróság a kizárólagos illetékes.

A felperes a pert a végrehajtást kérő ellen indítja meg. A kereseti kérelemben az általános rendelkezéseken túlmenően fel kell tüntetni a végrehajtást foganatosító végrehajtó nevét és székhelyét, valamint a végrehajtási ügyszámot. A felperes a kereseti kérelemben kérheti a végrehajtás felfüggesztését, mely végzéssel szemben külön fellebbezésnek van helye. A perben viszontkereset előterjesztésének nincs helye.

Amennyiben a felperes kereseti kérelme alapos, akkor a bíróság a vagyontárgyat feloldja a foglalás alól. Abban az esetben, ha időközben a vagyontárgyat értékesítették, és az értékesítésből befolyt vételár rendelkezésre áll, akkor a bíróság az összeg kiutalása felől rendelkezik. Abban az esetben, ha a vagyontárgy már nincs meg és a vételár sem áll rendelkezésre, akkor a kereseti kérelmet a bíróság elutasítja.

Abban az esetben, ha az ingó dolog hasznélvezője az igényper felperese és a bíróság a kereseti kérelmének helyt ad, akkor a vagyontárgy foglalás alóli feloldása csak a hasznélvező irányában áll be. Ebben az esetben a vagyontárgy a hasznélvező birtokába marad továbbra is, de a foglalás fennmarad. A vagyontárgy értékesítésére csak a hasznélvezeti jog megszűnését követően kerülhet sor. A perköltségre vonatkozó szabályok az általánostól eltérően alakulnak. Amennyiben a felperes kereseti kérelme alapos, akkor az elsőfokú eljárásban perköltségre csak abban az esetben tarthat igényt, ha az alperes a foglalásnál jelen volt és rosszhiszemű magatartást tanúsított. Konjunktív a meghatározás, azaz mind a két feltétel megvalósulása szükséges az alperes perköltségben történő marasztalásához. Teljesen életszerű a jogszabályi rendelkezés, hiszen az esetek jelentős hányadában az alperes nincs is jelen a foglalásnál, hiszen a végrehajtási cselekményeket a végrehajtó foganatosítja.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az általános szabályok szerint fellebbezésnek van helye. Az elsőfokú eljárás során ismertetett perköltségre vonatkozó speciális szabályok nem érvényesülnek. A fellebbezési eljárásban a perköltség viselése az általános szabályok szerint folyik. A jogerős ítéletet a feleken túl a végrehajtó részére is meg kell küldeni, illetve amennyiben a per tárgya ingatlan, akkor az ingatlanügyi hatóság részére is kézbesíteni kell. A jogerős ítélet ellen perújítás nem kezdeményezhető. A jogszabályi feltételek teljesülése esetén csak felülvizsgálat előterjesztésének van helye.

³¹² Pp. 538–545. §.

³¹³ Kúria Pfv.I.20.723/2012/4. Végrehajtási igényperben tulajdonjoga alapján nem kérheti az ingatlan foglalás alól történő feloldását az, akinek a tulajdonjogát az ingatlan-nyilvántartásba még nem jegyezték be.

³¹⁴ Kúria Pfv. I. 22778/2000/3 számú döntése.

21.4.3. IGÉNYPER ÉS A HÁZASSÁGI VAGYONKÖZÖSSÉG KAPCSOLATA³¹⁵

Ahhoz, hogy az igényper és a házassági vagyonközösség speciális szabályait megértsük tudnunk kell, hogy egy házasság fennállta alatt melyek azok a vagyontárgyak, amelyek a házastársak közös vagyonába tartoznak és melyek képezik valamelyik házastárs különvagyont.

A házastársi vagyonközösség esetén a házastársak *közös vagyonába tartoznak* azok a vagyontárgyak, amelyeket a házastársak a vagyonközösség fennállása alatt együtt vagy külön szereznek.³¹⁶ A vagyonközösség esetén nincs jelentősége, hogy melyik házastárs, és milyen mértékben vett részt a vagyonszerzésben, az közös vagyonnak minősül.

A házastárs *különvagyona*³¹⁷ tartoznak:

- a) a házastársi vagyonközösség létrejöttkor már meglévő vagyontárgy,
- b) a házastársi vagyonközösség fennállása alatt a házastárs által örökölt vagy részére ajándékozott vagyontárgy és részére nyújtott ingyenes juttatás,
- c) a házastársat mint a szellemi tulajdon létrehozóját megillető vagyoni jog, kivéve a vagyonközösség fennállása alatt esedékes díjat,
- d) a házastársat ért sérelemért kapott juttatás,
- e) a személyes használatra szolgáló szokásos mértékű vagyontárgy,
- f) a különvagyon értékén szerzett vagyontárgy és a különvagyona helyébe lépő érték.

Elképzelhető, hogy a végrehajtó olyan vagyontárgyat foglal le, amely a házastársi közös vagyonba, vagy a házastárs külön vagyonába tartozik.

Abban az esetben, ha a végrehajtás foganatosítása során olyan vagyontárgy kerül lefoglalásra, amely a házastársak közös vagyonába tartozik, de a tartozás kizárólag az egyik felet terheli, akkor a másik házastárs igénypert kezdeményezhet. Ebben az esetben a vagyontárgy foglalás alóli feloldását kérheti, de csak a közös vagyonból rá eső rész erejéig. A végrehajtó olyan vagyontárgyat is lefoglalhat, amely a másik házastárs különvagyona tartozik. Ebben az esetben a házastárs igénypert indíthat és kérheti a különvagyona tartozó vagyontárgyak foglalás alóli feloldását. A vagyontárgyak külön vagyoni jellegét annak a házastársnak kell kétséget kizáróan bizonyítani, aki erre hivatkozik.

Abban az esetben, ha a kereseti kérelem alaptalan, akkor a bíróság a felperes kereseti kérelmét elutasítja. Ha a házastárs a vagyontárgy különvagyoni jellegét a bíróságon igazolta, akkor a bíróság a lefoglalt vagyontárgyak foglalását feloldja. Az esetben, ha a házastárs és a végrehajtó által lefoglalt, de a házastársi vagyonközösségbe tartozó vagyontárgy tekintetében indított sikeres eljárást a bíróság a házastársi vagyonközösségbe tartozó valamennyi vagyontárgyat számba veszi, és ez alapján hoz ítéletet. A bíróságnak a hitelező, végrehajtást kérő érdekét is szem előtt kell tartania és olyan ítéletet kell hoznia, amely végrehajtható. Éppen ezért a bíróság pontosan megjelöli a foglalás alól feloldott vagyontárgyakat és azok értékét. A vagyontárgyak jellegét, sajátosságait figyelembe véve elképzelhető, hogy a felperes igényét ilyen módon nem lehet megosztani. Arra az esetre gondoljunk, hogy a csak egy a házastársi közös vagyonba tartozó vagyontárgy, például egy személygépkocsi került lefoglalásra. Ebben az esetben a felperest nyilatkozattételre hívja fel a bíróság: nyilatkozzon, hogy a közös vagyon rá eső részét meghaladó tulajdoni hányad értékkülönbötet hajlandó-e megfizetni. A személygépkocsi értéke 4.000.000 forint. Ebből a felperesre jutó érték 2.000.000 forint. A felperesnek arra kell nyilatkoznia, hogy a másik félre jutó 2.000.000 forint összeget mint értékkülönbötet hajlandó-e megfizetni. Amennyiben a felperes ezt vállalja, akkor az összeget tizenöt napon belül kell a végrehajtó letéti számlájára megfizetni. A vagyontárgy a házastársi közös vagyonból a felperes különvagyona kerül. Az átminősítés (közös vagyonból külön vagyonba) alapja a bírói ítélet. Abban az esetben, ha a felperes a bíróság felhívására nem nyilatkozik, vagy akként nyilatkozik, hogy az összeg befizetését nem vállalja, vagy arra nem képes, akkor a bíróság

³¹⁵ Pp. 546–550. §.

³¹⁶ Ptk. 4:37. § (1) bekezdés.

³¹⁷ Ptk. 4:38. § (1) bekezdés.

elrendeli a vagyontárgy végrehajtó általi értékesítését. Ebben az esetben a felperest a befolyt vételár – végrehajtási eljárás során felmerült költségekkel csökkentett része – arányos része illeti meg. Láthatjuk, hogy a jogalkotó a felperes házastársnak adja meg a választási lehetőséget, hogy meg kívánja-e tartani a vagyontárgyat, arra igényt tart-e. Lehet, hogy a házastárs számára a vagyontárgy előszereteti értékkel is rendelkezik, ezért is a választási lehetőség őt illeti meg. Megjegyzendő, hogy egyébként a hitelező számára a vagyontárgy különösebb jelentőséggel nem bír, a hitelező követeléséhez kíván hozzájutni, melynek tipikus formája a legoszthatóbb szolgáltatás: a készpénz.

21.4.4. FOGLALÁS TŰRÉSE IRÁNTI PER³¹⁸

A végrehajtási eljárás során a végrehajtó amennyiben arra lehetőség van, akkor az adós jövedelmét, a bankszámláján kezelt összeget lefoglalja, ingó és ingatlan vagyonára végrehajtást vezet. Arra is lehetőség van, hogy a gazdasági társaságban a tag tagsági jogviszonyára vezessen végrehajtást.³¹⁹ A követelés megtérülése érdekében a hitelező és a végrehajtó széleskörű jogosítvánnyal rendelkezik. A fentiek mellett az adós tulajdonában, de más személy használatában, birtokában, vagy csak őrizetében lévő ingó vagyon lefoglalására is sor kerülhet. Elképzelhető, hogy az adós a vagyontárgy használatát, birtoklását másnak ingyenesen vagy visszerhesen átengedte. Például az adós a tulajdonát képező tehergépkocsit bérbe adta, vagy ingyenesen harmadik személynek odaadta. Az is elképzelhető, hogy ez a harmadik személy nem jogosult a használatra, de az adós tulajdonában lévő ingó dolog az ő birtokában van. Ez a helyzet akkor, ha például az adós a téli hónapokra a gépkocsit egy harmadik személy tulajdonában álló garázsban helyezi el. Ekkor a harmadik személy, a garázs bérbeadója csak tárolja az ingó vagyont, annak használatára nem jogosult. A fenti esetek közös jellemzője, hogy az ingó vagyon továbbra is az adós tulajdonában marad, de az a végrehajtási cselekmények foganatosításának időpontjában egy harmadik személynél található. Amennyiben a végrehajtó ilyen vagyontárgyra bukkan, akkor ezt a harmadik személyt írásban felhívja a vagyontárgy kiadására. Ha a harmadik személy a felhívásra nem nyilatkozik, vagy nem ismeri el, hogy a vagyontárgy az adósé, akkor nem marad más jogi lehetőség csak a peres eljárás megindítása. A pert a végrehajtást kérő indítja a harmadik személy ellen, aki a vagyontárgyat birtokában tartja. A perben viszontkeresetnek nincs helye. Speciális szabály vonatkozik a perköltség viselésére. Abban az esetben ugyanis, ha a harmadik személy a pert megelőzően küldött végrehajtói felhívásra nem nyilatkozik, akkor a per kimenetelétől függetlenül a perköltség viselésére köteles. Ez azzal a szabállyal függ össze, hogy a felek kötelesek a peres eljárást megelőzően is együttműködni és egymást tájékoztatni. A felek a jogaikat jóhiszeműen kötelesek gyakorolni. Amennyiben a harmadik személy, alperes ezen jogszabályi kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a perre okot adott, és esetleges pernyertessége esetén is köteles a perköltség megfizetésére.

21.4.5. KÖVETELÉS BEHAJTÁSA IRÁNTI PER³²⁰

Az adósnak harmadik személlyel szemben követelése áll fenn. Az alapjogviszonyban az adós a jogosult, akinek a kezeihez kell, hogy a harmadik személy, aki egyben kötelezett is, teljesítsen.

A végrehajtó írásban hívja fel a harmadik személyt, elismeri-e, hogy az adós irányába tartozása áll fenn, azaz, hogy az adósnak jogos követelése van vele szemben. Abban az esetben, ha a harmadik személy nem nyilatkozik, vagy a tartozását nem ismeri el, az összeget esedékességet követően

³¹⁸ Pp. 551–552. §.

³¹⁹ Közkereseti társaság és betéti társaság esetében, végrehajtási eljárás során a hitelező a tagot megillető rendes felmondás jogát gyakorolhatja, melynek eredményeként a tag (adós) tagsági jogviszonya megszűnik. A hitelező az ezt követő elszámolás alapján kerülhet kielégítésre.

³²⁰ Pp. 553–554. §.

a végrehajtónak nem utalja át, akkor a végrehajtást kérő a harmadik személlyel szemben követelés behajtása iránt pert indíthat. A perben viszontkereset előterjesztésének nincs helye. A foglalás térése iránt indított perhez hasonlóan alakul a perköltség viselésének a szabálya: ha a harmadik személy a végrehajtó felhívására nem nyilatkozik, az összeget nem fizeti be, akkor esetleges pernyertessége estén is a perköltség viselésére köteles lesz.

21.4.6. VÉGREHAJTÁSI ELJÁRÁSBA TÖRTÉNŐ BEKAPCSOLÓDÁS ENGEDÉLYEZÉSE IRÁNTI PER³²¹

Amikor a végrehajtási eljárás során a lefoglalt vagyontárgyon harmadik személynek zálogjoga van, akkor a zálogjogosult a végrehajtási eljárásba bekapcsolódhat. A zálogjogosult a kérelmét a végrehajtást fogantató bírósághoz nyújtja be, amely azt az adós és a végrehajtást kérő számára kézbesíti. Amennyiben az adós vagy a végrehajtást kérő a zálogjoggal biztosított követelés jogalapját és/vagy összegszerűségét vitatja, és ezt valószínűsítette is, akkor a zálogjogosult igényét csak peres eljárás keretében érvényesítheti. A zálogjogosult kereseti kérelmét a végrehajtást elrendelő bíróság kizárólagosan jogosult elbírálni. A zálogjogosult a pert a követelését vitató adóssal, vagy végrehajtást kérővel szemben indítja meg. Amennyiben a követelést többen, vagy valamennyien vitatják, akkor a pert mindazokkal szemben meg kell indítani, akik a zálogjogosult követelésének a jogalapját és/vagy összegszerűségét részben, vagy egészben vitatják.

A perben a bíróság soron kívül jár el, ami az alábbiakban is megmutatkozik:

- a) az alperesi ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő tizenöt nap (határidő indokolt esetben egy alkalommal legfeljebb tizenöt nappal meghosszabbítható),
- b) a bíróság csak a kereset tárgyában határoz, viszontkereset előterjesztésére nincs lehetőség,
- c) a perfelvétel során további írásbeli perfelvételre már nincs lehetőség, a tárgyalási időköz nyolc nap,
- d) a tárgyalás kitűzésére vonatkozó határidő egy hónap.

A bíróság kérelemre a végrehajtást a per jogerős befejezéséig felfüggesztheti.

Amennyiben a kereseti kérelem alapos, akkor a bíróság a zálogjogosult végrehajtási eljárásba történő bekapcsolódását engedélyezi, ha a kereseti kérelem alaptalan, akkor azt elutasítja, az ítélet ellen az általános szabályok szerint van helye perorvoslatnak.

21.5. A JEGYZŐ BIRTOKVÉDELMI ÜGYBEN HOZOTT HATÁROZATÁNAK MEGVÁLTOZTATÁSA IRÁNT INDÍTOTT PER³²²

A birtokában megsértett fél – egy éven belül – választása szerint vagy a jegyzőhöz, vagy a bírósághoz fordulhat. Ha a fél az igényét a bíróság előtt érvényesíti, akkor ezt a Pp. általános szabályai szerint teheti meg. A birtokában sértett fél azonban a jegyzőhöz is fordulhat. A jegyző döntésének azonban anyagi jogereje nincs,³²³ így a fél a jegyző határozatának megváltoztatása iránt peres eljárást indíthat. Összeférhetlenségi szabályok is megállapításra kerülnek és a per elintézéséből, mint bíró az általános szabályon túl ki van zárva:

- a) az ügyintéző, aki a birtokvédelemi határozat meghozatalában részt vett, illetve a hozzátartozója,
- b) a jegyző által vezetett hivatal munkatársa a munkaviszonya megszűnését követő két évig,
- c) akit az eljárásban tanúként vagy szakértőként kellett meghallgatni.

³²¹ Pp. 555–561. §.

³²² Pp. 562–570. §.

³²³ Petrik Ferenc (2014): Dologi jog. 37. old.

A perre a jegyző székhelye szerinti bíróság kizárólagos illetékességgel rendelkezik. A felperes a kereseti kérelmében az – általános szabályokon túlmenően – meg kell, hogy jelölje:

- a) a határozatot hozó jegyző által vezetett hivatalt,
- b) a fél által sérelmesnek tartott határozat számát,
- c) amennyiben a jegyző előtti eljárásban a fél jogi képviselővel járt el, akkor arra való utalást, hogy a jogi képviselő a per vitelére is jogosult.

A fél választása szerint a kereseti kérelmet közvetlenül a jegyzőhöz vagy a bírósághoz is benyújthatja. A jegyző, a hozzá benyújtott keresetlevelet nyolc napon belül a bírósághoz felterjeszti, az ügyben keletkezett iratok csatolásával együtt. A jegyző a hozzá késve benyújtott kereseti kérelem elutasítására nem jogosult, az iratokat ebben az esetben is fel kell terjesztenie, de a fél által benyújtott igazolási kérelem tárgyában a bíróság határoz. Amennyiben a bíróság a késve előterjesztett kérelmet elutasítja akkor ez ellen fellebbezésnek van helye. A jogerős visszautasító végzés esetén a jegyző határozata hatályban marad.

Ha a fél a kereseti kérelmét a bírósághoz nyújtja be, akkor a bíróság nyolc napon belül hivatalból megkeresi a jegyzőt az iratok felterjesztése érdekében. A jegyző a felhívásnak nyolc napon belül köteles eleget tenni. A bíróság a jegyzői határozat felfüggesztése tárgyában soron kívül dönt. Amennyiben a birtokvédelem tárgyában született határozat helyes, akkor a bíróság a kereseti kérelmet elutasítja, a jegyző határozatát helyben hagyja. Ha a kereseti kérelem alapos, akkor a jegyző határozatát részben, vagy egészben megváltoztatja. A határozat megváltoztatása esetén – erre irányuló kereseti kérelem hiányában is – a bíróság a hasznok, károk, költségek kérdésében is dönt. Az ítélet ellen fellebbezésnek van helye, azonban felülvizsgálat nem kezdeményezhető.

21.6. KOLLEKTÍV IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSSEL KAPCSOLATOS PEREK

Ide tartoznak a közérdekből indított perek³²⁴ és a társult perek.³²⁵

A közérdekből indított perek esetében a közérdek védelme érdekében egyes személyek, mint például az ügyész jogosultak a perindításra úgy, hogy a perrel ténylegesen érintett személyek abban nem vesznek részt.

A társult perben a jogosultak – legalább tíz felperes – az igényeiket együttesen egy perben érvényesítik. A társult per meghatározott esetekben indítható:

- fogyasztói szerződésből eredő követelések érvényesítése céljából,
- munkaügyi perekben,
- környezetterheléssel okozott egyes kárigények esetén.

Figyelemmel arra, hogy a kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos perek új elemként jelennek meg, így ezek részletesebb ismertetésétől eltekintünk.

³²⁴ Pp. 571–579. §.

³²⁵ Pp. 580–591. §.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bacsó Jenő (1936): Újabb széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához. Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetemi Nyomda, Debrecen.
2. Döme Attila: A perkoncentráció kulcsa (2014): A közbenszóló határozat. In: Németh János – Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-Orac, Budapest.
3. Gombos Katalin (2016): A perújítás újraszabályozásának kérdései az európai jogi, alapjogiösszefüggésben – adalékok a polgári perrendtartás rekodifikációjához. In: Gellén Klára, Görög Márta (szerk.): Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged.
4. Kengyel Miklós (2014): Magyar polgári eljárásjog. Osiris Kiadó, Budapest.
5. Kovács Marcel (1927): A polgári perrendtartás magyarázata. III. kötet. Pesti Könyvnyomda, Budapest.
6. Magyary Géza – Nizsalovszky Endre (1939): Magyar polgári perjog. Franklin, Budapest.
7. Nagy Adrienn (2017): A bizonyítás. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Wolters Kluwer Kft., Budapest.
8. Petrik Ferenc (2014): Dologi jog. In: Wellmann György (szerk.): Polgári jog: dologi jog. HVG-Orac, Budapest.
9. Petrik Ferenc et. al. (2017): A polgári eljárásjog I-II. – Új Pp. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-Orac, Budapest.
10. Petrik Ferenc (2016): Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. Harmadik kiadás. HVG-Orac, Budapest.
11. Szabó Imre (2013): A tárgyalás és határozatok. In: Osztovits András (szerk.): Polgári eljárásjog I. HVG-Orac, Budapest.
12. Szabó Imre (2017): Szakértelem és felelősség. Jogtudományi Közlöny, 2017. 09. szám.
13. Tárkány-Szűcs Babett (2018): A polgári eljárásjogról igazságügyi szakértőknek. In: Igazságügyi szakértők első jogi képzése. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
14. Udvary Sándor (2015): Sajtó-helyreigazítási eljárás. In: Udvary Sándor (szerk.): Polgári Eljárásjog II., Patrocinium, Budapest.
15. Wallacher Lajos (2017): Az elsőfokú eljárás. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Wolters Kluwer Kft., Budapest.
16. Wallacher Lajos (2017): A perfelvételi szak. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. Wolters Kluwer Kft., Budapest.
17. Wopera Zsuzsa (szerk.) (2017): A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata. Wolters Kluwer Kft., Budapest.

JOGSZABÁLYTÁR

1. Magyarország Alaptörvénye
2. 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
3. 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
4. 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról
5. 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról
6. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
7. 1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról
8. 2009. évi CXV. törvény az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről
9. 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról
10. 2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról
11. 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról
12. 2017. évi LXXVIII. törvény az ügyvédi tevékenységről
13. 2016. évi CXXX. törvény indokolása.
14. 2013. évi CLV. törvény a támogatott döntéshozatalról
15. 3/2012. (I. 6.) LÜ utasítás az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól
16. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
17. 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról
18. 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról
19. 2010. évi XV. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról
20. 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről
21. 14/2008. (VI.27.) IRM rendelet a tanúk költségtérítéséről
22. 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
23. 31/2017. (XII.27.) IM rendelet a perköltség felszámítására szolgáló költségjegyzékről
24. 32/2017. (XII.27.) IM rendelet a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és kirendelt védő részére megállapítható díjról
25. 421/2017. (XII. 19.) Korm. rendelet a jogi segítségnyújtás keretében nyújtott szolgáltatások engedélyezése, folyósítása és visszatérítése iránti eljárások részletes szabályairól
26. EBH2002.790.
27. 790/2002. számú munkaügyi elvi határozat
28. 335/2012. (XII. 4.) Korm. rendelet a postai szolgáltatások nyújtásának és a hivatalos iratokkal kapcsolatos postai szolgáltatás részletes szabályairól, valamint a postai szolgáltatók általános szerződési feltételeiről és a postai szolgáltatásból kizárt vagy feltételelesen szállítható küldeményekről
29. A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet
30. 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól
31. 4/2003. Polgári jogegységi határozat
32. 1/2008. (VI. 19.) PK vélemény a PK. 10. számú állásfoglalás meghaladottá nyilvánításáról és a közös tulajdon megszüntetésének egyes kérdéseiről
33. Miniszteri indokolás a 2016. évi CXXX. törvényhez
34. 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
35. Szegedi Ítéletábla Pf.I.20.553/2017/7.

36. Fővárosi Törvényszék 43.Pf.636.585/2017/3.
37. 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
38. 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
39. 2017. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról
40. 2/2017. (XI.13.) PK vélemény a felülvizsgálat engedélyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről
41. Szegedi Járásbíróság 6.P.23.361/2017/11.
42. 73/2009. (XII.22.) IRM rendelet a munkavállalói költségkezdvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól
43. Kúria Pfv.I.20.723/2012/4.
44. Kúria Pfv.I.22778/2000/3.
45. BDT2009.2014.
46. BH1991.360.
47. BDT2013.2850.
48. BH1998.372.
49. BH1987.372.
50. BH2013.63.
51. EBH2000.345.
52. BDT2003.756.
53. BH1993.698.
54. A költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 2017. évi CXXVIII. törvény
55. 56/1991. (XI. 8.) AB határozat
56. 9/1992. (I. 30.) AB határozat
57. 30/1994. (V. 20.) AB határozat
58. PK 177. szám
59. BH2000. 19.
60. BH2015. 247.
61. BDT2000.301.
62. BH2000. 493.

MELLÉKLETEK

1. ábra: A bírósági szervezetrendszer felépítése

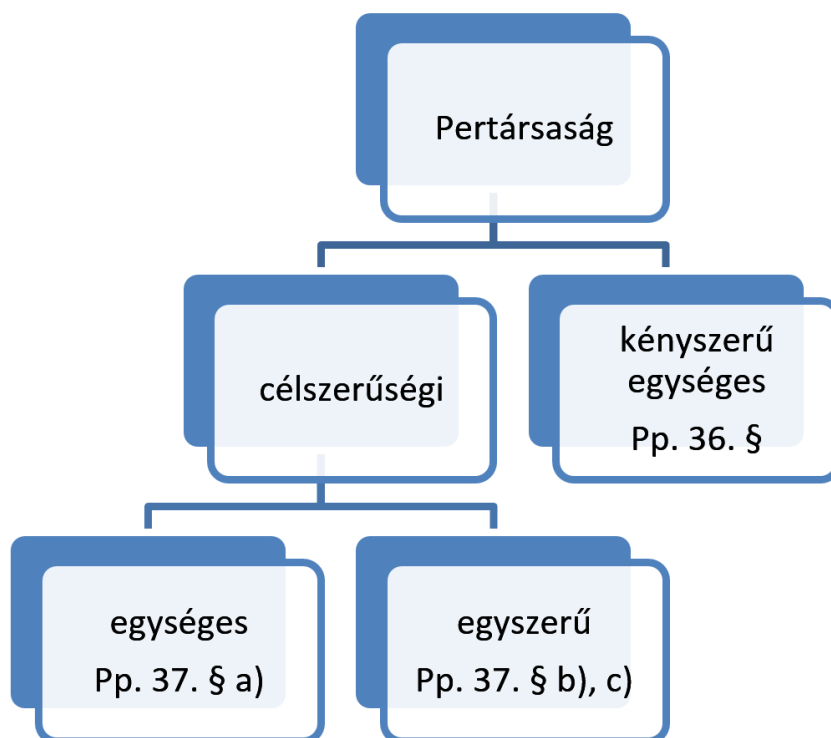
1. táblázat: A perbeli jog- és cselekvőképesség hiányának jogkövetkezményei

	Perbeli jogképesség	Perbeli cselekvőképesség
a keresetlevél benyújtásakor (perindítás hatálya előtt) hiányzik	a keresetlevelet a Pp. 176. § (1) bekezdésének e) pontja alapján vissza kell utasítani	ha a természetes személy fél a hiánypótlási felhívás ellenére nem pótolja a mellőzött törvényes képviselőjét, úgy a keresetlevelet a Pp. 176. § (2) bekezdésének a) pontja alapján vissza kell utasítani
a perindítás hatálya után derül ki, hogy a keresetlevél benyújtásakor hiányzott	az eljárást a Pp. 240. § (1) bekezdésének a) pontja alapján meg kell szüntetni	ha a fél törvényes képviselőjét mellőzték és e hiányt a kitűzött határidő alatt sem pótolták, úgy az eljárást a Pp. 240. § (1) bekezdésének d) pontja alapján meg kell szüntetni
a keresetlevél beadása után, a per folyamán veszíti el, a félnek a per vitelére nem volt meghatalmazottja	ha a per tárgyát képező jogviszony természete nem zárja ki a jogutódlást, akkor az eljárás a Pp. 119. § (1) bekezdésének a) pontja alapján – a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig – félbeszakad, ellenkező esetben ³²⁶ a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti a Pp. 240. § (1) bekezdésének f) pontja alapján	a törvényes képviselő bejelentéséig az eljárás a Pp. és a 118. § (1) bekezdésének b) pontja alapján félbeszakad ³²⁷
a keresetlevél beadása után, a per folyamán veszíti el, és a félnek volt meghatalmazottja	ha a per tárgyát képező jogviszony természete nem zárja ki a jogutódlást, akkor az eljárás a Pp. 119. § (1) bekezdésének a) pontja alapján – a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig – félbeszakad, ellenkező esetben a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti a Pp. 240. § (1) bekezdésének f) pontja alapján	nincs jogkövetkezménye

³²⁶ Például házassági bontóperben Pp. 460. § (1) bekezdése.

³²⁷ Törvényes képviselő hiányában a fél részére a bíróság ügygondnokot rendel ki.

2. ábra: A pertársaság típusai

2. táblázat: Jogutódlás

	Élők közötti jogutódlás	Halál, illetve jogi személy megszűnése
Felperesi pozícióban	jogutód <i>perbelépése</i> a felperes hozzájárulásával megengedett, a jogutód <i>perbevonása</i> nem megengedett, a jogelőd kérelemre az alperes hozzájárulásával <i>bocsátható el</i> a perből	a jogutód önként (hozzájárulás nélkül) <i>beléphet</i> (a jogutódlást azonban valószínűsíteni kell), alperes a felperesi jogutót <i>perbe vonhatja</i> jogelődperből való <i>elbocsátása</i> nem releváns (meghalt, illetve megszűnt)
Alperesi pozícióban	a jogutód önként – mindkét fél hozzájárulásával – <i>beléphet</i> az alperesi jogutót a felperes <i>perbe vonhatja</i> , a jogelőd a perből kérelemre, a felperes hozzájárulásával <i>bocsátható el</i>	alperesi jogutód önként (hozzájárulás nélkül) <i>beléphet</i> (a jogutódlást azonban valószínűsíteni kell), az alperesi jogutót a felperes <i>perbe vonhatja</i> a jogelőd perből való <i>elbocsátása</i> nem releváns (meghalt, illetve megszűnt)

3. táblázat: a nyugvási tényállások és főbb jellemzőinek összehasonlítása

	Félbeszakadás	Szünetelés	Felfüggesztés
Okai	<ul style="list-style-type: none"> • A fél perbeli jogképességének elvesztése • A fél perbeli cselekvőképességének elvesztése • Törvényes képviselő halála • Törvényes képviseleti jogosultság megszűnése • Elháríthatatlan esemény 	<ul style="list-style-type: none"> • Felek közös megegyezése • Érdemi tárgyalás elmulasztása • A fél nem elérhető • Érdekellenét feloldása érdekében az ügygondnoki díj előlegezésének elmaradása • Hirdetményi vagy végrehajtói kézbesítés iránti kérelem elmaradása • Fordítás, illetve külföldi kézbesítés költsége előlegezésének elmulasztása 	Kötelező és mérlegelhető eseteinek közös jellemzője, hogy a per eldöntése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ, amely más bíróság vagy hatóság hatáskörébe tartozik
Kihatása az eljárási határidőkre	Megszakadnak, majd a nyugvás megszűnésével újra kezdődnek	Megszakadnak, majd a nyugvás megszűnésével újra kezdődnek	Megszakadnak, majd a nyugvás megszűnésével újra kezdődnek
Tartama alatt az érdemi bírói rendelkezések és a felek eljárási cselekményei	Hatálytalanok	Hatálytalanok	Hatálytalanok
Maximális időtartama	Nincs (az akadály megszűnéséig tart)	4 hónap	Nincs (a felfüggesztésre okot adó eljárás befejezéséig)
A törvény erejénél fogva következik be	Igen	Igen	Nem
Részleges is lehet	Igen	Igen	Igen
Az eljárás megszűnéséhez is vezethet	Nem	Igen	Nem

4. táblázat: A viszontkereset és a beszámítás összehasonlítása

Szemponatok	Viszontkereset	Beszámítás
Illeték	A viszontkereset illetékköteles beadvány	A beszámítás érvényesítéséhez illeték megfizetése nem szükséges
Jogintézmény jellege	Önálló, nem függ a keresettől, a kereset jogi sorsától függetlenül kell elbírálni	Járulékos, osztja a kereset jogi sorsát (tehát ha például a felperes elállt a keresettől, a beszámítás okafogyottá válik, arról döntést nem lehet hozni)
Terjedelem	A viszontkereset meghaladhatja a kereseti kérelmet, annak összegszerűségén túlterjeszkedhet	A beszámítás legfeljebb kiolthatja a kereseti kérelmet
Jogerő	A jogerő kiterjed a viszontkeresetre akkor is, ha azt elutasítja, akkor is, ha annak helyt ad a bíróság	A jogerő kiterjed a beszámításra akkor is, ha azt elutasítja, akkor is, ha annak helyt ad a bíróság
Előterjesztésének időpontja	Legkésőbb az írásbeli ellenkérelemmel együtt	Legkésőbb az írásbeli ellenkérelemmel együtt

5. táblázat: A kiegészítés a kijavítás és a kiigazítás összehasonlítása

	Cél	Orvosolható határozatok	Határozati rész	Jogorvoslat	Határozati forma	Eljárás megindulása	Határidő
Kiegészítés	Érdemi döntés hiányainak pótlása	Ítélet, végzés, bírósági meghagyás	Rendelkező rész	Fellebbezés általános szabályok szerint	Ítélet, végzés, bírósági meghagyás	Hivatalból és kérelemre	5 év 15 nap
Kijavítás	Elírási, számítási hibák orvoslása	Ítélet, végzés, bírósági meghagyás	Bevezető rész, rendelkező rész, perorvoslati záradék, indokolás, záró rész	Fellebbezés korlátokkal	Végzés	Hivatalból és kérelemre	Nincs
Kiigazítás	Indokolás homályosságának kiküszöbölése	Ítélet	Indokolás	Kizárólag a visszautasítás fellebbezhető egyebekben kizárt	Végzés	Kizárólag kérelemre	15 nap

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem kiadványa.

Kiadó:

Nemzeti Közsolgálati Egyetem;
Közigazgatási Továbbképzési Intézet
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Császár-Biró Anna

Tördelőszerkesztő:

Vöröss Ferenc

ISBN 978-963-xxx-xxx-x (PDF)

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001
„A közszolgáltatás komplex kompetencia, élet-
pálya-program és oktatás technológiai fejlesztése”
című projekt keretében készült el és jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE